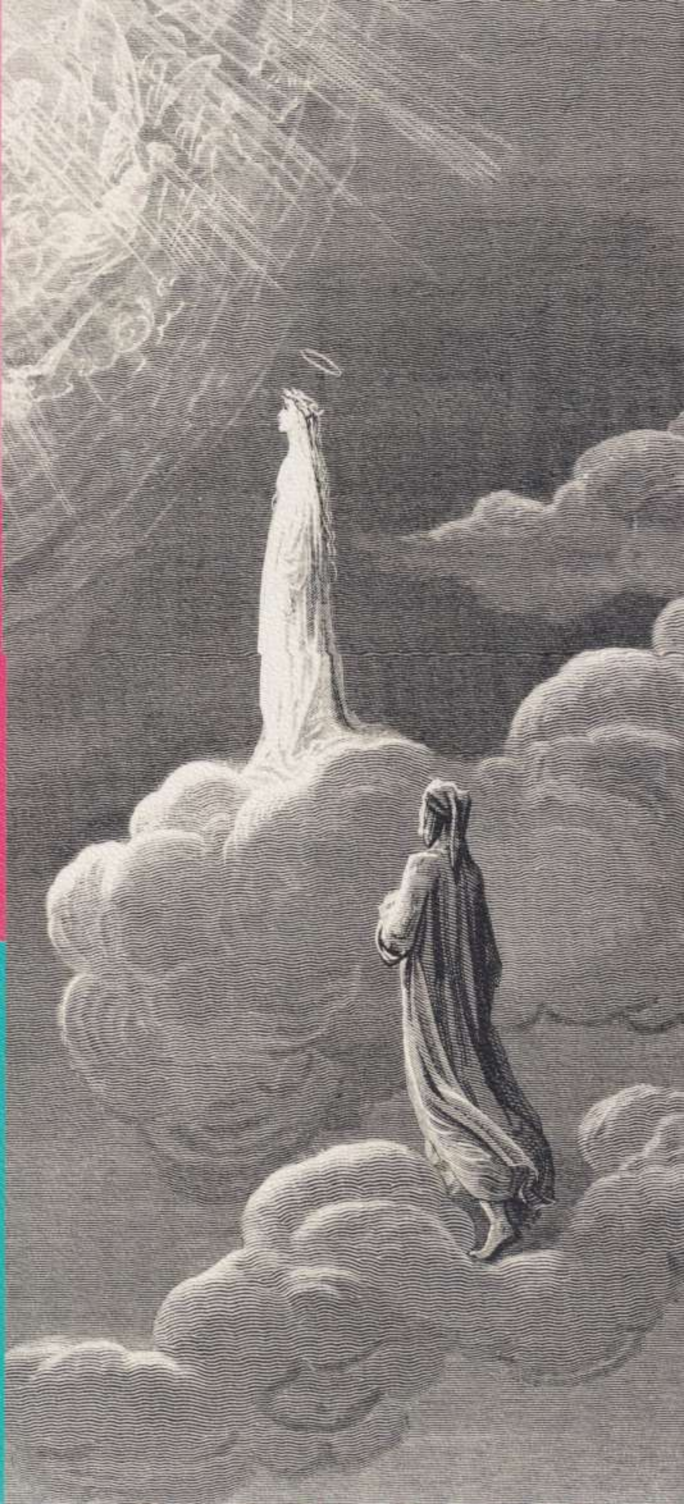
DANTE ALIGHIERI

İLAHİ KOMEDYA

CENNET

ALFA

3719 ALFA KLASİK 139

DANTE ALİGHİERİ

İLAHİ KOMEDYA

CENNET

GÖRSELLER
GUSTAVE DORÉ

İTALYANCA ASLINDAN ÇEVİREN
SEVİNÇ ELPİDA KARA

ÇEVİRİ İHYA VE NOTLAR
SEÇKİN ERDİ

La Divina Commedia: Paradiso / İlahi Komedya: Cennet

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu
Sayfa Tasarımı Zuhal Turan

ISBN 978-605-038-059-0
ISBN 978-605-038-062-0 (takım)
1. Baskı: Eylül 2020

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul
Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29
Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika no: 43949

Dante Alighieri

İLAHİ KOMEDYA

CENNET

ALFA

ÖLMEDEN ÖNCE ÖLMENİN ve YENİDEN DOĞMANIN YOLCULUĞU: Dante'nin *Komedya*'sı

1265'te Floransa'da doğup,[1] elçi olarak gittiği Venedik'ten dönerken hastalanıp 14 Eylül (ya da 13 Eylül gecesi) 1321'de Ravenna'da sürgündeyken ölen Dante Alighieri'nin çağları aşan eseri *Komedya* (yahut bir diğer 14. yüzyıl şairi olan Giovanni Boccaccio'nun eklediği sıfatla yaygınlaşmış ismiyle *İlahi Komedya*) çağdaş İtalyan şair Eugenio Montale'nin sözlerini alıntılayacak olursak "dünya şiirinin son mucizesi" dir. Cehennem (*Inferno*), Araf (*Purgatorio*) ve Cennet (*Paradiso*) yolculuklarını içerecek biçimde, üç kitaptan (*cantica*/neşide) oluşan, toplamda (mükemmel sayı olan) 100 kanto (*canto*/manzume) ve 14.233 dizeden müteşekkil *Komedya*, Dante'nin 1300 baharında gerçekleştiğini söylediği ve başkahramanın kendisi olduğu yolculuğundan –bu üç ölüler âlemini aştıktan sonra dünyaya dönen şairin daha sonra– hafızasın-

1 Dante'nin doğum tarihi bilinmemektedir, ancak *Komedya*'da pek çok kez vurguladığı şekilde kendisine şairlik ve entelektüel kabiliyet yönünde etki eden İkizler burcunun altında doğmuştur, böylece doğumu Dante'nin dönemindeki takvim itibariyle 12 Mayıs ila 12 Haziran arasına tarihlenebilir. 1265 senesine ise *Komedya*'nın açılış cümlesinden, yani "Yarılamışken ömrümüzün seyrini"den ulaşılır; zira *Mezmurlar* 90:10'nun insan ömrünü 70 yıl olarak belirlemesiyle Dante yolculuğun gerçekleştiğini söylediği 1300'de 35 yaşında olmalıdır.

da kalanları şiire döktüğü bir anlatıya sahiptir; yani Dante hem olay örgüsünü kurar, hem muhayyilede tanıklık eder, hem de kâğıda döker. Modern edebiyatla haşir neşir zihnimize gayet doğal görünen bu kurgulama faaliyeti, *Komedya*'daki yolculuğun gerçekleştiği söylenen tarih ile yazımının bittiği tarih arasındaki neredeyse yirmi yıllık fark da göz önüne alındığında, metinde pek çok anlatı yönteminin, yeniliğin, katmanın ve izleğin kullanılmasına imkân sağlar: geçmişin muhasebesi yapılabilir, okuyucunun özdeşleşmesi sağlanıp hem sorular hem uyarılar sunulabilir, bir yandan bir yolculuk anlatısı sürerken bir yandan tarih, teoloji, estetik, felsefe, anatomi, kozmoloji ve sair ilimler ve sanatlar üzerine etkin bir sorgulama yürüyebilir, ama en önemlisi doğrudan tanıklık vurgusu/kurgusu hayal olanı olabildiğince gerçek gibi hissettirir ve böylece okur Dante'nin ahlaki ve dini uyarı ve telkinlerine daha da uyanık olur, daha da içtenlikle kaygılanır ve benimser.

Komedya teoloji, mitoloji, tabiat ve edebiyat göndermeleriyle bezeli mistik bir maceranın içinde neredeyse ansiklopedik bir tarih anlatısıdır da, bu nedenle olayların ve yazımın gerçekleştiği zamanın şemasını akılda tutmak önemlidir. Genellikle 1308-1320 yılları arasında tamamlandığı ve tamamının sürgünde yazıldığı kabul edilir; bitişinin Dante'nin ölümüne yani 1 yıl sonraya tarihlenmesi de vaki olmakla birlikte, *Cehennem*'in ilk yedi kantosunun Floransa'da yazılıp sürgününden en az dört yıl sonra şaire ulaştırıldığı da iddialar dahilindedir. Her halükârda kritik nokta yolculuğun başlangıç tarihi, yani 1300 senesi baharı, genel kabule göre de Paskalya Haftasının Kutsal Cuma günü olan 8 Nisana bağlanan 7 Nisan gecesidir. Bu zaman farkı Dante için siyasi, ahlaki, günaha

düştüğü ve yoldan çıktığı geçmişiyle bir hesaplaşma vasıtasıdır. Gerek Dante'nin gerekse de İtalyan şehirlerinin/kişilerinin/ailelerinin/Kilisenin geleceğindeki (aslında geçmişinde kalmış) tarihi vakalar ve gelişmeler metnin pek çok yerinde karşımıza çıkan, Dante'nin ruhların ağzından sunduğu –elinizdeki kitabın notlarında bizim (uzak) geçmişten (o an için gelecek olan, yakın) geçmişe kehanet olarak adlandırdığımız– öngörülerle sunulur. Bu geleceğe doğru anlatıya kapsamlı bir geçmişe doğru anlatı da, yine ruhların ağzından eşlik eder. Dante detaylı, silsileli, tutarlı bir biçimde ve değerlendirmesinin ölçütü olan erdemli ve imanlı idareciler/ruhaniler olma hasletleri itibariyle neredeyse 11. yüzyıldan yaşadığı 14. yüzyıla dek Avrupa'nın (ağırlıklı olarak İtalyan toprağıyla kurdukları ilişki itibariyle) tarihi figürlerini, hanedanlarını, ailelerini anar ve anlatır. Bu isabetli tarihi referans ve anıştırmalar, *Cennet*'te Roma İmparatorluğu'nun bütün tarihini, imparatorlar üzerinden anlatmaya kadar varacaktır. Elbette senyörler, markiler, kontlar, tiranlar, krallar ve imparatorlar bu anılma, yargılanma, muhtelif cezalara çarptırılma yahut Araf'ta arınma ve Cennet'te kurtulma anlatısında yalnız değildirler. Onlara *Komedya*'nın bir diğer önemli karakterler grubu, yani keşişler, ruhbanlar, piskoposlar ve papalar eşlik etmektedir.

İdarecilerin erdemli, adil ve imanlı olup olmama kriteri gibi bu ruhbanların da yozlaşmış, tamahkâr ve dünyevi iktidar peşinde olup olmamaları ölçütü mevcuttur ve görünen o ki çağdaşı hiçbir din adamı Dante'nin bu imtihanını geçemiyor gibidir. Dante cesurdur, sözünü sakınmadan yoldan çıktığı ve insanları da kötü yolu sevk ettiğini düşündüğü Papalığın mevcut ruhani ve siyasi tutumuna, özellikle de döneminin üç

papasına sert eleştiriler sunar ve onları Cehennem'de, yahut oraya varacak şekilde tasvir eder. 1300 yılında Papalık tahtında oturan VIII. Bonifacius'u merkeze alan *Komedya*'daki papalara eleştiriler izleği, onun selefi –beş ay görevde kalıp istifaya zorlandığı rivayet edilen– V. Celestinus ve halefi –Dante'nin İtalya'yı ıslah edeceği yönünde büyük umutlar beslediği İmparator VII. Heinrich'in seferine ve imparatorluğuna önce destek verip sonra hilafına davranan, ayrıca Papalığı tarihi şehri Roma'dan Avignon'a taşıyan– V. Clemens'e doğru genişleyerek, en azından 1294-1314 yılları arasının siyasi ve ruhani gelişmelerini kayıt altına alır, hatırlatır ve yargılar. Papalığın hem ahlaken hem siyaseten yozlaşması, papaların ve din adamlarının açgözlülüğü, paraya düşkünlüğü, alışverişini yaptıkları sahte aflıklar, endüljanslar, imtiyazlar ve rüşvetle gelinen ya da verilen makamlar günahlarının görünen yüzü olmakla birlikte, en vahim hataları, yani dünyanın ve kendilerinin yoldan çıkmasına neden olan şey, Dante'ye göre, kendi ruhani iktidar ve yargı sınırları içinde kalmak yerine dünyevi iktidara ortak olmaları, yani İmparatorun yetkilerini ve yargı salahiyetini gasp etmeleridir. Dante *Komedya*'da bu gaspı Papalığın armasında da yer alan, İsa Mesih'in Resul Petrus'a[1] verdiği Dünyevi Kilise'nin Tanrı adı-

---

[1] Burada "resul" kullanımına dair bir not düşmeyi zaruri görüyoruz; öncelikle bugün Türkçede "peygamber" anlamıyla daha çok kullanılıyor olsa da "resul," risalet, "mektup ve elçi göndermek" kökünden türeyerek "elçi" manasına gelir; *Matta* 10:1-4, *Markos* 3:13-9 ve *Luka* 6:13-6 uyarınca İsa'nın kudretini temsil, müjdesini tebliğ ve irşat için tayin ettiği oniki öğrencisi –yani Simun Petrus, Andreas, Yakub (Zebedi'nin oğlu), Yuhanna, Filipus, Bartolomeus, Tomas, Matta, Yakub (Alfeus'un oğlu), Taddeus (Lebbeus ve Yakub'un oğlu Yahuda olarak da anılır), Gayyur Simun ve hain olacak Yahuda İskariyot– *apostolos* olarak anılır, ki bu kelime "gönderilen kimse; elçi" manasına gelir; Türkçede mevzubahis onikileri anmak için havari, yani "yardımcı" tanımı yerleşmiştir, ancak teolojik olarak bu kullanım hatalıdır, dolayısıyla

na icra ve yargı –aforoz ve af– vekaletinin simgesi olan iki anahtar, Papalığın dünyevi ve ruhani vekalet vurgusuyla iki kılıç taşır halde tasvir ettiği melekleri tek kılıçla tasvir etme, çobanın kılıç değil asa taşıması gerektiği gibi simgesel örneklerle sürekli olarak vurgular ve bizzat Petrus'un ağzından Bonifacius'u Şeytan'ı feraha kavuşturmakla suçlayacak kadar cesurca kınar. Dante'nin ilerleyen yaşamında değiştirdiği siyasi pozisyonunun bir özeti olan ve *Komedya*'yla paralel olarak yazdığı *Convivio* (1304-7; *Şölen*) ve özellikle de *Monarchia* (1312-3; *Monarşi*) eserlerinde ele aldığı bu düşüncesi/inancı, Tanrı tarafından dünyevi adalet, sulh ve toplumsal düzeni tesis etmek için vazifelendirilmiş bir İmparator ve ruhani adalet ve selametin idarecisi/çobanı olacak bir Papa ayrımına dayanmaktadır; yani İmparatorluk dünyevi, Papalık ruhani hükümdarlıktır ve hem İmparatorların dünyevi sulh, adalet ve düzen vazifelerini ihmali hem de Papaların dünyevi hırs, servet, güç arzusuyla ruhani vazifelerini kötüye kullanmasıyla dünya (İtalya) şu an olduğu günahkâr ve yoldan çıkmış haline düşmüştür. Halbuki Tanrı –elbette Dante'nin Cennet'te karşılaşacağı yahut haklarında malumat alacağı– Kilisenin ve dünyanın müdafisi olmaları, insanlığa doğru yolu göstermeleri için Aziz Francesco, Aziz Domingo, Aziz Benedikt, Aziz Tommaso gibi din adamlarına yahut Iustinianus ve VII. Heinrich gibi imparatorlara ilham ve inayet sunmuştur. Onların eylem ve telkinlerini takip etmemek, "hayırlı başlangıçların tez vakitte sol-

---

İncil'in eski Türkçe çevirilerine sadık kalıyor ve onları resul olarak anıyoruz. Ayrıca bu noktada yine *Komedya* boyunca mevcut bütün Eski ve Yeni Ahit alıntı ve referanslarında Kitabı Mukaddes eski çevirisini (Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1997); dua, liturji ve teolojik kavramların isimlendirilmesi için ise genel yaklaşım olarak Türkçedilli Rum Ortodoksların, yüzyıllardır dilimizde mevcut *İbadetname*'lerini rehber aldığımızı belirtmeliiz.

ması," insanlığın hatası ve imansızlığıdır ve daha sonra anlatacağımız gibi simgesel isimler ve örneklerle bu suçun hangi ebedi yahut geçici cezalarla yanıtlandığı *Cehennem* ve *Araf*'ın konusunun –en az buralarda karşılaşılan bedene, akıla, tabiata, komşuya, topluma ve Tanrı'ya karşı işlenen suçlar kadar– önemli bir kısmını teşkil eder. Lakin bu noktada Dante'nin bu gerçek ile gerçeküstünü iç içe örmüş şiirini ve elbette şair, siyasetçi, filozof ve ilahiyatçı olarak Dante'yi oluşturan koşulları, onun *Komedya*'sının anafikirleri ve izleklerini anlamak için anmamız elzemdir.

Dante, Ghibellino ile Guelfo hizipleri arasındaki 13. yüzyıl boyunca süren çekişmenin nihayetinde, 1289 senesinde Campaldino Muharebesinde, kendisinin de saflarında savaştığı Guelfolar lehine zaferle sonuçlandığı dönemde, ticari ve kültürel olarak zengin Floransa'da aktif bir figürdür. Floransa'nın köklü ve –eski gücünü kaybetmiş– aristokrat ailelerinden birinin ferdi,[1] daha sonra kendisinin *dolce stil novo* (yeni ve ahenkli üslup) olarak geliştireceği yaklaşımla Dante'yi ahlaki asalet ve erdemli sevgi şiirlerine sevk edecek bir şairler çevresi/silsilesinin parçası ve (izleyen dönemlerde çıkan bir yasa uyarınca soyluların kamu görevlerine gelebilmeleri için bir zanaat loncasına üye olmaları zorunluluğu itibariyle Hekim ve Eczacılar Loncasına –o dönem kitapların eczanelerde satılması itibariyle– eczacı olarak kaydolarak) muhtelif kamu görevleri ifa eden bir siyasetçidir. Dante'nin içine doğduğu ve ilerdeki yaşamını/sürgününü şekillendirecek

---

1 Muhtemelen tefecilik/sarraflık yapan babası Alighiero Alighieri 1273'te ölmüştür; Dante, Cennet'te karşılacağı büyük büyükdedesi Cacciaguida'nın ağzından hem ailesinin hem de Floransalı diğer soylu ailelerin tarihine dair sunduğu anlatı da babası hususuna girmez, olasılıkla Floransa'nın yozlaşmasının nedeni olarak gördüğü palazlanmış ticaret ve tefecilik faaliyetinin içinde olmasından rahatsızdır.

Ghibellino ile Guelfo ayrımı ve Floransa'ya hâkim olmalarının akabinde Guelfoların ikiye bölünmesiyle oluşan Ak ve Kara hiziplerini kabaca anlatmak gerekirse, 12. yüzyıla, Kutsal Roma (Cermen) İmparatoru I. Friedrich'in İtalya üzerindeki hak iddiasıyla yaptığı seferlere dönmek gerekir. Friedrich, Svabya Dükleri olan Hohenstaufen hanedanındandır ve bu bölgedeki Waiblingen/Wibellingen kalesinin isminin İtalyanca uyarlamasıyla, imparatorun seferlerinin ve izleyen yıllarda Kutsal Roma (Cermen) İmparatorluğunun İtalya'daki destekçileri Ghibellino adını alırlar. Bu imparatorluk yanlıları genellikle taşra kökenli, tarımsal üretimle para kazanan aileler/şehirlerdir ve bu küçük halleriyle Papalık Devletinin genişlemesinin tehditi altındadırlar. Guelfolar ise adlarını Hohenstaufen Hanedanın rakibi ve Bavyera Dükleri olan Welf Hanedanından alırlar. Papalık yanlısı olan Guelfolar genellikle imparatorun seferleri ve yayılmasıyla mahalli çıkarları tehdit altında olan zengin tüccar aileler ve büyük şehirlerden müteşekkildir, ki 1176'da Legnano Muharebesinde I. Friedrich'i mağlup edip, onun kâğıt üzerindeki hükümdârlığı altında tam özerklik hakkı kazanan –Papalık destekli– Lombard Birliğini oluşturan şehirlerin birçoğu önemli Guelfo şehirleri olarak kalırken, bazı şehirler o tarihten başlayarak iki grup arasında el değiştirmeyi sürdürür. Floransa da bu şehirlerden biridir; tarihsel olarak yakınındaki küçük ve bir Ghibellino şehri olan Sieana'nın aksine büyük ve zengin Floransa bir Guelfo şehridir. 1215'teki bir cinayetle başlayan iç çatışmanın da bahanesiyle Floransalı aileler Ghibellino ve Guelfolar olarak ikiye bölünür. Floransa Ghibellinoları Pisa, Arezzo, Siena gibi çevre şehirlerin de desteğiyle Guelfoları muhtelif defalar Floransa'dan kovar, ancak güç dengeleri

değiştikçe, –özellikle Napoli ve Sicilya Krallıklarının Papalık destekli Fransız seferleri ve buraların Kutsal Roma İmparatorlarıyla akraba Alman krallarının mağlubiyetleriyle– Guelfolar şehre dönmekte, idari ihtilaf ve çatışma sürmektedir ve Ghibellinolar da pek çok kez sürgüne gönderilir, hatta en son geri dönemeyen onlar olur. Bu neredeyse yüz yıla yayılan çatışma nihayetinde en başta andığımız gibi Toskana Guelfolarının kati ve nihai zaferiyle sonuçlanır. Ancak Floransa'da çatışma durulmaz, 1300 senesinde bu kez de Guelfolar kendi aralarında, Papalığın destek ve nüfuzunun sürmesini talep eden Karalar ile bu nüfuza, Roma'ya, özellikle de Papa VIII. Bonifacius'a bağımlılığa karşı çıkan Aklar olarak bölünür. Dante Akların önemli bir üyesi, hatta 1301 senesinde Aklarda olan şehir yönetiminin, üzerlerindeki tehditi görüşmek için Papalığa gönderdiği heyette delegedir. Ancak henüz bu görüşme sürürken ve Dante Roma'dayken, Bonifacius'un asayişi sağlamak bahanesiyle Floransa'ya yolladığı Valoislı Charles'ın silahlığı desteğiyle Karalar 1 Kasımda darbe yapar. 1302 Martında yeni Kara idaresi hâlâ Floransa dışında olan Dante'yi, 1300 yılında 2 ay sürdürdüğü kamu görevinde yolsuzluk/fesat suçlamasıyla gıyabında 2 yıl sürgün ve yüksek bir para cezasına çarptırır; zaten bütün mal varlığına el konulduğu –ve Dante suçsuzluğundan emin olduğu– için bu para cezasını ödemez ve cezası süresiz sürgüne çevrilir. Böylece Dante Verona, Liguryadaki Sarzana, büyük umutlar bağladığı İtalya seferindeki İmparator VII. Heinrich'e 1311'de yazdığı mektuptan anlaşıldığı kadarıyla o yıllarda tekrar Toskana, akabinde Bologna, tekrar Verona ve nihayetinde Ravenna gibi İtalyan şehirlerinde sürgün hayatını sürdürür. Bu sırada değişen siyasi görüş ve yaklaşımları nedeniyle

1304'teki büyük karşı saldırı ve bozgunlarından evvel kendi hizbi olan Ak Guelfolarla yollarını ayırır. Az önce bahsettiğimiz mektup nedeniyle 1311 senesinde Floransa'da Aklar için çıkan affın dışında bırakılır ve 1315'te halk önünde suçunu ikrar ve yüklü bir para cezası karşılığı Floransa'ya dönmesi affını da işlemediği bir suçu kabul etmek istemediğinden reddeder; böylece cezası oğullarını da kapsayacak şekilde ölüm cezasına çevrilir.[1] Lakin Dante, *Komedya*'da da okuyacağımız biçimde Floransa'ya bir gün onurlu şartlarda döneceği umudunu hep taşır.

Dante'nin nerede eğitim aldığı muamma olmakla birlikte muhtemelen iyi bir evde öğrenime ve bir kilise/manastır okulu eğitimine sahiptir. Ortaçağın klasik tedrisatının yedi beşeri ilmine –yani gramer, mantık, retorik, aritmetik, geometri, müzik ve astronomi– hâkimdir; Toskana şiirini, figürleri, ekolleri ve geleneklerini iyi bilmektedir; bu edebi ilgisiyle hem bir önceki dönemden hem de çağdaşı olan trubadur ve şairleri çalışmış, ayrıca Latincenin Cicero, Ovidius ve özellikle Vergilius gibi antik dönem klasik yazarlarını derinlikle tetkik etmiştir. Kendisine sevgiyi öğreten kadın olarak andığı, *Vita Nuovo*[2] (1295; *Yeni Hayat*) ve *Komedya*'nın odağında yer alan Beatrice'nin 1290'daki ölümünün akabinde, Latin edebiyatı ve felsefede teselli bulur; bir Dominiken okulunda

---

1 Dante, çocukken aileleri tarafından aralarında söz kesilen Gemma di Manetto Donati'yle sürgününden önceki bir tarihte evlenmiş, çiftin Jacobo ve Pietro adında iki oğlu, Antonia isimli de bir kızları olmuştur; Giovanni isminde üçüncü bir oğlun varlığı da muhtemeldir.

2 Dante'nin bizzat içindeki ilk şiirin 1283'te yazıldığını söylemesi itibariyle yazımının 10 yıllık bir süreye ve Dante'nin hayatının muhtelif aşamalarına yayıldığı anlaşılmakla birlikte, Beatrice'nin ölümünden sonra, muhtemelen 1291-93 arasında tamamlanarak kitap olarak bir araya getirilip 1295'te basılmıştır.

felsefe ve teoloji eğitimi alır; Fransisken ve Dominiken tarikatları arasında bu hususlarda yapılan halka açık ve kapalı münazaralara katılır; eski dönem mistik ve teologlarının fikir, metin ve doktrinlerine dair bilgisi derinleşir ve *Komedya*'da karşılaşacağımız iki figür olan, 1200'ler ortasında eser vermiş Fransisken Aziz Bonaventura ile Dominiken Aziz Aquinolu Tommaso'nun felsefi ve teolojik çalışmalarına vâkıf olur. Özellikle Tommaso'nun Aristoteles tefsiri Dante için belirleyicidir; *Komedya*'da benimsediği kâinat ve mahlukat kabulleri, fizik, metafizik ve felsefi yaklaşım ile muhakemeler bu temele oturur. Sürgün hayatı esnasında Dante sonuçlarını hususen bu alanlarda yazılmış kitaplar dışında, *Komedya*'da gözlemleyebileceğimiz felsefe, teoloji, ahlak, siyaset ve edebiyat eğitimini/çalışmalarını sürdürür. Siyasi tutumundaki değişim, *Monarchia*'dan okuyabileceğimiz gibi onu dünyevi ve ruhani iktidarların katı bir ayrımına kabul edip savunmaya vardırmıştır. *Komedya*'da mevzubahis ayrımın ihmal edilip ortadan kalkmasını hem tenkit mevzusu hem de dünyanın günaha savrulmasının müsebbi olarak doğrudan anar yahut ima eder; bu mevcut gaflet ve ihanet onu gerçek hayatta da dizginleri tekrar ele alıp, bölünmüş, kötü idarenin elinde acı ve günaha düşmüş İtalya'yı Roma Hukukuyla ıslah edecek adil bir kurtarıcı/İmparator ile Resul Petrus başta olmak üzere yoksul ve selim papaların selamete ulaştıran yolunda toplumu yürütecek imanlı, faziletli ve kadim kiliseye sadık bir Papa beklemeye götürür. 1310 senesinde İtalya seferine çıkan İmparator VII. Heinrich'e, 1313'te Verona'da hizmetine girdiği hamisi Can Francesco (Cangrande) della Scala'ya yahut *Komedya*'da kehanet düzeyinde, simgelerle andığı diğer müphem kurtarıcılara bağladığı böyle umuttur.

Benzer bir teoriyi pratiğe dökme geçişliliği özellikle dil üzerine tartıştığı, sürgünün hemen başında, 1302-1305 arasında kaleme aldığı *De vulgari eloquentia*[1] [*Halk Belagatı Üzerine*] kitabında da mevcuttur. Bu kitapta sunduğu dilin evrimi ile felsefesinin yanı sıra İtalyadaki halk dillerinin Latinceyle ilişkisi ve dönemin trubadurları arasında kabul gören Oksitanca, şiirdeki ekolüyle malum Sicilya lehçesi ve kendi Toskana lehçesinde Latince kadar etkileyici edebiyatın mümkün olup olmadığı sorusuna yanıtını, Toskana lehçesinde, üçlükler halinde ve ilk kez kendisinin kullandığı *terza rima*, yani "aba bcb cdc" uyak düzeniyle yazdığı *Komedya*'yla yanıt verir gibi görünmektedir.[2] Ayrıca *Komedya*'da, Cehennem'den Araf Dağının zir-

---

1 Aslında Dante'nin dört kitap olarak yazmayı planlayıp, ikinci kitabın ortasında yarım bıraktığı bir eserdir.

2 Dante *Komedya*'nın dilini Toskana lehçesi, Latince ve bazı yöresel lehçelerinin bir bileşimi olan İtalyanca olarak anar; ki gerçekten de bugünkü İtalyanca, Toskana lehçesinin bir devamıdır. *De vulgari eloquientia, Monarchia, Epistulae* [*Mektuplar*], Vergilius'un aynı isimli kitabına atıfla bukolik/pastoral üslupta 1319-1320 arası yazdığı *Eclogae* [*Egloglar*] ve 1320 senesinde Verona'da yaptığı bir konuşmanın metni olan *Quaestio de aqua et tera* [*Su ve Toprak Hususlarında Tahkikat*] eserleri dönemin hâkim edebi ve akademik dili olan Latincede üretilmiş olsa bile, Dante İtalyancanın da "yüksek" bir dil olabileceğini kanıtlama, epik yapıda yahut felsefi ve teolojik tartışmaları içeren eserlerinin eğitimli sınıflara olduğu kadar halktan okuyucuya da ulaşabilme kaygısını –*Komedya*'da zirveye ulaşmakla birlikte– Toskana lehçesinde kaleme aldığı, daha sonra *Komedya*'da kurtuluşun yegâne simgesi ve yol göstericisi olacak Beatrice'den sevgiyi öğrenişinin hikâyesi olan *Yeni Hayat*, Dante'nin kitaplaştırmadığı, ancak ölümünden çok daha sonra bir araya getirilen muhtelif lirik şiirlerinden oluşan, bir *donna pietra*'ya [taşın hanımı] hitap eden ve Dante'nin sevgi temasını daha semavi bir bağlama doğru genişlettiği şiirinde bir geçiş aşaması olan *Rime* (y. 1284 ve sonrası), *Convivio* ve Fransızca yazılmış *Gül Romansı*'nın bir versiyonu olup Dante'ye atfedilen *Il Fiore* (*Çiçek*) kitaplarında da güder. Ayrıca bu noktada belirtmeliyiz ki okuyacağınız Türkçe çeviride, ne yazık ki iki dilin tamamen farklı gramer yapısı ve ses dünyası nedeniyle bu kafiye düzeni yerine, Türkçede daha alışkın olduğumuz aaa bbb ccc düzeni tercih edilmiş, Dante'nin Türkçe çevirilerinde ilk kez olmak üzere eksiksiz uygulanmış, böylece okuyucuya bir şiir lezzeti verilmeye çabalanmıştır.

vesindeki Dünyevi Cennet'e kadar kendisine rehberlik eden kişi olarak MÖ 1. yüzyıldan meşhur klasik şair Vergilius'u takdim etmesiyle –ve Araf'ta kendilerine katılan MS 1. yüzyıldan bir diğer klasik şair olan Statius figürüyle– yüksek dil olan Latince ile kendi dili ve şairliği arasında bir silsile kurar, klasik şairler geleneğinin, Hıristiyan erdemleri ve gerçek imanla donatılmış bir halefi olmaya çalışır; yine de alegorik eserini, bu yüksek dilin ürünü saydığı tragedya yerine, daha alt bir tür olan komedya sınıfına sokar. Ancak yolculuk devam edip Cennet'in insaüstü âlemi içinde gezinmeye başladıkça bu örtük tevazusunu bir kenara bırakıp dizelerini Tanrı'nın yardımı/ilhamıyla kaleme alınan "kutsal şiir" olarak anacaktır. Bu ilham, zaten Dante'nin *dolce stil novo*'sunu da en başta klasik aşk şiirlerinden farklılaştıran şeydir; Dante dünyevi sevginin aldatıcılığı, şerri ve karamsarlığını, yani maddi bir sevgiyi değil İlahi Sevginin ilham –neredeyse dikte– ettiği soylu/nazik, erdemli, ahlaklı, Cennetlik, neredeyse melekvari bir hanımın iyiye/kurtuluşa/selamate doğru manevi rehber olduğu bir sevgiyi anlatmaktadır.

Rime'de ilk kez karşımıza çıkan, pek çok meşhur Dante *canzone* ve sonesinin kendisine adandığı ve *Yeni Hayat*'ta onu ilk kez gördüğü andan ölümünün yası ve semavi mukaddesliğine kadar hikâyesine yer verilen, sevginin yol göstericisi Beatrice'yle birlikte anılan bu soylu/nazik hanım mefhumu, bir ilk adım olan romantik sevgiden, manevi bir gelişimle kavranıp kabul edilmeye hazır olunacak ilahi sevgiye rehberlik eden, Tanrı'nın inayeti ve ulaşılması gereken dünyevi ve semavi selametin ulvi örneği, bir anlamda kadınlar arasında mübarek, yegâne şefaatçi Bakire Meryem'in bir temsilidir. Bu bağlamda Beatrice'nin Dante'nin

sevgisinden haberdar olup olmadığı, hatta gerçekten yaşayıp yaşamadığı bile Dante biyografi yazarları ve yorumcuları tarafından tartışılmıştır. Her ne kadar artık Beatrice'nin gerçek bir figür olduğu kesinleşmiş olsa da önemli olan onun üzerinde cisimleşen bu mucizevi mevcudiyet, bu rehberlik, bu ilahi sevgiyi fark, talim ve tedris ettirme, selamet yolunda yürütme hasletleridir. Zaten *Komedya* da tam bu vurguyla, yani Dante, Beatrice'nin ölümünden sonra odağını kaybetmiş, farklı ilgiler ve dünyevi aldatıcılara yönelmiş, günah yoluna sapmış, böylece kasvetli/karanlık bir ormanda kaybolmuş haldeyken başlar. Yardıma gelen yine Beatrice'dir; Dante onu tekrar görebilmek, böylece doğru yola girebilmek, siyaseti, ahlakı, dini, felsefesi, toplumsal düzeniyle yaşadığı hayatın hayır ve şerlerini kavrayıp ıslah olabilmek için ölmeden önce ölmeli, Cehennem'i, Araf'ı ve nihayetinde Cennet'i katederek yeniden doğmalıdır.

Dante'nin yolculuğu malum olduğu üzere vahim (ölümcül, ölüm cezasının konusu olabilecek) günahlarından nedamet getirmeden/tövbe etmeden ölmüşlerin ebediyen cezalandırıldığı nihai adalet menzili olan Cehennem'le başlar. Cehennem'in dahi kabul etmediği bitaraf kimselerin bulunduğu giriş mıntıkasından sonra Cehennem dokuz daireden oluşmaktadır. Birinci daire, Dante'nin açıkça ayrıcalıklı bir konum atfettiği, Cehennem'de olmalarına rağmen sadece görece hafif umutsuzluk cezası çeken çocuklar ve erdemli fakat vaftiz olamamış kimselere ayrılmış Limbus'tur (burada Dante hususiyetle, ağırlıklı antik çağın şair, filozof, kahramanları ile biri kral, ikisi filozof olmak üzere üç Müslümanı takdim eder). İkinci dairede şehvet düşkünleri, üçüncü dairede oburlar, dördüncü dairede cimriler ve müsrifler, beşince dairede ise

hiddetliler cezalandırılmaktadır. Bu dairelerde cezalandırılan iradenin ihtiraslara boyun eğmesinin, yani nefse hâkim olamamanın neticesi olan günahlardan daha ağırı iradenin kasten kötüyü seçmesiyle işlenen suçlardır ve izleyen dairelerde yine müebbet yanıtlarını bulurlar. Böylece altıncı daire Cehennem'in mimarisinde Dis şehrinin hemen surları içindedir, burada sapkınlar cezalandırılmaktadır. Şeditlerin bulunduğu yedinci daire kendi içinde üç halkaya sahiptir, sırasıyla komşularına, kendilerine ve –küfür, sodomi ve tefecilik, yani temelde doğaya karşı suç işleyerek– Tanrı'ya şiddet uygulayanlar buralarda cezalandırılır. Sekizinci daire muhtelif hilekârları barındıran on vadiye/hendeğe sahiptir; birinci vadide pezevenkler ve ayartıcılar, ikincide dalkavuklar, üçüncüde din tacirleri, dördüncüde kâhinler, beşincide rüşvetçiler ve fesatçılar (yolsuzluk yapanlar), altıncıda riyakârlar, yedincide hırsızlar, sekizincide hilekâr müşavirler/kılavuzlar, dokuzuncuda nifakçılar, onuncuda ise –metalde, kimliklerinde, parada ve sözde– sahtecilik yapanlar cezalandırılır. Bu silsileyle Cehennem'in dibine, en sonunda –yani arzın merkezinde– Lucifer'in sabit olduğu dört mıntıkaya ayrılmış ve hainleri ihtiva eden dokuzuncu daireye varılır. Birinci mıntıkada akrabalarına, ikinci mıntıkada ülkelerine/şehirlerine, üçüncü mıntıkada misafirlerine, dördüncü mıntıkada ise velinimetlerine ihanet edenler cezalandırılır. Vergilius'la birlikte yeryüzünün insanların yaşadığı kuzey yarıküresinin merkezinde yer alan Kudüs'ün altında kurulu Cehennem'i aşan Dante, sularla kaplı güney yarıkürenin merkezinde yer alan, Tanrı'nın merhametiyle ruhların selamete kavuşmak için tırmandıkları Araf Dağının eteğine ulaşır. Vahim bir günah işleyip ölmeden önce nedamet getirmeyenler Cehennem'in

ebedi ateşinde mahkûm edilirken, Araf ehven, yani affedilebilir, özrü kolay günahların izlerini taşıyan ve niyet etmelerine rağmen ömürleri kefarete yetmeyen ruhlar için geçici ateş ve cezalar çekilip arınılan, akabinde de Cennet'e yükselinebilen bir süreçtir. Böylece Araf sadece bir ceza âlemi değil, ruha günahtan uzağa ve iyi/doğru istikametinde müspet talim ve terbiye verilen bir mekândır. Bu dağın aşağı yamaçları, ruhların giriş izinlerini beklediği Evvelaraf'tır; sonra bir meleğin nâzırlık ettiği kapı geçilir ve yedi ceza taraçasının akabinde Âdem ile Havva'nın ilk günahı işleyene kadar yaşadığı Dünyevi Cennet'e varılır. Birinci taraçada kibir, ikincide haset, üçüncüde gazap, dördüncüde gaflet, beşincide tamah, altıncıda oburluk, yedincide ise şehvet günahlarının cezası çekilir. Tüm arınmaların sonunda varılan Dünyevi Cennet'te Vergilius vaftizsiz olması nedeniyle buraya giremeyeceğinden rehberlikten ayrılır ve Dante'yi burada Semavi Cennet'e –Arş-ı Âlâ'ya– doğru Göğün katları/küreleri boyunca rehberi olacak Beatrice karşılar. Günahı unutuş ırmağı olan Lethe ve iyiyi hatırlayış ırmağı olan Eunoe'den geçen Dante böylece göğe yükselmeye hazırdır. Dante'nin Cennet şeması 2. yüzyılda Ptolemaios (Batlamyus) tarafından kurulan astronomik sisteme dayanır, ki bu tasarım şöyledir: Kainat'ın merkezinde sabit yeryüzü vardır; içinde gözle görülebilen göksel cisimler, yani Ay, Merkür, Venüs, Güneş, Mars, Jüpiter, Satürn ve Sabit Yıldızları barındıran dokuz saydam semavi küre onun etrafında döner, ki bu kürelerin en sonuncusu olan *Primum Mobile*'nin (İlk Hareket Ettirici Gök) ötesinde ise bitimsiz gök, yani Arş-ı Âla mevcuttur. Cennet'teki tüm ruhlar kurtarılmış/halas bulmuşlardır; ancak taşıdıkları bazı kusurlardan etkilenen fazilet ve liyakatleri uyarın-

ca mevkileri, Tanrı'yı ne kadar yakından gördükleri, onun inayetine ne nispette nail oldukları değişmektedir. Böylece Dante'nin insani kavrayış ve duyularını aşan bu hali gösterebilmek için kendisine, muhtelif tesirlere sahip –bu tesirin zaafları ya da müspet etkilerini taşıdıkları– başka başka gök kürelerinde/katlarında zahir olurlar. Bu tesirlerin oluşumu kabaca şöyledir: Arş-ı Âlâ'nın, yani Tanrı'nın, tüm doğal şeylere mevcudiyet verme kudretini ihtiva eden *Primum Mobile*, bir sonraki gök olan Sabit Yıldızlar'a bu kuvveti taşır, Sabit Yıldızlar bunu pek çok farklı kuvvete/tesire çoğaltır ve aşağıya aktarır; bu suretle silsile halinde semavi katlar/küreler kuvveti teslim ve tesellüm ederek çeşitlendirir ve nihayetinde farklı farklı tesir ve akisleri en altta bulunan dünyaya ulaştırır. Böylece Dante'nin yolculuğu Ay'da, Tanrı'ya verdikleri yemini bozmaya zorlananları görerek başlar; Merkür'de dünyada şöhret arzusuyla heveslenen ruhlar yer alır; Venüs'te sevginin tesiri altındakiler vardır; hikmet tesiriyle Güneş bilgeleri, cesaretle Mars iman savaşçılarını, adaletle Jüpiter adil hükümdarları, tefekkürle Satürn mütefekkirleri ihtiva eder. Sabit Yıldızlar'a vardığında, ulaşacağı Arş-ı Âla'da kendisini bekleyen Meryem, İsa Mesih ve mübarekler Dante'ye görünür, lakin henüz gözleri görmeye hazır değildir; böylece burada Aziz Petrus tarafından iman, Aziz Yakub tarafından umut ve Aziz Yuhanna tarafından da sevgi hususlarında imtihandan geçirilir. Üç Hıristiyan erdemine dair bu sınavı başarıyla veren Dante, bu üç Resulün ruhlarına eşlik eden Âdem'i görmesinin akabinde *Primum Mobile*'ye yükselir. Cennet, yolculuk boyunca Dante'nin duyularına galip gelen bir ışık âlemidir. Her bir yükseliş keskin ışık değişimleriyle olur ve Dante aşama aşama bu insanüstü nura alışır; bu

bir kemâle erme temsilidir. Lakin *Primum Mobile*'de Tanrı'yı merkezinde, melekleri ve kâinatı çevresinde döner halde keşfettiği "Nokta" öylesine parlaktır ki artık tasviri aşar. Burada Dante Tanrı'dan aldıkları vekalet ve tesirle kâinatı hareket ettiren meleklerin nizamına vâkıf olur; son bir kez nur ırmağında gözlerini daha kâmil bir bakışa yükselttikten sonra artık Arş-ı Âla'dadır ve tahtındaki Meryem'in en tepesinde oturduğu, yapraklarına sıra sıra mübareklerin/kurtulmuşların yerleştiği içi ve çevresinde melekler uçuşan bir gül biçiminde Semavi Cennet'i görür. Burada Aziz Bernard rehberliği Beatrice'den devralır, Gül'ün yapısını anlatıp, bazı kadim figürleri tanıtmasının akabinde Dante'nin Nihai Selameti, yani Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'la Üçte Bir, Birde Üç olan Tanrı'yı görebilmesi, bu inayete nail olabilmesine himmet etmesi için Meryem'den Dante adına duacı olur. Böylece Dante gözlerini Ebedi Nur'a çevirebilir, bu hatırlanamaz ve tasvir edilemez müşahede, Teslis'in sırrına vâkıf olma ve Tanrı'yı görme anında Dante'nin anlatısı son bulur. Yolculuk tamamlanmış, Dante, tüm insanlara ruhu bizzat veren ve zaten ruhun yegâne hedefi olan Tanrı'ya yeniden kavuşmuş, yeniden doğmuştur.

Dante'nin *Komedya*'nın hikâyesini, mimarisini ve tasvirlerini inşa ederken beslendiği kaynaklara dair pek çok yorum vardır. Ağırlıklı olarak Hıristiyan teolojisinin günah doktrini ve Aristotelesçi etiğin insan, toplum ve kâinata dair yaklaşımını yansıtmakla birlikte, mesela Araf'ın fiziksel kurgusu bir aykırılık teşkil eder; Cennet'te yükseliş de hakeza İslami geleneğin anlatılarına ve bazı eserlerine yakın görünür, ancak Doğu ve Batı kültürlerinde nüsanslarıyla birlikte müşterek olan bir kozmolojiyi temel almasının yanı sıra Pavlus'un Cennet'e götürülmesine de sıklıkla atıf-

ta bulunur. Bunları tek tek anmayı ve pozisyon belirlemeyi doğru görmüyoruz. Sadece insanlığın coğrafi ve kültürel olarak kesintisiz tarihi boyunca bir ölüler dünyası inancının mevcudiyetinin, birbirlerine ödünç veren, etkilenen, tasdikleyen yahut derinleştiren uzun bir tasvirler silsilesi yarattığının unutulmaması gerektiğini ve mesela neredeyse MÖ 15. yüzyıldan MÖ 5. yüzyıla kadar kadim Mısır mezarlarında pek çok örneği mevcut Ötedünya Kitaplarının da, oldukça aşina olduğumuz ölünün yolculuğu sahneleri, günahın sorgulanması mefhumu, ceza yahut ödül mekânları, ateş çukurları, cennetvari çayırlar, ışıkla –ya da temiz giysiyle– giydirme anları, melekvari yardımcılar, iblisler ve yılanlar ihtiva ettiğinin hatırlanmasını elzem görüyoruz.[1] Dante'nin *Komedya*'sının önemi bu mekânların mimarisini, ceza, arınma ve saadetteki ruhların tasvirini, gerçekliğinden neredeyse şüphe edilmeyecek bir eminlik ve tutarlılıkla hayal edip, kurgusunun gerçeküstü anlatısını hakikatle beslemesinde, mitolojik ve çağdaş referansları, bilgi birikimi ve edebi yeteneğiyle bunu kaleme alabilip, okuyucuya çağları aşacak şekilde, suretini ve hissini aksettirebilmesinde yatar. Bu gerçeklik hissi, yolculuğun vardığı tarif edilemez noktalarda kademe kademe azalmakla birlikte tanık olunan fevkalade, tabiatüstü, mucizevi vaka, his ve halleri tabiattan örneklerle anlatma, mutat hava olayları yahut belli yörelere ait pastoral sahnelerle tasviri besleme, duyulardaki işleyiş ve karmaşayı yine insani tecrübelere benzetme ve tercüme etmeyle katmerlenir. Daha evvelinde görülüp anlatılmamış, yeryüzüne ait olmayan şeyleri tasvir edilemez deyip bir kenara bırakmaz; aksine tasvirin/anlatının

---

[1] Erik Hornung, *Kadim Mısır Ötedünya Kitapları*, çev. Zehra Aksu Yılmazer, ed. Seçkin Erdi, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006.

sınırına kadar onları resmetmeye koyulur, Tanrı'nın nuruna yaklaşıp, insanın idrak hudutlarının dışına çıktığında, yani bu anlatı sınırı ulaşılamayacak kadar uzaklaştığında dahi bu kez anlatılamazlığı anlatmak suretiyle sahnelerinin gerçekliğini perçinler. Dante *Komedya*'nın gerek seçtiği halk diliyle gerekse de salt bir felsefe/teoloji tartışması olmak yerine yukarıda andığımız gibi tanıdık referanslarla dünyevileşmesini, –ve mesela kendi kendini doğal olarak günahkârların çektiği işkencelere üzülür, onlara mermahet edip gözyaşı döker hale sokup, sonra tenkit etmesiyle yahut kendi suçlarını itiraf sahneleriyle– insanileşmesini, ulaşılabilir olmasını arzular. Zira Dante'nin muradı, önceki ve aynı dönemlerde yazdığı eserlerinde teorize edip, *Komedya*'nın da merkezini oturttuğu, sunduğu müspet ve menfi örnekler, sıklıkla başvurduğu ironi, anlatısını keskinleştirmek ya da yumuşatmak vasıtasıyla muhakemeyi canlandırarak, yahut açık açık eleştirip, doğrudan sorular yönelterek okuyucu da uyandırmaya, yanıt vermeye zorlamaya çalıştığı şey içtimai, siyasi, ahlaki bir yasa, daha doğrusu yasaya dönüş çağrısıdır. Bu yasa antikçağların erdemi ile gerçek imanın fazilet ve hakikatlerinin bir bileşimi, dünyevi iktidar ile semavi salahiyetin hudutları ve sorumluluklarıyla birlikte faaliyetidir. İnsanlık adil bir toplum ve ruhani selamet için doğal ve Hıristiyanlığa has faziletleri araç ve gerçek imanın dünyevi ve semavi seyrini amaç kılarak şerrin yerine iyiyi/sevgiyi koymalıdır.

* * *

Dante'ye ve *Komedya*'ya dair tarihi, siyasi, edebi ve meali bir çerçeve çizmeye çalıştığımız bu naçizane girişte andığımız hususlara dair daha derin bilgiyi

ve daha pek çok hususu okumaya elinizdeki kitabın notlarında devam edeceksiniz. Bu notlar muhtelif *İlahi Komedya* tefsir ve çalışmalarından karşılaştırmalı olarak derlenip, benim Dante'nin ve *Komedya*'sının dünyasına dair mesaim, ayrıca özellikle Hıristiyan teolojisine dair önceki çalışmalarım ve tercümelerimle son halini almış olup, hususen Londra Üniversitesi Royal Holloway College'de İtalyanca profesörü, müteveffa Peter Armour'un notlarını, Colombia Üniversitesi'nde İtalyanca profesörü olan Teodolinda Barolini'nin tefsirini, Dante çalışmalarında çığır açıcı kitabı *The Ladder of Vision*'la Irma Brandeis'i ve Kansas Üniversitesi sabık Klasik Yunanca ve Latince profesörü Stanley Lombardo'nun çeviri ve yorum çalışmasını anmak elzemdir. Elinizdeki *Komedya* çevirisi Dante'nin orijinal Toskana lehçesinde İtalyanca metnini temel almakla birlikte, insanlığın ortak kültürel ve entelektüel birikiminin gelişimini takip edebilmek, farklı dönemlerin farklı tefsirlerine hâkim olabilmek ve en önemlisi yazımının üzerinden geçen 700 yıldan sonra muammaya dönüşebilecek manada hata yapmamak ya da basitçe kelimelerin gündelik kullanımlarının değişmesi yahut ölmeleri sebebiyle yanlış anlamalardan kaçınmak için 18., 19. ve 20. yüzyıllardan üç ayrı İngilizce çeviriyle kelime kelime, dize dize karşılaştırılarak son halini almıştır. *İlahi Komedya*'nın Türkçedeki macerası 1938 gibi oldukça geç bir tarihte başlamış olsa da bugüne dek ikisi nesir biçiminde olmak üzere beş ayrı çeviri okuyucuyla buluşmuştur. Bu çalışma dolayısıyla editör ve çevirmen gözüyle inceleme şansına eriştiğimiz, Dante'nin Türkçede okunması ve anlaşılmasında her biri başka bir dönemi ve yaklaşımı temsil eden bu çevirilere, emeklerine ve araştırmalarına elbette şükran borçluyuz.

Biz de elinizdeki çeviriyle, bizden önceki çevirmenlerin bıraktığı yerden, onların hataları yahut başarılarından öğrenerek, Dante'yi ve *Komedya*'sını Türkçedilli okura sarihlikle sunma, bu başyapıtın berrak bir görüntüsünü dilimize yansıtma gayretindeyiz. İnceleme ve araştırma olanaklarının daha gelişkin olduğu çağımızda böylece *Komedya*'nın tam manası, bütünlüğü, derinliği, hissi, inancı ve edebi gücüyle okunabilmesini, anlaşılabilmesini, değerlendirilebilmesini murat ediyoruz. Sabır, ihtimam ve sıkı mesaiyle gerçekleştirdiğimiz bu çeviri faaliyeti Türkçedilli okuru Dante'ye daha da yaklaştırabilir, onun muhayyilesinin enginliğini, tarihi, siyasi, mitolojik, dini, felsefi ve insani hareket noktalarının ve göndermelerinin kapsamını aktarabilirse ve en önemlisi özgün ritmini olmasa bile şiir duygusunu yaratabilirse ne mutlu bize.

Son olarak Dante'nin Latince kadar yüksek şiir yazmaya müsait bir İtalyancanın mevcut olduğunu kanıtlama çabasına saygıyla, Türkçenin de onun şiirini anlamaya, aktarmaya, hissetmeye ve keyif almaya yetecek kadar köklü ve edebi olduğuna inanıyor ve bu sunuşu Dante'nin çağdaşı ve zannımca hisdaşı, büyük Anadolu ozanı Yunus Emre'den ödünçle bitiriyorum: "Beğler azdı yolundan, bilmez yoksul halinden/Çıktı rahmet gölinden, nefs göline dalmışdur/Yunus sözi âlimden, zinhâr olman zâlimden/Korka durun ölümden, cümle doğan ölmişdür."

Seçkin Erdi
Ağustos 2020, Şehir

CENNET

KANTO I

Her şeyi hareket ettirenin izzeti,
Nüfuz eder kâinata ve öyle parlar ki,
Bir kısmında fazla ve az bir diğeri.
4 Gökteydim, O'nun nurunun daha çok ulaştığı,
Ve gördüğüm şeyleri, bu yüceden inen aşağı,
Ya unutur ya kâfi gelmez kelamı;
7 Zira yaklaştıkça o en çok arzu edilene,
İdrakimiz öylesine dalar ki derinine,
Hafızanın takati yetmez takip etmeye.
10 Bu kutsal krallıktan yine de,
Zihnimde ne kaldıysa hazine niyetine,
Neşidemin muhtevası o olacak bundan böyle.
13 Ey hünerli Apollon, bu son vazifemde,
Kabiliyetinin bir vasıtası kıl beni de,
Layık gör kıymetli defnelerine.[1]

---

1 Dante Cehennem'i, Araf dağını ve zirvesindeki Dünyevi Cennet'i geride bırakmış, nihayetinde Semavi Cennet'e ulaşacağı Göğün katlarına/kürelerine varmıştır/varmaktadır. Üçüncü ve son kitap olan *Cennet* 2. yüzyılda Ptolemaios (Batlamyus) tarafından sistematikleştirilen astronomik kabullerle şekillenmiş bir yolculuğu ihtiva eder, ki bu evren tasarımı şöyledir: Kâinat'ın merkezinde dünya vardır, içinde gözle görülebilen göksel cisimler, yani Ay, Merkür, Venüs, Güneş, Mars, Jüpiter, Satürn ve Sabit Yıldızlar ve görünmeyen *Primum Mobile*'yi (İlk Hareket Ettirici Gök) barındıran dokuz saydam göksel küre si onun etrafında döner; bu kürelerin en sonuncusu olan *Primum Mobile*'nin ötesindeyse bitimsiz gök, yani Arş-ı Âla vardır. Dante işte Tanrı'nın yaratıcı kudretinin ve doğal düzendeki ilahi takdirinin dünyaya ulaşmasını sağlayan ışığın bitimsiz kaynağına, Kudret, Hikmet ve Sevgi'nin meskenine ulaşmaktadır. Dünyaya döndüğünde ise bu ışığı ve tecrübeyi tasvir etmelidir, ki bu onun karşı karşıya kaldığı en büyük şiirsel meydan

16 Şimdiye dek Parnassus'un tek tepesi yeterdi,
Ancak görüyorum beni bekleyen mücadeleyi,
Artık her iki tepenin de himmeti gerekli.
19 Gir göğsümden içeri, nefes al bende,
Marsyas'ın uzuvlarını kınından çıkarttığın vakitte,
İspat ettiğin kabiliyetle.[1]
22 Ey ilahi tesir, eğer biraz tutabilirsen bende kendini,
Teşhir edebilecek kadar şu mübarek âlemi,
Gölgesi olsun yeter aklımda kalan aksini,
25 Göreceksin o sevdiğin ağacın altına geldiğimi,
Orada yapraklarıyla taçlandıracaksın beni,
Muhtevama ve sana verdiğim için uygun kıymeti.
28 Belli ki insan iradesinin kabahat yahut utancının
alameti,
Şereflendirmek için bir hükümdarı ya da şairi,
Bu çelenkler, ey baba, nadiren örülüyor şimdi,
31 Peneus'un kızının yapraklarının şevki,
Hasret ve iştiyakla doldurduğunda birini,
Delphoili bahtiyar tanrı hazlanır halbuki.[2]
34 Küçük bir kıvılcım tutuşturur görkemli bir ateşi,
Bakarsın benden sonra daha mahir niceleri,

---

okumadır; zira Cennet insan zihninin kavrayışının, dilinin ifade edişinin, hatta belleğinin hatırlayışının ötesindedir. Dolayısıyla Dante bu zorlu vazifede, *Cehennem* ve *Araf*'ta yardım istediği, Parnassus'un Helikon tepesinde yaşayan dokuz Musadan değil, bu kez bizzat Parnassus'un diğer tepesi olan Cyrrha'da yaşayan şiir tanrısı Apollon'dan yardım istemekte, defne dallarından tacıyla daha büyük bir ozan olmayı arzulamaktadır.

1 Marsyas, Apollon'la müzikal bir yarışmaya girişen bir Satyrdir. Kaybeder ve ceza olarak tanrı derisini yüzerken ona "Neden beni benden çıkartıyorsun," diye sorar [Ovidius]. Apollon'un bu zaferini hatırlatarak Dante, içinin tamamen boşalıp, saf ve ilahi şiirsel kabiliyetle dolmayı arzuladığını ima eder.

2 Adına yapılmış en büyük ve merkezi tapınak Delphoi'de olduğu için Delphoili tanrı Apollon'dur. Apollon Peneus'un kızı Daphne'ye sevdalıdır, ancak kız ondan kaçmak için defne ağacına dönüşür. Antik Yunan ve Roma'da büyük şairler, defne yapraklarından yapılma taçlarla onurlandırılırdı. Dante'de bu şerefe nail olmayı arzular (bkz. *Cennet* XXV:9), halbuki yaşadığı yozlaşmış zamanlarda büyük önderler yahut şairler olmayı arzulayan çok az insan kalmıştır.

Niyaz eder Cyrrha'nın tanrısına, o da yanıtsız bırakmaz dileklerini.
37 Dünyanın feneri çeşitli yollarla ulaşır fanilere,
Ama dört dairenin üç haçla birleştiği seyrinde,
Doğar buluşmuş halde,
40 Daha lütufkâr bir yıldızla ve daha hayırlı bir mevsimde;
Dünyanın balmumunu ziyadesiyle böylece,
Yumuşatıp mühürleyebilir kendi meşrebinde.
43 Ufkun bu noktasından doğuşuyla,
Sabahı getirmişti oraya ve akşam olmuştu burada,
Bizimkisi kapkarayken, bu yarıküre bürünmüş beyaza;[1]
46 O lahza fark ettim ki Beatrice,
Yüzünü çevirmiş sola bakıyor güneşe;
Hiçbir kartal ona kesinlikle, dikmemiştir gözlerini böyle.
49 Nasıl ilk şuadan çıkınca ikinci şua,
Yükselir aksi yönde, ama aynı hatta,
Bir hacı gibi dönen yuvasına,
52 Onun hareketiyle etkilendim ben de bu minvalde,
Muhayyilemin de teşvikiyle,
Âdetimizin aksine, sabitledim bakışlarımı güneşe.
55 Burada müsaade edilenden daha başka ve fazla
Şeyler yapmak mümkün orada, mekânın fazileti vasıtasıyla,

---

1 "Dünyanın feneri,' güneştir; Dante 41. dizede görüldüğü üzeri *Komedya*'yı yolculuktan sonra dünyada kaleme aldığı için "orası" diye bahsettiği Cennet, "burası" diye bahsettiği yeryüzüdür, ki bu anlatım biçimi kitap boyunca sürecektir. Dante yeryüzünden Göğe yükselişinin görkemli anlatısını daireler, haçlar, baharın doğayı yenileyişi ve güneşin ışığı gibi astronomik ve teolojik simgelerle besleyerek açmaktadır. İlkbahar ekinoksunda (*el-itidal*) göksel ekvator (*mu'adil el-nehâr*), ekliptik (*felek el-burc*, tutulma dairesi) ve ekinoks dairesinin dördüncü daire, yani ufukla üçlü bir kesişim (haç) oluşturduğu noktada, güneş Koç'tan doğar ve artık ısıtma ve yaşam verme tesiri artmaktadır. Dünyevi Cennet'te güneş doğmaktadır, yani Kudüs'e akşam ulaşmıştır.

İnsanlığa hakiki bir yuva olarak yapıldı zira.
58 Dayanamadım elbette bakmaya uzun süre, yine de,
Görmeme kâfi geldi sarmış alevlerini çepeçevre,
Ateşten çıkan demir meşrebinde;
61 Ve birdenbire sanki bir gün daha eklendi güne,
Her şeye kadir olan inayetiyle,
Göğü süslemiş gibi ikinci bir güneşle.
64 Ayırmadan gözlerini Beatrice,
Ebedi çarkları seyretmekteydi bütün dikkatiyle,
Güneşten indirip bakışlarımı, çevirdim kendisine.
67 Bakarken Beatrice'ye sabitçe, bir şey değişti içimde,
Onu diğer deniz tanrılarına refakate,
Götüren otu yediğinde Glaukos nasıl değiştiyse.
70 İnsani hududu aşmayı anlatmak mümkün değil kelimelerle;
Bunu tecrübe edecekler Tanrı'nın inayetiyle,
Şimdilik yetinsinler bu misalle.[1]
73 Ey sevgi, Göğün hâkimi,
Sadece son yarattığın parçam mıydı kalan baki,
Sen bilebilirsin zira senin nurundu yükselten beni.[2]
76 Sana hasret göklerin marifetiyle,
Ebediyen sürsün diye yarattığın deveran beni de,
Sürüklediğinde tertip ve terkip ettiğin ahenginin içine,[3]

---

1 Balıkçı Glaukos büyülü bir otu yiyip bir deniz tanrısına dönüşür [Ovidius]. Dante kelimelerle anlatamadığı, sadece Tanrı'nın inayetiyle Göklere ulaşanların tecrübe edebileceği insan ötesi bir mevkiye yükseltilmiştir; artık dünyada değildir ve *Cennet* neşidesi boyunca bir gök katından diğerine ani geçişler, 66-67. dizelerde olduğu gibi Dante, Beatrice'nin gözleri ve gülümsemesindeki artan ışık ve sevinci gözlerken gerçekleşecektir.

2 Son yaratılan parça, onu alacak beden (cenin) hazırlandıktan sonra Tanrı'nın içine üflediği ruhtur. Resul Pavlus'un Cennet'e götürülme rüyetinde *Korintoslulara İkinci Mektup* 12:3 uyarınca söylediği "bedende mi, bedenden hariç mi bilmem, Allah bilir," sözleri de Dante tarafından hatırlatılmaktadır (ayrıca bkz. *Cennet* II:37).

3 Deveran, Tanrı'yla tekrar birleşmenin ebedi arzusuyla göksel kürelerin yaptığı dairesel harekettir; bu kürelerin mükemmel nizamı ve uyumu, yani

79 Ki semanın büyük bir kısmı tutuşmuş gibi görünmekte
Güneşin alevleriyle, ne yağmur, bir nehir ne de,
Böyle engin bir göl var etmemiştir kesinlikle.
82 Sesin ve böylesine parlak ışığın yeniliği,
Körükledi bende sebebini bilme isteğini,
Öyle ki bir şeye olmamıştım hiç bu kadar hevesli.
85 Ve o, kendimi gördüğüm gibi görüp bilen beni,
Teskin etmek için endişeli zihnimi,
Açıp ağzını, ben açmadan sormak için benimkini,
88 Dedi ki: "Hatalı tasavvurunla kendi kendini
Köreltiyorsun, yıkmazsan bunu eğer ki,
Göremeyeceksin görebileceklerini.
91 Sandığın gibi, değilsin artık yeryüzünde;
Şimdi kendi meskeninden inen bir yıldırım bile,
Yavaş kalır kıyaslanınca senin asıl evine yükselişinle."[1]
94 İlk tereddütümden azat edilsem de,
Bana gülümseyerek söylediği bu sözlerle,
Yeni birinin yakalandım pençesine;
97 Dedim ki: "Rahatladım tatminle,
Büyük bir şaşkınlığın akabinde; ama şaşırıyorum şimdi de,
Nasıl bu hafif cisimlerin ötesine yükseldiğime."
100 Bunun üzerine, şefkatli bir iç çekişin akabinde,
Çevirdi bakışlarını üzerime, gözlerinde,
Bir annenin, taşkın çocuğuna yöneltti̇ği ifadeyle,
103 Ve dedi: "Bütün şeyler kendi aralarında sahiptir nizama,

---

ahenginden, müzik de dahil olmak üzere dünyevi ahenk hasıl olur.

1 Ateşin meskeni, dünya ile ay arasındaki kendine mahsus küresidir; oradan yıldırım dünyaya inerken, dünyadaki ateşler de hep oraya yükselme meylindedir (bkz. *Araf* IX:30, XVIII:28-30). Dante de benzer bir şekilde, insana mahsus olan Cennet'e yükselmektedir.

Bu nizam surete dayanmakta,
Ve suret de benzemesini sağlar kâinatın Tanrı'ya.[1]
106 Yükseltilmiş varlıklar işte,[2]
Kâinatta Ezeli ve Ebedi Kıymet'in izini görürler de,
Zaten bahsettiğim nizam bunun için yaratıldı nihayetinde.
109 Her bir hilkat mezkur nizam içinde,
Sahiptir kendi meyline, başka mevkilerden hareket eder de,
Bazısı uzak kalır bazısı yakınlaşır yaratıcı öze;
112 Böylece her hilkat fıtratındaki insiyak vesilesiyle,
Bu engin varlık denizinde,
Yol alır başka bir menzile.
115 Aya doğru yükselir ateş insiyaki,
Budur fani mahluklardaki sevk-i ilahi,
Budur bir arada tutan, bir yapan âlemi.
118 Bu yaydan atılan ok yalnızca,
Mahsus değil idraktan mahrum mahluklara,
Vurur sevgiyi ve müdrikeyi haiz olanları da.
121 İlahi Takdir tanzim eden bütün bunları,
Nuruyla sükûn tutar devamlı,
Kürelerin en hızlısının deveran ettiği göğün o katını;

---

1 Suret/Şekil varlığın belirleyici ilkesidir; suret sayesinde her şey olduğu şeydir.

2 Yükseltilmiş Varlıklar, idrak bahşedilmiş olanlar, yani insanlar ve meleklerdir. Ortaçağda varlıkların mertebe silsilesinin şöyle olduğu düşünülüyordu: Tanrı (Ezeli ve Ebedi Varlık, Akıl/Zihin ve Sevgi); melekler (saf Müdrike); insan (muhakeme ve irade melekesine sahip ölümsüz bir ruha sahip varlık); hayvanlar; bitkiler ve dünyanın dört elementi (toprak, hava, ateş ve su). Şeyleri yaratılışlarındaki amaca göre tanımlayan teolojinin ilkelerine göre, tüm yaratılmış varlıklar (hilkat) doğal menzillerine (amaçlarına) ilerliyor veya çekiliyorlardı: bu amaç ateş için ateş küresine yükselmek, (ölümlü ruhlara sahip) hayvanlar için bir yerden bir yere hareket etmek, dünya için dünyanın merkezine çekilmektir (bkz. *Cehennem* XXXII:73-4, XXXIV:110-111). İdrak ve iradeye sahip varlıkların amacı da bizzat Tanrı ve tüm arzularının giderileceği *Primum Mobile*'nin ötesindeki Arş-ı Âlâ'dır; dolayısıyla Dante ve Beatrice şimdi fıtratlarındaki saadet hedefiyle oraya çekilmektedirler.

124 Ve şimdi hükmolunmuş bir mahale,
Sevk ediliyoruz yayın tesiriyle,
Oklarını nişanlayan hep hoşnut bir hedefe.
127 Yine de vakidir elbette,
Bir suret uyum göstermeyebilir sanatçının niyetiyle,
Zira tepkisiz sağır olabilir malzeme;
130 Ve işte tabii seyrinden benzer bir şekilde,
Sapabilir bir mahluk, sahiptir bu kudrete,
Zira sevk olması mümkün başka yöne;
133 Misalle düşün, yıldırım nasıl iniyorsa buluttan aşağıya,
Yanlış sevinçlere yönelen insan da ilk insiyakıyla,
Çevirebilir yüzünü dünyaya.
136 Muhakemem doğruysa, hayret etme daha fazla yükselişine,
Şaşırmıyorsan şayet bir ırmağın dökülmesine,
Dağların tepesinden vadiye.
139 Şayanı hayret olurdu, artık bağlı değilken köstek-lerle,
Kalman aşağıda, sanki mümkünmüşçesine,
Yanan bir ateşin dünyada durması sükûnetle."[1]
142 Sonra göğe doğru çevirdi gözlerini yine.

---

1 Bir suret, bir sanat eseri, malzemesinin kusurları ve kısıtlamaları nedeniyle sanatçısının tasavvurunu, niyetini mükemmelen gerçekleştirmesini engelleyebilir. Benzer şekilde insanlar da sahip oldukları özgür iradeyle, doğal amaçlarının çağrısına uymak yerine, sevgilerini dünyevi zevklere yöneltebilirler. İradesi artık arındırılmış haldeki Dante de ateşin yukarıya yönelmesi suyun aşağıya doğru akması gibi doğal bir biçimde Göğe doğru yükselmektedir.

KANTO II

Ey siz küçük sandallarıyla,
Dinlemeye hevesli, takılmış arkasına
Gemimim ki şakıyarak enginleri aşmakta,[1]
4 Dönün geri görebilmek için kıyılarınızı bir kez daha,
Kalkışmayın benim açıldığım denize açılmaya,
Beni kaybederseniz, siz de kaybolabilirsiniz orada.
7 Yelken açtığım sular geçilmedi daha önce,
Minerva rüzgârım, Apollon var dümenimde,
Dokuz Musanın hepsi Ayıları gözleyip bana işaret etmekte.[2]
10 Siz, birkaç kişi, erkenden yücelere çeviren zihnini,
Meleklerin ekmeğine paydaş olmak niyeti,
Asla doyulmaz ona, dünyada sağlasa da maişeti,
13 Sürebilirsiniz engin denize teknenizi,
Lakin bulana dek dalgaların yine durulduğu menzili,
Dümen suyumda tutun seyrinizi.[3]

---

1 Dante'nin gemisi entelektüel ve şiirsel hüneridir ki *Araf* I:2'yle karşılaştırılırsa küçük bir tekneden şimdi gemiye büyümüştür. Hazırlıksız dinleyici/okuyucu için *Cennet* neşidesi çok çetin ve derin olacaktır.

2 Minerva (Athena) hikmet tanrıçasıdır. Yolculuk metaforu içinde hikmet rüzgâr, yani *Cennet*'in itici gücüdür, Apollon ve Musalar (yani şiirsellik ve ilham) ise serdümen ve kılavuzlardır.

3 "Meleklerin ekmeği" bilgi ve hikmettir, ki bu kıymetler dünyada insan zihnini mükemmelleştirir ve ona Gökte Tanrı'nın Hikmeti'ni bütünüyle görme arzusu aşılar. *Cennet*'in hitap ettiği dinleyici, Dante gibi ömrünü bilgiyi bulmaya adamış âlimler, ilahiyatçılar ve felsefecilerin ("hikmete sevdalılar") küçük çevresidir; Dante daha önce *Convivio*'da da aynı camiaya seslenmiş-

16 O muzaffer adamların denizi aşıp varan Kolkhis'e,
Iason'un çiftçi gibi saban yaptığını gördüklerinde,
Sizin düşeceğiniz kadar düşmemiştir hayrete.[1]
19 Susamışlık fıtri ve baki de,
Susamışlık ilahi âleme,
Taşıdı bizi ileriye, şu gördüğünüz gökler kadar süratle.
22 Beatrice yukarıya bakıyordu, ben de kendisine;
Bir okun varmasından hedefine,
Havadan süzülüp, çıkıp yaydan daha kısa sürede,
25 Vardık bir mahale, ki gözlerime
Görünür oldu bir fevkaladelik beni kendine çekmekte;
Hanımım zihnimin ihtiyacı hep malum olan kendisine,
28 Dönerek bana güzelliği kadar sevinçli,
"Aklında minnetle sadece Tanrı olsun şimdi," dedi,
"Getirdi ilk yıldıza bizi."[2]
31 Sanki bir bulut örttü üzerimizi,
Işıl ışıl, lekesiz, kesif ve görkemli,
Güneşte parlayan bir elmas misali.
34 Bu ebedi inci aldı içine bizi,
Tıpkı suyun, ışığı içine alması gibi,
Bozulmadan yekpareliği.

---

tir: "Ne mutlu o birkaç kişiye, oturan meleklerin ekmeğinin yendiği sofranın çevresinde."

1 Adamlar, yani Argonautlar, Iason'la birlikte Kolkhis'e yelken açarlar ve onun orada iki burnundan ateş soluyan öküzü sabana koşup, tarlayı sürüp, ejderha dişlerini ektinliğine tanık olurlar; bu tohumdan silahlı adamlar bitecektir [Ovidius] (bkz. *Cehennem* XVIII:86).

2 *Cennet* yolculuğunun ilk menzili, ilk küre olan Ay'a ulaşmışlardır. Dante'nin kullandığı yerküre merkezli evren görüşünde Ay da dahil olmak üzere diğer gezegenler müteharrik (hareketli) yıldızlar olarak tanımlanır ve Dante bunları şiirinde hem yıldız (*stella*) hem de gezegen (*pianeta*) olarak anar; biz bu çeviride söz konusu kullanımı karışıklığa mahal vermemek amacıyla ve her iki manayı da içerecek biçimde seyyare (gezegen) kelimesiyle karşılamayı uygun bulduk.

37 Eğer bedensem orada –ve göremeyiz dünyada
İki cisim aynı anda sığsın sabit bir mekâna,
Yani bir hacim başka bir hacme katılınca–
40 Körüklenmeli arzumuz daha fazla,
Görmek için o Öz'ü vardığımız farkına,
Nasıl birleşti de bir oldu Tanrı, insan tabiatıyla.
43 İmanımızla kabul ettiğimiz burada, görülebilir orada,
Gösterilmeden hem de, bilerek doğrudan doğruya,
Malum olan ilk hakikatmişçesine insana.[1]
46 Cevap verdim: "Hanımım, tüm sadakat ve samimiyetimle,
Şükranlarımı sunarım Rabbime,
Fani dünyadan bunca uzağa beni getirene.
49 Söyler misin bir de, bu kara lekeler ne
Seyyarenin bedeninde, aşağıda, yeryüzünde,
Sebep olan insanların Kabil'i rivayet etmesine?"[2]
52 Dedi ki küçük bir tebessümün akabinde:
"Duyuların anahtarı döndürmediğinde hakikat kilidini,
Fanilerin eksik ya da hatalı kalan fikirleri,
55 Vurmamalı şaşkınlık oklarıyla seni,

---

1 İki cisim, yani belirli bir hacme sahip iki fiziksel nesne dünyada aynı anda aynı uzam içinde yer alamazlar. Eğer Dante hâlâ bedene sahipse (bkz. *Cennet* I: 73-75) o zaman bu beden Ay'ın cevherine tamamen nüfuz etmiş halde olmalıdır. Bu mucize, insanları yüce Tecessüm sırrını, yani Mesih'in hem Tanrı hem insan olmasını görmek hususunda heveslendirmelidir; bu, dünyada bir iman meseledir, ancak Gökte doğrudan ve tecrübeyle bilinir.

2 Dante'nin döneminde halk arasında Kabil'in kardeşini öldürdükten sonra Tanrı tarafından Ay'a sürüldüğü ve Ay'daki lekelerin de ona delalet olduğu inanışı yaygındı (bkz. *Cehennem* XX:124-6). Dante'nin aydaki lekelerin nedenine dair izleyen satırlarda sunacağı açıklamaysa başka bir kozmolojik kabule dayanır, ki göksel kürelerin beşinci, bitimsiz ve değişmeyen bir elementten oluştuğu düşünülmektedir, bu da hem ayın, güneşin ışıklarını açıkça kusurlu yansıtması hem de yıldızların farklı farklı parlaklıklara ve büyüklüklere sahip olmaları şeklinde iki yeni soruyu beraberinde getirir. Bu çeşitliliğin nedeni olarak Dante'nin sunduğu ilk yanıt beşinci elementin göklerde eşit dağılmadığı, bazı yerlerde yoğun bazı yerlerde seyrek olduğudur.

Kısadır kanatları muhakemenin daha önce de gördüğün gibi,[1]
Algılar sunsa bile desteğini.
58 Şimdi önce duymak istiyorum bu hususta senin fikrini."
Dedim ki: "Bu yukarıların, farklı görünmesinin sebebi,
Maddenin kesifliği ya da seyrekliği."
61 Dedi ki: "Şayet iyi dinlersen beni,
İspatlarken aksini,
Muhakkak anlayacaksın bu düşüncede hata ettiğini.
64 Sekizinci küreden nice ışık görünür size,[2]
Anlayabilirsin böylece nitelikleri ve büyüklükleriyle,
Bunlar farklı yıldızlardır, sahip farklı çehrelere.
67 Eğer maddesinin kesifliği yahut seyrekliği neden olsaydı buna sadece,
Tek bir kuvvet olurdu hepsinde,
Az, çok ya da eşit yayılmış halde.
70 Lakin farklı kuvvetler mecbur ki,
Farklı şekillendirici kaidelerin olmalı semeresi;
Sen haklı olsaydın biri işlerdi de, zayi olurdu gerisi.
73 Ve yine, sorduğun loş lekelere,
Seyreklik olsaydı sebep o halde,[3]
Bu seyyare maddeden mahrumluğa göre,
76 Kısım kısım olurdu bütünüyle, nasıl ki bedende,
Et ile yağ sıralanırsa üst üste,

---

1 İnsanın haddi göksel hakikatleri anlayabilmek için yeterli değildir.

2 Sekizinci küre Sabit Yıldızların göğüdür; izleyen dizelerde pek çok farklı yıldızın dünyaya başka başka tesirlerde bulunması itibariyle bu göğün temel ilkesinin aynı ışığın eşit dağılmaması değil, çeşitlilik olduğu açıklanır.

3 İzleyen dizelerde Dante 14. yüzyıl kozmolojisi içinde tartışmaya devam eder; önce maddenin seyrekliğinin lekelere neden olduğu tezini güneş tutulması örneğiyle, sonra da yoğunluğu tezini üç ayna deneyiyle çürütür.

Bu seyyare de farklı yapraklarla bir kitap gibi olurdu cildinde.
79 İlkinin olması için geçerli, güneş tutulması vakti,
Maddenin seyrek olduğu şeffaf yerleri,
Işığın nüfuz edip geçmesi gerekirdi.
82 Böyle olmuyor lakin; o halde ikinci durumu inceleyelim;
İhtimal ki onu da feshederim,
Böylece kati suretle çürütülür fikrin.
85 Eğer seyreklik hüküm sürmüyorsa ayın bütününde,
Kesiflik olabilir mi artıp bazı noktalarda iyice,
İzin vermeyen ışığın geçişine;
88 Oralardan dönüyor güneşin şuaları geriye,
Tıpkı bir cam gibi arkası kaplı kurşunla böylece,
Renkli ışıklar çarpıp yansıyor üzerinde.
91 Şimdi güneşin şuası diyeceksin ki,
Yansıdığı için bir kısımdan daha gerideki,
Diğer kısımlara nispetle daha sönük gösteriyor kendini.
94 Boşa çıkaracaktır bahanelerini,
Yaparsan söyleyeceğim deneyi.
– Ve ilminizin ırmağının membaı deneydir aşikâr ki.
97 Üç ayna al ve yerleştir ikisini ileriye,
Dursunlar senden eşit mesafede ve üçüncüsünü de
Tam ortalarına koy, ama daha geriye.
100 Dön şimdi aynalara,
Bir kandil yerleştirip arkana,
Bu ışık üç aynada da yansıyıp geri dönecek sana.
103 Üç aynanın da aksini göreceksin de,
Görüntü küçük olsa da üçüncüsünde,
Parlaklık eşit olacaktır diğerleriyle,
106 Şimdi tıpkı kar misaliyle,
Sıcak şualarla vuran üzerine,

Rengi ve soğuğundan soyunup dönen öz maddesine,[1]
109 Hatadan azat oldu senin zihnin de;
Şimdi yeni bir ışık sunacağım sana çok zinde,
Öyle ki titreşecek gözlerinin önünde.
112 İlahi selametin göğü içinde,[2]
Deveran eder bir heyet ki onun kuvvetiyle,
Erişir oluşuna her şey sardığı çepeçevre.
115 Bir sonraki küre, ki çok şey zahirdir o yerde,
Bahşeder bu oluşu muhtelif özlerle
Yıldızlara, ki hepsi müstakil, ama hepsini barındırır içinde.
118 Diğer küreler de farklı biçimlerde,
Kullanırlar sahip oldukları farklı kuvvetleri böylece
Gösterirler tesirlerini, erişirler gayelerine,
121 Yani kâinatın bu uzuvları kademe kademe,
Senin de gördüğün gibi işte,
Yukarıdan tesir alıp aşağıya tesir ederler biteviye.
124 Şimdi ver dikkatini iyice muhakeme usulüyle,
Nasıl ulaştığıma arzuladığın hakikate, ki akabinde,
Tek başına da geçidi bulabilirsin böylece.
127 Kutsal kürelerin tesiri ve hareketi,
Mübarek muharriklerce ilham edilmeli,[3]

---

1 Suya.

2 "İlahi selametin göğü" Arş-ı Âlâ'dır; burada, aşağısında bulunan tüm doğal şeylere mevcudiyet verme kuvvetini haiz *Primum Mobile* (İlk Hareket Ettirici) deveran eder. Bir sonraki gök (Sabit Yıldızlar) bu kuvveti alır, onu pek çok farklı kuvvete/tesire çoğaltıp aşağıya aktarır; bu suretle silsile halinde göksel küreler kuvveti teslim ve tesellüm ederek çeşitlendirir ve nihayetinde farklı farklı tesir ve akisleri en altta bulunan dünyaya ulaştırırlar.

3 Mübarek muharrikler, dokuz semavi küreyi hareket ettiren dokuz melek nizamıdır; melekler hakiki vesileler ve gökler de onların etkilerini sergiledikleri vasıtalardır. Kitabı Mukaddes'te kaynağını bulan melek doktrini, Aristotelesçi varlık silsilesi içinde rasyonel insan ile Tanrı arasındaki mevkide yer alan akıllı ve maddi olmayan mahluklar tasavvuruyla birleşmiştir. Hıristiyan ve Müslüman Aristotelesçi gelenek, 3. yüzyılın yeni-Platoncularından meleklerin özel işlevi ve amacının Tanrı adına gök kürelerini hare-

Tıpkı çekicin eserinin, demircinin marifeti olması gibi;
130 Onu deveran ettiren vâsi Akıl'ın böylece,
Pek çok ışıkla bezenmiş küreye,
Mührü vurulur, ki küre de mühür olur akabinde.[1]
133 Topraktan ibaret olan bedeninizde,
Ruh nasıl gösterirse kendini farklı uzuvlar sayesinde,
Her biri uygun düşen başka bir etkiye,
136 O Akıl da işte böyle,
Gösterip yaymakta cömertliğini muhtelif gökler vesilesiyle,
Bizzat deveranları, onun tekliğinin delili hem de.
139 İvmelendirdiği ve –sizdeki hayat misalince–
Sınırlandırdığı her kürede,
Her farklı tesir, farklı bir terkip getirir husule.
142 Ve kaynağının münevver tabiatı itibariyle,
Işıltı saçar birleşen tesir küreyle,
Tıpkı sevincin parlaması gibi insanın gözbebeklerinde.
145 Maddenin kesifliği yahut seyrekliği değil de,
Işıktan ışığa fark olmasının nedeni bu işte;
Kıymete göre karanlık ve aydınlık meydana gelmekte,
148 Budur şekillendirici kaide."[2]

---

ket ettirmek olduğu doktrinini miras almıştır (bkz. *Cennet* XXVIII:46-78).

1 Sabit Yıldızlar küresi, Yegâne Akıl olan Tanrı'nın kudretini alır ve aktarır.

2 Topraktan yaratılmış insan bedeninde ruhun muhtelif faaliyetlerini organlar, duyular ve algı vasıtasıyla gerçekleştirmesi gibi Bir olan Tanrı yaratıcı kudretini, –bedenin ruhla olduğu gibi– özleri akıllarla (melekler) birleşmiş ve meleklerin Tanrı'yı görmeleri nispetindeki neşeleri uyarınca farklı düzeylerde parlayan gökler vasıtasıyla muhtelif raddelerde dağıtır; dolayısıyla aydaki lekelerin nedeni maddenin kesifliği ya da seyrekliği değildir. Beatrice'nin kozmolojik bir olguya getirdiği bu teolojik açıklama Dante'nin *Cennet*'in tamamında kullanacağı temel izahları tesis eder: Yaratımındaki çeşitliliğin kaynağı olarak Tanrı'nın Birliği; tabiattaki çeşitlenme, değişim ve

KANTO III

O güneş, göğsümü ısıtan önce sevgiyle,[1]
Şimdi nazik hakikatin yüzünü, tüm güzelliğiyle,
Gösterdi bana, ispat ve çürütme usulüyle;
4 Ve ben, girişmişken kendimi beyana,
Islah ve kani oldum demek için başımı kaldırmışken yukarıya,
Böylesi bir itirafın gerektirdiği tarzda,
7 Yeni bir şey zahir oldu bana,
Kavrayıp bakışlarımı sıkıca çekti yanına,
Öyle ki unuttum itirafımı da.
10 Tertemiz, saydam bir camdan,
Yahut durgun ve billur sulardan
O kadar sığ ki güçbela yansıtan,
13 Nasıl yüzümüz bir beyaz inci gibi ak alında,
Belli belirsiz yansır da,
Gözlerimiz suretimizle buluşursa,
16 Öyle belirdi bir bir silik yüzler, hevesli konuşmaya;
Bu veçhile düştüm hataya,
Pınara sevdalanan adamınkinin zıttıydı hatam ama.[2]

üreme nizamında Tanrı'nın aracısı olan gökler ve onların melek muharrikleri; Tanrı'nın yaratıcı kudretinin silsile halinde göklerden yayılarak dünyaya ulaşmasını sağlayan ışığın fiziki, metafiziki ve teolojik işlevi ve Dante'nin dünyadan göklere yükselişinde gittikçe yoğunlaşıp insanüstü mertebelere ulaşan biçimde ışığın Kaynağını keşif yolculuğu.

1 Güneş, hayattayken Dante'nin bütün sevgi tecrübesi ve dizelerinin kaynağı olan Beatrice'dir.

2 Dante yüzleri arkasındaki ruhların yansıması zanneder; Narkissos ise suda-

19 Onları fark eder etmez sandım ki,
Aynadan yansıyan birer suretlerdi,
Görmek için kim olduklarına arkaya çevirdim gözlerimi;
22 Ve göremedim hiçbir şeyi; çevirdim öne bu defa,
Kavuşmak için tatlı rehberimin ışığına,
Kutsal gözleri parıldıyordu gülümserken bana.
25 "Gülersem şaşırma," dedi bana,
"Muhakeme etmene çocukça,
Hakikate basmıyor ayakların hâlâ,
28 Zihnin yanıltıyor seni, sevk ediyor boşluğa;
Gerçek ruhlardır gördüklerin karşında,
Yeminlerini layıkıyla tutamadıkları için koyuldular buraya.
31 Dolayısıyla konuş ve dinle ve inan onlara;
Selamete erdikleri hakiki ışık zira,
İmkân vermez adımlarının yoldan çıkmasına."
34 Ve meyledip kelama en hevesli görünen ruha,
Başladım konuşmaya, hevesinin çokluğuyla
Sersemlemiş biri edasıyla:
37 "Ey ruh, iyilik için halkedilen,
Ebedi hayatın nuru içinde, tecrübe edilmeden bilinemeyen,
O tatlılığı hisseden;
40 Minnettar olurum memnun edersen beni,
Söylerek ismini ve kaderini."
Derhal cevap verdi gülerken gözleri:
43 "Sevgimiz kapısını kapamaz asla adil iradeye,
Müsavidir Sevgi'ye,
Tüm maiyeti Kendinde ve Kendine benzer olsun isteyene.[1]

---

ki kendi yansımasını gerçek zannedip âşık olmuştur [Ovidius].

1 Tüm kurtulmuşların/mübareklerin ruhlarının birleştiği ilahi Sevgi'ye (Tanrı'ya) uyumlu olan arzu, iradenin adil/doğru olan biçimidir.

46 Dünyada bir rahibeydim, bir bakire;
Zihnin bakıp derinlerine, biraz tefekkür ederse,
Artan güzelliğim olmayacaktır hatırlamana perde,
49 Piccarda olarak teşhis edeceksin beni nihayetinde,
Buradayım diğer mübareklerle birlikte,
Takdis oldum bu en yavaş dönen kürede.[1]
52 Meylimiz hizmettir aleve,
Kutsal Ruh'un memnuniyeti bu demde,
Sevinçleniriz riayet ederek O'nun hükmüne.[2]
55 Bu kadar aşağıda bir mevkide bulunmamızın ne-
deni de,
Sahip çıkmamızdır yeminlerimize,
Kusurluyduk biz bu minvalde."
58 Dedim ki kendisine: "Bu harikulade çehrenizde,
İlahi bir şey parıldıyor, bilmiyorum nedir de,
Önceki suretinizi dönüştürmekte,
61 Tez hatırlayamadım bu nedenle;
Ama yardım ettin söylediklerinle,
Şimdi teşhis edebiliyorum seni suhuletle.
64 Lütfen söyle, burada saadet içindesiniz de,
Çıkmak istemez misiniz daha yüksek bir mevkiye,
Daha fazlasını görüp O'na daha yakın olasınız diye?"
67 Diğer gölgelerle birlikte biraz tebessüm etti önce;
Akabinde cevapladı beni neşeyle,
Sevginin ilk alevleriyle tutuşmuş biri nasıl görü-
nürse öyle:
70 "Kardeş, sevginin velayeti
Teskin etti irademizi, sahip olduğumuz gelir kâfi,
Yoktur başka bir şeyin bizde şevki.

---

1 Piccarda, Dante'nin Floransalı arkadaşı Forese Donati ve siyasi rakibi Corso Donati'nin kız kardeşidir (*Araf* XXIV:10-15, 82-87). 1283-93 arası bir tarihte Corso, Piccarda'yı, rahibelik yemini ettiği manastırdan kaçırıp kendi hizbinden bir arkadaşıyla zorla evlendirmiştir.

2 Tanrı'nın üç Zat'ından biri olan Kutsal Ruh'un asıl vasfı olan Sevgi, alevdir.

73 Arzulamak gitmeyi daha yukarıda bir küreye,
Razı gelmemek olur O'nun takdirine,
Bizi buraya tahsisine,
76 Böylesi bir ihtilafı göremezsin bu kürelerde;
Zira bulunmak ve buluşmak gerekir burada sevgide,
Ve elbette sevginin tabiatı itibariyle,
79 Bu mukaddes hayatın özü hem de,
Kalmaktır Tanrı'nın İradesi'nin hudutları içinde.
Böylece iradelerimiz dönüşür tek bir iradeye;
82 Yerleştirilsek de bu krallığa kademe kademe,
Tüm krallık mesrur eder Kral'ı bu veçhile,
Buluşarak onun hüküm olan iradesinde.
85 Onun iradesinde buluruz selam,
Bizzat halkettiği ve tabiata vesile olduğu varlıklarla dolu bu koca umman,
Onun iradesiyle sürer devran."[1]
88 Anladım böylece Göklerin her köşesi,
Bizzat Cennet'tir, filvaki
Azami İyi'nin rahmeti yağmasa da her yere müsavi.[2]
91 Lakin misal ki doymuşken halihazırda,
Can atarız ya başka bir yemeği tatmaya,
Aklımız diğerindedir, yediğimiz için minnettar olsak da,
94 İşte ben de böyleydim halim ve konuşmalarımla,
Sordum hemen öğreneyim diye merakla,
Ne dokumaktaydı mekiği, varamadığında sonuna.[3]
97 "Selim bir hayat ve ulvi faziletleri,

---

1 Selamet, Tanrı sevgisiyle bütün arzuların mükemmelen kanaat etmesi halidir. Tanrı yegâne gayedir ve hem doğrudan (insan ruhu) hem de dolaylı (göklerden naklolan doğal süreçler) olarak yaratmaya devam eder (bkz. *Cennet* I:112-20).

2 Tanrı'nın rahmeti/inayeti, Cennet'teki her ruha fazilet ve liyakatleri nispetinde dağıttığı nur ve sevgisidir.

3 Mekiğin bitiremediği dokuma, Piccarda'nın tutamadığı yeminidir.

Çıkarttı bir kadını yukarılara, göklere," dedi,
"O kadın ki dünyanızda düsturuna riayet edenleri,
100 Rahibe elbisesi ve örtüsüyle malum etti,
Uyanıp uyurlar o biricik Koca'yla gelene dek ölümleri,[1]
Ki kabul eder kendisini memnun eden sevgiye tâbi tüm yeminleri.
103 Henüz çok gençken terk ettim dünyayı, takipçi oldum o kadına,
Kendimi kuşattım da malum esvabıyla,
Söz verdim yürümeye tarikatının yolunda.
106 Heyhat, iyilikten çok kötülüğe meyyal adamlar,
Beni o güzel manastırdan cebren çıkarttılar;
Hayatım ne hale geldi sonrasında bir Tanrı haberdar.
109 Şu şule, gösteren kendini sana sağ yanımda,
Küremizi dolduran ışıkla,
Tutuşmuş bu şaşaa,
112 Benim anlattıklarımı şahsının bilip anlamakta;
Rahibeydi bir zamanlar, onun başından da,
Kutsal örtünün gölgesi alındı zorla.
115 Geri döndürülse de dünyaya,
İradesi ve hayırlı teamüller hilafına,
Kalbindeki örtüyü çıkarmadı asla.[2]
118 Büyük Konstanza'nın nuru duruyor yanımda işte,
Svabya'nın ikinci rüzgârıyla birlikte,
Can verdi üçüncü ve nihai kudrete."[3]

---

1 "O kadın" Assisili Chiara'dır (1194-1253). Assisili Francesco'nun desteğiyle 1212'de bir Fransisken rahibeler tarikatı kurmuştur. İsa Mesih'in gelinleri olarak rahibeler katı yeminler tatbik eder.

2 Kalpteki örtü, dinsel yeminlere içsel sadakatidir (bkz. *Cennet* IV:98).

3 İmparatoriçe Konstanza [Constanza/Constance d'Hauteville] Sicilya Kraliçesi, İmparator VI. Heinrich'in karısı ve II. Friedrich'in annesidir (baba Heinrich ve oğul Friedrich, Svabya dükleri de olan Hohenstaufen Hanedanından ikinci ve üçüncü imparatorlardır). Heinrich'le evlenebilmesi için bir manastırdan

121 Bunları söyledi ve başladı akabinde,
Ave Maria'ya, terennüm ede ede,
Ortadan kayboldu, derin suya batan ağır bir şey
misalince.[1]

124 Gözlerim takip etti onu mümkün olduğu kadar,
Yitip gidince, edemeyince daha fazla nazar,
Daha arzuladığına döndü muntazar;

127 Bakışlarım sabitti de Beatrice'de
Öyle bir parladı ki gözlerimin önünde,
Dayanamadım önce şiddetine,

130 Ve sorularım ertelendi bu veçhile.

---

zorla çıkarıldığı rivayet edilir.

1 "*Ave Maria*/Selam sana Meryem," *Luka* 1 uyarınca Meryem'e tebliği/müjdeyi getiren meleğin selam ve kutlama sözlerine dayanan duanın ilk cümlesi: "Selam sana lütuf bulan Meryem, Rab seninle beraberdir; sen kadınlar arasında mübareksin."

KANTO IV

Cazibede ve mesafede müsavi,
İki yemek önüne konan kişi,
Açlıktan ölebilir bir lokma alamadan eğer hürse tercihi;
4 İki vahşi aç kurdun ortasında kalan kuzu da bunun gibi,
İkisinden de korkusu aynıyla vaki,
Yahut iki geyiğin arasındaki köpeğin de budur minvali;
7 İşte ben de muzdariptim aynı halden,
Ne övünür ne yerinirim, şüphelerimin zarureti birbirine denk geldiğinden,
Suskun kalmaktı iktiza eden.[1]
10 Susuyordum da sormak arzusu okunuyordu yüzümden,
Öyle ki kelimerle ifade etsem,
Bu kadar şevkle anlatamazdım katiyen.
13 Beatrice, Daniel'in yaptığını yaptı tıpkısıyla,
Hani Nebukadnetsar'ın gazabını bastırmıştı ya,
O gazap ki kralı zalimleştiriyordu kıyasıya.[2]

---

1 14. yüzyıl filozofu Jean Buridan'a atfedilen aç bir eşeğin iki ot demeti arasında karar veremeyip açlıktan öleceği örneği üzerinden insan iradesinin ne kadar hür olduğu tartışmasını yansıtır biçimde Dante de eşit uzaklıkta ve eşit derecede arzu edilir/korkulur iki şey arasındaki çıkmazı sunar; kendisi de eşit ağırlığa sahip iki soru arasında susmak zorunda kalmıştır.

2 *Daniel* 2. bap uyarınca, peygamber Daniel göklerden gelen bir rüyetle kral Nebukadnetsar'ın esrarlı rüyasını bilir ve tefsir eder, böylece onun hikmetli

16 Dedi ki bana: "Çok iyi görüyorum içindeki
Her iki arzu da nasıl cezbediyor seni,
Böylece bilme endişen bizzat engelliyor kendini,
bulamıyor ifadesini.
19 Şunu etmektesin muhakeme: 'şayet hâlâ iradem
iyiye yönelikse,
Başkalarının cebri neticesinde,
Neden benim erdemimin nispeti eksilmekte?"[1]
22 Ve kafanı kurcalayan bir başka şüphe,
Görünen o ki ruhun yıldızlara dönmesi de,
Platon'un düsturunu desteklercesine.[2]
25 İşte bu sorular iradene,
Seyyanen yapıyorlar bir cevap için hamle;
Haliyle daha sinsi olan soruyla ilgileneceğim önce.
28 Ne Seraf en yakın olan Tanrı'ya,
Ne Musa, ne Samuel, ne Yahya ne Yuhanna,
Hangisini getirmek istersen aklına, bizzat Meryem
hatta,
31 Olsun mekânları başka Gökte,
Az evvel gördüğün ruhlara mesken olandan ziyade,
Mübareklikleri daha fazla sürecek ne de.
34 Her biri zarafetlendirir Arş-ı Âlâ'yı;
Hepsi sürmekte tatlı hayatı,

---

adamlara öfkesini bastırır. Beatrice de Tanrı'nın Zihni'nde görerek, Dante'nin iki dile getirilmemiş sorusunu fark eder. Dante'nin sorularının o sormadan bilinip yanıtlanması örüntüsü *Cennet* boyunca sürecektir.

1 Dante'nin ilk sorusu irade iyiye yönelikse ve erdemde sebat ediliyorsa, yani bu kadınlar hâlâ kalplerinde yeminlerine sadıksa (bkz. *Cennet* III:117) neden tamamen istekleri dışında maruz kaldıkları bir cebrin ceremesini en aşağıdaki göğe yerleştirilerek çektiklerine ilişkindir.

2 Dante'nin ikinci sorusu Platon'un (bkz. *Cehennem* IV:134) *Timaios* diyalogundaki, her bir ruhun kendine ait bir yıldızı yahut gezegeni olduğu, dünyada mükemmel bir hayat sürüp sonsuza dek mutlu yaşamak için oraya nihai olarak dönene dek her yeniden bedenlemede tekrar tekrar bu yıldız yahut gezegende beklediği önermesine ilişkindir: Ay'da ruhların mevcut olması, ruhlara ve Göğe dair, Hıristiyan inanışlarıyla temelden çelişen bir doktrini haklı çıkartıyor gibi görünmektedir.

Lakin bazısı çok hissederken Ebedi Ruh'u, az nasiplenmekte bazısı.

37 Göstermeleri kendilerini burada,
Bu küreye ait olmaları değil ama, bir alamet sunmaktır sana,
Bil diye Arş-ı Âlâ'da yerleri en aşağıda.[1]

40 Böylesi alametler münasip düşer senin zihnine,
Zira kavrayabilir ancak hislerle,
Böylece uygun olmuş şeyleri idrake.

43 Bu nedenle Kitabı Mukaddes'te nüzul edilir insani kabiliyetlere,
Eller ve ayaklar izafe edilir Rabbe,
Bunlar başka manaya gelir elbette gerçekte.[2]

46 Ve yine Kutsal Kilise,
Cebrail'i, Mikail'i ve Tobit'in gözlerini iyi eden meleği de,
İnsan suretinde arz etti aynı saikle.[3]

49 Timaios'un ruhlara dair muhakemesi ise,
Hakikatten çok emin konuşuyor gibi görünse de,
İzah veremez buradan gördüklerine.

52 Diyor ki ruh dönermiş kendi yıldızına,

---

1 Tanrı'ya en yakın olan, meleklerin nizamında en üstte bulunan yüce melekler Seraflardır (Serafim; bkz. *Cennet* XXVIII:99). Dante'nin Ay'da gördüğü ruhlar ebediyen melekler, büyük Yahudi peygamberler ve (Vaftizci Yahya ve İncil Yazarı Yuhanna gibi) Hıristiyan azizlerle aynı Gökte (Arş-ı Âlâ'da) yaşamaktadırlar. Şimdi sadece Dante için, onun insan duyularının, kendilerinin saadetin en alt mertebesinde olduklarını algılayabilmesi adına Ay'dadırlar. Cennet'teki her ruh Tanrı'yı ne kadar görmeye nail olabileceğine dair liyakatı nispetinde kâmilen mutludur.

2 Aristotelesçi epistemolojinin temel ilkesi uyarınca duyular tarafından algılanan imgeler/alametler, insanın dış dünyayı bilebilmesinin yegâne vasıtasıdır: "Zihinde, evvelinde duyularda olmayan hiçbir şey yoktur" [Aristoteles'in *Metafizik*'inden peripatetik aksiyom]. Dolayısıyla Kitabı Mukaddes, Tanrı'nın kudretini insanı ifadelerle anlatır ve melekler insan biçiminde tasvir edilir.

3 Bakire Meryem'e müjdeyi tebliğ eden Cebrail, Lucifer'i mağlup eden Mikail (bkz. *Cehennem* VII:11-2) ve Tobit'in körlüğünü iyileştirmesi için yollanan İsrafil (Rafael; Apokrif *Tobit* kitabı).

Ayrıldığı bir vakit –yine kendi inancında–
Doğa tarafından, vücut şeklinde gönderildiğinde
dünyaya;
55 Mütaalası yine de, söylediği sözlerdense,
Düşünülebilir başka bir kisveyle,
Belki hor görmemeli sahip başka bir niyete.
58 Eğer bu küreler onun nezdinde,
Övgü ve yergiyi vasıfsa tesirleri itibariyle,
Attığı ok muhtemelen ulaşıyor bir hakikate.
61 Yanlış tefsir edilen bu kaide,
Bir vakit tüm dünyayı taktı da peşine,
Jüpiter, Merkür ve Mars dendi yıldızların isimlerine.[1]
64 Zihnini bulandıran diğer şüphe ise,[2]
Daha az zehirli buna göre, sinsi değil öyle,
Uzaklaştıracak kadar seni benden öteye.
67 Adaletimiz insafsız görünebilir fani nazara,
Bu hal ama, bir ifade olmalı imana,
Değil sapkınlığın fesatına.
70 Ama idrakin münasipçe,
Nüfuz edebileceğinden bu diğer sualine,
İzah edip sarihlikle, isteğini getireceğim yerine.
73 Eğer şiddete maruz kalan hiçbir şekilde,
İştirak etmiyorsa bu cürme,
Ruhların müracaat etmesi gerekmez mazerete,
76 Zira irade direnirse, zayıflamaz da kati suretle,

---

1 Platon'un doktrininin baş hatibi Timaios'un önermesi Dante'nin Ay'da ruhlar görmesinin nedeni olmasa da, simgesel olarak yorumlanırsa, insanların belli erdemler ya da günahlara doğal bir eğilim sergilemesi ve böylece övgü ya da yergiye layık olmalarında göklerin bir nebze tesiri olması itibariyle hakikate biraz dokunmaktadır (bkz. *Araf* XVI:73). Ancak hakikate bu denli az temas bile kadim çağlardaki paganlar tarafından yanlış yorumlanmış ve onları gezegenlere tanrı olarak tapınmaya sevk etmiştir.

2 Diğer şüphe cebir ile yemin ilişkisi, yeminin dışarıdan bir etkiyle bozulması sorusudur. İzleyen dizelerdeki yanıt Tanrı'nın adaletinin sırrını ortaya koyar; bu, insanlara bazen adaletsiz görünebilir, ama gerçek imanın bir kaidesidir ve Dante'nin tereddütleri böylece bertaraf olmalıdır.

Aksine ateşin yükselişi misalince, münasip davranır doğal fiiline,
Binlerce kez şiddetle cebredilse de.

79 Mamafih irade teslim olursa ister naçizane ister ziyadesiyle,
İştirak etmiş olur şiddete bu ruhlar misalince,
Kaçıp sığınmalılardı yeniden kutsal evlerine.[1]

82 Halis olsaydı iradeleri,
Sebatkâr Laurentius'un ızgaranın üzerindeki halini,
Ve korkusuz Mucius'un bizzat kendi elini feda etmesini sağlayan gibi,

85 Filvaki serbest kaldıkları ilk vakti
İmkân bilip, dışına sürüklendikleri yola geri dönmelilerdi;
Lakin nadir bulunur iradenin böyle salimi.[2]

88 Şayet sözlerimi gereğince dikkatli dinledinse,
Çıkartmalısın kıssadan hisse,
Zira bu husus mihnet verebilir sana tekrar ve genellikle.

91 Şimdiyse başka bir ket mani oluyor görüşüne,
Ortadan kaldıramazsın onu kendi kendine,
Bitap düşürür denemek bile.

94 Mutlak bir hususu aşıladım zihnine,
Mukaddes ruhlar yalan söylemez kesinlikle,
Zira onlar her daim yakındır Asli Hakikat'e;

---

1 Şiddete maruz kalan kurban, istemese dahi boyun eğdiğinde fazileti azalır, zira insan iradesi, ne kadar büyük olursa olsun şiddete direnmek için mutlak kuvvete sahiptir; tıpkı ateşin doğasının yukarı yükselmek olması gibi, insanın bizzat doğasında da iradenin iyiye, Tanrı'ya yönelmesi mevcuttur (bkz. *Cennet* I:115). Dante, Beatrice'nin ağzından bu teolojik hükmü, yeminin bozulmaması için kadınların kutsal evlerine/manastırlarına dönmeleri gerektiğini telkin eder.

2 Hıristiyan Azizi Laurentius bir ızgara üzerinde kızartılarak şehit edilir (258); bir Antik Roma kahramanı olan Gaius Mucius Scaevola yakılmak suretiyle ölüm cezasına çarptırıldığında sağ elini iradi olarak ateşe sokar ve orada tutar.

97 Ancak Piccarda'dan öğrenebildin ki,
Konstanza muhafaza etti örtüye sevgisini,
Bu husus tekzip ediyor gibi sana söylediklerimi.
100 Kardeş, malumundur ki,
Tehdit ve tehlikeden kaçmak için kişi,
İradesinin hilafına yapar yapılmaması gerekeni;
103 Tıpkı Alkmaion gibi, öz anasını katleden hani,
Babası istedi diye kana buladı ellerini,
Hürmette kusur etmeyeceğim diye zalimleşti.
106 Bu noktaya vermeni isterim dikkatini özellikle,
Kişinin teslim olduğu şiddet nasıl iç içe geçiyor iradesiyle,
Ve müşterek fiilleri maruz görülemez hiçbir mazeretle.
109 Halis irade muvafakat etmez fesatla,
Tâbi irade rıza gösterir ama, mukavemetin başa
Daha büyük fenalık getireceği korkusuyla.
112 Demem o ki, Piccarda'nın bahsettiği
Halis iradeyken, tâbi ve izafi olandı benimki,
Dolayısıyla ikimiz de konuşuyorduk hakikati."[1]
115 Böyle aktı kutsal ırmak içime,
Pınar, membaıdır tüm hakikatlerin de,
Dindirdi her iki şüphenin susuzluğunu bende.[2]
118 Dedim ki: "Ey o Asil Muhip'in habibi, ey sen ilahi,

---

1 Annesini öldürerek babasına itaat eden Alkmaion örneği (bkz. *Araf* XII:50-1; Ovidius) evlatlık vazifesi olarak gördüğü şeyin korkunç bir suç olması itibariyle, daima dışsal zorlamaya boyun eğmeyi reddedebilecek halis irade ile belirli bir vakanın şartları içinde ehvenişer olanı seçen tâbi/izafi irade arasındaki farkı ortaya koyar. Konstanza yeminine içinde sadık kalsa da (bkz. *Cennet* III:117) manastırına dönmemiştir, akabinde iyi bir imparatoriçe olması da mübarekliğin daha aşağı bir mertebesinde kalması meselesini çözmez.

2 Kutsal ırmak, kaynağı Tanrı, yani sonsuz hakikat olan Beatrice'nin irfanıdır. İnsan zihni, tabiatı itibariyle bu mükemmel Hakikat'te ferahlık bulmayı arzular ve şüpheleri/soruları bir bir ortadan kaldırma süreciyle ona gittikçe yaklaşır.

Sözleri beni heyecan ve feyezana gark eden, öyle ki
Hissediyorum hayat daha da dolduruyor içimi,
121 Minnetim öyle derin ki,
Senin keremin nispetince kerem etsem gelmez kâfi,
Ancak O, her şeyi görebilen ve yapabilen lütfedebilir telafi.
124 Şunu bildim ki katiyetle,
Tatmin edemeyiz zihnimizi, aydınlanmadığı müddetçe,
Ötesinde hiçbir hakikatin olmadığı hakikatle.
127 Zihin bu hakikate nail olabilirse,
Rahata erer onun içinde, tıpkı bir canavar gibi ininde,
Ve nail olabilir de, aksi halde tüm arzularımız beyhude.
130 Nitekim şüphelerimiz de,
Fışkın verir hakikatin kökünden, bu doğadır işte,
Şevk ve sevk eden bizi bir tepeden diğerine, zirveye.
133 Hanımım, niye şüphe duyduğumuza dair bilgim oluyor vesile ve güvence,
Bir soru sormama daha tüm hürmetimle,
Benim için müphem olan başka bir hakikat üzerine.
136 Bilmek isterim, insan tutmadığı yeminleri,
Sizin terazinizin kefesinde gelen kâfi,
Başka fiiller yahut iyi amellerle tadil edebilir mi?"[1]
139 Bu sorunun üzerine Beatrice, sevgi kıvılcımlarıyla parıldayan gözleriyle,
Bir baktı ki bana öyle, o ilahi gözler çaldı galebe
Benim nazarımın kudretine,
142 Çevirdim bakışlarımı eğdim yere, tüm hislerimi kaybettim neredeyse.

---

1 Tanrı'nın ilkine denk kabul edeceği başka yeminler, bkz. *Cennet* V:13-15.

KANTO V

“Sevgi ateşimin alevleri,
Aşıyorsa dünyadaki nispetini,
Öyle ki alt ediyorsa nazarının kudretini,
4 Değil bu şayanı hayret vesilesi,
Bu halim berkemal olmuş müşahedemin neticesi,
Ne vakit idrak etsem iyiyi, ona yöneliyorum bitevi.
7 Filvaki senin müdrikende görüyorum ki,
Ebedi nur parıldamakta şimdi,
O nur bir kez göründü mü, her daim alevlendirir sevgiyi;
10 Lakin sevgini cezbederse daha düşük bir nesne,
Bil ki seni çeken, nurun bakiyesidir sadece,
Eksikli hem de, sadece yansıyan üzerinde.[1]
13 Bilmeyi arzuluyorsun, salih bir amel marifetiyle,
Tutulmayan yemin telafi edilir mi diye,
Ruh ile Tanrı uzlaşabilir mi böylece.”
16 İşbu manzumeye Beatrice, başladı bu minvalde,
Beyanını hiç sekteye uğratmayan biri misalince,
Devam etti kutsal muhakemesine:
19 “Tanrı’nın semahatının en yüce hediyesi,
İyiliğine en münasip düşen, halkettiğinde verdiği,
O hediye ki en takdir ettiği,

---

1 Beatrice’nin müşahadesi, yani görüşü/gözlemi/basarı artık mükemmeldir, zira Tanrı’yı, yani Hakikat’i görmüştür; Tanrı zihinle bilindiğinde yegâne İyi olarak da görülür ve iradeyi, odak olan bu iyiyi sevmeye cezbeder. Sevginin her odağı, bir şekilde onun iyiliğini yansıtmaktadır.

22 Elbette hür iradeydi;
İdrake sahip mahlukat ki,
Sadece ve sadece onlar aldı ve almakta bu hediyeyi;[1]
25 Şimdi sen çıkar buradan neticeyi,
Bir yeminin büyük kıymetini, neyi rehin verdiğini,
Karşı karşıya geldiğinde senin isteğin ile Tanrı'nın isteği;
28 Tanrı ile insan ahitleştiğinde,
İnsan feda eder yine hür iradesiyle
Hür iradesini, olan ona hazine.
31 O halde yemini tutmamayı hangi diyet ödesin?
Tanrı'ya vaat ettiğini kendi için kullanan kişinin,
Eğri işinden sâdır olmaz hiçbir iyilik bilesin.
34 Öğrendin böylece en mühim meseleyi;
Ve Kutsal Kilisenin aflık vermesini şimdi,
Bulabilirsin anlattığım hakikatle çelişkili;
37 Biraz daha otursan iyi edersin bu sofrada,
Yuttuğun lokma çiğdi, sindiremedin daha,[2]
Muhtaçsın yardımıma.
40 Zihnini aç iyice anlatacaklarıma,
Ve tutun onlara sıkıca, insan duyduğunu zira,
Hıfzetmezse aklında, vâkıf olamaz bilgiye asla.
43 İki unsur temeldir bir fedada,
Birincisi neyin rehin bırakıldığı da,
İkincisi bizzat ahdin nizamı mutlaka.
46 Ahit ilga edilemez asla,
Ancak ifa edilebilir tamı tamamına;
Az önce anlattım bunu sana tüm berraklığıyla.
49 Buna binaen İbraniler, hatırla,
Takdimelerini takdim etmeyi zaruri buldular da,

---

1 Bu mahlukat melekler ve insanlardır. Bir yemin, insanın Tanrı'nın armağanı olan en kıymetli hazinesinin, yani hür iradenin tekrar Tanrı'ya sunduğu bir şükran hediyesidir.

2 "Lokma," bilgidir.

Değiştirebiliyorlardı takdimenin ne olduğunu bazı durumlarda.
52 Yani yeminin nesnesi andığımız yukarıda,
Değiştirilebilir bir başkasıyla,
Kişiyi düşürmez bu günaha.
55 Fakat kimse kalkışmasın yükünü sırtından atmaya,
Bizzat kendi hükmü vasıtasıyla,[1]
Beklemeden beyaz ve sarı anahtarın dönmesini yuvasında;
58 Ve bilinsin ki eskisinin yerine vaat edilen her neyse,
Altının dörtten büyük olması misalince,
İlk vaat edilenden büyük değilse, kalır beyhude.
61 Fakat yeminin mevcut ağırlığı ve kıymeti bile,
Dengelenemiyorken kefede,
Daha ağırı olabilir mi ikame?[2]
64 Ey faniler, yemininizi almayın sakın hafife!
Vefa, ama ihtiyat da olsun sizinle,
Yeftah gibi aceleci davranmayın ilk takdimede,
67 'Ben hata ettim,' dese yeğdi,
Ahdine vefasıyla yaptı daha beterini.[3]
Yunanların yüce şefinde de bulabilirsiniz aynı sersemliği,
70 Güzel yüzü getirdiğinde Iphigeneia'ya kederi,
Hem âlimleri hem de cahilleri kahretti,

---

1 Tanrı'ya taahhüt edilen şey değişebilir, ama asli taahhüt değiştirilemez, vermekten vazgeçilemez. *Levililer* kitabında detaylı anlatıldığı gibi Tanrı tüm Yahudileri kendine takdime ve kurban vermeye mecbur kılar, ancak bireysel duruma göre bunların kıymetini biçme ve tebdil etme yetkisini kâhinlere verir.

2 Anahtarlar papa ve piskoposların ruhani ve hukuki salahiyetleridir (bkz. *Araf* IX:117-29). Yeminin taahhüt ettiği şey kilise yetkililerinin izni olmadan asla değiştirilemez ve yenilenen yeminin içeriği mutlaka ilk yemininkinden büyük olmalıdır, ancak daha büyük bir şey mevcut değilse yemin tebdil edilemez.

3 *Hâkimler* 11:31-39 uyarınca Yeftah gireceği savaşı kazanırsa, evine döndüğünde kapılarından ilk çıkanı kurban edeceğini Tanrı'ya ahdeder ve tek kızını kurban ederek bu yeminini tutar.

Onun böyle kurban edilişi.[1]
73 Vakur olun ey Hıristiyan cemaati,
Bir tüy gibi kaptırmayın her esen rüzgâra kendinizi,
İtimat etmeyin her suyun temizlediğine kirinizi![2]
76 Ahitlere sahipsiniz hem Eskisi hem Yenisi,
Kilisenin çobanı gütmekte sürünüzü,
Bunlar yetmeli bulmanıza selameti.
79 Eğer hırs tüm şerriyle size başka şeyi telkin ederse,
İnsan olun, koşmayın delirmiş koyun gibi her yere,
Güldürmeyin içinizdeki Yahudiyi kendinize![3]
82 Olmayın anasının sütünü bırakıp emmeyi,
Zevk için sadece ve yaralayarak kendini,
Tos vuran pervasız ve aptal oğlaklar gibi."
85 Tıpkısıyla bu yazdıklarımı anlattı Beatrice,
Sonra döndü bütün hasretiyle,
Dünyanın daha aydınlık olduğu yöne.
88 Sükût etti ve değişti çehresi,
Bu hali hevesli zihnimi de susmaya sevk etti,
Oysa yeni sorular sormaya çoktan amadeydi;
91 Yayın titremesi bitmeden önce,
Hedefi bulan bir ok misali biz de,
Seğirttik ikinci âleme.[4]
94 Varınca bu göğün nuruna,
Gördüm Hanımım doldu ziyade kıvançla,
Ki saadetiyle seyyare sanki daha da parıldamakta.
97 Düşünün ki, o seyyare bile değişip gülümsediyse,

---

1 Kral Agamennon, sahip olduklarının en güzelini tanrıça Diana'ya kurban etme yeminini tutmak için kızı Iphigeneia'yı kurban eder (bkz. *Cehennem* XX:106-114).

2 Tanrı'ya edilen yeminleri yahut diğer yükümlülükleri feshetmenin kolay bir yolu olarak o dönem yaygın olan yeniden vaftiz uygulamaları.

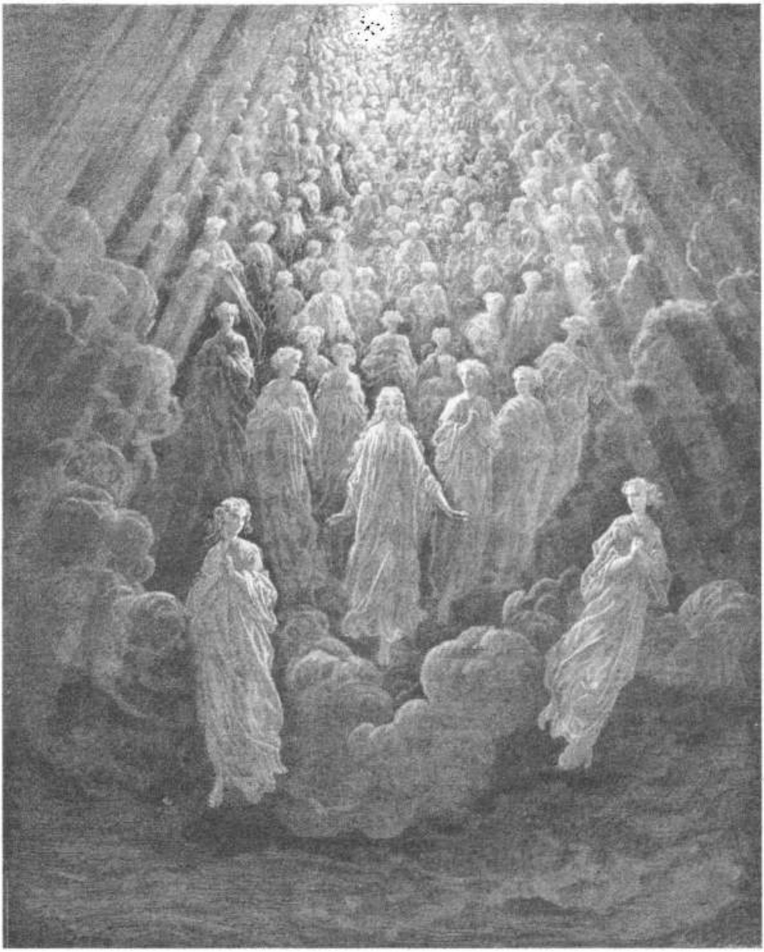
3 Açgözlülük ve ahmaklıkları nedeniyle Hıristiyanlarla alay edilmesi Dante'nin *Epistulae* [Mektuplar] kitabında da meselesidir: "Yahudiler, Sarazenler ve inançsız halklar sebt (ibadet) günlerimize gülüyorlar ... 'Tanrı'ları nerede?' diyorlar."

4 İkinci gök olan Merkür.

Ben ne hale gelmiştim bunun üzerine,
Üstelik tabiatım müsaitken her türlü değişime!
100 Balıklar, berrak ve dingin bir dalyanda,
Dışarıdan gelen her şeye nasıl yaklaşırlarsa
Yem olduğu zannıyla,
103 Ben de öyle karşıladım binden fazla şuleyi,
Yaklaşmaktaydılar bize doğru, söylemekteydi her biri,
"İşte burada sevgimizi çoğaltacak biri" sözlerini.[1]
106 Her ruh yakınımıza gelmişti de,
Gördüm bir ruhu müthiş neşe içinde,
Göz kamaştıran pırıltılar yayıyordu çevresine.
109 Düşünsene ey okur, devamını yazmaya güç yetiremediğimi,
Başladığımı bitiremediğimi,
Nasıl bir sancı ve bilme merağında nihayet edeceğini;
112 Şimdi görür görmez gelenleri,
Dinlenmek ve öğrenmek için ahvallerini,
Hissedebilirsin sen de nasıl heveslendiğimi.
115 "Ey saadete doğan kimse, Tanrı'nın inayetiyle,
Hayat savaşı bitmeden önce,
Ebedi zaferin tahtları gösterilen kendisine,
118 Parlıyoruz bütün göklere
Yayılan nurla bizzat biz de,
Dahasını bilmek istersen bu minvalde, çekinme sor gönlünce."
121 Böyle söyledi, mütedeyyin ruhlardan biri bana.
Beatrice teşvik etti: "Haydi konuş itimatla,
Güven onlara da güvendiğin gibi Tanrı'ya."
124 "Görüyorum kendi nurunun nasıl yuva olduğunu sana,
Görüyorum gözlerinde ışıldıyor açıkça,

---

1 Dante'nin sorularını yanıtlayarak ruhların neşesi çoğalacaktır.

Her tebessümünde parıldıyor orada;
127 Bilemiyorum lakin, ey saygın ruh kimsin,
Fanilerin gözlerinden saklanan şualarıyla başka
bir seyyarenin,[1]
Bu kürede nedir mevkin."
130 Bana ilk seslenen ruhun karşısında,
Durup bunları söyledim, ki duyunca,
Eskisinden daha fazla başladı ışıldamaya.
133 Güneş nasıl çok parladığında,
Kendi kendini saklarsa sonra,
Artan sıcaklık kalın bir sise neden olur ya zira,
136 İşte bu misal sevindikçe o ruh da,
Kaplandı daha fazla nurla,
Kendi şualarıyla daha fazla örtülerek o kutsal sima,
139 İzleyen kantonun şakıdığı cevabını verdi bana.

---

1 Merkür, güneşin ışıkları nedeniyle genellikle görülemez.

KANTO VI

“Lavinia’yla evlenen kadim atanın peşinden,
Göğün seyrinde giden
Kartalı Konstantin’in geri getirmesine müteakiben,
4 Yüz yıl ve bir yüz yıl daha,
Kaldı Tanrı’nın kuşu Avrupa’nın sınırında,
Kuluçkadan çıktığı zirvelerin yamacında;
7 Kutsal kanatlarının gölgesinde,
Oradan hükmedildi dünyaya, taşındı elden ele,
Sonunda idare ve tadilat böylece, oldu bana vazife.
10 Caesar’dım ben, Iustinianus diye bilinirim,[1]
Asli Sevgi’nin iradesiyle, hissettiğim,
Ölçüsüz ve gereksiz olanı yasalardan lağvettim.
13 Bu işe yönelmeden önce,
Sahiptim başka yoktur, Mesih’in tek tabiatı vardır
fikrine,

---

1 Kartal, Roma İmparatorluğunun simgesidir (bkz. *Cennet* XIX:16-18, 101-2; XX:8-9); kurucusu Aeneas Doğudan (Troia’dan), Batıya (İtalya’ya) gelmiş, burada Lavinia’yla evliliğiyle Troialılar ile Latinler birleşerek Romalılara ata olmuştur (bkz. *Cehennem* II:13-27; IV:122-26). 330 senesinde İmparator Konstantin başkentini Batıdan (Roma’dan) tekrar Doğuya (Byzantion/Konstantinopolis’e) taşır, ki bu şehir Aeneas’ın yola çıktığı Troia’ya oldukça yakındır. İki asır kadar sonra Iustinianus (Jüstinyen) orada Doğu Roma İmparatoru olur (527-65). Iustinianus Roma Hukukunda bütünlüklü bir reform yapar, onun adıyla da anılan *Corpus Iuris Civilis*, ortaçağ boyunca İtalya ve Avrupa’nın büyük bölümünde medeni hukukun temelini teşkil etmiştir (bkz. *Araf* VI:88-9). İzleyen dizelerde bu reform, Tanrı’nın sevgisinden ilham alan muazzam bir girişim olarak sunulur. Dante için İmparatorun asli, Tanrı tarafından verilmiş vazifesi adaleti icra etmektir [*Monarchia*].

Üstelik bu imanımdan tatmindim de;[1]
16 Mübarek Agapetus, çobanlar arasında yüce,
Hakiki ve saf imana akabinde,
Döndürdü beni sözleriyle.[2]
19 İnandım kendisine ve imanını görüyorum şimdi sarihlikle,
Tıpkı görmen gibi senin de,
Hakkı ve bâtılı her bir çelişkide.
22 Basınca adımlarımı Kilisenin yoluna,
Tanrı inayetiyle ilham etti yüce vazifemi bana,
Adadım kendimi tamamen buna.
25 Belisarius'a, ordularıma, verdim savaş emanetini,
Göğün sağ eli cömertlikle sundu ona desteğini,
Başka şeylerle meşgul olmak için bir işaret belledim zaferlerini.[3]
28 Burada bitiyor yanıtım sorduğun ilk soruya,[4]
Cevabımın tabiatı ama,
Mecbur ediyor beni bir ilave yapmaya,
31 Görebilmen için, namına yahut hilafına
Davrananlar kutsal sancağa,
Nasıl saldırıyorlar aynı şekilde aslında.[5]

---

1 451 yılındaki Kalkedon Konsili'nde sapkın ilan edilen, İsa Mesih'in insani ve ilahi tabiatının değişmeksizin birleşmiş ve birbirinden ayrılamaz olduğunu, dolayısıyla tek tabiatlı olduğunu savunan monofizit görüş.

2 535-536 seneleri arasında papa olan I. Agapetus, Iustinianus'u 'sapkın' monofizit görüşten 'hakiki' Hıristiyan imanına döndürür.

3 Iustinianus'un generali Belisarius (y. 505-565), İtalya'nın işgalci Gotların elinden kurtarılması dahil pek çok zafer kazanır.

4 İlk soru bu saygın ruhun kim olduğu sorusudur, bkz. *Cennet* V:127.

5 Kutsal Sancak, yani hakiki İmparatorluk mefkuresi, Ghibellinolar (imparatorluk yanlısı hizip) tarafından suiistimal edilmekte, Guelfolar ise sancağa karşı haksız bir muhalefet yürütmektedir. Gençliğinde bir Guelfo olan Dante, Romalıların imparatorluklarını yalnız cebirle kurduklarını düşünüyordu, ancak sürgünü sırasında en yüce dünyevi otorite ve evrensel adaletin vekili olarak İmparatora dünyanın ihtiyacı olduğu fikrini benimsedi ve Roma tarihine dair, idealize eden ve teolojik olarak yorumlayan bir bakış geliştirdi. Dante'ye göre Romalılar İmparatorluğa (dünyada hüküm sahibi olmaya dair meşru haklarına) Tanrı, Augustus'un saltanatı sırasında

34 Hatırla nasıl yüce erdemlerle kazandı bu Kartal
şayanı hürmeti,
Başlattı her şeyi Pallas'ın can vermesi,
Edinebilsin diye hâkimiyeti.[1]
37 Bilirsin kaldı bu sancak Alba'da,
Üç yüz yıl ve hatta daha fazla,
Üçler üçlerle savaşana dek onun uğruna.[2]
40 Yine bilirsin fethetti komşularını yedi kralın saltanatında,
Başlayıp Sabini kadınlarına yapılan fenalıkla,
Lucretia'nın felaketine ulaşan çağda.[3]
43 Neler yaptı yiğit Romalılar tarafından taşındığında,
Onlar ki can attılar Brennus'la, Pirus'la,
Ve başka krallar ve şehirlerle karşılaşmaya.[4]

---

dünyayı Mesih'in doğumuna ve Tiberius'un saltanatı sırasında da ölümüne hazırlamaya onlar vasıtasıyla giriştiği için sahip olmuşlardır [*Convivio, Monarchia*]. İzleyen dizelerdeki Iustinianus'un Roma kartalının tarihi serüveni anlatısı hem Dante'nin İmparatorun yetkisinin doğrudan Tanrı'dan (Papalıktan değil) geldiği doktrinini tasdik eder hem de Dante'nin döneminin iki çatışan hizbine, Tanrı'nın iradesine aykırı davrandıkları hükmüyle açık tenkit ve taarruzunu içerir.

1 Cesur Troialı Pallas, savaşta Kral Turnus tarafından katledilir; Aeneas Turnus'u öldürerek hem onun intikamının hem de Lavinia'yla evlenme icazetini alır ve böylece ilerde Roma İmparatorluğu olacak birliği kurar [Vergilius].

2 Aeneas'ın oğlu Ascanius (Iulus) tarafından kurulan Alba Longa şehri, üç müdafisi (Curiatius kardeşler) Tiber üzerindeki bir köprüde üç Horatius tarafından öldürülene dek Latin devletinin başkentidir; akabinde MÖ 753'te Romulus ve Remus tarafından kurulan Roma, Latium'un egemen şehri olur.

3 Roma'nın ilk kralı Romulus'la başlayıp yedinci kralı Tarquinius Superbus'a ulaşan dönem, Romulus'un şehrin nüfusunu arttırmak için komşu Sabini halkını bir şenliğe davet etmesi ve Romalıların Sabini kadınlarını kaçırmasıyla başlayıp, oğlunun Lucretia'ya tecavüz etmesi nedeniyle kral Tarquinius'un MÖ 510'da Roma'dan kovulup, Roma'nın bir Cumhuriyet olmasıyla biter (*Cehennem* IV:127-8).

4 Roma Cumhuriyetinin kahramanlarının olağanüstü, asil ve fedakâr eylemleri Roma'nın dünya imparatorluğu olmasının Tanrı'nın iradesi ve yardımıyla gerçekleştiğini ispat eder. MÖ 390'da Roma'yı zapt eden Galyalılar ve liderleri Brenus'u, Senato'nun kararına itaat edip sürgüne gitmiş Camillus Roma'ya dönerek kovar [*Convivio*; *Monarchia*]. Epir Kralı Pirus'un İtalya'ya akınları MÖ 275'te Romalılar tarafından püskürtülür (*Cehennem* XII:135).

46 Torquatus, hırpani saçlı Quinctius sonra,
Deciuslar ve Fabiuslar peşi sıra,
Sahip oldular hayırla andığım şanlara.[1]
49 Onunla kırıldı Arapların onuru da,
Po'nun kaynağını bulduğu Alp kayalıklarında,
Yürümüşlerdi Hannibal'in arkasında.[2]
52 Bu sancağın altında, olsalar da genç yaşta,
Zaferle taçlandı Scipio ve Pompeius'u da,[3]
Eteğinde doğduğun tepeye haşin davrandı ama.[4]
55 Sonra Gökler irade etti dünyada,
Hâkim olsun selamet, Roma'nın da buyruğuyla,
Caesar sahip oldu bu sancağa.[5]

---

1 MÖ 4 yüzyıldan bir figür olan Torquatus, Galyalıları ve Latinleri mağlup eden ve özellikle "halkın menfaatini gözeterek" kendi oğlunu idam etmesiyle tanınan konsül ve generaldir [*Convivio*]. Cincinnatus (kıvırcık) olarak da bilinen Quinctius MÖ 5. yüzyılda yaşamış, Aequi akınlarına karşı savaşmak için çiftliğinden ayrılıp, onları mağlup ettikten sonra sabanına, sade ve kanaatkâr hayatına dönen asilzade, siyasetçi ve askeri liderdir [*Convivio*; *Monarchia*]. Deciuslar MÖ 4-3 yüzyıllardan, Roma'nın düşmanlarıyla savaşırken ölen baba, oğul ve torundur: "halkın menfaati için fedakârca can veren ... mukaddes kurbanlar" [*Monarchia*; *Convivio*]. Fabiuslar, içlerinden en meşhuru Hannibal'a karşı uyguladığı taktiklerle "Erteleyici" unvanını alan Quintus Fabius Maximus Verrucosus olan bir kahramanlar, konsüller ve generaller silsilesine sahip önemli bir Romalı ailedir.

2 Dante'nin döneminde Kuzey Afrika'nın Arap hâkimiyeti altında olması itibariyle Kartacalıları, Araplar olarak anar; Hannibal'in idaresinde İtalya'yı Po nehrinin kaynağını bulduğu Alpler üzerinden işgal etmiş, MÖ 203'te tekrar Afrika'ya püskürtülene kadar Romalılara büyük kayıplar verdirmişlerdir. Bu zafer, henüz otuzlu yaşlarının başlarında olmasına rağmen Roma'nın özgürlüğü için savaşıp, nihayetinde Hannibal'ı Afrika'da mağlup eden general Scipio Africanus'un eseridir [*Convivio*; *Monarchia*] (bkz. *Cehennem* XXXI:115-17; *Araf* XXIX:115; *Cennet* XXVII:61-3).

3 Gençliğinde isyancı Marius'a karşı savaşan Romalı general Gnaeus Pompeius Magnus (MÖ 106-48), daha sonra Iulius Caesar'a karşı Cumhuriyet ordusunun komutanlığını yapmıştır.

4 Floransa'ya nazır bir tepede kurulu Fiesole kasabası, Cumhuriyeti yıkmak için bir komplo tertip eden Lucius Sergius Catilina'ya (ö. MÖ 62) karşı yapılan seferde Romalılar tarafından harap edilmiştir (bkz. *Cehennem* XV:62).

5 Tanrı, Oğlu'nun, yani Mesih'in doğumuna hazırlık için dünyanın bir saadet ve selamet dönemine girmesi gerektiğini irade ettiğinde, Dante'ye göre ilk İmparator olan ve kartala dünya egemenliğini kazandıran Iulius Caesar (MÖ 100-44) başa geçer.

58 Onun yaptıklarına Ren'den Var'a,
İsère, Saône ve Sen tanık oldu da,
Rhône'u besleyen tüm vadiler de dahil buna.
61 Çıktı Ravenna'dan, geçti Rubicon'dan,
Öyle süratliydi ki o komutan,
Ne bir lisan yeter anlatmaya, ne de kalem yazmaya kalksan.
64 Bu sancak altında ordu vardı İspanya'ya,
Sonra Dıraç'a ve vurduğu Farsala'ya,
Öylesine sertti ki bu darbe, acısı ulaştı sıcak Nil ırmağına.
67 Öz yurdunu gördü bir kez daha,
Antrandros'u ve Simoeis'i, hani Hektor yatar bağrında,
Sonra dalgalandı hiddetle Ptolemaios'un fenasına.
70 Mısırdan şimşek gibi hücum etti Iuba'ya;
Sonra yürüdü sizin batınıza,
Pompeius'un boruları duyuluyordu hâlâ orada.[1]
73 Bir sonraki sancaktarın yaptıkları dolayısıyla,[2]

---

1 Dante sırasıyla Caesar'ın zafer ve seferlerini sıralamıştır. Ren ve Var, Galya'daki nehirlerdir, MÖ 58-49'da burayı fetheder. Ravenna'nın günayindeki Rubicon nehri Cumhuriyetin, askerlerin geçmemesi gereken sınırıdır; MÖ 49'da Caesar Rubicon'u geçer ve Cumhuriyeti ele geçirir (*Cehennem* XXVIII:97-102). İspanya'daki Lerida'da Pompeius'un destekçilerini mağlup eder (*Araf* XVIII:101-102). Pompeius'un peşinde Arnavutluk'taki Dyrrachium'a (Dıraç) varır ve nihayetinde MÖ 48'de Kuzeydoğu Yunanistan'daki Farsala'da, Farsarus Muharebesinde, Pompeius'u bozguna uğratır; Pompeius'u Mısır'a kaçar ve orada öldürülür. Caesar, Roma kartalının vatanı olan Troia şehrinin harabelerini ziyaret eder [Lucanus]; Dante, Troia'yı Aeneas'ın yelken açtığı Antrandros limanı, Simoeis nehri ve Troialı kahraman Hektor'un mezarıyla anlatır. Caesar daha sonra Mısır'a geçer, Pompeius'u öldüren Mısır Kralı Ptolemaios'u (MÖ 62-47; *Cehennem* XXXIII:124) kız kardeşi Kleopatra lehine tahttan indirir ve mağlup eder. Pompeius'un ve Kuzey Afrika'daki Cumhuriyetçilerin müttefiği olan Numidya Kralı Iuba'yı MÖ 46'da bozguna uğratır ve kral bu yenilgi üzerine intihar eder. MÖ 45'te Caesar tekrar İspanya'dadır ve Pompeius'un oğullarını bozguna uğratır.

2 Bir sonraki sancaktar, yani ikinci Roma İmparatoru, Iulius Caesar'ın evlatlık olarak aldığı yeğeni ve mirasçısı Octavianus'tur (Augustus). Caesar'ı

Brutus ve Cassius Cehennem'de ulumakta,
Modena ve Perugia doldu acıyla.
76 Ağlamakta hâlâ kederli Kleopatra,
Kaçarken sancağın önünden telaşla,
Kasvetli ve ani bir ölüme vardı, engerek zehriyle
damarlarında.
79 Yeni sancaktarıyla ulaştı Kızıl Deniz'in kıyısına,
Öyle bir sulh hâkim oldu ki sayesinde dünyaya,
Kapalı kaldı kapısı Ianus tapınağının da.[1]
82 Beni söyleten bu sancağın dalgalandığı fani âlemde,
Yaptıkları geçmişte,
Ve yapacakları gelecekte,
85 Sönük ve önemsiz kalır, sarihlik ve ferasetle
Müşahede edilirse,

---

suikastle öldüren Brutus ve Cassius, o dönem ortak hükümdarlık yapan Marcus Antonius ve Octavianus tarafından MÖ 42 senesinde Kuzeydoğu Yunanistan'daki Flippi Muharebesinde mağlup edilir; Brutus intihar eder, Cassius ise öldürülür. Dante'ye göre her ikisi de hem kendilerine iyilik yapan kişiye hem de ilahi iradeyle kurulmuş İmparatorluğa ihanet etmişlerdir ve şimdi Cehennem'dedirler (bkz. *Cehennem* XXXIV:64-7). Octavianus ile Marcus Antonius arasındaki iktidar çekişmesi uzun yıllara, çatışma ve anlaşma dönemlerine yayılarak sürer. MÖ 43'te Kuzey İtalya'daki Modena'da Octavianus, Marcus Antonius'u mağlup eder. MÖ 40 senesinde ise Orta İtalya'daki Perugia'da bu kez Marcus Antonius'un kardeşi Octavianus'a mağlup olacaktır. Nihayetinde MÖ 31'deki Aktium Muharebesinde Marcus Antonius kati olarak bozguna uğrar ve MÖ 30'da peşlerindeki Octavianus'un eline düşmemek için geçmişte Iulius Caesar'ın, şimdi kendisinin sevgilisi olan Mısır Kraliçesi Kleopatra'yla birlikte Marcus Antonius intihar eder; Antonius kılıcını kullanırken, Kleopatra yılan zehriyle ölür ve şimdi Cehennem'dedir (bkz. *Cehennem* V:63). Octavianus MÖ 30'da Mısır'ı fetheder ve Kızıl Deniz kıyısına ulaşır. Siyasi rakibi kalmayan Octavianus artık İmparator Augustus olma yolundadır.

1 Roma Forumu'ndaki tanrı Ianus tapınağının kapıları savaş zamanı açık, barış zamanı kapalı tutulurdu. MÖ 27'de Octavianus, yani yeni ismiyle Augustus (*Cehennem* I:71), imparatorluğun sulh dönemine girdiğinin işareti olarak kapıları kapatır. Dante'ye göre bu, Tanrı'nın, Augustus'un imparatorlukta nüfus sayımı yaptığı dönemde (*Luka* 2:1) insan toplumunun arasına katılacak Mesih'in doğumuna hazırlık için dünyanın sulh, saadet ve adalette en mükemmel durumuna gelmesi tasarısının doruğunu teşkil eden bir işarettir [*Convivio*; *Monarchia*].

Başardıkları yükselirken üçüncü Caesar'ın ellerinde;[1]

88 Hakiki Adalet ilham olan bana,
Nasip edildi ona,
Gazabın intikamını alma şanıyla.

91 Şaşırabilirsin şimdi anlattığıma,
Titus'la hamle edip sonra,
Kadim günahın intikamının intikamını almasına.[2]

94 Ve çok sonra Lombardlar geçirince dişlerini Kutsal Kiliseye,
Kartalın kanatları altındaki Charlemagne zaferleriyle,
Yardım etti kendisine.[3]

97 Artık hükmünü verebilirsin sen de,
Benim sözlerimle mahkûm ettiklerime ve fenalıkları vesilesiyle,
Nasıl bütün musibetlerinizin neşet ettiğine.

100 Cihanşümul simgenin karşısına sarı zambağı dikiyor biri,
Tek bir fırkaya aittir diyor bir diğeri,
Ne zor anlamak hangisinin daha beter ettiğini.

103 Ghibellinolar sürdürsün de teşebbüslerini,
Kullanmasınlar lakin bu simgeyi edinsinler yenisini,

---

1 Üçüncü Roma İmparatoru, Augustus'un 14 yılındaki ölümüyle tahta geçip 37 yılına kadar kalan Tiberius'tur. Filistin'de valisi Pontius Pilatus tarafından temsil edilen evrensel yargı yetkisini haiz olduğu için, bütün insanlığı Âdem'in günahından kurtarıp Tanrı'nın Adaleti'ni temin eden İsa Mesih'in haçta ölümü onun vasıtasıyla olmuştur [*Monarchia*].

2 70 senesinde, daha sonra imparator olacak Romalı general Titus, Kudüs'ü fetheder; bu İsa Mesih'in çarmıha gerilmesine neden olan Yahudilere verilen bir ceza olarak görülür (bkz. *Araf* XXI:82-4). Mesih'in ölümünün hem Tanrı'nın Adaleti'nin bir gereği hem de Tanrı'nın intikam almak isteyeceği bir suç olması çelişkisi *Cennet* VII:19-51'de açıklanır.

3 Frankların Kralı Charlemagne, Lombardlara karşı Kiliseye destek olmak için 771'de İtalya Seferine çıkar ve 800 senesinde Roma'da imparator olarak taç giymesi Batıda Roma İmparatorluğunun dirilişinin başlangıcıdır.

Kartalı adaletten koparanlar zira olamazlar takipçisi.

106 Ve bu yeni Charles'da saldırsın ona,
Bir olup Guelfolarıyla – o pençelerden korkmalı ama,
Daha cesur bir aslanın derisini yüzmüşlerdi zamanında.

109 Evlatlar hayıflanır sıklıkla babalarının hatalarına,
Sen, oğlum, düşünme asla ama,
Kudretinin simgesini değiştireceğini Tanrı'nın, Charles'ın zambağıyla![1]

112 Gelelim bu küçük seyyareye ki,[2]
Bezenmiştir nice ruhla salihti amelleri,
Lakin fiillerine düşüyordu kazanacakları şan ve şöhretin gölgesi;

115 İnsanın arzusu yönelince bir kez dünyada nasıl bilineceğine,
Hakiki sevginin şuaları yönünü yitirir de,
Yukarıdaki hayata yükselir daha az bir kuvvetle.

118 Takdir edilen mükâfatımızın vezninde,
Buluruz sevincimize vesile,
Ne fazladır ne az kıymeti bizce.

121 Böylece Faal Adalet içimizdeki,
Hisleri öyle yumuşatır ki,
Katiyen hiçbir kemliğe kalmaz meyli.

124 Nasıl farklı farklı seslerden mürekkepse tatlı bir ezgi,

---

1 Dante bu kantonun 31-33. dizelerindeki temasına geri dönmekte ve çağının siyasi hiziplerine eleştirilerini sunmaktadır. Ghilbellinolar kartala el koymuş, böylece onu İmparatorluğun hakiki gayesinden, yani adaletten koparmışlardır; Guelfolar ise Sicilya ve Napoli'nin Fransız Krallarının altın zambaklı bayrağı altına sığınmış, kartala karşı savaşmaktadırlar; 1285-1309 arasında Napoli Kralı olan Anjoulu II. Charles bu Fransızlara misaldir, lakin kartal ondan çok daha güçlü düşmanları mağlup etmiştir.

2 Bu küçük seyyare Merkür gezegenidir; Iustinianus izleyen dizelerde Dante'nin *Cennet* V:127-9'daki ikinci sorusunu yanıtlayacaktır.

Buradaki hayatımızın farklı tertipleri,
Bu kürelerde hasıl eder tatlı ahengi.
127 Ve bizzat bu mücevherlerde parlamakta,
Romeo'nun nuru da, işleri asil ve yüceydi ama,
Nankörlük gördü karşılığında.
130 Ona tuzak kuran Provencelıların ama,
Yüzleri gülmedi asla; tutar şer yolunu zira,
Başkalarının salih amellerinde fenalık gören şahsına.
133 Ramon Berenguer'in dört kızı vardı,
Hepsi de kraliçe oldu,
Bunu yoksul ve yabancı Romeo başardı.
136 Sonra Ramon habis dillerin tahrikiyle,
Beş alıp on veren bu adil adamı haksız yere,
Sorguladı muhasebede.
139 Romeo yine yoksul, yaşlı, o saraydan ayrıldı;
Sonrası dilendi lokma lokma rızkını,
Dünya bileydi nasıl bir kalbi olduğunu,
142 Onu şimdikinden daha fazla alkışlardı."[1]

---

1 Bir hacı olduğu düşünülen Romeo di Villanova (Romieu de Villeneuve, 1170-1250) Provence Kontu IV. Roman Berenguer'nin (Raymond Berenger) hizmetine girer, başvekil olur ve kontun bütün kızlarına kraliyet aileleriyle evlilikler ayarlar. Efendisinin hizmetinde aldığından daha fazlasını veren sadık bir hizmetkârın seçkin örneğidir, lakin –tıpkı Dante gibi– haksız bir biçimde sürgün ve yokluk hayatına savrulur.

KANTO VII

“*Osanna, sanctus Deus sabaòth,*
superillustrans claritate tua
felices ignes horum malacòth!”[1]
4 Bu minvalde o cevher kendi nağmesiyle,
Gördüm ki dönmekte ve terennümü sürdürmekte,
Çifte nuru katmerlenirken üzerinde,[2]
7 Ve bu raksa hareketlendi onunla diğerleri de,
Atik kıvılcımlar misalince,
Aniden açarak mesafe, görünmez oldular gözüme.
10 Tereddüte düşmüş, “Söyle, Söyle ona,”
Diyordum kendi kendime, “Söyle Hanımına,
Susuzluğunu giderene tatlı damlalarıyla.”
13 Lakin hürmet, hükmeden bütün benliğime,
Sadece *Be* ve *ice*’yle,[3]
Eğdi başımı, uykuya dalan biri misalince.
16 Ama kısa süre tuttu Beatrice şahsımı bu halde;
Başladı söze, aydınlatarak beni bir gülümsemeyle,
Memnun edebilecek, ateşin içindeki birini bile:

---

1 "*Hoşana*, orduların Allah'ı, görkeminle yağdır nurunu bu krallıkların mesrur alevlerinin üzerine." Üç İbranice kelime –*Osanna*, *Sabaòth* (ordular) ve *ma(m) lacòth* (krallıklar)– içeren bu Latince ilahi, Dante'nin Massi Ayini'nin Kutsal Liturjisinden ("Aziz, aziz, aziz, orduların Rab Allah'ı ... En yücelerde *Hoşana*") hareketle yazdığı özgün bir ilahidir.

2 Iustinianus'un çifte nuru muhtemelen Cennet'te hem imparator hem de yasa yapıcı olarak daha fazla izzete sahip olmasına atıftır.

3 Dante ilk ve son hecesini anarak ismin Floransa'da kullanılan "Bice" şeklindeki kısaltılmış hali yerine, "Saadet Bahşeden Kadın" anlamına gelen uzun halini, yani Beatrice'yi vurgular [*Vita nuova*].

19 "Hiç şaşmayan muhakemem diyor ki,
Adil bir intikamın nasıl adil bir cezayı hak edebi-
leceği meselesi,
Hayrete düşürdü seni;[1]
22 Zihnini azat edeceğim şüpheden tezlikle,
Sözlerimi iyi dinle,
Büyük bir hakikat armağanı paylaşacağım seninle.
25 Bir anneden doğmadan dünyaya gelen kişi,
İradesinin hayırlı dizginlerini çekemedi,
Böylece hem kendini hem neslini lanetledi.[2]
28 Bu nedenle insanlık yüzyıllar boyunca,
Kaldı marazlı o büyük hata gayyasında,
Nihayet Tanrı'nın Kelamı ininceye dek aşağıya;
31 Yaratıcısından kopan tabiatı orada,
Birleştirdi tekrar kendi şahsında,
Ezeli ve Ebedi Sevgi'sinin maslahatıyla.
34 Şimdi dikkatini ver iyice neyi temin edeceğimize!
Yaratıcısıyla birleşen tabiat böylece,
İyi ve saftı ilk yaratıldığı misalce,
37 Fakat aynı tabiattı Cennet'ten kovulan,
Saptığı için kendi yolundan,
Hakikatten, kendi hayatından.
40 Verilen haç cezası bu mizanda,
İnsanın tabiatı tartılırsa,
Çok adil bir karşılıktı günaha;
43 Mamafih kimse yapmamıştı şimdiye dek bu kadar
büyük bir hata,
Çile çekenin kim olduğu hesaba katıldığında,

---

1 Tanrı'nın adaletinin bir fiili olarak Âdem'in günahının Mesih'in ölümüyle cezalandırılması intikamdır, lakin bu ölümdeki sorumlulukları nedeniyle Yahudilerin, Kudüs'ün yıkımıyla cezalandırılması da Tanrı'nın adaletinin bir fiilidir (bkz. *Cennet* VI:90-93).

2 Bizzat Tanrı tarafından yaratılan, doğmayan Âdem, Tanrı tarafından insana çizilen hududu aşıp yasak ağacın meyvesini yer; bu asli günah onu, neslini ve insan tabiatını Tanrı'dan ayırır (bkz. *Cennet* XXVI:115-7).

O ki her iki tabiat birleşmişti şahsında.
46 Bir fiilden sâdır oldu başka sonuçlar dolayısıyla,
Bir ölüm memnun etti Yahudileri ve Tanrı'yı aynı anda;
Bu ölümle toprak sallandı ve Cennet açıldı da.[1]
49 Zor olmamalı artık senin için anlaması,
'Adil bir intikamın intikamı,
Daha sonra adil bir hükümle alındı' kelamını.
52 Lakin görüyorum yine de zihninde,
Düşünceler karmakarışık dönmüş düğüme,
Büyük bir arzu var içinde çözülsün diye.
55 Şöyle demektesin: 'Duyduğum her şey sarihtir de,
Gizleniyor benden Tanrı niye özellikle,
Bu yolu irade etti kefaretimiz gayesiyle.'
58 Kardeş, metfundur bu hükm-ü âliye,
İdraki sevginin aleviyle ermemiş kemale,
Her kişinin gözlerine.
61 Bakanlar çok da bu alamete,
Gördükleri kâfi gelmediğine göre,
Anlatacağım, neden bu yol en münasibiydi diye.
64 İlahi İyilik her haseti Zat'ından defetmiştir de,
Yanar bizzat Zat'ı ve kıvılcımlar saçar böylece,
Ebedi güzellikleri serer gözler önüne.
67 Bu İyilik'ten doğrudan hasıl olanlar kalır sonsuza,
İyilik'in mührü zira,
Asla değişmeyen nişanını basmıştır onlara.
70 O'nun rahmetinden halkolan ne varsa hemen,
Hür olur tamamen,
Çünkü azattır başka şeylerin tesirinden.

---

1 Tanrı'nın Kelamı, yani Teslis'in ikinci Zat'ı olan Oğul olarak Tanrı, insan tabiatını asli günahsızlığıyla kendi ilahiliğine bağlar. İsa Mesih'in insan olarak haça gerilmesi, düşmüş insanı cezalandırmak için ilahi adaletin bir fiilidir, lakin haça gerilen ayrıca Tanrı'dır da, bu da büyük bir adaletsizliktir ve toprak bu yüzden sallanır (*Matta* 27:51).

73 Ne kadar tevafuk ederse İyilik'e,
O'nu o kadar memnun eder ve
Kutsal Ateş her şeyi aydınlatan, parlar en çok kendine benzeyende.
76 İşte insan sahiptir tüm bu armağanlara,
Birini bile kaybederse ama,
Nüzul eder asaletinden o anda.
79 Günahla veda eder insan hürriyete,
Benzemez artık Yüce İyi'ye,
Onun nurunun ışıltısı solar kişide böylece;
82 İnsan kavuşamaz tekrar haysiyetine,
Günahın yarattığı boşluk içinde,
Doldurulmadıkça şerli hazlarının bedeli münasip bir kefaretle.
85 Tabiatınızın daha ilk tohumu,
Külliyen günah işledi haysiyetten hal' oldu,
Ve ilaveten Cennet'ten kovuldu;
88 Kazanmak için bunları yeniden,
–Dikkatle müşahede edersen– başka yol yoktur katiyen,
Şu iki geçitten birinden geçmekten:
91 Ya merhametiyle mağfiret edecek Tanrı,
Ya da insan kendiliğinden ödeyecek aptallığının cezasını,
Hak etmek için O'nun rızasını.
94 Şimdi nazar et dikkatlice,
Ezeli ve Ebedi Niyet'in enginliğine,
Kulak kesil, ne kadar mümkünse, muhakememe.
97 İnsan mahdut, edemezdi telafi,
Sunacağı tevazu ve riayeti,
İtaatsizliğiyle çıkmaya çalıştığı yüksek mevkiye müsavi,
100 Bir dibe onu indiremezdi;
Yani insanlık bizzat sunmak için tazmini,

Kâfi gelecek kuvveti haiz değildi.
103 Bu nedenle Tanrı'nın kendi yollarıyla,
Yani ya merhamet ya kefaret ya da ikisi bir arada,
Ulaştırması gerekiyordu insanı tekrar salim hayata.
106 Sâdır olduğu yüreğin iyiliğini ne kadar gösterirse,
Bir amel failini o kadar memnun ettiğine göre,
İlahi İyilik mührünü vuran âleme,
109 Sizleri tekrar yükseltme gayesiyle,
İki yoldan da ilerledi memnuniyetle.
Görülmemiştir ve görülmeyecek günlerin ilki ile
112 Gecelerin sonuncusu arasında böylesine
Ulvi ve fevkalade bir silsile, Tanrı her iki yolu da izlemeye irade ettiğinde,
Gerçekleşen olaylar misalince;
115 Yalnızca affetmek yerine kendi kendine,
Bizzat kendini sundu büyük bir cömertlikle,
İnsan tekrar yükselebilsin diye;
118 Başka hiçbir vasıta getirmezdi Adalet'i,
Ancak Tanrı'nın Oğlu'nun tecessümüyle filvaki,
Kendini tahkir etmesi gerekti.[1]
121 Şimdi tüm arzularını edebilmek için tatmin
Dönüyorum az evvel değindiğim

---

1 Tecessüm ve hem Tanrı hem insan olan Mesih'in ölümü Hıristiyan İmanı'nın en büyük sırlarından biridir. Dante bu sırra şöyle bir teolojik yorum getirir: Tanrı sonsuz İyilik ve Sevgi'dir; doğrudan O'nun yarattığı her şey O'na benzemeleri nispetinde sonsuz ve kâmil olur. Berkemalliğini yitiren insan tabiatı, günahın sebep olduğu bozulmayı ancak iki yolla düzeltebilir; ya Tanrı karşılıksız affedecek ya da insanlar kendilerini ıslah edecek, kefaret ödeyeceklerdir. Ancak insanlık Tanrı'ya hakaretini asla bütünüyle tazmin edemez, bunu ancak Tanrı yapabilir ve yine gerçek bir kefaretin/ıslahatın, mücrimin içten sevgisinin bir ifadesi olması gerekmesi itibariyle Tanrı iki yolu aynı anda seçer; kendini insan yapar ve böylece insanlığın, cürmün kefaretinde O'nu tatmin etmeye muktedir olabileceği seviyeye iner: "O Mesih ki, Allah'ın suretinde olduğu halde, Allah'a müsavi olmayı bir ganimet saymadı; fakat kul suretini aldı ve insanların benzeyişinde olarak, kendini halî kıldı; şekilde insan gibi bulunarak ölüme, hatta haç ölümüne kadar itaat edip nefsini alçalttı" (*Filipililere Mektup* 2:6-7).

Hususa, ki sen de benim gibi açıkça görebilesin.
124 Diyorsun ki: 'Biliyorum suyu, ateşi,
Toprağı, havayı ve bunlardan terkip olan her şeyi,[1]
Bozuluyorlar ve de var oluyorlar kısa süre;
127 Ama yaratılmış şeyler bunlar da,
Ve az evvel söylediğin doğruysa,
Bunların bozulmaması gerekirdi asla.'
130 Ey kardeşim, saflık diyarının bulunduğun şimdi,
Ve meleklerin mevcudiyeti,
Bizzat yaratılmıştır oldukları gibi;
133 Lakin bahsini ettiğin unsurlar ve
Onlardan oluşan şeyler cevherlerine
Kavuşmuştur, yaratılmış bir kudret vesilesiyle.
136 Yaratılan onlar değil yani, ihtiva ettikleri madde,
Tıpkı bu yıldızlardaki, dönen çevrelerinde,
Tesir eden kuvvetin yaratıldığı misalce.
139 Kutsal ışıkların şuaları ve hareketleri,
Ruhu hayvanlar ve bitkilerdeki,
Çıkartır ortaya, kullanarak şekil almaya kadir
maddeyi;
142 Fakat sizin hayatınızı üfledi
Bizzat Âli İyi ve onu öyle büyüledi ki,
Tanrı'yı arzulamakta hayat bitevi.
145 Bu muhakeme vesilesiyle,
Nasıl kıyam edeceğini anlayabilirsin de,
Dikkat edersen insan vücuduna hangi usulle şekil
verildiğine,
148 İlk anamız ve babamız halkedildiğinde."[2]

---

1 Dante'nin yeni bir sorusu vardır: Yeryüzündeki bütün maddi şeylerin oluşmasını sağlayan dört element de Tanrı tarafından yaratıldıysa neden ebedi değil fanidirler.

2 Başlangıçta Tanrı tarafından bizzat yaratılan ebedi şeyler melekler, semavi küreler ve ilk maddedir (Aristoteles'in belirsiz, pasif ve tabiatta asla kendi başına bulunmayan *proto hyle*'si [heyula]; bkz. *Cennet* XXIX:22-36). Elementlerden oluşan her şey ve hayvan ile bitki ruhları, Tanrı'nın göklere verdiği ilk

KANTO VIII

Dünya hâlâ yaşarken karanlık çağları,
Zannedilirdi ki Kıbrıs'ın güzel tanrıçası,
Üçüncü dairede dönerken yayardı şehvani sevginin şualarını;
4 Böylece bu kadim hatayı tutan kadim zaman insanları,
Sadece ona sunmadılar kurbanlar ve adak dualarını,
Onurlandırıldılar hem de Dione'yi ve Cupido'yu;
7 Biri Venüs'ün anasıdır diye diğeri oğlu;
Anlattılar Cupido'nun nasıl Dido'nun kucağına oturduğunu;
Ve kendisiyle başlattığım bu kantoyu,
10 Tanrıçanın adını,
Bu seyyareye verdiler, güneşin kur yaptığı,
Bazen görünerek önünde, bazen mesken tutarak arkasını.[1]

---

maddeye tesir etme ve böylece onun yeryüzündeki muhtelif suretlerini meydana getirme kudretiyle dolaylı olarak yaratılmışlardır; bu nedenle değişir ve sona ererler. Tanrı her bir insan ruhunuysa, O'nu sevsin ve geri dönsün diye, bizzat yaratır; bu nedenle ebedidirler. Âdem ile Havva'nın vücutlarını da bizzat yarattığı için vücut da Nihai Gün'de sonsuza dek yaşamak için kıyam edecektir.

1 Pagan inanışın hâkim ve dünyanın karanlıkta olduğu düşünülen çağlarda gezegenlerin insan hayatında belirleyici bir etkiye sahip olduğuna inanılarak tanrı olarak onlara tapınılırdı. Dante'nin düşüncesine göre yıldızlar sadece insanın doğal eğilimlerini etkiler, ki bu eğilimler daima Tanrı'nın inayetinin desteklediği iradeyle dizginlenebilir (bkz. *Araf* XVI:67-81) ve böylece denizden doğup Kıbrıs'ta karaya çıkan, klasik devirde tutkulu ve genellikle aldatmaya yol açan aşkın tanrıçası olarak görülen Venüs'ün tesirinin şerli

13 Fark etmemiştim önce yükseldiğimi bu seyyareye;
Ama Hanımım daha da güzel görününce gözüme
Emin oldum vardığımıza Venüs'e.
16 Nasıl alevin içinde bir kıvılcım görünürse,
Nasıl duyulursa sesin içinde ses ilahide,
Biri notayı tutarken, diğeri alçalıp yükselirse,
19 Burada da ışığın içinde, gördüm nice çerağ dönmekte,
Kimi hızlı kimi yavaş, ama ittifak halinde,
Ebedi müşahedelerinin nispetine münasip düşecek biçimde herhalde.[1]
22 Rüzgârlar, görünen ya da görünmeyen,
Durdurulamaz, yavaşlatılamaz gibi inen,
Soğuk bulutlardan aşağıya, katiyen,[2]
25 Yaklaşan bu ilahi ışıklar kadar olamazdı süratli,
Varıp bize durdurdular ahenkli dönüşlerini,
Yüce Serafim göğünde başlatıp sürdürdükleri;[3]
28 İlk saflardan yükseldi bir "*Hoşana*,"[4]
Öyle ki onu duyduğum andan bu yana,
Arzum eksilmedi duyayım diye bir daha.

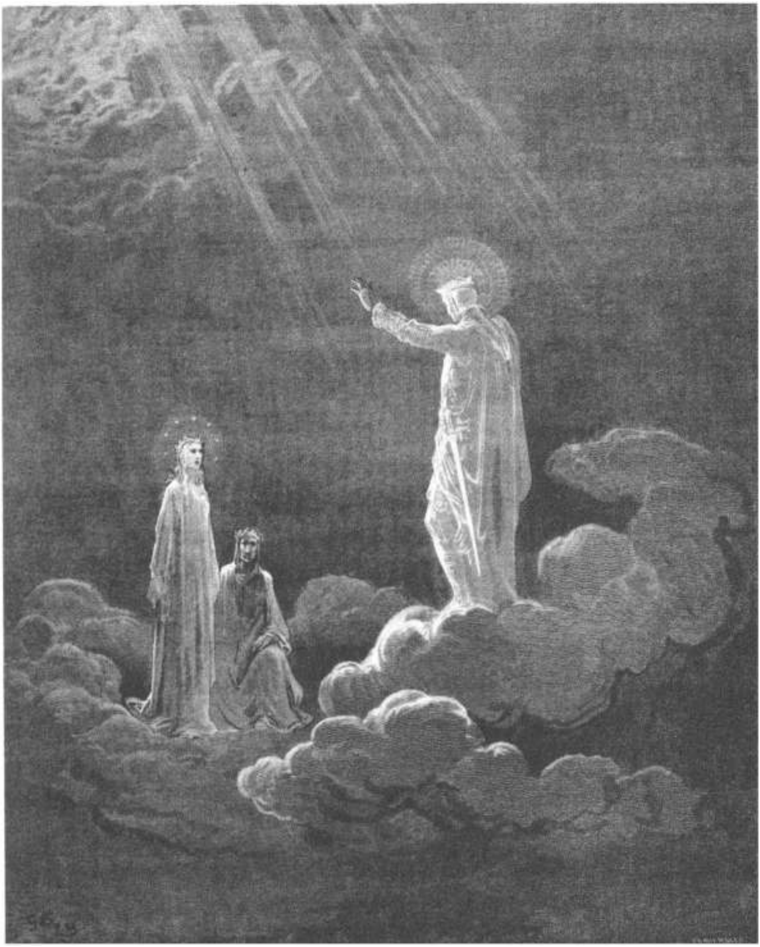
mi yoksa erdemli mi bir sevgiye sevk edeceğini bu irade belirler (bkz. *Araf* I:19-20; *Cennet* IX:33, 96). Venüs'ün (Aphrodite) annesi bir deniz tanrıçası olan Dione, oğluysa aşk oklarıyla Cupido'dur (Eros) (bkz. *Araf* XXVIII:64-6); Cupido Aeneas'ın oğlu kılığında Kraliçe Dido'ya yanaşır ve onun kucağında şefkat görürken kraliçeyi Aeneas'a ölümüne âşık eder [Vergilius] (bkz. *Cehennem* V:61-2). Venüs gezegeni güneşin ışınlarını tamamen yansıtacak beyazlıkta olduğu için bazen güneş doğmadan önce sabah yıldızı, bazen de güneş battıktan sonra akşam yıldızı olarak görülebilir.

1 Erken dönem polifonik ilahilerde bir ses sabit bir çizgi/ton üzerinde giderken (*cantus firmus*), diğer ses melodilerle süsleme yapardı. Venüs'ün kendi sabit ışığı içinde de ışıktan kozaları içindeki ruhlar (bkz. 52-54. dizeler) ayırt edilebilmekte, kendi müşahede nispetleri, yani Tanrı'yı ne kadar yakından gördükleri uyarınca muhtelif hızlarda, ama ahenk içinde dönmektedirler.

2 Rüzgârlar, gözle görülebilen –ve o dönemde tutuşmuş buhar olduğuna inanılan– yıldırım ve görünmeyen kasırgalardır.

3 "Yüce Serafim göğü," ruhların Dante'yle buluşmak için farklı göklere sırasıyla indikleri Arş-ı Âlâ'dır (bkz. *Cennet* IV:28-39)

4 Bkz. *Cennet* VII:1-3.

31 Sonra içlerinden biri iyice yaklaştı yanımıza,
Konuştu tek başına: "Neşelen varlığımızla,
Hepimiz amadeyiz arzularına.
34 Aynı dairede, aynı deveranda, aynı iştiyakla biz de,
Dönmekteyiz semanın Prensleriyle birlikte,[1]
Dünyadan seslenmiştin onlara bir keresinde:
37 '*Ey sizler ferasetleriyle, hareket veren üçüncü göğe.*'[2]
Doluyuz sevgiyle, sana da keyif verelim diye,
Hoş olacak sükût etmek bir süre."
40 Gözlerim hürmetle Hanımıma çevrilme akabi,
Emin kılınca onun müsaadesi,
Memnuniyetle döndüler geri,
43 O vaatkâr nura yöneldiler yine;
Sordum hemen "Siz kimsiniz?" diye,
Derin muhabbetle mühürlü bir sesle.
46 Ah gördüm ki nuru daha da parlayıp büyümekte,
Sevinç eklendi sevincine,
Konuşmamla birlikte!
49 Böyle değişmiş halde dedi ki: "Kısa bir süre dünya[3]
Sahip oldu bana; kalışım gerçekleşseydi uzunca,
Vaki olacak nice şer, olmazdı vakıa.
52 Saadetim, kuşatan beni şualarıyla,

---

1 Prensler, meleklerin nizamında "Riyasetler," Arş-ı Âlâ'da ebediyen Tanrı'yı tefekkür eden dokuz melek taifesinden biridir ve Tanrı namına Venüs küresini hareket ettirirler (bkz. *Cennet* XXVIII:125).

2 Dante'nin 1290'larda kalbi, şimdi Cennet'te olan Beatrice'ye sevgisi ile kendisine merhamet eden "soylu hanım"a (felsefe) sevgisi arasında bölünmüşken yazdığı ve Venüs'ün meleklerine hitap eden şiirinin ilk dizesi [*Vita nuova*; *Convivio*].

3 Konuşan ruh Napoli Kralı II. Charles ile Macaristanlı Maria'nın en büyük oğulları olan Charles Martel'dir (1271-95). 1292'de Macaristan Kralı olarak taç giyer, 1294'te Floransa'yı ziyaret etmiştir, Dante burada onunla tanışmış ve onu umut vaat eden müstakbel bir kral olarak görmüş olmalıdır; lakin babasının hâkimiyet bölgeleri olan Napoli ve Provence'ın varisi olamadan genç yaşta ölür. Dante onu, dedesi ve kardeşinin kötü yönetiminin örnekleriyle karşılaştırarak, toplum, ideal kral ve insan tabiatının toplumsal nizamla bütünleşmesi bağlamında sevgiye müracaat temasını tasvir etmek için kullanır.

Görünmez kılıyor beni sana,
Kendi ipeğiyle saklanmış bir böcek gibiyim kozasında.

55 Oysa çok sevmiştin beni, sahiptin haklı nedene,
Daha uzun kalabilseydim yeryüzünde,
Tüm sevgimi gösterirdim sana, yapraklarını değil sadece.

58 Sorgue'la karıştıktan sonra
Rhône nehrinin suladığı sol yaka,[1]
Senyörü olmamı bekledi vakit tamam olunca;

61 Aynı şeyi bekliyordu Ausonia'nın boynuzu da,
Bulunan Tronto ve Verde'nin denize kavuştuğu yerin cenubunda,
Ve hudutları Bari, Catona ve Gaeta arasında.[2]

64 Parlamıştı da başımda tacım,
Alman kıyılarını geride bırakınca Tuna'nın
Aktığı diyarın kralıydım.[3]

67 Ve güzel Trinacria,
Küllerle kaplı olan Pachynus ve Pelorus arasında,
–Ki bu küller Typheus'un marifeti değil, sülfür çıkıyor açığa–

70 Euros'un hoyrat olduğu körfezin kıyısında,[4]
Charles ile Rudolf silsilesinden benim vasıtamla,
Gelecek krallarını bekliyor olurdu hâlâ,

---

1 Rhône nehrinin Sorgue nehriyle birleştiği kavşağın güneyi ve akabinde Rhône'un doğusunda kalan Provence bölgesi.

2 Güney İtalya'daki Napoli Krallığı hudutlarıyla tarif edilir, ki bunlar kuzeydeki iki nehir olan Tronto ile Verde ve üç liman, yani sırasıyla Puglia'daki Bari, Calabria'daki Catona ve Güney Lazio'daki Gaeta'dır.

3 Macaristan.

4 Trinacria, üçgen biçiminde bir ada olan Sicilya'dır; Etna yanardağından doğu kıyısına yayılan volkanik küllerle –ki bu püskürmelere Etna'nın altında hapsolmuş Typheus isimli devin neden olduğu miti [Ovidius] doğal izahat lehine reddedilir– tarif edilir. Pachynus ve Pelorus adanın güneydoğu ve kuzeydoğusundaki burunların antik isimleri, Euros ise bu kıyıda hâkim olup keşişlemeden esen rüzgârdır.

73 Şayet kötü idare, ki sıkıntı verir hep tebaası olan halklara,
Getirmeseydi Palermo'yu galeyana,
'Ölüm, Ölüm!' naralarıyla dökülmeselerdi yollara,[1]
76 Ve eğer biraderim öngörebilseydi kötü yönetimin sonuçlarını,[2]
Katalunya'nın açgözlü yoksulluğundan çoktan kaçınırdı,
Ona zarar verebileceğinin farkında olurdu;
79 Gerçekten gerekiyor o ya da bir başkası,
Böylesine dolu kayığını,
Başka ağır yükler yüklenmekten alıkoymalı.
82 Cömert soyun hasis evladı,
Kesinlikle hizmetine almalı,
Kasasını doldurma peşinde olmayan adamları."
85 Dedim ki: "Anlattıkların, efendim, büyük bir neşe ilham ediyor bende,
Her iyilik başlar ve biter nerede,[3]
Benim sezdiğim biçimde beyan etmen itibariyle,
88 Katlanıyor bu neşem gittikçe;
Ve ulaşıyor saadete, düşününce mübareksin ve
İdrak ettin bu bilgiyi Tanrı'yı görmek suretiyle.
91 Mesrur ettin beni, ki giderir misin bir de,
Sözlerinle uyanan bir tereddütü bende,

---

1 Sırasıyla Charles Martel'in babası II. Charles ve Habsburg Hanedanından olan karısı Clementia'nın babası İmparator Rudolf (bkz. *Araf* VII:94). Onların çocukları ve torunları Sicilya Krallığı'nın varisi olabilirdi, lakin kötü idare 1282'deki isyanı tetiklemiş (Sicilya Vesperleri), Palermo halkı sokaklarda "Fransızlara Ölüm!" naralarıyla işgalci birlikleri katliamdan geçirmiş, böylece Fransızlar adadan kovulmuş ve Aragonlular Sicilya'yı ilhak etmiştir.

2 Charles Martel'in kardeşi Anjoulu Robert 1309-43 arası Napoli Kralıdır. İzleyen kehanet dizeleri Charles Martel'in ona, himayesindeki açgözlü Katalan müşavir ve hizmetkârlara aşırı itimatı, halkının katlanmak zorunda olduğu irtikâp ve istibdat, ayrıca adi ve cimri bir insan olmasının fenalığı hususlarında ihtarı niteliğindedir.

3 Bu kaynak Tanrı'dır.

Tatlı tohumdan nasıl çıktığına dair acı meyve."[1]
94 Bu sözlerime cevap verdi: "Şayet bir kati hakikati
Gösterebilirsem sana, göreceksin ki
Önüne gelecek, şimdi arkandaki.[2]
97 Şu tırmandığın âlemi,
Döndüren ve tatmin eden İyi,
Bu semavi cisimlerde faal kılmıştır takdiri ilahiyi;
100 O Akıl, ki berkemal Zat'ı,
Değil sadece yarattıklarının tabiatlarını,
Temin eder hem de refahlarını;
103 Böylece bu yayın her attığı,
Takdir edilmiş nihayetine ulaşmalı,
Hedefe yollanan bir ok gibi tıpkı.
106 Şayet yol aldığın küreler olmasaydı bu minvalde,
Tesirleri getirirdi husule,
İlmin işlerini değil, bir harabe;
109 Bu seyyareleri döndüren akıllarda kusur olmadığı
 için,
Ki İlk Akıl da kusursuzdur nitekim,
Parçasıyız mükemmelliğin.[3]
112 Arzu eder misin bu hakikati daha da açıklamamı?"
Dedim: "Hayır, anladım gerçekten neyse lazımı,
Tabiatın ondan geri kalamayacağını."
115 Devam etti: "Bir de şunu sorayım daha beter olmaz
 mıydı,

---

1 Atalarının cömertliği ve büyüklüğüne rağmen Kral Robert'in hasisliği Dante'ye bir kez daha erdemlerin neden miras alınamadığını sordurtur (bkz. *Araf* VII:121-3).

2 Şimdi gizli olan açıkça görünecektir.

3 Takdiri ilahi, yani Tanrı'nın faal haldeki niyeti, semavi kürelerden aktarılarak yeryüzündeki mahlukata ulaşır ve her birini kendine mahsus doğal gayesine doğru yöneltir. Bu işleyiş olmasaydı semavi küreleri hareket ettiren melekler ve bizzat hepsinin Yaratıcısı olan Tanrı kasten kusurlu bir evren meydana getirmiş olurdu, ki bu imkânsızdır. Dolayısıyla Tanrı'nın mükemmelen tertip ve teşekkül ettiği tabiat daima gayelerini gerçekleştirmelidir: "Tanrı ve tabiat elzem olan şeyde katiyen kusurlu olamaz" [*Monarchia*].

Dünyadaki insan bir yurttaş olmasaydı?”[1]
“Evet,” diye cevapladım, “Gerekmez bile kanıtı.”
118 “Ve yurttaşlık olabilir miydi, olmasaydı insanlar farklı,
Taşımasalardı farklı sorumlulukları?
Doğruysa elbet hocanızın yazdıkları.”[2]
121 Ruh istidlallerle bulup bu noktayı;
Sonlandırdı konuşmayı: “Demek ki farklı farklı
Köklerden vazifeleriniz sâdır olmalı.
124 Dolayısıyla kimi Solon olarak doğar, Serhas kimi,
Kimi Melkisedek ve bir diğeri,
Havada uçtu ve oğlunu kaybetti.[3]
127 Deveran eden tabiat öyle mahirdir ki ilminde,[4]
Fani mumun üzerine basar mührü de,
Ayrım yapmaz haneden haneye.
130 Bu nedenle daha tohumken Esav, Yakub’tan ayrıldı;
Ve öyle sıradandı ki babası,
Rivayet ettiler Quirinus’un olduğuna Mars’ın oğlu.[5]

---

1 Dante'ye göre boyutu aile, mahalle, şehir, krallık ve cihanşümul imparatorluk şeklinde büyüyen birimlerden oluşan toplumun en temel üyesi yurttaştır [*Convivio*; *Monarchia*].

2 "Hoca," izleyen dizelerde anlatılacağı gibi, insanların tabiatları itibariyle sosyal hayvanlar oldukları ve sosyal örgütlenmenin her insanın farklı bir vazifeyi üstlenmesini gerektirdiğini ifade eden Aristoteles'tir [*Convivio*]. Bu nedenle doğa, toplumda belirli görevleri ifa etmesi için daha doğuştan insana belli bir yönelim vermelidir.

3 Her doğumdan, toplumda farklı vazifeleri ifa edecek bir insan hasıl olur: MÖ 6. yüzyılda yaşamış Atinalı yasa koyucu Solon'dan teşbihle bir avukat ve siyasi lider; MÖ 5. yüzyılda yaşamış Pers Kralı Serhas'tan (bkz. *Araf* XXVIII:71) teşbihle bir kral ve asker; *Yaratılış* 14:18'de anılan Melkisedek'ten teşbihle bir rahip; Giritli Daidalos'tan (bkz. *Cehennem* XVII:109-11, XXIX:116) teşbihle bir zanaatkâr ve kâşif.

4 "Deveran eden tabiat," semavi kürelerdir ki onlar sayesinde tabiat insanlara belli bir ailenin üyeleri olarak değil, tek tek bireyler olarak istidatlarını verir. Bu nedenle babalar ile oğullar, hatta ikizler dahi birbirinden farklı olabilir. Takdiri ilahinin bu çeşitlemeleri, çocukların babalarıyla daima aynı mizacı paylaşmasını bertaraf etmektedir.

5 İshak'ın büyük oğlu Esav'ın meşrebi ve kaderi daha rahimdeyken ikiz kardeşi Yakub'unkinden farklıdır (*Yaratılış* 25:22-24; bkz. *Cennet* XXXII:68-9). İler-

133 Doğanlar daima tutardı onu,
Hangi yolda yürüdüyse atası,
Takdiri ilahi bulmasaydı vuku.
136 Arkanda duran geldi sonunda önüne,
Lakin bana ne denli neşe verdiğini bil diye,
Bir cüppe daha giydireceğim sana netice kabiline.
139 Tabiat bulamazsa kendiyle ahenkli kaderi,
Doğru toprakta büyümeyen tohum misali,
Eğri büğrü olacaktır nihayeti.
142 Eğer dünya aşağıdaki,
Tabiatın esas nizamına riayet etseydi,
İnsanlar bulurdu hak ettikleri kıymeti.
145 Fakat siz dine yöneltiyorsunuz ne çare ki,
Kılıç kuşanmak için doğmuş kişiyi,
Ve kral yapıyorsunuz, vaiz olmaya daha münasibi,
148 Böylece yolun dışında tutuyorsunuz seyrinizi."[1]

---

leyen dönemlerde Roma devlet tanrısı olarak yüceltilen Quirinus adıyla ve vasfıyla anılan Roma'nın kurucusu Romulus'un babası, oğlu böylesine büyük bir kahraman olmasına rağmen o kadar sönük ve alt tabakadan bir adamdır ki, Romulus'un gerçek babasının Mars olduğu iddia edilir.

1 İyi bir toplumsal düzenin temeli olan doğal düzeni bozan dışsal keyfiyetler, yani mizacı asker olanın rahipliğe zorlanması, rahipten kral yapılması gibi insanın doğal meyli ile toplumsal vazifesi arasındaki bağı kopartan müdahaleler toplumu kargaşaya sürükler.

KANTO IX

Ey Güzel Clementia, sevgili Charles'ın bildirdi bana,
Birçok hakikat sırrıyla bir arada,
Gelecek ihanetleri tohumunun başına;[1]
4 Ancak dedi ki: "Sakın anlatma, bırak bunu geçen yıllara."
Ben de sadakatle sessiz kalacağım da,
Uğrayacağınız fenalıkların intikamı alınacak sonunda.[2]
7 O kutsal nurlu ruh çoktan şimdi,
Dönmüştü Güneş'e, dolduran kendini,
Tıpkı her şeye kâfi gelen iyilik gibi.[3]
10 Ah ayartılan ruhlar, hürmetsiz hilkat ve de,
Koyan kalplerini böylesi bir İyi'den öteye,
Sizler alınları dönük boşluğa, beyhude!
13 Ve bakın, bu şulelerden biri daha geldi yanıma,
Işıl ışıl parlamakta,
Memnun etme arzusunu göstermek için bana.
16 Beatrice'nin gözleri dikilmiş üzerime,
Daha önceki gibi teminat vermekte,

1 Clementia, kocasının hemen ardından yine 1295'te ölen Charles Martel'in karısı ya da aynı adı taşıyan, (1314-16 yılları arasında) Fransa Kralı X. Louis'nin karısı olan kızlarıdır. Charles Martel'in oğlu Charles Robert'in (1308-42 arasında Macaristan Kralı) elinden Napoli tahtının amcası Kral Robert tarafından hileyle alındığı iddia edilir.

2 Tanrı'nın Clementia'nın ailesine karşı işlediği suçlar nedeniyle Kral Robert'a vereceği ceza.

3 "Güneş," Tanrı, yani nihayetsiz İyilik'tir.

Konuşmama sevgili rızasını gösterdiğine.
19 "Ey mübarek ruh, deva ol bilme arzuma,"
Dedim ona, "ve kanıtla,
Düşündüğümü aksettirebildiğimi sana!"[1]
22 O meçhul nur bunu duyunca,
Nezaketten saadetlendiği edasıyla,
Evvelinde ilahi söylediği derinlerinden konuştu bana:
25 "İtalya'nın o hayâsız diyarında,
Hani yer almakta Rialto ile Brenta
Ve Piave'nin can bulduğu pınarların arasında,[2]
28 Bir tepe vardır, çok yüksek değil de,
Buradan inen meşale vaktiyle,
Tecavüzleriyle büyük zarar vermişti o yöreye.
31 İşte, aynı kökten doğduk her ikimiz de;
Cunizza'ydı adım, ve parıldıyorum burada, bende
Bu seyyarenin nuru çaldığı için galebe.[3]
34 Ama bu halimi affettim memnuniyetle,
Sebep olan buraya tahsisime, kederlenmiyorum ve
Anlamakta zorlanır bunu hoyrat insanlar belki de.
37 Bu parlak ve kıymetli pırlantadan,
Göğümüzde en yakınımda duran,

---

1 Hatırlanacağı gibi Ruh Tanrı'ya bakmakta ve Dante'nin düşüncelerini Tanrı'nın zihninde aksetmiş olarak görebilmektedir.

2 "Hayâsız diyar," Kuzeydoğu İtalya'da (başlıca adası Rialto'yla tanımlanan) Venedik ile Brenta ve Piave nehirlerinin kaynağı olan Alpler arasında yer alan Treviso Markiliğidir.

3 Romano ailesinin adını aldığı kalenin muhkem olduğu tepeden inen meşale, zorba idareci III. Ezzolino da Romano'dur (1194-1259; bkz. *Cehennem* XII:110); Cunizza da Romano (y. 1189-1279) onun kız kardeşidir. Cunizza 1220'lerde kocasını terk edip âşığı trubadur Sordello'yla kaçar (bkz. *Araf* VI:74); başka bir aşk macerası ve iki evlilikten sonra Floransa'ya yerleşir ve genç Dante onu skandallarla dolu bir geçmişe sahip, ama ihtiyarlığında Tanrı'ya dönüp imanlı ölen bir kadın olarak tanımış olmalıdır, ki burada da Cunizza'yı, Venüs'ün tesiriyle sevgiye olan meylini şehvani sevgiden Tanrı sevgisine çeviren biri olarak sunmaktadır. Yine de sevginin aşırı hâkimiyeti altında olmak onu mübarekliğin aşağı mertebelerinde tutmaktadır.

Dünyada kaldı geriye eşsiz bir nam,
40 Ki unutulmayacak yüz yıl beş kez etmeden deveran;
Anla bu misalden mükemmellik aramamalı insan,
İkinci yaşamında, miras kalmadıysa ilk yaşamdan.[1]
43 O güruh, kuşatılmış Adige ve Tagliamento'yla,
Bunu hesaba katmamakta,
Pişman olmuyorlar da başlarına gelen belalarla;
46 Ama yakında vaki olacak ki Padovalılar bataklıkta,
Vicenza'yı yıkayan suları boyayacaklar kızıla,
Halk vazifesine sırt çeviriyor zira;
49 Ve Sile ile Cagnano'nun birlikte aktığı yerde,
Biri sinyorluk etmekte, burnu hep yücelerde,
Onu yakalayacak ağ hazırdır şimdi bile.
52 Feltro ağlayacak bir de, hayasız çobanın ihanetine,
Yaptığı ayıp ki öyle,
Kimse görmedi zindanda böyle muamele.
55 Ziyadesiyle heybetli olmalı fıçı,
Doldurabilmek için Ferraralılardan akacak kanı,
Yorgun düşer ons ons tartmaya kalkan onu;
58 Bu fıçı olacak o pek cömert papazın hediyesi,
Göstermek için hizbine sadakati,
Böyle hediyeleri münasip görür ama o yörenin töresi.[2]
61 Aynalar var yukarıda, Tahtlar dersiniz siz onlara,

---

1 Bu kantonun 94. dizesinde kimliği Marsilyalı Folco (Folquet/Folchetto) olarak verilen ruhun şöhreti, Dante'nin yolculuğunun gerçekleştiğini söylediği 1300 senesinden, yani yüzyıl dönümünden sonra beş yüzyıl dönümü kadar sürecektir. Dante'nin çıkartmaya çalıştığı hisse, dünyada büyük işler yapanların şanının onlardan sonra da yaşadığıdır.

2 Hudutlarını belirleyen Tagliamento ve Adige nehirleriyle tanımlanan Treviso Markiliği halkının başına 1300'den sonra gelecek bir dizi olaya dair Cunizza kehanette bulunur: Vicenza'daki Bacchiglione nehrinde Padovalı Guelfoların kanlı bir bozguna uğraması (1314); yine iki ırmakla (Sile ve Cognano) tanımlanan Traviso'nun Ghibellino rabıtalı sinyorunun suikasta uğraması (1312); Ferraralı Ghibellino sığınmacıları idam edilmeleri için teslim eden Feltro'nun Guelfo yanlısı piskoposunun ihaneti (1314).

Yansır üzerimize Tanrı'nın hükmü onlar vasıtasıyla,[1]
Böyle şeyleri anlatmayı doğru buluruz dolayısıyla."

64 Burada sükût etti ve gördüm ki
Başka şeylere yöneldi, ruhların deveranında önceki,
Haline ve yerine geri döndü.

67 Diğer neşeli, ki malumdu bana kıymeti,
Gözlerimin önünde büyüdü görkemi,
Güneşin şualarının vurduğu saf bir yakut gibi.

70 Yukarıda neşe kendini gösterir parıltıyla,
Gülümseme gibi burada, dünyada; ama aşağıda,
Akıl hüzün doldukça, gölgeler kararmakta.[2]

73 "Tanrı görür her şeyi ve senin bakışını da havi,
Dedim, "Ey mübarek ruh, bu nedenle ki,
Hiçbir arzunun mükün değil senden gizlenmesi.

76 Sesin her daim mesrur eder gökleri,
Tıpkı mütedeyyin ateşlerin terennümü gibi,
Altı kanatla örterler kendilerini hani.[3]

79 Neden arzularıma da lütfetmezsin tatmini?
Ben de beklemek istemezdim senden temenni,
Görebilseydim içini senin benimkini gördüğün gibi."

82 "Dünyayı çevreleyen denizin," dedi,
"Sularıyla beslenen o en geniş vadi,
İki farklı kıyının arasındadır ki,

85 Doğuya uzanırken karşısına alıp güneşi,
Meridyenken sularının nihayeti,
Ufuktur başladıkları mevki.[4]

---

1 Meleklerin nizamında "Tahtlar" Tanrı'nın Adaleti'ni aksettiren meleklerdir (bkz. *Cennet* XXVIII:103-5).

2 Gülümseme dahili neşenin, harici alametidir: "Bir tebessüm ruhun sevincinin parıltısından başka nedir ki, içerde olanı ifade etmek için dışarıda zuhur eden bir ışık" [*Convivio*]. Lakin yine dünyada, Cehennem'de olduğu gibi, buranın aksine, yürekteki hüznü açığa vuran kederli ifadeler de mevcuttur.

3 Mütedeyyin ateşler, meleklerin nizamında en yukarıda bulunan yüce melekler olan Seraflardır (Serafim; bkz. Cennet VIII:98-99); *Yeşaya* 6:2'de tarif edildiği uyarınca altı kanatla kendilerini sararlar.

4 Meskûn dünyayı çevreleyen Oceanus'un doldurduğu en büyük vadi Akde-

88 Yaşadım o vadinin kıyısında,
Ebro ile Magra nehirleri arasında,
Ki ikincisi sınır olur Lenovalılar ile Toskanalılara.
91 Aynı gündoğumu ile günbatımı altında
Yer alır Bicâye ile benim vatanım da,
Bir vakit limanı kaplanmıştı kendi taze kanıyla.[1]
94 Adımı bilen insanlar, seslenirlerdi Folco diye,
Nakşoldum bu küreye,
Onun tesirinin bana nakşolduğu gibi evvelinde.
97 Belus'un kızı dahi,
Sychaeus ve Kreusa'ya haksızlık ederek yaktığında kendini,
Benim gençliğimde yandığım kadar yanmamıştır filvaki;
100 Rodoplu kadın, Demophoon'un ihanet ettiği,
Ya da Alkides, kalbine rapteden Iole'yi,
Çekmemiştir benim çektiğimi.[2]
103 Pişmanlık yoktur, tebessüm vardır burada,
Lakin gülümsememiz, değil artık hatırlamadığımız günaha,

---

niz'dir. Dümdüz uzandığı ve Avrupa ile Afrika'yı ayırdığı düşünülüyordu; dolayısıyla doğu kıyısının (Kudüs'ün) zenitinden geçen göksel meridyenin ufku batıdaki en son noktasında (Cebelitarık boğazında) olmalıydı.

1 Akdeniz kıyısındaki Marsilya'nın, İspanya'daki Ebro nehri ile Ligurya ve Toskana arasında sınır olan Magra nehirlerinin tam ortasında yer aldığına inanılıyordu; Marsilya ayrıca Cezayir'deki Bicâye şehriyle aynı meridyen üzerindedir. MÖ 49'da Romalıların Marsilya'yı zapt edişine bir katliam eşlik etmiştir.

2 Marsilyalı Folco (ö. 1231) meşhur bir trubadurken, bu saraylı ve aşklı hayatı, önce keşiş ve nihayetinde Toulouse Piskoposu olmak için terk etmiştir. Venüs'tedir, zira onun tesiriyle sevgiye, hatta gençliğinde dünyevi aşkların en tutkulularına hasrolmuştur. Belus'un kızı Dido, Aeneas'a âşık olarak hem kocasının hatırasına hem de Aeneas'ın karısına ihanet etmiştir (bkz. *Cehennem* V:61-2; *Cennet* VIII:8). Rodoplu kadın, Pyhyllis, âşığı Demophoon'un kendisine verdiği evlenme sözünden döndüğünü düşünerek intihar eder [Ovidius]. Alkides'in (Herakles) Iole'ye olan tutkusu karısını kıskandırmış ve bu aşk ölümünün sebebi olmuştur (bkz. *Cehennem* XII:67-69).

Aksine her şeyi tasarlayan ve öngören Nüfuz'a.[1]

106 Burada dalarız büyük bir sevgiyle tezyin edilen sanatı tefekküre,
Burada nail oluruz iyiyi tefriğe,
Yukarıdaki âlem aşağıyı şekillendirir onun vesilesiyle.

109 Bu kürede hasıl olan arzularına,
Cevap vermek için tam anlamıyla,
Biraz daha izahat yapmalıyım sana.

112 Belli ki içindeki ruhun kim olduğu merakı düştü aklına,
Bakınca şu yanımda parıldayan nura,
Güneş'in şuası vurmuş gibi duru suya.

115 Bil ki Rahab o nurun içinde istirahatte,[2]
Mevcudiyeti bizim cemaatimizde,
Bizleri mühürlüyor yüksek mevkilere.

118 Dünyanın gölgesinin bulduğu nihayeti,[3]
Bu göğe ilk Rahab'ın ruhu yükseltildi,
Mesih ilan ettiğinde zaferini.[4]

121 Ne kadar münasip bu gökte iskân ettirilmesi,
Yadigârı olsun diye Mesih'in yüce zaferinin haçtaki,
Evvelinde pek çok elin işlediği;

124 Zira yardım etti Yeşu'ya,
Şan kazandığında ilkin Kutsal Topraklar'da,

---

1 Hatırlamadıkları günah, hatırası Lethe'de yıkanarak silinen şehvet günahıdır (bkz. *Araf* XXVIII:127-8). Nüfuz, Tanrı'nın, dünyada iyiyi gerçekleştirmek için gökler vasıtasıyla işleyen sevgi dolu takdiri ilahisidir. Cunizza gibi Folco da nasıl Venüs'ün tesirinin dünyevi sevgiden Tanrı sevgisine dönüştürülebileceğini tasvir eder.

2 *Yeşu* 2 uyarınca Rahab, Yeşu'nun casuslarını koruyarak onun Eriha'yı ve böylece Vaat Edilmiş Topraklar'ı fethetmesine yardım eden fahişedir. Mesih'in kadın atalarından olan Rahab, Tanrı'nın Kurtuluş tasarısında gördüğü erken vazifeyle halas bulmuştur (*Matta* 1:5, *İbranilere Mektup* 11:31, *Yakub'un Mektubu* 2:25).

3 Dünyanın gölge konisinin ulaşabildiği son gezegen Venüs'tür.

4 Limbus'tan çıkartılıp Cennet'e getirilmiştir (bkz. *Cehennem* IV:52-60, XII:38-9).

Nadir hatırlar bu hayrı Papa.[1]
127 Senin şehrin çiçeğidir oysa,
O ilk sırtını dönenin Yaratıcısı'na,
Haseti bedel oldu nice gözyaşına;
130 Bu lanetli çiçek yetişip yayılmakta,
Koyunları, kuzuları doğru yoldan ayırmakta,
Çobanlarınıysa zaten dönüştürmüş kurda.[2]
133 İncil ve Kilise Babaları bırakılmış bir kenara,
Sadece kilise hukuku kitapları okunmakta,
Yıpranmış sayfaları delildir buna.[3]
136 Papanın ve Kardinallerin budur tek meşguliyeti,
Nasıra'yı dert etmiyor asla düşünceleri,
Bir vakit Cebrail'in kanatlarını açtığı hürmetli.[4]
139 Lakin yakındır Vatikan tepesi,
Ve Roma'nın başka necip mahalleleri,
Petrus'un askerlerinin şehitlikleri,
142 Bu zinadan arınıp bulacak hürriyeti.[5]

---

1 Toulouse Piskoposu olarak 1208 senesinde Güney Fransa'daki sapkın Katharistlere karşı düzenlenen Haçlı seferinde öncü rol oynayan Folco, Kutsal Toprakları Müslümanlardan almak için Haçlı seferi ilan etmeyen Papa VIII. Bonifacius'u ruhani vazifesini ihmal etmekle suçlamaktadır.

2 Floransa'nın kurucusunun Şeytan olduğu rivayet edilir; Şeytan'ın yetiştirdiği çiçek, yani Floransa'nın çiçeği, üzerine zambak figürü darbedilen para birimi florindir, ki açgözlü papalar ve Kiliseyi yozlaştırmıştır.

3 Kilise hukuku kitapları Kilisenin idari kayıt, emir ve bütçelerini içeren nizamname ve kararnamelerdir. Dante İtalyan kardinalleri, Kilisenin büyük teologlarının irfanını umursamayıp sadece gelir giderlerin ve dünyevi şeylerin yazılı olduğu kitaplarla ilgilenmekle suçlar [*Epistulae*] (*Cennet* XII:82-3, 91-3).

4 Cebrail'in Meryem'e Mesih'in anası olacağını müjdelediği Filistin'deki Nasıra, Dante'nin bir Haçlı seferiyle alınması gerektiğini telkin ettiği ziyadesiyle kutsal Hıristiyan bölgelerinden biridir.

5 Resul Petrus'un orada şehit edilip gömüldüğü rivayet edilen Vatikan tepesiyle Roma'nın muhtelif kilise ve yeraltı mezarlarında gömülü olan erken dönem Hıristiyan şehitleri, Folco'nun papaların cezalandırılıp Roma'nın ıslah olacağı kehanetinin gerçekleşmesinin ardından Kilisenin para hırsıyla işlediği zinanın yükünden felah bulacaktır (bkz. *Cehennem* XIX:1-4, 106-111).

KANTO X

Tanrı nazar edince Oğlu'na,
O sevgiyle, ki her ikisinin de nefesidir daima,
İlk ve tarif olunamaz Kudret varlıkta ve mekânda,
4 Çark eden her şeyi yarattı öyle bir intizamla
Ki tefekkür eden bu uyuma,
Ulaşır sadece hayranlık makamında, O'nun varlığına.[1]
7 Kaldır şimdi, okur, benimle birlikte bakışlarını,
Bak ve gör semavi çarkları,
Özellikle bir hareketin diğerine çarptığı noktayı;
10 Orada izle arzuyla, Üstat'ın sanatını,
Öyle sever ki yarattıklarını,
Çevirmez üzerlerinden bir an bile bakışını.
13 Gör bu kesişim noktasından ayrılan eğik çemberi,
Bu çemberler belirler seyyarelerin mevki ve hareketini,
Tatmin ettikleri böylece dünyanın onlardan hacetini;
16 Eğri bir çember üzre olmasa seyyarelerin seyri,
Heba olurdu ziyadesiyle göklerin erdemi,
Ve dünyadaki neredeyse her tesir körelirdi.

---

[1] Kudret, yani Baba olarak Tanrı, kendi hudutsuz Mefkûre'sini (Oğul olarak Tanrı), her ikisinden hasıl olan Sevgi'de (Kutsal Ruh olarak Tanrı) tefekkür eder; böylece hilkatin tamamını melekler ve semavi küreler vasıtasıyla mükemmel nizamında husule getirir. Dante hikmetli kimseler ve teologlar göğünü anlatacağı bölümü nihayetinde insani melekelerle kavranamaz olan Teslis sırrının teolojik izahatıyla açmaktadır.

19 Bir kıl payı ileri veya geri,
Kaysa kâinatın şirazesi,
Her iki yarıkürede de bozulurdu dünyanın ahengi.[1]
22 Ey okur, terk etme sofradaki yerini,
Düşün sana erkenden tattırdığım lezzetleri,
Mütelezziz oldun çekmeden zahmeti.
25 Hazır ettim önünde yemeği,
Doyur karnını şimdi, benimse yazacaklarımın önemi,
Gerektiriyor tüm dikkatimi ona vermemi.
28 Tabiatın en yüce nâzırı,
–Vuran dünyaya göğün kudretinin damgasını
Ve günün saatini tayin etmeyi mümkün kılan ışığı–
31 İşte andığım o noktadaydı da,
Sürerken seyri sarmal bir hatta,
Şimdi daha erken gösteriyordu kendini her sabahta;[2]
34 Ben de onunlayım, fakat fark etmedim nasıl yükseldiğimi,
Tıpkı bir düşüncenin zihinde belireceğini,
Fark etmenin mümkün olmayışı gibi.
37 Beni iyiden daha iyiye,
Çıkaran rehberim Beatrice,
Öyle hızlı ki yolda, zaman kadir değil ölçmeye.
40 Güneşe girerken gördüğüm ışıklar,
Bizzat öylesine nurlular
Ki bana renkleriyle değil, parıltılarıyla malum oldular![3]

---

1 Ptolemaios modelinde göksel ekvator (göklerin günlük doğudan batıya dönüşünün orta çizgisi) ile ekliptiğin (gezegenlerin zodyağın burçları boyunca batıdan doğuya yıllık dönüşünün yörüngesi) kesişimi, iki hareketin çarpıştığı noktadır; göklerin dünyanın üzerindeki deveranlarla idare ettiği tüm evrensel düzenin, bu kesişimin (23°'den biraz büyük) açısına bağlı olduğu düşünülüyordu.

2 Güneş Koç'ta, yani ekinokstadır, dolayısıyla bahar mevsimidir.

3 Güneş'ten daha parlak olmalarına rağmen Dante'nin onları görebilmesi, insani hudutlarda tahayyülü mümkün olmayan bir mucizedir.

43 Kabiliyeti, hüneri, tecrübeyi etsem de davet,
Onları tasvir etmeye sanatım etmez kifayet,
Lakin itimat edip arzulayın görmeyi bir gün elbet.
46 Muhayyilemize böylesi yüceler sığmıyorsa,
Hiç gerek yok şaşırmaya,
Hiçbir göz Güneş'ten parlak ışık görmedi ne de olsa.
49 Burasıydı O'nun dördüncü familyasının küresi,
Yüce Baba her daim tatmin ediyordu kendilerini,
İzharla nasıl yarattığı ve nefes üflediğini.
52 Ve söze girdi Beatrice: "Şükret, şükret Rabbe,
Şükret meleklerin Güneş'ine, onun inayetiyle,
Yükseldin bu fiziki güneş küresine."[1]
55 Hiçbir fani kalp hissetmemiştir böyle teslimiyeti,
Tanrı'ya yönelip tüm mevcudiyeti,
Müteşekkir olmayı böyle ivedi,
58 İşittikten sonra bu sözleri, benim hissettiğim gibi;
Tanrı sevgisiyle doldu baştan başa gönül kafesi,
Öyle ki, gölgeler içinde bıraktı ihmalim Beatrice'yi,
61 Gücenmedi gölgelendiğine, aksine gülümseyerek etti mukabele,
Mest olmuş zihnim bölünmüştü ikiye,
Bir yandan bakıyordum güneşe, öte yandan gülen gözlerinin görkemine.
64 Fazlasıyla canlı ve göz alıcı nurlar çevremizde halkalandı,
Ortalarına alıp bizi, taç gibi sıralandı,
Sesleri ışıltılarından bile tatlıydı.
67 Latona'nın kızını görürüz bazen böyle,
Hava doyunca neme,
Haleden bir kuşak belirir çevresinde.[2]

---

1 Dördüncü familya Güneş'teki ruhlardır; Teslis'e sevgileri ve Dante'nin Zat'ının sureti olan fiziki Güneş'e yükselmesine müsaade eden semavi Güneş, yani Tanrı'ya bakabilmeleriyle memnundurlar.

2 Latona'nın kızı Ay'dır. Ay'ın kuşağı için bkz. *Araf* XXIX:78.

70 O Gök sarayının içinde görüp döndüğüm geri,
Nice mücevher var da güzel ve kıymetli,
Mümkün değil bu krallıktan başka yere götürülmeleri;
73 Nurların terennümüydü mücevherlerden biri de,
Kanat kuşanıp yükselmeyenler bu âleme,
Dilsizden vâkıf olur gibi ancak havadislerine.
76 Terennüm ederken bu minvalde,
Şol coşkun güneşler akabinde, üç kez döndüler çevremizde,
Yıldızlar gibi sabit kutupların havalisinde;
79 Raksa vermeden ara,
Durup ama sessizlik anında,
Bir sonraki notayı bekleyen kadınlar gibi göründüler bana.[1]
82 Konuşmaya başladı aralarından biri:
"İnayetin şuası ki,
Onla tutuştu ilkin hakiki sevgi,
85 Berdevam sevmekte ve büyümekte, görkemle ışıldatmakta seni,
Bundandır tırmandırdı sana geri
İnecek kimsenin çıkamadığı merdivenleri;
88 Susuzluğunu dindirmek için,
Matarasından şarap vermeyi reddederse her kim,
Belli ki denize doğru akmayan su kadar akim.
91 Bilmek istiyorsun hangi bitkiler çiçekleniyor bu çelenkte,
Dönüp tefekkür ediyorlar sevgiyle,
Senin göğe çıkışını tahkim eden güzel hanımın çevresinde.
94 Bir kuzuydum kutsal sürüde,

---

1 Bir an durup sonra şarkıya/dansa tekrar başlama benzetmesi. Dante'nin zamanındaki, özel danslarla söylenen baladlara atıfta bulunur.

Yürüyen Domingo'nun tariğinde,
Ayrılmayan o yoldan iyice semirir nihayetinde.[1]

97 Şu bana en yakın duran zat sağımda,
Hem kardeşlik etti hem hocalık bana,
Kölnlü Albertus'tur adı, Aquinolu Tommaso benim adım da.[2]

100 Bilmek istersen diğer hepsinin kim olduğunu,
Mübarek çelenge çevirip bakışlarını,
Sözlerimi dinlerken, izle sırayla saydıklarımı.

103 Şu alev yükselmekte Gratianus'un gülümsemesinden,
Her iki hukukun mahkemesine de ziyadesiyle hizmet eden,
Ki Cennet pek memnundur onun eserinden.[3]

106 Onun yanındaki süsleyen koromuzu varlığı,
Pietro'dur, fakir dulun yaptığını yaptı,
Kutsal Kiliseye tüm hazinesini bağışladı.[4]

---

1 Kutsal sürü, Aziz Domingo'nun (Dominik) kurduğu Dominiken tarikatıdır; bu dizenin manasıysa *Cennet* XI:124-139 izah edilmektedir.

2 Albertus Magnus (1193-1280; 1931 gibi oldukça ileri bir tarihte aziz mertebesine yükseltilmiştir). Köln'de hocalık yapmış, devrinin en büyük âlim ve mütefekkirlerinden biridir. Teoloji, Kutsal Metinlerin tefsiri ve Aristoteles üzerine mühim çalışmaların yanı sıra muhtelif dinsel ve bilimsel hususlara dair risaleler kaleme almıştır. Tommaso d'Aquino (Thomas Aquinas; 1226-74; 1323'te aziz mertebesine yükseltilmiştir), Albertus'un öğrencisi ve tıpkı onun gibi bir Dominiken keşişidir; başta Köln ve Paris olmak üzere pek çok yerde hocalık yapar ve 13. yüzyılın en büyük teoloğu, filozof ve Aristoteles tefsircisidir. Dante'nin içinde yaşadığı entelektüel çevrenin fikirlerini şekillendiren başlıca tesir onun çalışmalarıdır; *Komedya*'da Dante'nin benimsediği teolojik ve felsefik yaklaşım ve akıl yürütme yöntemleri büyük ölçüde Aquinolu Tommaso'nun görüşleriyle şekillenmiştir.

3 İtalyan keşiş Gratianus, 1139-50 arasında kısaca *Decretum* olarak da bilinen kilise kanunları ve fermanlarını bir araya getirdiği ve ortaçağda Kilise Kanun ve Nizamnamesinin temelini oluşturacak kitabı derlemiştir. İki mahkeme ise Kilisenin vicdani meselelerde ruhani yargı yetkisi (dahili forum) ile idari meselelerdeki hüküm ve cezaları (kamu forumu) ya da kilise kanunu ile medeni kanun olabilir.

4 Pietro Lombardo (Petrus Lombardus; ö. 1160) önemli bir teologtur; ortaçağın başlıca teoloji rehberlerinden *Sententiarum*'un (İlamat) yazarıdır ve pro-

109 Beşinci nur en güzel olan aramızda,
Öyle bir sevginin ilhamı ki aşağıdaki dünya,
Onun havadislerine acıkıp susamakta;
112 Yüce zihni naildi derin hikmete,
Hakikati söylemek hak ise,
Onun gibi basirete sahip bir kişi daha doğmadı kesinlikle.[1]
115 Yanındaki kandil ışığı ki,
Aşağıdayken üzerinde eti kemiği,
Derinlemesine gördü meleklerin tabiatı ve vekaletlerini.[2]
118 Diğer küçük ışığın içinde gülümseyen,
Hıristiyanlık asırlarını müdafaa eden bir muhterem,
Ki Augustinus faydalanmıştı Latince yazdığı eserinden.[3]
121 Zihninin gözleri bir nurdan diğerine,
Takip ediyorsa bahsettiklerimi övgülerimle,
Varmış olmalısın merakla sekizincisine.
124 Bu nurun içinde görmüş En Yüce İyi'yi,
Mübarek bir ruh tatmakta sevinci,

---

logunda bu eseri Tanrı'nın hazinesine, *Luka* 21:1-4'teki dul kadının Tanrı'ya verdiği azıcık nafakası gibi naçiz bir katkı olarak anar.

1 Beşinci nur, İsrail Kralı Süleyman'dır; Kitabı Mukaddes'in hikmet kitaplarının yazarıdır: *Meseller*, *Vaiz*, *Neşideler Neşidesi* (ki sır dolu sevgi neşidesi olarak yorumlanır) ve *Hikmet*. Teologlar onun hikmeti vesilesiyle kurtulduğu mu, yoksa *I. Krallar* 11:1-11'de aktarılan, ihtiyarlığında işlediği şehvet ve putperestlik günahları yüzünden lanetlendiği mi hususunda fikir ayrılığına sahiptir. 114. dizenin manası *Cennet* XIII:88-108'de izah edilir.

2 "Kandil," *Resullerin İşleri* 17:34 uyarınca Resul Pavlus'un Hıristiyan imanına soktuğu Ariopagos (Antik Atina'da yüksek yargı merci) azasından Diyonisius'tur (Dionysios); meleklere dair en yetkin çalışma olan *Semavi Mertebelerin Silsilesi Üzerine* kitabı ona izafe edilir (bkz. *Cennet* XXVIII:130-32); ki aslında bu ve pek çok önemli teolojik eseri yazan kişi, 5. yüzyıl sonu 6. yüzyıl başında yaşamış, Sahte Dionysios olarak anılan bir teolog ve filozoftur.

3 Muhtemelen 5. yüzyıl başlarında yaşamış tarihçi, teolog ve Aziz Augustinus'un bir öğrencisi olan –ve onun için dünyanın Hıristiyanlığın kuruluşuyla birlikte artık çürüme eğiliminde olmadığı fikrini ispata hasrolmuş *Paganlar Aleyhine Kayıtlar* kitabını yazan Paulus Orosius.

Ki onu dikkatle dinleyenlere, malum eder dünyanın hilesini.

127 Ruhu içinden çıkan vücudu yatmakta,
Aşağıda, Ciel d'Oro'da;
Vardı bu selamete sürgün ve şehadetten sonra.[1]

130 Daha ötede gördüğün alazlı,
İsidorus, Bede ve Richard'ın coşkun ruhları,
Ki tefekkürü yapmıştı onu bir insandan daha fazlası.[2]

133 Ona baktıktan sonra gözlerinin artık bana döneceği nur ise,
Havidir bir ruha, ki kaybolduğundan bunaltıcı düşünceler içinde,
Ölüm çok yavaş vâsıl oldu gibi geldi kendisine;

136 Bu Siger'in ebedi nurudur da,
Hocalık ettiğinde Saman Sokağında,
Uğraşıyordu gücendirici hakikatleri ispata."[3]

---

1 Bu ruh Romalı devlet adamı ve filozof Boethius'tur (y. 480-524); İtalya'nın Ostrogot kralı Teoderik'e ihanet suçlamasıyla hapis ve idam edilir; Pavia, Ciel d'Oro'daki San Pietro Kilisesine gömülür ve akabinde bir Hıristiyan şehidi olarak takdir görür. Hapisteyken yazdığı *Felsefenin Tesellisi*, Hıristiyan felsefe ve ahlağının temel eseri olarak kabul edilir; Dante'nin Beatrice'nin ölümünden sonra teselli bulduğu kitaplardan biri ve felsefeyi güzel bir hanım olarak tasvirinin başlıca müsebbibidir [*Convivio*].

2 Sevilla piskoposu Aziz İsidorus (y. 570-636) teolog ve klasik Hıristiyan kaynaklardan yararlanarak dünya hakkında malumat veren *Etymologiae* (Kökenler) ansiklopedisinin yazarıdır. Muhterem olarak anılan Bede, (y. 673-735), Kuzey İngiltere'deki Jarrow kasabasında bir keşiş, teolog, doğa felsefecisi ve İngiltere Kilisesi tarihçisidir. Paris yakınlarındaki Saint Victor Manastırı'nın başkeşişi olan Richard (ö. 1173) İncil tefsircisi ve Tanrı'yı tefekkür etmek suretiyle ruhun O'nun sevgisiyle tabiatüstü bir vecd haline yükselişini tahkik eden mistik teolojinin en önemli yazarlarından biridir.

3 Brabantlı Siger (ö. y. 1283) Paris Üniversitesinin Rue du Fouarre'daki felsefe okulunda hocalık yapmıştır. İbn Rüşd'ün (bkz. *Cehennem* IV:143; *Araf* XXV:63-6) fikirlerinden fazlasıyla etkilenmiş öğretisine Aquinolu Tommaso da dahil pek çok teolog tarafından karşı çıkılmış ve 1277'de Paris Piskoposu tarafından mahkûm edilmiştir. Roma'ya çağrılan Siger, Papalık nezaretindeyken bir papaz tarafından öldürülür. Dante, hayattayken muarızı olan Tommaso'ya, Cennet'teki refikleri arasında onu da hakikati arayışın bir kur-

139 Sonra Tanrı'nın Gelini'nin uyanıp Güvey'i
Sevgiye teşvik için terennüm ettiği sabah ayini vakti,
Bizi davet eden bir saat misali,
142 –Hani her bir parçası itip çekip birbirini,
Çıkaran latif tik tak sesini–
Bu ruhlar da sevgiyle dolu ziyadesiyle hevesli,
145 Gördüm izzetle hareket etti çemberleri,
Döndüler ve ses be ses kaynaştırdılar bir ezgiyi,
Öyle tatlı ve öyle ahenkli ki,
148 Bulunmaz neşenin ebedi olmadığı yerde böylesi.

---

banı olarak andırarak ikiliyi uzlaştırır; çünkü Dante'nin şemasına göre Siger gibi İbn Rüşdçülerin mantığın hakikatlerini imanın hakikatlerinden ayırma eğilimi, her ikisinin de ötesinde olan Göğün Hikmeti'nde hükümsüzdür.

KANTO XI

Ey fanilerin budalaca uğraşları,
Kıyas yollu muhakemeleriniz ne kadar aldatıcı,
Dünyevi şeylere bağlıyor kanatlarınızı, yükselemiyorsunuz yukarı!
4 Kimi tahsil etti kanunları, kimi hekimlerin *Aforizmalar*'ını,[1]
Kimi benimser ruhbanlığı,
Kimi zorbalık ya da sahtekârlıkla sürdürür hükümdarlığı;
7 Kimi çalar hırsızdır, kimi siyasete atılır,
Kimi bastıramaz ete açlığını, şehvetinin peşine takılır,
Kimi tembeldir, miskinlere katılır;
10 Bense azat olmuştum tüm bu şeylerden de,
Göğün yücelerindeydim Beatrice'yle,
Karşılanmıştım orada izzetle.
13 Her bir ruh dönünce geriye,
Çemberde daha önce bulunduğu yerine,
Şamdandaki mumlar gibi durdular önümde.
16 Daha önce bana hitap etmiş olan şule,
Şimdi daha parlak, daha saf halde,
Konuştu yine bir gülümsemeyle:
19 "Parıldıyorum da şualarıyla,
Baktığım için Ebedi Nur'a,

---

1 Bergamalı Galenus'un tefsirini yaptığı Hippokrates'in tıbbi rehberi *Aforizmalar* (bkz. *Cehennem* IV:140).

Sezebiliyorum düşüncelerini, vâkıfım esbabına da.
22 Kuşkun var, muhtaçsın izahata,
Anlatayım istiyorsun daha aşikâr bir lisanla,
Böylece tatmin bulsun aklın iki hususta;[1]
25 İlki "iyice semirir" dediğim nokta,
İkincisi 'doğmadı bir kişi daha;
Sarihlikle tefrik edilmeli bunlar mutlaka.
28 Takdiri ilahinin hikmetle dünyayı idaresi,
Öyle vâsi ki, hilkatin müdrikesi,
Kâfi gelmez asla, göremez derinini;
31 O'nun bizzat mübarek kanını dökerek evlendiği,
Feryat figan içindeki Gelin'i,[2]
Olsun diye emniyette, daha sadık beklesin sevdiğini,
34 Uğruna iki prens takdir edildi ki,
Bir yanında durur biri, diğer yanda diğeri,
Sunarlar kendisine rehberliği.
37 Şevkle şavkıyordu biri Serafvari,
Hikmetiyle diğeri,
Keruvvari nurun dünyadaki görkemiydi.[3]
40 Birinden bahsedeceğim zira,[4]
Hangisine sunsan sena, öteki de anılmakta.
İkisi de amel ediyordu, ulaşmak için aynı vuslata.

---

1 Bu iki husus *Cennet* X:96 ve 114'teki beyanlardır ve izleyen dizelerde açıklanır.

2 Hatırlatmak gerekirse "Gelin," İsa Mesih'in haçta ölmesiyle (kanla) kurduğu Kilisedir.

3 İki prens doğudaki (İtalya) Aziz Francesco ve batıdaki (İspanya) Aziz Domingo'dur (Dominik); ilki sevgiyle ilişkilendirilirken (melek nizamınını en tepesindeki Serafların başlıca niteliği) ikincisi irfanla, fikri aydınlanmayla ilişkilendirilir (nizamda izleyen taifenin, Keruvların başlıca işlevi); meleklerin nizamı için bkz. *Cennet* XXVIII:98-99.

4 Assisili Francesco'dan (1182-1226; 1228'de aziz mertebesine yükseltilir) bahsedilecektir. Yoksul bir hayata kendini adamış keşişlerden oluşan Fransisken tarikatının kurucusudur; Dante izleyen dizelerde o dönem Fransiskenlere rakip olarak addedilen Dominiken tarikatından bir keşiş olan Aziz Tommaso'ya, Francesco'nun hayatı üzerine hararetli bir methiye yaptıracaktır.

43 Mübarek Ubaldo'nun mesken tuttuğu tepeden inen ırmak ile
Tupino ırmağının arasında kalan mevkide,
Yüksek bir dağın verimli yamacı inmektedir de,
46 Kışın soğuğunu ve yazın sıcağını taşıyıp eteğinde,
Porta Sole'den ulaştırır Perugia şehrine; dağın gerisindeyse,
Ağlayıp inler Nocera ve Gualdo ağır yükleri altında kederle.
49 İşte bu yamacın düze yaklaştığı yerde,
Bir güneş doğdu yeryüzünde,
Kimi kez yükseldiği gibi Ganj üzerinde.[1]
52 Oradan biri olur da bahsederse,
Ascesi deyip geçmesin, bu az gelir tarife,
Bihakkın 'Doğu' demek gerekir bu mahale.[2]
55 Henüz çok olmamıştı ki bu güneşin şafağı sökeli,
Yeryüzünü yüreklendirdi,
Büyük tesirinin nüveleri;
58 Hiç kimsenin talip olmadığı, eş tutulan ölümle,[3]
O hanım uğruna daha gençliğinde,
Tutuştu kendi babasıyla harbe,
61 Ve ruhani mahkemede *et coram patre*,
Evlendi onunla, gün geçtikçe,
Daha çok sevgiyle bağlandı hem de.

---

1 Assisi şehri Umbria'daki Subasio dağının eteklerinde yer alır; bu dağ iki vadinin arasında yükselmektedir ki bu vadilerden birinde Tupino, diğerindeyse 12. yüzyılda Gubbio piskoposu olan Ubaldo'nun inzivaya çekildiği tepeden kaynağını bulan Chiascio ırmağı akmaktadır. Dağ aynı zamanda Perugia şehrinin doğu kapısına (Porta Sole/Güneş Kapısı) bakar ve böylece şehrin hava durumunu belirler; ayrıca dağın diğer tarafında daha kötü bir mevkiye sahip olan Nocera ve Gualdo köyleri bulunmaktadır.

2 Doğudaki (Ganj) güneş gibi doğan Aziz Francesco'dur. Dante Assisi şehrinin Toskana lehçesindeki ismi olan *Ascesi*'yi Latincenin *ascendo* (yukarı çıkmak, yükselmek) fiiliyle ilişkilendirip, oraya ruhani doğu, doğuş mahali denebileceğini söyler.

3 Dante izleyen dizelerde herkesin ölüm gibi kaçındığı yoksulluğu bir kadın olarak kişileştirir.

64 Bu hanım ilk kocasının mateminden sonra,
Tahkir ve tecrit edildi on bir yüzyıldan fazla,
O güneş gelene kadar kimse talip olmadı ona.[1]
67 Oysa bizzat bu hanım, korku salan tüm dünyaya,
Kişinin sesini evinde duyduğunda,
Amyclas'ı nasıl emin kılmıştı varlığıyla;[2]
70 Hatırlanmıyordu yine bu hanımın cesareti ve sebatıyla,
Meryem bile dururken aşağıda,
Çile çektiği bizzat Mesih'le haçta.[3]
73 Çok müphem kalmasın diye ilerledikçe,
Francesco ile Yoksulluk bu sevdalılar, bil de,
Bu tafsilatlı naklimi öyle dinle.
76 Ne hoş ittihattı onlarınki, sevinç yansırdı simalarına,
Sevgiyle, kerametle, tatlı bakışlarla,
Kutsal tasavvurlara pınar oldular başkalarında;
79 İlk muhterem Bernardo çıkartıp pabuçlarını,
Bu selametin peşinden koştu,
Öyle ki hızına rağmen hâlâ yavaş geliyordu kendisine adımları.[4]
82 Ey meçhul servet! Ey mümbit fazilet![5]
Egidio yalınayak ve Silvestro sonra,[6]

---

1 Ruhani mahkeme Assisi Piskoposluğudur, hukuki bir tabir olan "*et coram patre*/babasının huzurunda" yoksullukla yapılan ruhani evlilik imgesine uygun düşer; 1207'de Francesco yerel kiliseye yardım için zengin bir tüccar olan babasının bazı mülklerini satmış, babası da onu Assisi Piskoposu'nun başkanlık ettiği mahkemeye celbetmiştir; Aziz Francesco mahkeme huzurunda tamamen yoksulluğa hasrettiği hayatın bir işareti olarak zengin kıyafetlerini bile çıkarıp babasına verir ve böylece yoksullukla "evlenir."

2 Yoksul bir balıkçı olan Amyclas bu halinin kendisini savaşın yıkım ve talanından azade kıldığını bilerek Iulius Caesar'ı evine alır [Lucanus; *Convivio*].

3 Yoksulluğun 64. dizede anılan ilk kocası, yoksul bir hayatın en yüce misali olan İsa Mesih'tir; ki haçta yoksulluk, ona annesinden daha yakındır.

4 Aziz Francesco'nun ilk takipçisi Quintavalleli Bernardo'dur; o da yoksul, meşakkatli ve kefarete adanmış bir hayat uğruna bütün servetinden feragat etmiştir.

5 Meçhul servet, yoksulluğun ruhani zenginlikleridir.

6 Aziz Francesco ve yoksulluğun yine erken dönem takipçileri.

Yürüdü damadın ardı sıra, ne sevinç veriyordu gelinleri onlara.

85 Akabinde Francesco, baba ve üstat, devam etti tariğinde,
Hanımı ve ailesiyle birlikte,
Mütevazı sicim çoktan bağlıydı bellerinde.

88 Ne eğdi gözlerini utançla yere,
Pietro Bernardone'nin oğluyum diye,
Ne de hor görmesiyle hayret edenlerin sefaletine;

91 Bir kral asaletiyle tebliğ edip katı kurallarını,
İkna etti Innocentius'u,
Ve tarikatının ilk icazetini ondan aldı.

94 Yoksulluğun nice müriti izlediği için onun adımlarını,
Fevkalade hayatının şarkısını,
Coşkuyla söyledi Göğün izzetli korosu.

97 Bu başçobanın kutsal davası,
Kutsal Ruh tarafından, Honorius olup vasıtası,
İkinci bir taçla taçlandırıldı.[1]

100 Ve sonra şehitliğe susamışlığıyla,
Mağrur Sultan'ın huzurunda,
Vaaz etti Mesih'i ve takipçilerini ona;[2]

103 Lakin bu meyvelerin ham olduğunu anlayınca
Ekmek için ihtida, vakit harcamayıp yanlarında,
Döndü İtalyan tarlasının mahsulünü toplamaya;

106 Tiber ile Arno arasındaki çıplak kayada,
Nihai mührü verdi ona Mesih İsa,
Bu mührü taşıdı iki sene bizzat vücudunda.[3]

---

1 Papa III. Innocentius 1209'da yeni Fransisken tarikatının nizamnamesini münasip görür. 1223'te ise Papa III. Honorius bütünüyle tasdik eder.

2 1219'da, Beşinci Haçlı Seferi sırasında, Aziz Francesco ve takipçisi olan bazı keşişler onu ve tebaasını Hıristiyan yapmak için Mısır ve Filistin Sultan'ı Kâmil bin Adil'i bir misyon heyeti olarak ziyaret ederler.

3 Çıplak kaya Apeninlerdeki Verna tepesidir; burada İsa Mesih'in Francesco'ya görünüp, haçtaki beş yarasının (elleri, ayakları ve böğründeki) alametini onun bedenine de açtığı rivayet edilir.

109 Onu böylesi bir iyiliğe yazgılayan sonunda,
Nasip etti Francesco'ya, yükselmeyi mükâfatına,
Kazandığı tevazusuyla;
112 Böylece kardeşlerine, meşru mirasçılarına,
Emanet etti kıymetli hanımını da,
Telkin etti sevmelerini onu imanla;
115 Dönerken ait olduğu krallığa,
Nurlu ruhu sadece sineden çıkmayı arzuladı da,
Tabut bile istemedi geride kalan vücuda.[1]
118 Şimdi düşün Francesco'ya layık bir refik olan o adamı,[2]
Onunla birlikte denizlerde dalgalı,
Doğru rotada tutan Petrus'un kayığını.
121 O adamdı bize kurucu baba,
Gördüğün gibi onu takip eden emirleri uyarınca,
Doldururdu teknesini hep iyi malla.[3]
124 Lakin şimdi onun sürüsü öyle bir iştahla
Yayıldı ki çayıra yeni yemler bulma arzusuyla,
Geziyorlar yâd ve ırak meralarda;
127 Başıboş koyunlar çobanın yanından ne kadar uzaklaşırsa,
Gezip dolaşsalar da yeni otlaklarda,
O kadar sütsüz dönüyorlar ağıllarına.
130 Fenalıktan korkanlar da var aslında aralarında,
Sımsıkı tutunuyorlar çobanlarına, ama öyle azlar ki sayıca,
Hepsine cüppe yapmak mümkün azıcık bir kumaşla.
133 Eğer sözlerim müphem gelmediyse sana,

---

1 Ölümü yaklaşırken Aziz Francesco yoksulluğa olan sevgisini keşişlerinden kendisini toprağa çıplak yatırmalarını isteyerek gösterir.

2 "O adam," Aziz Domingo'dur. Aziz Tommaso, Aziz Francesco'yu methettikten sonra izleyen dizelerde bağlı bulunduğu Dominiken tarikatının yozlaşmışlığını mahkûm ederek önceki sözlerini açıklayacaktır (bkz. *Cennet* X:95-6).

3 "Petrus'un kayığı," Kilise, "iyi mal" ise fazilettir.

Dinledinse onları can kulağıyla,
Ve getirebiliyorsan onları tekrar hatırına,
136 Cevap verdim bilmek istediklerinin bir kısmına;
Daha ağacın kıymıklarının varacaksın farkına,
Ve vâkıf olacaksın 'iyice semirir nihayetinde' sonucuna,
139 Neden 'ayrılmayan o yoldan' şerhini koyduğuma.[1]

1 Sürü, yani Dominikenlerin çoğu dünyevi ilgiler uğruna onun nizamını ihmal etmektedir, iyi Dominikenlerin sayısı azdır ve tarikat parçalanmıştır.

KANTO XII

Mübarek alevin başlamasıyla birlikte,
Son sözünü söylemeye, kutsal değirmen taşı yine
Başlamıştı dönmeye,

4 Lakin tamamlamamıştı bir tam deveranı,
Diğer bir çember sardığında etrafını,
Ve uydurduğunda hareketine hareketini, şarkısına
şarkısını;

7 Öyle bir şarkıydı ki hem de yükselen bu tatlı çalgılardan,
Âlâdır bizim Musalarımızın ya da Sirenlerimizin
şakımasından,
Asli ışığın baskın olması gibi yansıyan ışıktan.[1]

10 Nasıl ki iç içe ve aynı renklerde,
İki gökkuşağı ince bir buluttan aşağı kavislenirse,
Iuno hizmetçisine emir verdiğinde,[2]

13 Dışarıdaki gökkuşağı içerdekinin aksi olacak şekilde,
Tıpkı o avare perinin sesi misalince,
Hani güneşin dağıttığı sis gibi zayi olmuştu sevda
elinde;[3]

16 Ve yine bu iki yay kehanet eder insanlara dünyadaki,
Tanrı'nın Nuh'la ahdi gereği,

---

1 Işık kaynağının, yansımasından daha parlak olması gibi buradaki şarkı da insan şiiri ve müziğinin en güzel örneklerinden daha güzeldir.

2 Iuno'nun ulağı İris yeryüzüne gökkuşağıyla iner [Vergilius].

3 Narcissus'a olan karşılıksız aşkıyla peri Ekho, kendisinden kalan son şey sesi olana kadar eriyip tükenir [Ovidius]; aksiseda böylece ekodur.

Bir daha tufanın helak etmeyeceğini;[1]

19 İşte ebedi güllerin iki çelengi bu gökkuşakları misalince,
Döndüler çevremizde,
Dıştaki çember içtekini ahenkle taklit etmekte.

22 Bu raks ve esrime,
Şenliği şarkının ve alevin mukabil alevle,
Oyunu ışığın ışıkla, saadet ve şefkatle,

25 Durdu aynı lahzada, aynı iradeyle,
Nasıl gözler buluşunca sevdikleriyle,
Aynı hazla, aynı anda açılıp kapanırsa birlikte;

28 Akabinde bu yeni nurların birinin kalbinden bir ses yükseldi,
Kutupyıldızına yönelen iğne misali,[2]
Beni kendine doğru çevirdi,

31 Ve şöyle dedi: "Sevgi güzelleştiren beni,
Sevk ediyor anlatmaya diğer rehberi,
Zira benimkisinden sitayişle bahsedildi.[3]

34 Biri zikredilince takdim etmek şarttır diğerini,
Yan yana savaştılar madem ki,
Parıldasınlar birlikte, paylaşsınlar aynı izzeti.

37 Mesih'in ordusunun silah kuşanmasının bedeli
Öyle külfetliydi ki, düşe kalka sancağı takip etti,
Ağır aksak yürüyen bir avuç kişi;[4]

40 Ebedi Hükümdar görünce saflarını acz içinde,
Himmet etti onlara, faziletlerinden değil inayetinden sadece.
Gelinini, söylendiği gibi daha önce,

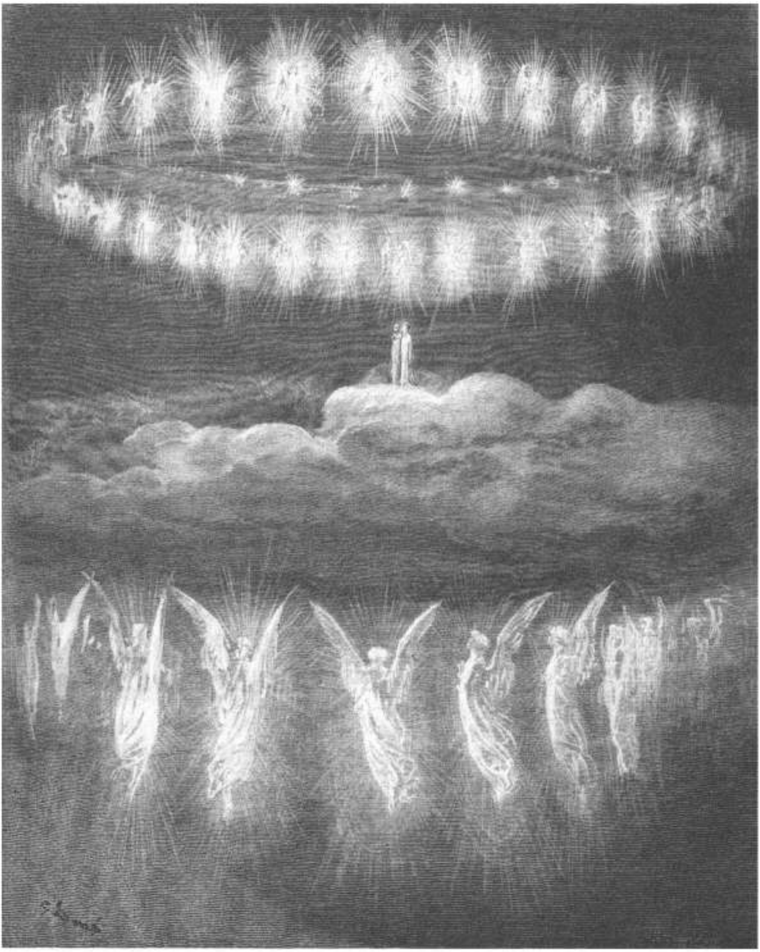
---

1 *Yaratılış* 9:13-16 uyarınca Tanrı Nuh'a insanlığa bir daha tufan göndermeyeceği taahhütünün nişanesi olarak gökkuşağını koyar.

2 Pusulanın manyetize iğnesi.

3 Diğer rehber Aziz Domingo, konuşan ruh ise bir Fransisken olan Aziz Bonaventura'dır (bkz. 127. dize). Tıpkı XI. Kantodaki Aziz Tommaso gibi "rakip" tarikatın kurucusunu hararetle övmesinin akabinde kendi tarikatının yozlaşmışlığını tenkit edecektir.

4 Mesih'in ordusu, tıpkı *Cennet* XI:31-2'de olduğu gibi Kilisedir.

43 Emin kıldı iki kişiyle,
İki müdafi ki vaazları ve amelleriyle,
Yoldan çıkmış insanları döndürebilecek geriye.
46 Avrupa'yı süsleyen yeni bir giysiyle,
Taze yeşil yaprakların çıkmasına olan vesile,
Tatlı Zephyros'un estiği batının bu kısmının az ilerisinde,
49 Dalgaların dövdüğü kıyının hemen gerisinde,
Güneşin bitap düşüp seyrinde,
İnsanlardan saklandığı o yerde,
52 Kuruludur bahtı açık Caleruega,
Kudretli kalkanın koruması altında,
Hem zapt eden hem zapt olan bir aslan vardır o kalkanda.[1]
55 İşte buranın duvarları arasında,
Kutsal müsabık, Hıristiyan imanının sevdalı kulu geldi dünyaya,
Müşfikken dostlarına, haşindi düşmanlarına;
58 Daha aklının yaratıldığı lahza,
Kuvvetle doluydu da,
Anası kâhin oldu taşırken onu karnında.[2]
61 Sonra kutsal suyun başında,
İman ile onun nikâhı kıyıldı da,
Çeyiz oldu onlara birlikte ulaşmak halasa.[3]

---

1 Batı rüzgârı Zephyros İspanya'dan eserek Avrupa'ya baharı getirir; İspanya'nın ilerisi ortaçağda kuzey yarıkürenin en batı noktası olduğu düşünülen ve yaz gündönümünden, yani yılın en uzun gününden sonra güneşin o hizada battığı kıyılardır. Kastilya'daki bir köy olan Caleruega Aziz Domingo'nun (Dominik; 1170-1221; 1234'te aziz mertebesine yükseltilmiştir) doğum yeridir. Kastilya ve León Krallığının arması kalenin yanında aslan ve altlarında aslanın yanında kale şeklinde dört parçalıdır.

2 Rivayete göre Aziz Domingo'nun annesi hamileliğinde ağzında bir meşale taşıyan ve bu meşaleyle tüm dünyayı ateşe veren siyah-beyaz bir köpek doğurduğu rüyasını görür. Bazen *Domini Canes*, "Tanrı'nın Köpekleri" olarak da anılan Dominikenler beyaz elbise ve siyah cüppe giyerler.

3 Tıpkı Aziz Francesco'nun Yoksulluk'la evlenmesi gibi Aziz Domingo da daha vaftizinde İman'la evlenmiştir.

64 Ondan mesul olan kadın da,
Gördüğü rüyada,
Şahit oldu o ve mirasçılarının vereceği fevkalade meyvaya.
67 İsmi akis olsun diye varlığına,
Buradan bir ruh ulaştı da oraya,
Ona tamamen sahip olana aitliğiyle oldu müsemma.[1]
70 Domingo'ydu adı,
Mesih'in bahçesini abat etsin diye seçtiği yardımcısı
Olarak anacağım bense onu.[2]
73 Münasip bir elçi ve hizmetçiydi Mesih'e,
Gösterdiği ilk sevgi alameti gerçekten de,
Bağlılığıydı Mesih'in ilk nasihatine.
76 Dadısı genellikle bulurdu onu yatarken çıplak zeminde,
Uyanık ve sükûnet içinde,
Sanki 'bunun için dünyaya geldim' demekte.[3]
79 Babası Felix'ti gerçekten de
Anası Juana'ydı adı tercüme edilirse,
Münasip düşer haline!
82 Dünya işleri için değil asla, ki insanlar bunun uğruna,
Zahmet çekiyorlar Ostialının ve Taddeo'nun yolunda,[4]

---

1 Tanrı'ya külliyen adanacağı gelecekteki hayatını ifşa ve icmal edecek şekilde semavi bir ilham onun *Domingo*/Rabbe Ait ismiyle vaftiz olmasını sağlamıştır. Ortaçağdaki azizlerin hususi fazilet ve kutsiyetleri ile isimleri arasında sıklıkla böylesi dikkate değer uyuşmalar dile getirilmiştir. Aynı şekilde Dante izleyen dizelerde Aziz Domingo'nun *Felix*/Mesut olan baba ve *Juana*/Tanrı'nın İnayeti olan ana adının, bir azizin ebeveynleri olmaya nasıl münasip düştüğünü vurgular.

2 *Matta* ve *Luka*'da aktarılan mesellerden İsa'nın bağı/bahçesi, Kilisedir.

3 İlk nasihat yoksulluk ve tevazu kaidesi ya *Matta* 5:3'teki birinci kutlulamaya ("Ne mutlu ruhta fakir olana") ya da *Matta* 19:16-30'da aktarılan ve Mesih'in zengin genç adama önce tüm servetini fakirlere dağıtması sonra kendini takip etmesi buyruğuna atıftır. Yatağını terk edip yerde yatarak daha çocukken kanaatkâr bir yaşama adanmışlığı sergilemektedir.

4 Ostialı, Ostia Kardinalı Enrico de Susa'dır (ö. 1271), Kilise Kanun ve Nizam-

Sevgisi hürmetine hakiki gıdaya,
85 En büyük âlim oldu kısa zamanda;
Nezaret etti bağa,
Bahçıvanı ihmalkârsa kurur zira.
88 Bir zamanlar salih fakire müşfik olan,
O makamdan –ki şimdi çıkmıştır yoldan,
Suçlu kendisi değil, üzerine oturan–
91 Toplanan altıysa ikisini, üçünü vermesini,
Ya da resmi vazifenin maddi getirisini,
Yahut *decimas, quae sunt pauperum Dei* istemedi;
94 Hataya düşmüş dünyayla savaşmaktı tek talebi,
Vermekti o tohum uğruna hizmeti, ki şimdi
Seni çevreleyen yirmi dört bitkinin filizlendiği.[1]
97 Sonra akide ve iradesine,
Katınca apostolik makamın icazetini de,
Dağdan fışkıran su gibi atıldı ileriye,
100 En ağır mukavemetin olduğu yerlerde,
Akarak daha bir kuvvetle,
Söktü attı sapkın sarmaşıkları kökleriyle.
103 Ondan kaynağını bulan ırmaklar vesilesiyle,[2]
Sulandı Katoliklik bahçesi bereketle,
Fidanları can buldu, daha da yeşile kesbetti böylece.
106 Eğer buysa arabanın bir tekeri,

---

nameleri üzerine yazdığı meşhur bir tefsirle tanınır. Taddeo muhtemelen tanınmış bir hekim ve tıp kitapları yazarı olan Taddeo d'Alderotto'dur (ö. 1295). Aziz Domingo tahsilini varlıklı bir hekim yahut kilise hukukçusu olmak için değil gerçek, semavi irfana kavuşmak için sürdürmüştür (bkz. *Cennet* XI:4-5).

1 "O makam," Papalıktır; "*decimas...*" Tanrı'nın fakirlerine ait aşar vergisidir, lakin bu toplanan paranın üçte biri ya da yarısı gerçekten fakirlere verilip gerisi Kiliseye ayrılırdı; Aziz Domingo'nun gözü bu parada ya da kârlı bir makamda değildir, o doğru iman adına sapkınlık ve günahla savaşma icazeti ister. 1205'te Papa, Güney Fransa'daki Katharist sapkınlara vaaz verip onları dine döndürmesi için Domingo'yu görevlendirir; 1216'da Dominikenler (Vaizler Tarikatı) Papalıktan tam muvafakat alır. Yirmi dört bitki, iki çemberdeki yirmi dört ruhtur (bkz. 4-6. dizeler).

2 Irmaklar, Dominiken tarikatının üyeleri.

Muhafaza eden Kutsal Kiliseyi meydanın olup hâkimi,
Mağlup eden düşmanlarını içerdeki,
109 Var sen düşün diğer tekerin faziletini,
Tommaso'nun zerafetle methettiği hani,
Ben belirmeden evveli.
112 Lakin bu tekerin izi,
Takip edilmiyor artık, neredeyse silindi,
Şarabın tortulanınca bir kere küflenmesi gibi.
115 Cemaati, yürüyen bir vakit onun adımlarının izinde,
Şimdi basıyor parmağını onun topuğunu bastığı yere,
Takip ediyoruz diye gidiyorlar aksi yöne;[1]
118 Göreceğiz yakında hasat vakti geldiğinde,
Kötü ekin toplanacak ve
Deliceler yığılacak ambar dışına biçare.[2]
121 Yine de ikrar etmeliyim ki,
Kitabımızı yaprak yaprak inceleyen biri,
Hâlâ okuyabilir bir sayfada 'Her daim olduğum gibiyim' cümlesini;
124 Ama Acquaspartalının ya da Casalelinin takipçileri,
Okuduklarında Nizamname'mizi,
Ya ondan uzaklaşmak derdindeler ya da katılaştırmak hükümlerini.[3]

---

1 Araba dünyevi kilise (Muharip Kilise) ve tekerleri önderliğidir, ki 13. yüzyıl başlarında iki yoksul tarikatın kurucularıyla yeni bir istikamet ve rehberlik kazanmıştır. Diğer teker Aziz Francesco'dur; bir Fransisken olan Aziz Bonaventura, kendi tarikatını Francesco'nun yolundan çıkıp, yozlaşmak ve geriye gitmekle mahkûm eder.

2 *Matta* 13:24-30'daki mesel uyarınca hasat zamanı, yani Hüküm Günü, otlar (lanetlenmişler) yakılmak için bir kenara ayrılacak ve buğday (kurtarılmışlar) ambarda toplanacaktır.

3 Kitaba, yani Fransisken tarikatı Nizamnamesi'ne o dönemde çok az keşiş hâlâ sadıktır, zira 1300'lerde tarikat iki rakip cenaha bölünmüştür. Bunların ilki nizamda yumuşama yanlısı ve uygulayıcısı olan, 1287-1302 arasında tarikata liderlik yapmış Kardinal Matteo d'Acquasparta'nın yandaşlarıdır, ki yerleşik cemaatler halinde yaşamakta, hatta bazen Kilisede yüksek makam-

127 Bagnoregiolu Bonaventura'nın nuruyum ben,
Yüksek makamlardayken,
Meşum ilgilere gönül düşürmeyen.[1]
130 İlluminato ve Agostino da buradalar işte,
Yalınayak gezen ilk yoksul kardeşlerdendi ikisi de,
Bağlayıp ipi bellerine, refik oldular Rabbe.[2]
133 Saint-Victor'un Hugo'su da burada,
Kitapkurdu Pierre ve İspanyalı Pedro'yla,
Ki yazdığı on iki kitapla hâlâ ışıldamakta dünyada;[3]
136 Natan peygamber ve Anselmo da onlarla,
Şehirli Hrisostomos ve Donatus da,
Tevazuyla iştigal eden ilk sanatla.[4]
139 Rabanus da burada ve hemen yanımda

---

lara yükselmektedirler. Diğer cenahsa liderlerinden biri Ubertino da Casale (y. 1259-1329) olan ve nizamı aşırı katı uygulayıp göçebe halde vaizliği sürdüren, Kilisenin servet ve yozlaşmasına açıktan saldıran (ve bu nedenle bir dizi papa tarafından mahkûm edilen) Maneviyatçılardır. Bu her iki aşırı uç da burada kınanır.

1 1257 senesinden itibaren Fransisken tarikatına liderlik yapan Bonaventura (1221-74; 1482'de azizlik mertebesine yükseltilmiştir) önemli bir teologtu; ölümünden hemen önce kardinal yapılmıştır.

2 Aziz Francesco'nun ilk takipçileri ve tarikatın ilk üyelerinden ikisi.

3 Paris yakınlarında Saint-Victor Manastırının başkeşişi olan Hugo (y. 1097-1141), İncil tefsircisi ve teologtu, mistisizm üzerine çalışmalarıyla tanınırdı. Kitapkurdu Pierre (ö. 1179), Petrus Comestor (Yiyici) adıyla bilinirdi, zira okumaya yönelik doymaz bir açlığı vardı; İncil ve Kilise tarihi üzerine bir külliyat yazmış ve Paris Üniversitesi rektörlüğü yapmıştı. İspanyalı Pedro (Petrus Hispanus; y. 1226-77) mantık üzerine on iki bölüme ayrılmış önemli bir eserin yazarıydı ve daha sonra XXI. İoannes ruhani ismiyle papa oldu (1276-77).

4 Natan, Kral Davud devrinin Yahudi peygamberlerindendir (*I. Krallar*:1). Kuzey İtalya'daki Aosta'dan olan Anselmo (Anselmus Cantuariensis; 1033-1109; ölümünden hemen sonra aziz mertebesine yükseltilmiştir), önemli bir teolog ve Canterbury Başpiskoposuydu. Şehirli, yani Konstantinopolisli İoannis Hrisostomos (y. 345-407; vaazları ve hitabı nedeniyle Hrisostomos, yani "altın ağızlı/dilli" ismini almıştır), Ortodoks Kilisesinin önde gelen teologu ve Konstantinopolis Başpiskoposuydu. 4. yüzyıldan bir Romalı âlim olan Aelius Donatus, ortaçağda okullarda öğretilen yedi beşeri ilimden/sanattan biri olan gramerde, standart ders kitabı olarak okutulan *Ars Grammatica*'nın yazarıydı.

Calabrialı Başkeşiş Gioacchino parıldamakta,
Kehanet ruhu mükâfat verilmişti ona.[1]
142 Kardeş Tommaso'nun ışıltılı nezaketi
Ve izanlı dili, böylesi büyük bir yiğidi,
Övmeye sevk ve teşvik etti beni,
145 Ve benimle birlikte bu çemberdeki yarenlerimi.[2]

---

1 Rabanus Maurus (y. 776-856) teolog, İncil tefsircisi, âlim ve Mainz Başpiskoposu'ydu. Gioacchino, Calabria'nın Fiore köyünde bir cemaat kuran Sistersiyen başkeşişti; yazıları henüz başlayan ve dünyanın sonuna dek sürecek yeni çağda Kilisenin ıslahının da yakın olduğuna dair görüler içeriyordu; 13. yüzyıl boyunca ve sonrasında adı, kötü yöneticilerin, özellikle de papaların cezalandırılıp, Kilisenin ruhani saflığına yeniden kavuşacağını öngören kıyamet yazını ve sahte kehanetler geleneğinde sıklıkla anılırdı. Dante de dünyanın ivedilikle ıslahına dair çağrısında şifreli/örtük kehanetler kullanma üslubunu kullanmıştır (bkz. *Cehennem* I:100-111; *Araf* XXXIII:34-54). Bonaventura hayattayken Maneviyatçı Fransiskenlere olduğu gibi Gioacchinocu doktrinlere de karşı çıkmıştır; ancak tıpkı Aziz Tommaso ile Siger örneğinde olduğu gibi (bkz. *Cennet* X:136-8) burada yan yanalardır, Göğün yüce hakikatinde barışmışlardır.

2 "Yiğit," Kilisenin müdafii Aziz Domingo'dur. Ruhlar övmelerini, dönüp, terennüm edip neşelerini göstererek yaparlar.

KANTO XIII

Benim şu an gördüklerimi bihakkın kavramak isteyen,
Tasavvur etsin ve ben konuşurken,
Tasvirlerime sıkıca tutunsun bir kaya gibi muhkem;
4 On beş yıldız göğün muhtelif yerlerinde,
Ziyade parlaklıklarıyla semaye verip neşe,
Galebe çalıyorlar havanın kesafetine;
7 Tasavvur etsin şimdi Araba'yı duran sabitçe,
Bizim göğümüzün göğsünde gündüz ve gece,
Dönüşüne rağmen hep görünen gözümüze;
10 Tasavvur etsin o iki yıldızı,
Şekillendiren Boynuz'un ağzını ve eksendir ucu,
İlk çarkın etrafında yaptığı deveranını;
13 Şimdi görsün bunların gökte iki ayrı alamet halinde birleştiğini,
Minos'un kızı hissettiğinde ölümün serinliğini,
Oluşan takımyıldıza benzeyerek şekilleri;
16 Birinin şuaları diğerinin içinde,
Bu iki alamet yani aynı merkezin çevresinde,
Dönüyorlar lakin biri bir yöne, diğeri ötekine;
19 Belki bu takımyıldızların hakiki halinin gölgesine,
Vâkıf olur tasavvur eden bu tasvirimle,[1]

1 Dante Güneş'teki yirmi dört ruhun nasıl göründüğünü okuyucunun "insani melekeleri"nin yeteceği biçimde anlatma çabasıyla eşmerkezli ve zıt yönlere dönen iki çember halinde dizilmiş iki takımyıldız tasvir eder. Şekillerini Minos'un kızı Ariadne'den alırlar (bkz. *Cehennem* XII:12); Ariadne öldüğünde

O çifte raksa, dönen durduğum noktanın çevresinde;
22 Sadece gölgesi, zira onun hakikati,
Aşar hislerimizi, göklerin en hızlısının filvaki,
Ancak Chiana'nın durgunluğundan hızlı olması misali.[1]
25 Ne Bakkhos'a ne Paian'a söylüyorlar ilahi,
Terennüm ediyorlar Üç'te Bir olan hikmeti
Ve hem Tanrı hem insan olan Bir'i.[2]
28 İlahi ve raks tamamlayınca ölçüyü,
Bu kutsal nurlar bize verdi dikkatini,
Bir işi tamam edip yenisine koyulmakla sevinçli.
31 Sonra bozdu bu ahenkli mübareklerin sükûnetini,
Tanrı'nın yoksul kulunun fevkalade hikâyesini,
Bana anlatan o nur ve dedi ki:[3]
34 "Sapından ayrılıp kalınca tanesi,
Bitince ilk buğday yığınının harman işi,
Duyduğum tatlı sevgi, yeni bir harmana yollar hemen beni.[4]
37 Düşünüyorsun ki insan tabiatının bihakkın,
Hâkim olabileceği herhangi ışığın,
İlhamı o Kudret'tir, her ikisini de yaratan şunların:[5]

---

başındaki çelengi, yahut başka bir anlatıya göre kendisi Bakkhos tarafından Corona (Taç) takımyıldızına dönüştürülmüştür. Yirmi dört olan sayılarınaysa Ptolemaios'un andığı en parlak on beş yıldız, kuzey yarıkürenin ufkunda hep görülen Büyük Ayı'nın (Araba) yedi yıldızı ve (dibinde *Primum Mobile* ile diğer göksel kürelerin etrafında döndüğü ekseni tesis eden Kutupyıldızı'nın bulunduğu) içki boynuzu olarak tahayyül edilmiş Küçük Ayı'nın ağzındaki iki yıldızın anılmasıyla ulaşılır.

1 Göklerin en hızlısı *Primum Mobile*'dir; Chiana, Toskana'da bir ırmaktır ve o dönemlerde içinden geçtiği bataklık arazide oldukça yavaş akmaktadır.

2 Paian, Apollon'un ek adıdır. Ruhlar pagan tanrılarını değil Hıristiyanlığın iki büyük sırrını Teslis'i ve Mesih'in Tecessümü'nü övmektedir.

3 Konuşan daha önce de yoksul kul, yani Aziz Francesco'nun (*Cennet* XI:43-117) hikâyesini anlatan Aziz Tommaso'dur.

4 Dante'nin anlamakta güçlük çektiği iki husustan (bkz. *Cennet* XI:22-26) ilki yanıtlanmış, sıra ikinciye, yani çemberdeki beşinci ruh olan Süleyman'a dair Aziz Tommaso'nun söylediklerine gelmiştir (bkz. *Cennet* X:109-114).

5 Bu ikisi kaburgasından ilk günaha ayartılan Havva'nın yaratıldığı Âdem ve

40 Göğsünden kaburgası alınan,
Bundan o güzel yanaklı yaratılan,
Hani sonra damak zevki dünyaya pahalıya mal olan,
43 Ve O'nun ki göğsü mızrakla yarılan,
Geçmişin ve geleceğin tüm günahlarına karşılık olan,
Adaletin terazisinde onlara ağır basan.
46 Bundandır şaşırıp kalman söylediğime,
Beşinci nurun içindeki zattan bahsederken övgüyle,
Onun gibi bir tane daha gelmemiştir dediğimde.
49 Aç kulaklarını da dinle dikkatle,
İmanın sahihtir benim sözlerim misalince,
Bir dairenin merkezi gibi, hakikat var ikisinin de merkezinde.
52 İster baki olsun ister fani tamamı hilkatin,
Nurunun yansımasıdır o Niyet'in,
Babalık ettiği Sevgi'yle Rabbimizin;
55 Nur, aktığı için nurlu Pınar'dan,
Ayrılmadan O'ndan,
Ya da Sevgi'de özlerinde bulunan,
58 Bu nur içre nur iyiliğiyle bir ayna misalince,
Şualarını yansıtır dokuz cevher üzerine,
Ama Tek'liği devam ederek ilanihaye.
61 Böylece göğün katlarından aşağılara ine ine,
Bir fiilden diğerine, ulaşır en alttaki tesirine,
Oradaysa sadece şartlı şeyleri getirir husule;
64 Şartlı şeyler derken kastettiğim,
Ortaya çıkarttığı şeylerdir dönen göklerin,
Tohumlu veya tohumsuz nitekim.

---

tüm günahların kefaretini ödemek için haçta öldüğünde böğrüne mızrak saplanan Mesih'tir. İzleyen dizeler Dante'nin Âdem ile Mesih'in insanların en hikmetlileri olduğu inancı ile Aziz Tommaso'nun, Süleyman'ın emsalsiz hikmetine dair sözlerinin eşit oranda doğru olduğunu anlatacaktır.

67 Bu şeylerin mumunu yoğuran el ve mumların bizzat kendisi de,
Aynı değildir bu nedenle,
Nuru az ya da çok yansıtırlar Niyet'in mührü vurulduğunda üstlerine.
70 Bu nedenle vakidir vermesi aynı cins ağaçların bile,
Bazısının kötü, bazısının iyi meyve,
Ve insanlar da doğar farklı meşreplerle.
73 Eğer mum hazır olsaydı mükemmelce,
Ve göklerin kuvveti de olsaydı zirvesinde,
Mührün nuru külliyen tecelli ederdi elbette;
76 Ancak doğa iş görürken maluldür her vakitte,
Bu nuru yansıtır da bir sanatkâr misalince,
Hüneri malum ama elleri titremekte.
79 Lakin ihzar ve tasdik ederse şevkli Sevgi,
Asli Kudret'in vazıh Tasavvur'unu, o zaman ki,
Varlık bulur mamur mükemmelliği.
82 Yeryüzü bir vakit nail oldu bu suretle,
Mahlukatın en mükemmeline ev sahipliğine,
Aynı böyle teslim edildi Bakire'nin gebeliği de;
85 Nitekim katılıyorum ben de senin fikrine,
İnsan tabiatı bu iki kişide
Olduğu gibi olamaz ve olmayacak katiyetle.[1]
88 Şimdi, gitmezsem şayet bu noktadan daha ileri,
'O zaman nasıl iddia edebilirsin emsalsizliğini?'
Olur ilk sözlerin ihtimal ki.

---

[1] Oğul'un Baba'dan Kutsal Ruh'un sevgisiyle yansıması fani ya da baki, yaratılmış tüm şeylerin kaynağıdır (Niyet). Dokuz küreyi hareket ettiren dokuz melek taifesi vasıtasıyla Teslis'in Bir ve ezeli ve ebedi Nur'u aşağılara ve nihayetinde şartlı (sonlu) şeylerin, elementlerin, insan vücudunun ve ölümlü hayvan ve bitki ruhlarının olduğu dünyaya ulaştırılır. Göklerin ve maddenin istidatı uyarınca doğa bu nuru farklı oranlarda alır ve mesela insanlarda veya bitkilerde böylece farklılıklar ortaya çıkar; gökler ve madde mükemmel durumda olduğunda yaratım da mükemmel olacaktır. Ancak yalnızca iki kez Teslis doğa üzerine mükemmelen tasarrufta bulunmuş, iki mükemmel insan, Âdem ve Bakire Meryem'in oğlu İsa Mesih yaratılmıştır.

91 Bulanık olan berraklaşsın diye,
Düşün o kişiyi, neydi istirhamındaki esbabı mucibe,
Ona 'iste" dendiğinde.[1]
94 Öyle müphem konuşmadım, seçebilirsin açık şekilde,
O bir kraldı ve,
Hikmet istedi daha iyi görmek için vazife;
97 Bilmek için değil meleklerin sayısı nedir göklerde,[2]
Ya da bir şartla birleştiğinde,
Necesse beraberinde getirir mi başka *necesse,*[3]
100 Ya da *si est dare primum motum esse*,[4]
Ya da bir yarım dairenin içine,
Dik açısı olmayan bir üçgen çizebilir mi kimse.[5]
103 Bu cihetle hatırlarsan söylediklerimi evvelinde ve
şimdi,
'Emsalsiz basiret' derken niyet okumun hedefi,
Onun krallık basiretiydi;
106 Şimdi berrak gözlerle bakarsan 'doğmadı' kelime-
sine,

---

1 *I. Krallar* 3:5-14 uyarınca Tanrı'nın Süleyman'a sözleri: "Sana ne vereyim, iste." Süleyman'ın yanıtı iyi ile kötüyü ayırt edebilen, adil bir kral olma istirhamıdır, bu Tanrı'nın hoşuna gider ve Süleyman'ı "İşte sana hikmetli ve anlayışlı yürek verdim, şöyle ki senden evvel senin gibi kimse olmamıştır ve senden sonra senin gibisi çıkmayacaktır" lütfuyla yanıtlar. Süleyman'ın hikmeti iyi bir kral olma arzusuna mahsustur, zorlu ve onun için gereksiz teoloji, mantık, fizik ya da geometri sorularını çözmesi için verilmemiştir (94-102. dizeler).

2 Bu insan zihni için derin ve çözümsüz bir meseledir (bkz. *Cennet* XXVIII:91-3, XXIX:130-35).

3 *Necesse,* şart demektir. Bu Aristoteles mantığındaki bir önerme biçimidir; şöyle ki bir önerme A'nın, B olabileceğini söyler, başka bir önermeyse A'nın muhakkak C olduğuna ilişkindir, buradan B'nin C olduğu sonucuna varmak imkânsız ve bu soruyu tartışmak faydasızdır.

4 "Bir ilk hareketin mevcut olduğu kabul edilirse." Bu hiçbir şey tarafından hareket ettirilmemesine rağmen hareket üreten bir şeyin mevcut olup olmadığı sorusudur. Harekete dair Aristoteles'in ilkelerinin katı kabulü, hareket ettiricileri hareket ettiren hareket ettiriciyi sonsuzca aramaya götürürken, bu sav Tanrı'nın, yani Hareket Ettirilmemiş Hareket Ettirici'nin varlığına dair ortaçağ kanıtlarından birini tesis eder [Aquinolu Tommaso].

5 Thales teoremi. Bu temel ilkeyi tartışmak yahut aksini ispatlamaya çalışmak boşunadır.

Göreceksin kastım krallardı sadece,
Sayıları çoktur ama nadir rastlanır iyisine.
109 Söylediklerimi kabul edersen bu tefrikle,
Uygun düşer ilk babamız ile Habib'imize
Dair fikrine de.
112 Bir kurşun gibi bileğinde, adımlarını yavaşlatsın ki mesele,
Bir dahaki sefere görmüyorken sarihlikle, 'evet' ya da 'hayır' menziline,
Yürü yorgun bir adam misalince;
115 Zira en aptalların arasındadır o kişi,
İster tekzip ediyor olsun ister sunsun tasdiğini,
Hükme varan etmeden tefriği;
118 Aceleyle varılan bir hükmün ekseri,
Yanlış tarafadır meyli ve insanın kendi fikrine düşkünlüğü,
Bağlar, sınırlar zihni.
121 Beyhude açılıp terk eder sahili,
Hakikat denizinde hünersiz balık tutmaya niyetlenen kişi,
Üstelik daha da hataya düşmüş halde döner geri.[1]
124 Dünyaya sunar bunun aşikâr delilini,
Parmenides, Melissus, Bryson ve niceleri,
Yürüdüler yollarında bilmeden nereye gittiğini;
127 Sabellius, Arius ve diğer aptallar ise,[2]

---

1 Böylece Aziz Tommaso "emsalsiz basiret/görüş"e, yani hikmete sahip birinin, "krallar arasında doğmadı"ğını anlatarak sözlerine açıklık getirir ve hikmetin mükemmel örneğinin Âdem (ilk babamız) ve Mesih'in (Habip) olduğu kaidesi ile Tanrı'nın İncil'deki Süleyman'a dair sözlerini (*I. Krallar* 3:13, "Bütün günlerde krallar arasında senin gibisi olmayacaktır.") uzlaştırır. Ayrıca tüm düşünürlere ve âlimlere iddialarını hangi usulle şekillendirmeleri gerektiğine dair bir uyarı yapar ve dikkatle mülahaza etmeden, doğru ayrımları yapmadan ve gerekli yeteneğe sahip olmadan aceleci sonuçlara varmamalarını telkin eder.

2 Parmenides ve Melissus MÖ 5. yüzyıldan Yunan filozoflardır, hatalı faraziyeler ve mantık uyarınca olmayan muhakemeler yapmışlardır [*Monarchia*];

Bükümlü kılıçtan yansıyan bir yüz misalince,
Eğip büktüler Kutsal Metinlerin düz çizgilerini bir de.
130 İnsanlar böylece, çok da emin olmamalı hüküm vermede,
Hatırla, tarlada bile,
Ekin kaldırmadan tek tek bakılır tanelere;
133 Vakidir, tüm kış boyunca,
Çirkin ve yabani görünen dikenli dalda,
Gonca ve gül biter sonra;
136 Ve yine vakidir bir gemi emin ve süratli,
Sürdürüp denizleri aştığı seferini,
Yaşar yolun sonunda, limanın ağzında felaketi.
139 Birini hırsızlık başkasını hayırseverlik ederken gören,
Donna Berta ile Ser Martino emin olmasınlar gördüklerinden,
Bihaberdir onlar Tanrı'nın Hükmü'nden,
142 Bakmışsın hırsız halas bulurken, öteki düşer gözden."[1]

Bryson MÖ 4. yüzyıldan bir Yunan matematikçidir, dairenin alanını hesaplama problemini teğet çokgenler çizerek çözmeye çalışmıştır (bkz. *Cennet* XXXIII:133-5); Sabellius 3. yüzyılda Teslis ilkesini tartışmaya açan bir "sapkın;" Arius ise 4. yüzyılda Oğul'un Teslis'teki eşit konumunu reddeden bir tarikatın kurucusudur.

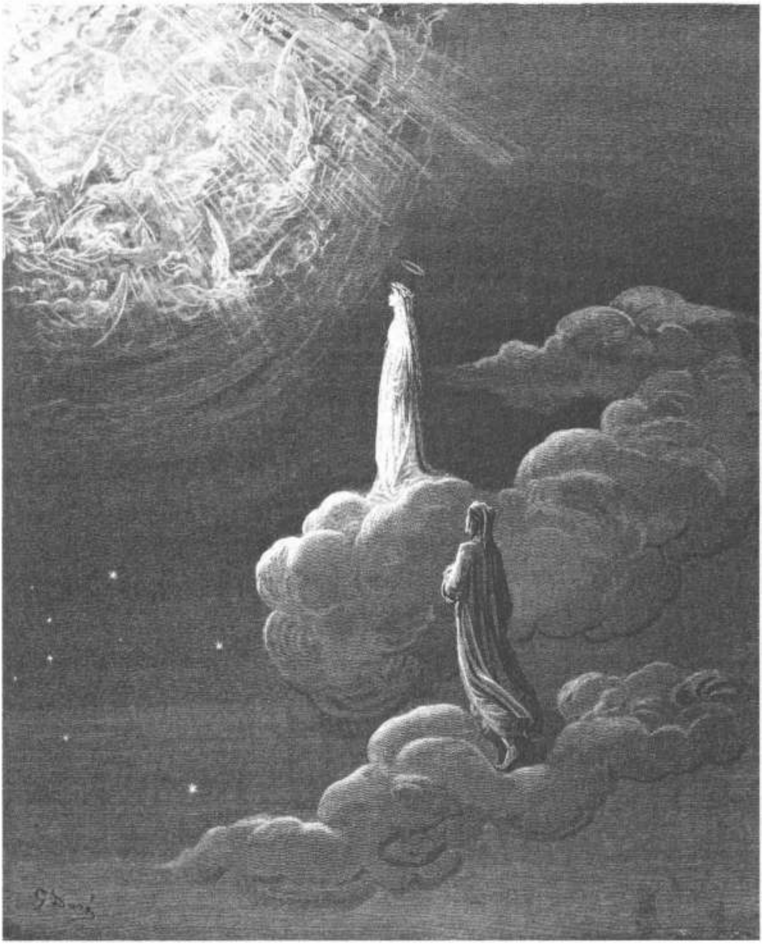
[1] Donna Berta ile Ser Martino herhangi bir şehir dedikoducusunu ya da hükmü kendinden menkul ekabiri temsil etmesi için kullanılmış beylik isimlerdir.

KANTO XIV

Su konunca yuvarlak bir kaba,
Dıştan içe halkalanır ya da içten dışa,
Dışından ya da ortasından vurulması uyarınca.
4 Tommaso'nun aziz nuru susunca,
Bahsettiğim bu hal aklıma
Düşüverdi o lahza,
7 Zira bir benzerlik olmuştu peyda,
Onun söyledikleri ile Beatrice'ninkiler arasında.
Ve o erince sükûta, Beatrice hoşnutlukla başladı konuşmaya:
10 "Bu zat size henüz sözleriyle ya da
Düşünceleriyle açıklamasa da, ihtiyaç duyuyor hâlâ,
Bir diğer hakikatin köküne ulaşmaya.
13 Lütfedip söyleyiniz ona şu nur acaba,
Ruhunuzun çiçeklendiği ortasında,
Ebediyen kalacak mı sizinle, olduğu gibi şu anda;
16 Ve eğer kalacaksa, yine söyleyiniz, bir kez daha
Görünür olduğunuzda, insan gözlerinizle bakıp böylesi bir nura,
İncinmemeniz nasıl mümkün olacak acaba."[1]
19 Halka olup raks edenlerin neşe dolup bir arada,
Ara sıra koyvererek bir nara,
Ayaklarını vurması gibi yere daha bir coşkuyla,
22 Bu teşviği, bu nazik ricayı duyduklarında,

---

[1] Yani Nihai Hüküm Günü'nde ruh, mezardan kıyam etmiş bedenle tekrar birleştiğinde.

Mübarek çemberler yeni bir sevinci dalga dalga,
İzhar ettiler dönüşleri ve fevkalade şarkılarında.
25 Dünyada ölüme ah vah edenler yasla,
Bilirler ne yaşamanın tadını yukarıda,
Ne de ferahlamayı sonsuz ihsan yağmurunda.
28 O, Bir ve İki ve Üç, yaşayan ebedi,
Ve Üç ve İki ve Bir olarak ebediyen süren hükmü,
İhtiva edilemeyen ve her şeyi muhtevi,[1]
31 Adı üç kez terennüm edildi ruhlarca tek tek ve cümleten,
Öyle bir nağmeydi ki hakikaten,
Münasip düşerdi her liyakate mükâfaten.
34 Duydum akabinde küçük çemberin en ilahi nuru,
Mütevazı bir sesle verdi cevabı,
Belki de Meryem'le konuşan meleğin sesi bunu andırıyordu:[2]
37 "Cennet'in şenliği sürdükçe,
Sevgimiz parlayıp çevremizde,
Büründürecek bizi bu kisveye.[3]
40 Parlaklığı içimizdeki ateşin harındandır,
Harımız ise nispetini basarımızdan alır,
İnayetiyle Tanrı bunları layığınca dağıtır.
43 İzzetli ve mukaddes bir kez daha,
Giysimiz vücut olunca, berkemal şahsımıza,
Memnuniyet verecek daha da;
46 Böylece Yüce İyi'nin meccanen nasip ettiği,
Her nur daha da pekişecek ki,
Bu nurla görebileceğiz kendisini;

---

1 Sonsuz, hudutsuz ve her şeyi kaplayan Teslis.

2 Cebrail'in Meryem'le konuştuğu gibi hürmetle konuşacak ruh Süleyman'dır.

3 Kisveleri ruhu saran nurdur ve izleyen dizelerde anlatılacağı gibi bu nur her bir ruhun sevgisi, basarı (görme; Tanrı'yı ne kadar görebildikleri, ona yakınlıkları) ve inayeti nispetinde parlar; vücutla tekrar birleştiğinde insan bir kez daha tam olacaktır ve mübarekler daha fazla inayet, basar, sevgi ve dolayısıyla nura nail olacak ve gözleri buna dayanabilecek kadar güçlü kılınacaktır.

49 Zira nur geliştirecek basarımızı,
Basarımız da körükleyecek harımızı,
Ve böylece artacak da parlaklık harımızdan bulan vuku.

52 Kömür yanıp alev çıkarır da,
Koru daha fazla parlaklık yayar ya,
Böylece alevin içinde ayan olunur kömürün sıfatına,

55 İşte bu misal bizi saran ışığı şu anda,
Aşacak vücudumuzun parlaklığı yeniden doğduğunda,
Görünecek, şimdi olan toprak altında.

58 Böylesi parlak ışık bitap düşürmeyecek bizi,
Zira uzuvlarımızın olacak kâfi kudreti,
Bulabileceğimizde bulabilelim diye sevincimizi."

61 Bir anda, birlikte ve ihtimamla,
"Amin" dedi iki koro da,
Âşikar ettiler böylece, hasretler naaşlarına nasıl da;

64 Sadece kendilerininkine değil belki de,
Analarına, babalarına, diğerlerine,
Ebedi alevlere dönüşmeden evvelki sevdiklerine.

67 Sabah birden ağaran ufuk misalince,
Bak, mevcut ışığın haricinde,
Yeni bir parıltı büyüdü bu çemberin çevresinde;

70 Yükselirken akşamın ilk demi,
Semada yeni ışıklar kırpışarak gösterirlerya kendilerini,
Kâh görünür kâh kaybolurlar, idrak edemeyiz gerçekliklerini;

73 İşte bu misal sanki şimdi yeni ruhlar erişmekte,
İki çemberdeki iki koronun gerisinde,
Yeni bir daire şeklinde yerleşmekte.

76 Ey Kutsal Ruh'un hakiki feri,
Öyle ani ve keskin parladı ki,

Mağlup gözlerim takat yetiremezdi![1]

79 Sonra gördüm Beatrice'nin bana gülümsediğini,
İzhar etmekte güzelliğini bunun evveli,
Hafızamdan yitmiş bir diğer sahne belli ki.[2]

82 Bu vesileyle buldu gözlerim yukarıya bakma gücünü yine,
Gördüm ki nakledilmişim daha yüksek bir mübarek mevkiye,
Hanımımla birlikte.[3]

85 Emindim yükseldiğime,
Zira ateş kadar kızıldı bulunduğum mütebessim seyyare,
Mutat kızıllığından da öte.

88 Tüm kalbimle ve herkes için ortak olan dille,
Seslenirim Rabbime bu yeni inayeti vesilesiyle,
Münasiptir yanıp kül olayım yüzü suyu hürmetine.[4]

91 Henüz yanarken göğsümde adağım,
Kabul edildi anladım,
Müjdelendi hayrım,

94 Zira iki ışınla görkem belirdi bana,
Öylesine parlak öylesine kızıldı da,
Seslendim: "Ey Helios, böyle tezyinat yakışır sana!"[5]

97 Teşrif edilmiş irili ufaklı ışıklarla,
Galaksi iki kutup arasında
Parıldar, bilgelerin bile aklını karıştırır ya,[6]

---

1 Akşamları önce zayıf sonra daha da belirgin ortaya çıkan yıldızlar gibi, Kutsal Ruh'la ilişkilendirilen bir çember daha oluşur, böylece Dante Güneş faslını Teslis'e son bir gönderme yaparak bitirir.

2 Bir küreden diğerine yükselme anlarının hatırlanmama motifi tekrar kullanılmaktadır; bu motifin kökeni için bkz. *Cennet* I:5-9.

3 Daha yüksek mevki bir sonraki küre, yani kızıllığıyla malum olan Mars'tır.

4 Herkes için ortak olan dil, tüm insanlarda mevcut olan içsel düşünceler ve duygulardır; Dante söze dökmeden benliğini kurban eder.

5 Yunanca "güneş" anlamına gelen Helios, İbranicede "tanrı" anlamına gelen *Eli* kelimesiyle ilişkilendirilir, ki burada Tanrı'ya seslenilmektedir.

6 Göksel kutuplar arasında Sabit Yıldızlar Küresi boyunca uzanan Galaksi/Sa-

100 Bu iki ışın da Mars'ın derininde,
Yıldızlar gibi yerleştirilmiş o muhterem nişanı izhar etmekte,
Hani bir daireyi eşit bölen iki çizginin getirdiği husule.[1]
103 Burada hafızam mağlup ediyor yeteneğimi,
Bu haçın üzerinde Mesih öylesine parıldıyor ki,
Bulmam mümkün değil münasip teşbihi.
106 Haçını yüklenip Mesih'in ardınca yürürse her kim ki,[2]
Nihayetinde görünce bu parıltıda Mesih'in şulesini,
Mazur görür buradaki sessizliğimi.
109 Bir koldan diğer kola, tepeden dibe,
Işıklar hareket etti bu haçın üzerinde,
Karşılaştıkça şaşaalandılar, alazlandılar biteviye;
112 Öyle ki düzgün ya da eğri yavaş ya da süratli,
Görürüz ya dünyada bedenleri ve nesneleri,
Uzun ya da kısa, değişken şekillerde, vaki
115 Olduğunda bir ışık aniden aydınlatan gölgeyi,
İnsanların güneşten sakınma kabili,
Hüner ve ilimle tesis ettiği.[3]
118 Bir giga yahut arp misali,
Akort edilmiş ve gergin, çok telli,
Ayırt edilmeden her bir nota çalar ya tatlı bir nağmeyi;
121 Önümde beliren ışıklardan, bu haçtan da şimdi,
Yükseliyordu bir ezgi mest eden beni,
Anlayamasam da bu hangi ilahi.
124 Bildim lakin hamdüsena ettiğini,

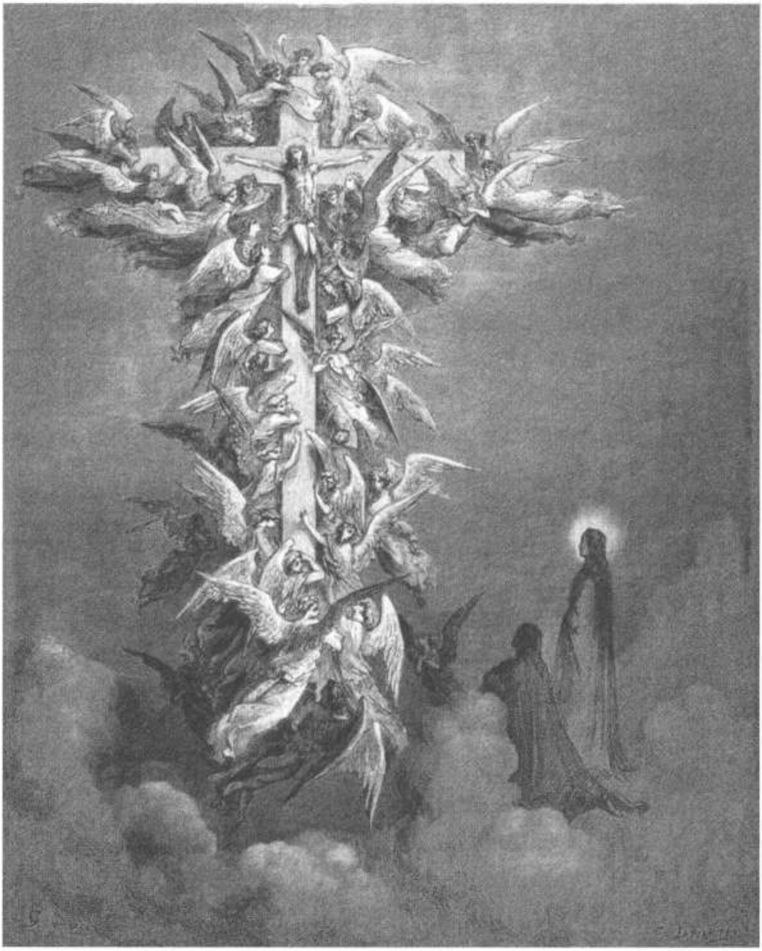
---

manyolu'nun ışıklarının eşitsiz dağılımı filozoflar ve gökbilimciler için hep bir mesele olmuştur (bkz. *Cennet* II:64-72) [*Convivio*].

1 Muhterem nişan haçtır.

2 *Matta* 16:24 uyarınca İsa'nın İyi Hıristiyanın kim olduğuna dair sözleri.

3 Gölgeli, karanlık bir yerde, mesela bir evde şimşek çaktığında her şey bir anlığına ve tuhaf biçimlerde görünür.

Zira duydum "Dirildin ve "Fethettin sözlerini,
Lakin hem malum hem meçhuldü bana filvaki.[1]
127 Öyle bir büyülendim ki ben bu hale,
O güne dek ömrümde,
Hiçbir şey bağlamamıştı beni böyle.
130 Sözlerim haddini bilmez gelebilir zira,
Daha az bir kıymet atfettim güzel gözlerin hazzına,
Baktığımda arzularımı erdiren huzura;
133 Lakin tüm güzelliğin mevcut mührü olan gözleri,
Her yükselişte arttırmaktaydı tesirini,
Biri bu, bir de henüz Mars'ta onlara bakmadığım edilirse telakki,
136 Mazur görebilirsiniz beni, zaten bizzat kendimi
Suçladım bulabileyim diye mazeretimi,
Ve görebilirsiniz söylüyorum hakikati, onun kutsal güzelliği,
139 İnkâr edilmiyor dizelerimde, yükseldikçe artıyor kemali.[2]

---

1 Paskalya liturijisinde de söylenen Mesih'in dirilerek ölümü fethetmesini öven sözler.

2 Dante yaşadığı tecrübenin Beatrice'nin gözlerinin yaşattığından daha etkileyici olduğunu söyleyerek yarattığı bu mahcubiyet ve kendini suçlama sahnesiyle bir kez daha hem Beatrice'nin güzelliğinin yükseldikçe arttığını hem de kendisinin göklerde yükselmekte olduğunu vurgulamaktadır.

KANTO XV

Hayırhah irade –ki nasıl hırs izhar oluyorsa şerli iradeden,
Salahı ilham eden
Sevgiyi gösterir mütemadiyen–
4 Durdurup Göğün sağ elinin esnettiği ya da gerdiği,
Kutsal tellerin titreyişini,
Bu tatlı liri sükût ettirdi.
7 O ruhlar ki ilahilerini keserek ahenkle bir anda,
Teşvik eden beni niyaza,
Kulak tıkarlar mıydı acaba kişinin salih dualarına?
10 Revadır sonsuz azap o kişilere ki,
Tutmak için fani şeylerin peşini,
Terk ettiler böylesi bir sevgiyi.[1]
13 Gecenin berrak ve sakin semasında,
Bazen bir ateş kayar ya,
Gözleri hareketlendirir dalmış huzura;
16 O ateş benzer de yer değiştiren bir yıldıza,
Lakin gökyüzünün onun ışıldadığı mıntıkasında,
Hiçbir şey eksilmez ve kısa sürer onun yolculuğu da;
19 Haçın sağa uzanan kolundan dibine,
Orada ışıyan yıldız kümesinden işte,
Bir yıldız indi de yere,

---

1 Hayırhah irade, yani ruhların Tanrı'nın iradesine müştereken mukabele etmesi, insanların fani, dünyevi şeylere doğru yanlış yönelmiş arzularıyla karşılaştırılmaktadır. Ruhlar, Dante'nin kendilerine seslenebilmesi için hep birlikte susarlar.

22 Terk etmedi bu mücevher haçın nişanını inişinde,
İlerledi yatayından dikeyine,
Kaymaktaşının arkasında görülen bir alev suretinde.
25 Ankhises'in ruhu da seğirtmemiş miydi böyle bir muhabbetle,
Eğer en yüce ilham perimiz layıksa güvene,
Oğlunu Elysium'da gördüğünde.[1]
28 "*O sanguis meus, o superinfusa*
Gratia Dei, sicut tibi cui
Bis unquam celi ianua reclusa?"[2]
31 O nur getirirken bunları dile, dikkatle baktım kendisine;
Sonra döndüm Hanımımın yüzüne,
Afallattı beni nazar ettiğim her iki çehre;
34 Zira gözlerinde parlayan gülümsemeyle,
Sandım görmekteyim kendi gözlerimle,
Erdiğimi en yüceye, mübarekliğe ve Cennet'e.
37 Sonra o nur, kendisini duymak da görmek de neşe,
Başkalarını eklese de ilk sözlerine,

---

1 Vergilius'un *Aeneis* destanında, ölüler âleminin kahramanlar ve erdemli kimselere tahsis edilmiş Elysium çayırlarında bulunan Ankhises'in ruhu, kendisine doğru yaklaşan oğlu Aeneas'ı görünce ellerini uzatır ve ağlayarak şöyle der: "Sonunda geldin mi? Babana karşı vazifen, beklendiği gibi, alt etti mi zorlu seyahati? Şimdi görüp senin yüzünü, oğlum, eskisi gibi paylaşacak mıyız kelimeleri? Biliyordum bugünün ereceğini, bekledim sayarak günleri, düşündüm geleceği..."

2 "Ey kanımın devamı, ey Tanrı'nın coşup taşan ihsanı, sana açıldığı gibi, kime açıldı iki kez Göğün kapıları." Konuşan ruh Dante'nin büyük-büyükdedesi Cacciaguida'dır; izleyen anlatı uyarınca 1091'de doğmuş, şövalye olmuş ve İkinci Haçlı Seferi'nde Kutsal Topraklar'da ölmüştür. Ankhises'in Aeneas'a Romalıların atası olacağı kaderini ifşa ettiği gibi, Cacciaguida da torununa sürgünü ve şairliğine dair kaderine dair kehanetler verecektir (bkz. *Cennet* XVII). Dante'ye seslendiği ilk üçlük Latincedir, vakur bir Vergilius ve İncilvari üslup taşır. Canlı olarak şimdi yaptığı yolculuk ve nihayetinde ölümden sonra tekrar geleceği (yani Göğün kapılarının iki kez açıldığı) vurgusuyla Dante'den önce Cennet'e böylesi bir ziyareti yapan Resul Pavlus anıştırmasıyla biter (bkz. *Cehennem* II:28-30, 32; *Cennet* I:73-75).

Öyle derinlerdi ki, izanım yetmedi varmaya künhüne.
40 Niyeti elbette benden gizlemek değildi,
Ama mecbur böyle nihayet etti, zira mefhumu ve tefekkürü,
Fani zihinlerin ulaşabileceğinin ötesindeydi.[1]
43 Ve içten şefkatinin yayı gevşedi sonunda,
Yeterince nüzul etti konuşması da,
Ulaştı bizim müdrikemizin sınırlarına,
46 Ki vâkıf olunca, şunları anladım o lahza:
"Ey mübarek, hem Üç hem Bir aynı anda,
Böyle lütufkâr olan tohumuma!"
49 Devam etti sonra: "Tuttum mesrur ve müzmin bir orucu burada,
Ak ile karanın içinde değişmediği asla,
O kadir kitabı okuduğumdan bu yana;[2]
52 Sen oğlum dindirdin açlığımı sonunda,
Konuşabiliyorum artık bu nurun içinden seninle zira,
Minnettarım şu hanıma, kanatlandıran seni ulvi uçuşuna.
55 Zannediyorsun ki düşüncelerin malum olmakta bana,
O'nun, Ezeli olanın vasıtasıyla –vâkıfsan ilme bir rakamına
Dayanması gibi beşin, altının da–
58 Sormuyorsun kim olduğumu dolayısıyla bana,
Ve neden seni görünce sevinç duyduğumu acaba,
Bu şenlikli cemaatteki bütün ruhlardan daha fazla.
61 Zannın doğru aslında, bu ahiret hayatında,

1 Cennet'te bir ruh olarak Cacciaguida Tanrı'nın Aklı'nı görmektedir, dolayısıyla oradan paylaştığı şeyleri, anlattığı mefhumları Dante'nin insan zihninin kavraması mümkün değildir.

2 Kitap, Tanrı'nın gerçekleşecek olaylara dair kesin bilgisidir; Cacciaguida, Dante'nin gelişini çoktan görmüş ve beklemiştir.

Büyük küçük kim varsa bakmakta,
Sen daha düşünmeden, düşüncelerinin gösterildiği
o aynaya.

64 Ama kutsal sevgi ki vasıtasıyla,
Görüyorum daima ihtiyatla,
Sevgi, susatan beni tatlı arzuyla,

67 Tatmin olsun yeğdir, meramını ve hasretini senin
sesin,
Cesur, memnun, emin, bizzat beyan etsin,
Benim cevabımsa çoktan edildi temin!"

70 Beatrice'ye döndüm, konuşmadan bile duydu beni
yine,
İcazetinin işaretini verdi tebessümüyle,
Arzumun kanatlanmasına olan vesile.

73 Şöyle dedim: "Asli Denklik tecelli ettiği için size,
Gördüğünüz için O'nu gözlerinizle, sevgi ile müd-
rike,
Aynı ağırlıktadır her birinizde;

76 Isı ile ışığı getiren Güneş sizlere,
Öyle bir eşitlikle sahiptir ki ikisine de,
Hiçbir şey edilemez bununla mukayese;

79 Ama his ile kelamın fanilerde,
Sizlere aşikâr olan nedenlerle,
Kanatları sahiptir farklı tüylere;

82 Ben de bir faniyim bu eşitsizliğin tesirinde,
Sunduğunuz babacan selamlamaya böylece
Ancak şükran sunabilirim yüreğimle.[1]

85 İstirham ederim samimiyetle,
Alazlanan yakut, bu kıymetli mücevherin içinde,
Söyleyin isminizi son verin hasretime."

---

[1] Asli Denklik, Tanrı'da Akıl ile Sevgi'nin –güneşin ısı ile ışığı gibi– aynı vüsata sahip ve özdeş olmasıdır. Cacciaguida, Tanrı'yı aynı anda ve aynı eşitlikte görüp sevebilirken, insanlar –Dante'nin şu anda yaşadığı gibi– büyük sevgiyi ona uygun gelecek kelimelerle anlatamazlar.

88 "Ey çiçekli dalım, memnun olduğum kendisinden,
Hem şimdi hem beklerken; senin kökünüm ben,"
Bu sözlerle başlayıp cevaben,
91 Dedi ki akabinde: "O adam ki ismini veren ailene,
Ve yüzyıldan uzun süredir dönmekte,
İlk çıkıntıda Araf dağının çevresinde,
94 Bana oğuldu, sana büyükdede;
Münasiptir salih amellerinle olman vesile,
Müzmin meşakkatinin daha çabuk bitmesine.[1]
97 Floransa eski surların içinde,
Ki hâlâ sabah ve ikindi o surlardan bildirilir kendisine,
Sade ve iffetli halde yaşıyordu asude.[2]
100 Ne altın zincirleri vardı, ne tacı,
Ne de işlemeli giysileri, aykakkabıları,
Hiçbir kemer, takandan daha fazla çekmiyordu bakışları.
103 Babalar korkmuyordu kendilerine kız evlat bahşedilmesinden,
Ne kızlar evlendirilirdi küçücükken,
Ne de alınan çeyiz ölçüsüzdü eskiden.[3]
106 Bir aile evi bile yoktu çocuksuz,
Yabancıydı hâlâ Sardanapalus

---

1 Dante'nin ailesi Alighieri soyadını büyükdede ve Cacciaguida'nın oğlu Alighiero'dan almıştır. Dante onun 1200'den önce öldüğünü tahmin eder ve muhtemelen babasının asaleti dolayısıyla kapıldığı kibir günahının kefaretini halen ödediği Araf'ın birinci taraçasına yerleştirir (benzer bir babasından kibre kapılan oğul örneği için bkz. *Araf* XI:58-72). Hatırlanacağı gibi salih ameller, yani bu büyükdedenin ruhuna hayırduası cezayı kısaltacaktır.

2 Cacciaguida'nın zamanının Floransası, eski surlarının içinde küçük bir şehirdi; henüz 1173'teki sur dışına yayılma ve 1284'teki daha da büyümesi yaşamamıştı. İzleyen anlatı 1100'lü senelerin küçük ve idealize yurttaşlar cemaatinin, Dante'nin büyük, ticarileşmiş ve ahlaken çürümüş Floransasıyla karşılaştırılmasını içerir. Eski surların yanındaki Badia Kulesinden hâlâ sabah ve ikindi ibadetini vuran çanın sesi duyulmaktadır.

3 Eski Floransa'da zenginlik şatafatla sergilenmez, kişisel çıkar veya çeyizden gelecek servet için küçük kızlara zorla evlilikler yaptırılmazdı.

Yatak odalarında hocalık etmeye gelmemişti henüz.[1]

109 Sizin Uccellatoio tepeniz daha,
Gölgede bırakmamıştı Monte Mario'yu da,
Heyhat ona üstün gelecek zeval bulmada.[2]

112 Gördüm Bellincione Berti'yi belinde,
Meşin ve kemikten ibaret kemerle,
Karısınıysa aynanın başından kalkarken boyasız yüzüyle;

115 Gördüm Vecchioların ve Nerlilerinde de,
Memnun olduklarını basit deriden giysilerle,
Ve karılarını makara ve örekeyle.[3]

118 Ey bahtiyar kadınlar! Emindi hepsi de
Nereye gömüleceklerine, ve Fransa sebebiyle
Hiçbiri yalnız kalmamıştı henüz döşeklerinde.[4]

121 Bir kadın uyanık, beşiğin başında,
Sevgiyle sallıyor yavrusunu uğraşıyor rahatlatmaya,
Mırıldanıyor ana babaların oyunbaz lisanıyla;

124 Başka bir kadın bir yandan çıkrıktan sararken ipi,
Diğer yandan etrafına toplamış ev ahalisini,
Troia'dan, Fiesole'den, Roma'dan masallar anlatmakta dili.[5]

---

1 Eskiden yatak odaları aile içindi; kendini karıları ve cariyeleriyle odaya kapatıp idari vazifelerini boşlayan Asur Kralı Sardanapalus gibi rastgele cinsellik ve tatmin için değildi.

2 Uccellatoio, Floransa'nın hemen dışındaki bir tepedir, buradan şehir ve görkemli yapıları görülebilir. Monte Mario, şehre kuzeyden gelirken Roma'nın göründüğü ilk tepedir. Floransa henüz büyüklük, zenginlik ve ihtişam da Roma'yı geçmemiştir ve ondan hızlı çökecektir.

3 12. yüzyıldan bir Floransalı olan Bellincione Berti, erdem timsali Gualdrada'nın babasıdır (bkz. *Cehennem* XVI:37; *Cennet* XVI: 98-7); onun, karısının ve iki diğer ailenin tasvirleri dönemin Floransasının basit giyinen, kendi kendine yeten, sade ve çalışkan yurttaşlarının örneğini sunar.

4 Floransa'da ölüp oraya gömülceklerine emindirler, çünkü henüz siyasi çekişmeler ailelerin sürgüne gitmesine neden olmamaktadır. Ayrıca yalnız kalmamaktadır zira ticari faaliyetler büyümemiştir, erkekler tüccarlık için Fransa'ya gitmemektedir.

5 Cacciaguida'nın zamanının Floransasında sözlü gelenek önemlidir; Romalıların Troialı ataları ve Romalılar zamanında Fiesole'nin zapt edilmesiyle

127 Cianghella veya Lapo Saltarello'yu duysalardı o günlerde,
Öyle dehşete düşerlerdi ki bugün size,
Cincinnatus ya da Cornelia yaşatır benzer bir hayret herhalde.[1]

130 Böylesi asude ve sevgi dolu bir hayata,
Bu hakiki cemaatin yurttaşları arasına,
Latif bir evin çatısı altına,

133 Meryem, ki adı anıldı doğum sancılarında,
Teslim etti beni; kadim Vaftizhane'nizin kurnasında,
Vâsıl oldum Hıristiyanlığa ve Cacciaguida adına.[2]

136 Moronto ve Eliseo'ydu kardeşlerim,
Po vadisinden gelmişti bana eşim,
Onunla birlikte geldi taşıdığın soyisim.[3]

139 Girdim İmparator Konrad'ın hizmetine ilerleyen senelerde,
İyi vazife görerek nail oldum övgüsüne,
Kuşandım şövalyelik nişanını böylece.[4]

142 Gittim onunla birlikte şerli kanuna karşı savaşa,
Ki papazlarınızın vasıtasıyla,

Floransa nüfusunun nasıl değiştiğine dair hikâyeler böyle aktarılır (bkz. *Cehennem* XV:62).

1 Cianghella 1300'lerden, hafifmeşrepliğiyle kötü şöhretli Floransalı bir kadın, Lapo Saltarello ise aynı dönem ve Dante'yle aynı hizipten yozlaşmış bir siyasetçidir; eski Floransalılar böylesi figürleri tanısalar onlar adına utanç duyarlardı. Cincinnatus dürüst ve kanaatkâr Romalı lider (bkz. *Cennet* VI:46-8), Cornelia ise erdemli bir Romalı kadındır (bkz. *Cehennem* IV:128); Dante'nin çağdaşı Floransalılar da böyle figürler karşısında suçluluk duymalılardı.

2 Dante dahil bütün Floransalıların vaftiz olup isim aldığı San Giovanni (Aziz Vaftizci Yahya) Vaftizhanesi (bkz. *Cehennem* XIX:17; *Cennet* XXV:9).

3 Kardeşler hakkında kesin bilgi yoktur. Cacciaguida'nın karısı muhtemelen Ferraralı Aldighieri ailesindendir ve oğulları Alighiero vasıtasıyla Dante bu ismi miras almıştır.

4 Hohenstaufen Hanedanından İmparator III. Konrad (1093-1152) İkinci Haçlı Seferinin liderlerinden biridir ve Cacciaguida onun hizmetinde şövalye olup bu seferde, Kutsal Toprakları Müslümanlardan almaya çalışırken ölmüştür.

O kanunun halkı el koydu hakkımız olanlara.[1]
145 Orada o habis kavmin elinden,
Azat oldum muğfil dünyanın kösteklerinden,
O dünyaya sevgidir nice ruhu kirleten,
148 Ulaştım burada selamete, şehadetimden."

1 Papazlar, yani Dante'nin döneminin papaları, Hıristiyan âleminin ruhani liderleri olarak vazifelerini ihmal etmekte, Hıristiyanların mirası olan topraklara yeni bir sefer çağrısı yapmamaktadır (bkz. *Cennet* IX:136-8).

KANTO XVI

Ey soylu kan, aslında ne de zavallı!
Hislerin hataya dayanamayacak kadar zayıf olduğu,
Dünyada görürsem sende bulanları medarı iftiharı,
4 Yaşamam kesinlikle şaşkınlığı;
Zira o yerde bile arzuların tahrif olmadığı,
Yani Gökte ben de bizzat hissettim böylesi gururu.[1]
7 Sen çok çabuk yıpranan bir kaftansın aslında,
Günbegün yapmazsak yeni yama,
Zamanın çarkı kırpar seni keskin makaslarıyla.
10 "Siz" diyerek başladım kelama,
Böylesi hitap kullanılmış olsa da ilkin Roma'da,
Nadir bulunur artık ora halkının ağzında;[2]
13 Az ötede duran Beatrice sözümü duyunca,
Kulak misafiri olan kadının Guinevere'nin ilk hatasına,
Öksürmesi misalince gülümsedi bana.[3]

---

1 Dünyada doğuştan sahip olunan asaletten kibirlenmek habis ve günahtır (bkz. *Araf* XI:58-72); Dante için bir aile, fertlerinin, erdemli bir hayatla kendini gösteren ruhun hakiki ve içsel soyluluğunu taşımasıyla soylu kabul edilebilir [*Convivio*] (bkz. *Araf* VII:129-3, XIV:115-23). Cennet'teyse, hâlâ insani bir zayıflık olsa bile Mesih için şehit olup Cennet'i kazanmış büyük-büyükdedesiyle gurur duymak meşrudur.

2 İtalyancadaki saygı anlamı taşıyan çoğul kişi zamiri *voi*'nin (siz) kullanımının Antik Roma'da Iulius Caesar'a hürmetle böyle hitap edilmesine dayandığı düşünülüyordu. Dante *Komedya*'da sadece Beatrice ve hürmete şayan oldukları bilhassa gösterilen birkaç ruha bu üslupla seslenir; diğer ruhlarla ve ruhlar onunla yaygın ve tekil biçim olan *tu*'yla (sen) konuşur.

3 Lancelot romansında, Kraliçe Guinevere'nin yasak aşkını ilanına kulak misafiri olan kadın, kendini belli etmek için öksürür (ayrıca bkz. *Cehennem*

16 Filhakika, başladım hitaba: "Siz babasınız bana,
Yüreklendiren sizsiniz beni konuşmaya itimatla;
Öyle yüceltiyorsunuz ki, ben aşkın geliyorum bana.

19 Nice ırmak dolduruyor aklımı kıvançla,
Tebrik etmeli kendini o da,
Takat yetirip dayanıyor bunca cereyana, sürura.

22 Ailemin kurucusu kelam buyurunuz,
Kimdi sizin atalarınız,
Hangi yıllarda çocukluğunuzu yaşadınız;

25 Anlatınız Aziz Yahya'nın ağılını,
Niceydi o sürünün kalabalığı, içinde kimler vardı,
Yüksek makamlar olan layığı."[1]

28 Yel vurdukça üzerine,
Kömür nasıl alevlenirse,
O nur da parıldadı, benim sevecen sözlerimle;

31 Gözlerime güzel göründü daha da,
Daha nazik ve müşfik bir sedayla,
Şöyle dedi bana – bugün kullandığımız lehçeyle değil ama:[2]

34 "*Ave*'nin tebliğ edildiği günden hesapla,
Annem, ki mübarektir şu anda,
Beni doğurup yükünden rahatlayıncaya,

37 Beş yüz elli ve üzerine bir otuz kez daha,
Bu kızıl seyyare buluştu Aslan'ıyla,
Pençesi altında tutuşmaya.[3]

V:127-38). Beatrice'nin gülümsemesi Dante'nin atası dolayısıyla kibre kapıldığını fark ettiğinin bir işareti ve uyarıcısıdır.

1 Floransa'nın eski merkez kilisesi, şehrin koruyucu azizi Vaftizci Yahya'ya adanmış Vaftizhane'ydi; ağıl burası, sürüyse Floransa halkıdır (bkz. *Cennet* XV:134).

2 Dante değişimi Floransa lehçesinde de vurgulamakta, Cacciaguida'nın büyük ihtimalle daha eski ve özgün bir lehçeyle konuştuğunu söylemektedir.

3 *Luka* 1:28 uyarınca Cebrail Meryem'e İsa'nın Tecesümü'nü "*Ave*/Selam, ey nimete eren kız" diyerek tebliğ eder; o günden Cacciaguida'nın doğumuna dek bir dönüşü 687 gün süren Mars, Aslan burcuna 580 kez girmiştir; yani Cacciaguida 1091'de doğmuştur. Mars'a ve Aslan'a yapılan müracaatlar, ce-

40 Atalarım ve ben geldik dünyaya,
Atlıların yıllık koşuda,
Son mahallenin sınırına ulaştıkları mıntıkada.[1]
43 Bu kadarı kâfi ecdadım hakkında,
Neydi isimleri, nereden geldiler oraya,
Sükût daha takdire şayandır sözden bu hususlarda.
46 O zamanlar Vaftizhane ile Mars heykeli arasında
Yaşayan eli silah tutabilenler sayıca,
Şimdi orada yaşayanların beşte biridir olsa olsa.[2]
49 Lakin o vakitler yurttaşlar,
–Şimdi Campi, Certaldo ve Figline'den gelenlerle karışmışlar–
Halisti en basit zanaatkâra varana kadar.
52 Ah hep komşu kalaydınız ya,
Bahsettiğim yerlerde yaşayanlarla,
Tutsaydınız sınırınızı Galluzzo ve Trespiano'da,[3]
55 Evlaydı onları almanıza aranıza,
Aguglione'nin nadanının, Signa'nın nobranının kokusuna katlanmanıza,
Ki keskin gözleri dönük yalnız irtikâba.[4]

---

sur bir asker ve din savaşçısı olarak Cacciaguida'nın kaderine semavi tesiri ima eder.

1 Floransa'da Vaftizci Yahya yortusunda yapılan yıllık at yarışında, eski şehrin mahallelerinde son varılan yer (bugünkü Eski Çarşı yakınındaki) Porta San Piero'ydu; Cacciaguida'nın aile evi buradayken, Dante'nin zamanında Alighieri ailesinin evi San Martino bölgesinde yer alıyordu.

2 Vaftizhane ile o zamanlar üzerinde tanrı Mars'ın bir heykeli bulunan köprü (bugünkü Ponte Vecchio) arasındaki erkek nüfus.

3 Campi, Certaldo ve Figline, Floransa kırsalındaki yörelerdir, buralardan aileler şehre göç edip temelli yerleşmiştir; Cacciaguida Floransa'nın topraklarını bu kadar genişletmemesi, şehrin yakındaki Galluzzo ve Trespiano'da tutmasının kâfi gelmesi gerektiğini söyler; zira izleyen yozlaşma bu nüfus karmaşasının eseridir.

4 Aile kökeninin dayandığı kırsaldaki bir kaleden soyadını alan yargıç ve siyasetçi Baldo d'Aguglione adı 1299'da hukuki bir sahtekârlığa karışmıştır (bkz. *Araf* XII:103-105); 1302'de siyasi fesat (yolsuzluk/irtikâp) suçlamasıyla Dante'yi sürgüne yollayan Kara Guelfoların üyesidir; 1311'de Dante hariç sürgündeki Ak Guelfoları affedip şehre dönme izni veren kararda da imzası vardı. Ailesi Floransa yakınındaki Signa köyünden gelen Fazio (Bonifazio) de' Mo-

58 Eğer o dünyanın en yoldan çıkmışları Caesar'a,
Üvey ana gibi davranmayıp da,
Müşfik olsalardı bir ananın olduğu gibi evladına,
61 Şimdi olanlar tüccar ve sarraf ve Floransalı,
Semifonti'de kalırdı,
Babalarının seyyar satıcılık yaptığı;
64 Ve Kontlar idare ederdi hâlâ Montemurlo'yu,
Cerchiler Acone'nin cemaatinde olurdu,
Belki Buondelmontiler de Valdigrieve'de otururdu.
67 Ahalilerin karışması birbirine,
Sarstı temellerini, fenalık getirdi şehre,
Fuzuli yemeğin, tepeleme, zarar vermesi gibi vücudun sıhhatine;[1]
70 Kör boğa öfkesinden, pervasızlığından,
Daha çabuk yere serilir kör kuzudan,
Bir bıçak ekseri daha iyi ve hızlı keser beş kılıçtan.
73 Luni ve Urbisaglia'yı getirirsen hatırına,
Nasıl erdiler sona, Chiusi ve Sinigaglia var sırada
Harap olacaklar çok yakında,
76 Duyduğunda ailelerin soysuzlaştığını dolayısıyla,
Bunu müşkül ve şayanı hayret bulma,
Şehirler bile yok olabiliyorsa.[2]

---

rubaldini bir Kara Guelfo ve 1310-1313 arası İmparator VII. Heinrich'e karşı Floransa savunmasının komutanlarından biridir.

1 Dünyanın en yoldan çıkmışları, yani papaların 12. yüzyıl sonları ve 13. yüzyılda imparatorlara muhalefeti Ghibellino-Guelfo çatışmasını ortaya çıkartmış, Floransa da bu çatışmanın sonucu olarak etki alanını kırsala doğru genişletmiş, bir ticaret merkezi olarak büyüyerek, taşrada yaşayanları şehir merkezine doğru çekmiştir; şehrin tanınan ailelerinden Vellutiler, Floransa yakınlarında bir kale olan Semifonti'den göç etmişti, Guidi Kontları 1254'te kaleleri olan Montemurlo'yu Floransa'ya teslim etmişti, Cerchilerin memleketi Floransa yakınlarındaki Acone köyüydü ve Buondelmontiler Floransa'nın güneyinde bir vadi olan Valdigrieve'de bir kaleye sahipti.

2 Kuzey Toskana ve Ancona Markiliğinde yer alan Luni ile Urbisaglia bir zamanların güçlü Roma şehirleridir ve Dante'nin zamanında tarihe karışmıştır; Ancona yakınlarındaki ve Güney Toskana'daki Sinigaglia ile Chiusi şehirleriyse yine Dante'nin zamanında nihai çöküş içindedir. Bu örnekler

79 Sahip olduğunuz her şey fanidir, tıpkı sizin gibi;
Lakin bazılarının bulması uzun sürünce nihayeti,
Ölüm gizlenir sizden, kısa olan ömürleri.
82 Ay göğünün deveranıyla, vermeden ara,
Kıyılar nasıl bir görünür bir kaybolursa,
Talih de böyle muamele eder Floransa'ya;
85 Anacağım asil Floransalıları duyduğunda,
Sakın şaşırma,
Unutuldu zira namları zamanla.[1]
88 Gördüm Ughi, Catellini ve Filippi,
Greci, Ormanni ve Alberichi ailelerini,
Meşhur yurttaşlar, daha o zamanlar başlamıştı düşüşleri;
91 Gördüm köklü olduğu kadar ulu,
Sannella ile Arcaları,
Ve Soldanieri, Ardinghi ve Bostichi soylarını.
94 Kapının yanıbaşında şu anda,
Gemiyi çevirecek enkaza,
Yeni ihanetin ağır yükü kaim olsa da,
97 Ravignaniler yaşardı orada,
O sülaleden çıktı Kont Guido ve sonrasında,
Adlarını meşhur Bellincione'den alanlar ortaya.[2]
100 Pressalar biliyordu yönetmeyi halihazırda,
Ve Galigaio çoktan sahipti yuvasında,

şehirlerin de, tıpkı aileler gibi birkaç insan ömrü sürede yok olabileceğini gösterir.

1 Ay'ın gelgit etkisi gibi, kader de izleyen dizelerde anılan eski Floransalı aileleri etkilemiştir; bazısı Cacciaguida'nın zamanında halihazırda gerileme halindedir ve Dante'nin zamanında soyları tükenmiş ya da önemsizleşmişlerdir, bazılarıysa daha o günlerden güçlüdür ve öyle kalmışlardır.

2 "Yeni ihanet," Cerchi ailesi, özellikle de Dante'nin sürgünüyle sonuçlanacak 1300-1301 buhranında Ak Guelfoların lideri olan Vieri de' Cerchi'dir (bkz. *Cehennem* VI:58-60). Cerchilerin evi şehrin San Piero Kapısının yanındaydı ve Ravignani ile Bellincione Berti'nin soyundan gelen Guidi Kontlarından satın alınmıştı.

Yaldızlı sapının başında topuz olan kılıca.[1]
103 Kürk şeridi zaten kuvvetliydi,[2]
Hakeza Sacchetti, Giuochi, Fifanti, Barucci ve Galli aileleri,
Ve o aile, teraziden kızaran yüzleri;[3]
106 Dölünden Calfucciler gelen de güçlüydü o zamanda,[4]
Sizii ve Arrigucci ailelerinden zatlar da,
Gelmişlerdi yüksek makamlara.
109 Ah, bu gördüklerim ne uluydu, süründü yerlerde sonra onurları![5]
Ve hatırlıyorum altın topları,
Her şanlı işinde tezyin eden Floransa'yı.[6]
112 Ataları böyle insanlardı işte,
Şimdi piskoposluk makamı boş hale gelse,
Semirenlerin kurulup kilise meclisine.[7]
115 Ejderha kesilen kendisinden güçsüz olup kaçana,
Kuzu gibi uysal olan ama diş gösterene ya da kesesine açana,
O kibirli sülale yükselmeye başlamıştı halihazırda,
118 Adi bir soydu ama, dolayısıyla
Ubertin Donato gücendi kayınbabasına,
Onlarla bir akrabalık kurduğunda.[8]

---

1 Şövalyelik simgesidir.

2 Pigli ailesinin işareti, kalkanlarında kırmızı zemin üzerine dikey bir şerit olarak inen, sincabın karın bölgesinin gri içindeki beyaz kürküydü.

3 Chiaramontesilerin bir ferdi 1283'te tuz satarken hileli terazi kullanmaktan suçlu bulunmuştur (bkz. *Araf* XII:103-105).

4 Donati ailesi.

5 Ghibellino lideri Farinata'nın ölümünden sonra Guelfoların sert intikam aldığı Uberti ailesi (bkz. *Cehennem* X:83-7, XXIII:107-8).

6 Ubertilerin müttefiği olan güçlü Lamberti sülalesinin işareti (bkz. *Cehennem* XXVIII:106-9).

7 Visdomini ve Tosinghi aileleri bir piskoposun yerine başka bir piskoposun atanıp makamı devralması sırasındaki ara dönemde Floransa piskoposluk bölgesini yönetmeye dair oldukça kârlı bir imtiyaza sahipti.

8 Kibirli ve çıkarcı sülale Adimarilerdi. Cacciaguida'nın döneminde henüz

121 Caponsacco çoktan göçmüştü Fiesole'den çarşıya,[1]
İnfangato ve Guida,
İyi yurttaşlardı o zamandan daha.
124 Şaşırtıcı, ama doğru bir şey anlatacağım sana,
İç surlardaki kapıya,
Adını veren ailedir Pera.[2]
127 Armaları o güçlü Baron'un nişanına atıf olanların her biri,
Ki hatırası ve kıymeti,
Şereflendirilir Tommaso yortusunda bitevi,
130 Bizzat ondan almıştır imtiyazı ve şövalyeliği,
Lakin armasında bu nişanı çerçeve içinde kullanan kişi,
Avamla ittifak etmekte şimdi.[3]
133 Mevcuttu Gualterotti ve İmportuni aileleri;
Borgo yeni komşularını esirgemeseydi,
Hâlâ orada huzurla ikamet ederlerdi.[4]
136 O hane ki başlatan kederli günlerinizi,
–Hor görülmekten sebep haklı öfkesiydi
Mahveden sizi, bitiren saadet senelerinizi–
139 Faziletliydi o zamanlar hem kendisi hem refikleri.

önemsiz ailelerden biriydi ve Bellincione Berti'nin damadı Ubertin Donato (Ubertino Donati), baldızının bu aileden biriyle evlendirilmesi hususunda kayınbabasına muhalefet etmişti.

1 Eski çarşısının yakınında oturan Caponsacchi ailesi.

2 Pera ya Dante'nin zamanında tarihten silinmiş bir aile ya da varlıklı Peruzzilerdir.

3 Güçlü Baron, Toskana Markisi Ugo'dur (ö. 1001); ölümü her yıl Aziz Tommaso Yortusunda (21 Aralık), mezarının bulunduğu Badia Kilisesinde anılırdı. Muhtelif Floransalı soylu aileler onun armasının benzeri aile armaları taşıma imtiyazına sahipti. Ailesi Ugo'nun armasını altın bir çerçeve içinde tasvir ederek kullanan Giano della Bella, soyluların Floransa'da imtiyazlı, siyasi ve idari mevki sahibi olmasına son veren Adalet Nizamnamesi'nin başyazarıydı.

4 Gualterotti ve İmportuni aileleri Floransa'nın Borgo Santi Apostoli mıntıkasında yaşıyorlardı; şehrin ilerde içine düşeceği ihtilafın sebebi olacak Buondelmonti ailesi buraya yerleşmişti.

Ey Buondelmonte, dinleyip başkalarının tavsiyelerini,
Bozup evlilik taahhütünü getirdin bu felaketi![1]
142 Sevinç içinde olurdu şimdi mahzun nice kişi,
Şayet Tanrı Ema'ya teslim etseydi,
Şehre ilk geldiğinde seni.[2]
145 O hasarlı taşa bekleyen köprüsünü,
Şarttı Floransa'nın bir kurban vermesi,
Huzurlu günlerinin sonuna geldiğinin alameti.[3]
148 Bu aileler ve onlara eşlik edenlerdir gördüklerim,
Budur bildiğim Floransa benim, öylesine dingin,
Yoktu ağlamasına sebep şehrin.
151 Öyle şanlıydı şehir bu ailelerle,
Halkı tanınırken hakkaniyetiyle,
Ne ters asılmıştı zambak gönderine,
154 Ne de kan rengine boyanmıştı hizip nefretiyle."[4]

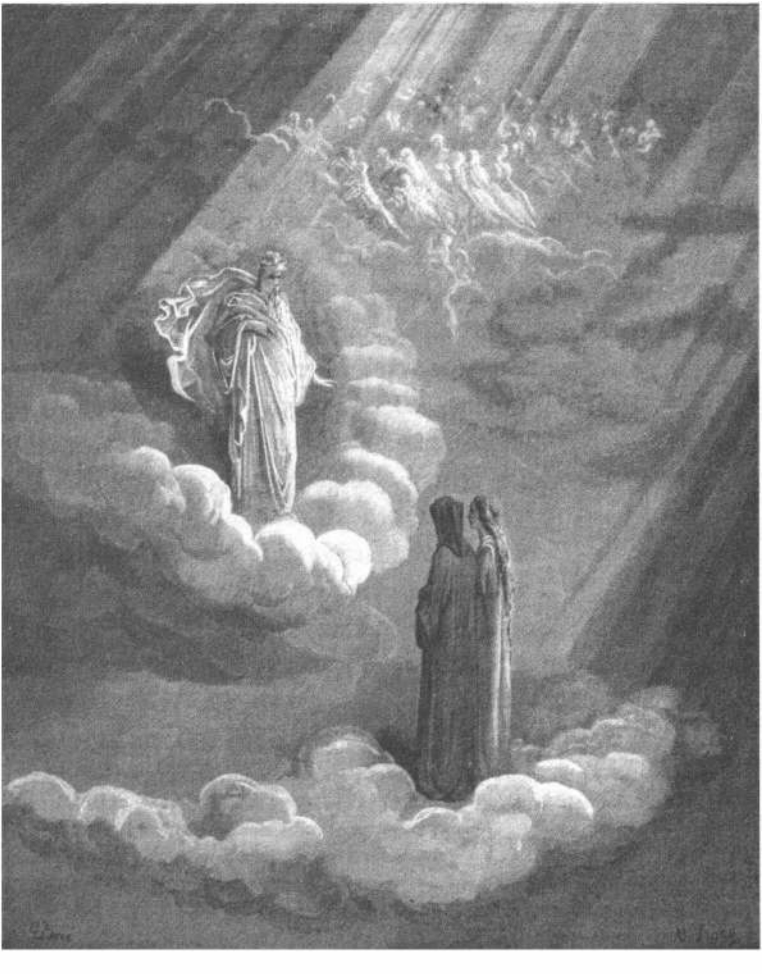
---

1 Floransa'nın huzur ve saadet günlerine son veren Amidei ailesidir. 1215 senesinde Buondelmonti ailesinden Buondelmonte dostlarının lafıyla Amidei ailesinden bir kadınla evlenme akdini bozar; Amideiler ve müttefikleri intikam olarak onu Arno nehri üzerindeki köprüde öldürürler (bkz. *Cehennem* XXVIII:106-9). Bu cinayet şehri Guelfo ve Ghibellino hizipleri olarak ikiye böler ve yüzyıl boyunca devam edecek şiddet ve çatışmanın kökeni olarak kabul edilir.

2 Ema, Floransa ile Buondelmontilerin kırsaldaki haneleri arasındaki bir ırmaktır.

3 Buondelmonte'nin öldürüldüğü köprünün üzerinde o dönem bir Mars heykeli mevcuttu (bkz. *Cehennem* XIII:146-51).

4 Guelfolar ile Ghibellinolar arasındaki çatışmalar neticesinde 1251'de Guelfolar Floransa'nın simgesi olan kırmızı zemin üzerindeki beyaz zambağı, beyaz zemin üzerindeki kırmızı zambak olarak kullanmaya başlar. Bayrağı göndere ters çekmek büyük bir zafer sonrası mağlubu küçük düşürmek için kullanılan bir simgeydi.

KANTO XVII

O delikanlı ki neden olan hâlâ, babaların oğullarına
İhtiyatlı davranmasına, hani gelince imalar kulağına,
Emin olmak için hemen varmıştı Klymene'nin yanına,[1]
4 İşte onun misalinceydim ben de,
Öyle görünüyor olmalıydım Beatrice ve
Yerinden benim için seyirtip gelmiş o kutsal kandil nezdinde.[2]
7 Dedi ki Hanımım bu nedenle:
"Arzunun alevini zahir et, görünebilsin böylece,
Senin deruni mührünü nasıl taşıdığı iyice;
10 Bilmediğimizden değil söyleyeceklerini,
Edin diye susuzluğunu dile getirme âdetini,
Verebiliriz böylece dindirecek içeceği."[3]

---

1 Apollon ile Klymene'nin oğlu Phaethon'a gerçekte Apollon'un oğlu olmadığı söylenir; delikanlı önce hakikati annesine danışır, akabinde de Apollon gönlünü almak için onun güneş arabasını sürmesine izin verecek ve bu iznin Zeus'un (Iuppiter) yıldırımıyla ölümcül sonuçları olacaktır (bkz. *Cehennem* XVII:106-8; *Araf* IV:72-3, XXIX:118-20).

2 Kutsal kandil Cacciaguida'dır.

3 Beatrice ve Cacciaguida Dante'nin zihnindeki soruyu bilseler bile münasip kelimelerle ifade etmesini istemektedirler, zira izleyen anlatı da göreceğimiz gibi bu *Komedya*'nın en şahsi, hatta özyaşamöyküsel bölümünü teşkil etmektedir. Dante ve diğer Ak Guelfo liderlerinin resmi görevdeyken irtikâp ve fesatla suçlanması (27 Ocak 1302), hakkında ölüm cezasıyla Dante'nin Floransa'dan kovulması (10 Mart 1302), bir sürgün ve şair olarak kendilerinde sığınma, misafirperverlik ve destek bulduğu muhtelif İtalyan soylularının hizmetinde geçen sonraki hayatı işte bu soru sayesinde anlatıya dahil olur.

13 "Ey soyumun sevgili kökü, makamın öyle yüksek ki,
Bakıyorsun o Fevk'e, içinde tüm zamanların olduğu tek bir şimdi,
Ve dünyevi zihinlerin iki geniş açının aynı üçgeni,
16 Paylaşamayacağını görebilmesi gibi,
Daha gerçekleşmeden, olmadan vaki,
Görebiliyorsun muhtemel şeyleri;[1]
19 Vergilius'un nezaretindeyken,
Ruhlara şifa veren Dağ'ı tırmanırken,
Ve ölüler âlemine inerken,
22 Kasvetli sözlerle bahsedildi geleceğimden;
Buna rağmen talihin rüzgârları karşısında hakikaten,
Bir mikâp gibi hissediyorum kendimi ben;[2]
25 Yine de teskin eder arzumu bilebilirsem,
Nasıl bir kaderdir bana erişen,
Zira daha hafif çarpar ok, gelişi beklenen."
28 Benimle konuşan evvelinde,
O parlak nura bunları söyledim de,
Beatrice'nin isteğiyle, itiraf ettim arzumu böylece.
31 Dolambaçlı laflarla değil, bir vakitler sersemleri
Kandırmak için kullanılan dünyadaki hani,
Tanrı'nın Kuzusu'nun maktul olup günahlarımızı silmesinden evveli,[3]

---

1 Cacciaguida Fevk'te, yani bulunduğu Cennet'in en yücesindeki Tanrı'nın Zihni'nde, insanların geometrinin temel prensiplerine vâkıf olması gibi bir kesinlikle Dante'nin gelecekteki hayatının olaylarını görebilmektedir; hatırlanacağı gibi bu olaylara dair muğlak kehanetler daha önce de Cehennem ve Araf'ta bir dizi ruh tarafından yapılmıştır; şimdi okuyacağımız geçmişten geçmişe kehanet örüntüsü (1308-1320 arasında yazılıp 1300 yılı baharında gerçekleştiği söylenen yolculukta 1302 ve sonrasındaki olaylara kehanetler) ilk kez sarih bilgiler verecektir (bkz. *Cehennem* VI:61-72, X:79-81, XV:61-72, 88-96, XXIV:140-51; *Araf* VIII:134-9, XI:139-41).

2 Dante kötü talihin darbeleri karşısında sağlam, altı yüzlü, devrilmesi zor bir mikâp, yani küp olduğunu düşünmektedir (bkz. *Cehennem* XV:91-6).

3 Mesih'ten önceki pagan çağların muammalı kehanetleri.

34 Vazıh sözlerle ve berrak bir lisanla,
Cevapladı beni o muhabbetli baba,
Tebessümüyle hem mahfuz hem malum da:
37 "İhtimaller ki sizin maddi dünyanızı yazan
Kitabın dışında mevcut olmayan,
Ebedi Tasavvur'da tasvirlidir muntazaman;
40 Ama bu gelmez kaçınılmazlık anlamına,
Tıpkı bir geminin seyreden akıntıyla,
Yönünün tayin edilemeyişi gibi onu izleyen bakışlarla.
43 İşte bana bu Tasavvur'dan,
Kulağın tatlı ezgileri duyması gibi bir orgtan,
Tecelli etmekte neler hazırlıyor senin için zaman.[1]
46 Hippolytos'un ayrılmak zorunda kalışı gibi Atina'dan,
İftira atılınca üzerine zalim üvey anası tarafından,[2]
Senin de çıkman iktiza edecek Floransa'dan.
49 Buna hükmedildi çoktan, yaklaşıyor olacak olan,
Pek yakında icra edilecek her gün Mesih'i alıp satan,
O makamda bunu tertipleyip tasarlayan tarafından.
52 Mutat olduğu gibi suçu,
Mağdura yükleyecekler galeyana getirip umumu,
İlahi intikam şahitlik edecek ama hakikate tekzip eden bunu.
55 Candan sevdiğin ne varsa bırakacaksın ardında,
Sürgün yayının bu daha,
Attığı ilk ok olacak sana.
58 Öğreneceksin yâd elin ekmeğinin tadı

---

1 İhtimaller, yani tesadüfi vakalar ve olaylar zinciri sadece dünyada meydana gelir. Tanrı bunları önceden bilse de kaçınılmaz değillerdir. Dante'nin gelecekteki hayatı Tanrı'nın sır dolu takdiri ilahisinin, sürgündeki bir adamın böylece iyi bir şair olmasının kanıtı olarak sunulur.

2 Hippolytos, Theseus'un oğlu ve Atina prensidir. Üvey annesi Phaidra onu kendisine âşık olmakla suçlar ve Hippolytos şehirden kaçmak zorunda kalır [Ovidius].

Nasıl da yavan, nasıl tuzlu ve ne ıstıraplı,
İnip çıkmak başkalarının basamaklarını.[1]
61 Ancak omuzlarına en ağır gelen yük ise,
Fesatları olacak budala refiklerinin, birlikte
Düştüğün o gurbet vadisine;
64 Hepsi öfkeli sana, nankör tamamıyla,
Ve kin dolu olacaklar da hemen sonra,
Senin değil onların alınları boyanacak kızıla kanla.
67 Eylemleri olacak vahşiliklerinin kanıtı,
Buna mukabil en iyi koruyacak şey itibarını,
Tutmandır yalnız senden ibaret tarafı.[2]
70 İlk misafirhanen ilk sığınağın,
Nezaketi olarak yüce Lombardiyalının,
Kutsal kuş onun merdivenine durur yakın;
73 Öyle şefkatli olacak ki sana ihtimamında,
İstemek ve vermek hususunda,
Başkalarında sonra olan, önce olacak onda.[3]

---

1 "Mesih'i alıp satan o makam" din tüccarlığın şehri Roma'daki Papalık, "tertipleyip tasarlayan" ise Papa VIII. Bonifacius'tur; Floransalı Kara Guelfolar onun yardımına başvurmuş, yolladığı arabulucu IV. Philippe'in kardeşi Valoisli Charles, Ak Guelfo hükümetinin devrilip, liderlerinin Dante'nin de sürgüne yollanmasına neden olan Kasım 1301 darbesini mümkün kılmıştır (bkz. *Araf* XX:70, 1. dipnot). Dante böylece fakirlik içinde küçük düşecek, başkalarının evleri ve misafirperverliklerinin elverdiği kadarıyla kıt kanaat yaşamaya başlayacaktır.

2 1302-3'te, sürgündeki Ak Guelfolar Floransa'da iktidarı geri alabilmek için bir dizi başarısız çatışmaya girer; 1304'te, Dante hizbinden ayrıldıktan hemen sonraysa orduları çok ciddi bir bozguna uğrar. Guelfolardan ayrıldıktan sonra Dante, İtalya'nın idaresi meselelerinde kendi müstakil çözümü üzerine düşünmeye başlar; klasikler üzerine çalışmaları ve Roma tarihi üzerine yoğunlaşması neticesinde fikirleri ılımlı ve idealist bir Ghibellino pozisyonuna doğru evrilir, ki hiziplerin pençesinde ve kendi aralarında savaşan İtalyan şehir devletlerine barış, adalet ve gerçek hürriyetin gelmesinin tek koşulu artık ona göre Roma İmparatorluğunun yeniden canlanmasıdır. Bu nedenle VII. Heinrich'in İtalya Seferini şevkle destekler ve habis Floransalıların onun imparatorluk hükmünün altına girmelerini umar [*Epistulae*].

3 Yüce Lombardiyalı, muhtemelen Bartolomeo della Scala'dır ve 1301-4 arası Verona Sinyorudur; aile armaları merdiven (*scala*) ve Ghibellinolar olarak imparatorluğa biatlarını simgeleyen kartaldır. Dante daha yardımını isteme-

76 Onun yanında tanışacaksın bir adamla,
Doğuştan taşıyor bu yaman seyyarenin damgasını da,
Muteber olacak tüm yaptıklarıyla.
79 Halk haberdar değil ondan daha,
Çok küçük zira, dokuz yıldan biraz fazla
Döndü bu küreler onun etrafında;
82 Ama Gaskonyalının soylu Heinrich'i aldatmasından önce,
Bazı kıvılcımlar işaret edecek bu Lombardiyalının erdemine,
Zahmetten çekinmeyip, gümüşe itibar etmemesine.
85 Nihayetinde âlicenaplığı öyle meşhur olacak ki,
Bu hususta düşmanları dahi,
Sükût ettiremeyecekler dillerini.
88 Velhasıl güven ona ve onun iyiliklerine,
Nice şeyin değişmesine o olacak vesile,
Zengin adamlar ile dilenciler yer değiştirecek sayesinde;
91 Sana ona dair söylediklerimi yaz da zihnine,
Sakla orada, kimseye söyleme."[1]
İnanamayacağı gözle görenlerin bile

---

den, cömertliğini sunmuştur.

1 Dante'nin Bartolomeo'nun yanında tanışacağı adam, *Komedya*'nın yolculuğunun gerçekleştiği söylenen 1300 senesinde henüz dokuz yaşında olan küçük kardeş Can Francesco (Cangrande) della Scala'dır (1291-1329); VII. Heinrich tarafından imparator naibi olarak atandıktan sonra 1312'de Verona'nın tek idarecisi olur. Muhtemelen 1313'te Heinrich'in ölümünden hemen sonra Dante Verona'ya gitmiş, danışman, şair ve nedim olarak Cangrande'nin hizmetine girmiştir; 1316'da minnettarlık ve sevgiyle Dante, *Cennet*'in bazı kantolarını Cangrande'ye sunmuştur [*Epistulae*]; burada, Cacciaguida'nın kehaneti vasıtasıyla onun muhtaçları, adanmışlık ve cömertlikle himaye etmesine hürmetini bir kez daha gösterir. 77. dizede Mars'ın insanda askeri hüner ve cesarete yönelik istidata tesiri vurgulanmaktadır. Gaskonyalı ise, 1312'de Roma'da taç giymesinin neredeyse hemen sonrasında yeni imparator VII. Heinrich'ten desteğini çeken Papa V. Clemens'tir (bkz. *Cennet* XXX:142-4, 2. dipnot).

94 Bu şeyleri anlatıp şunu ekledi akabinde:
"Evlat, haşiyedir bunlar daha evvel işittiklerine,[1]
Tuzaklardır kurulmuş birkaç yılın içine.
97 Yine de istemem haset edesin hemşerilerine,
Ömrün uzun olacak yeterince,
Şahit olacaksın vefasızlıklarının cezasını çektiklerine."
100 Böylece o kutsal ruh sükût etti,
Bu hali alıp benden çözgüleri,
Atkıları atıp kumaşı dokumayı bitirdiğine delaletti.[2]
103 Cevapladım hemen kendisini, endişeli,
Bulmuşken gören, bihakkın meram eden ve kendisini seveni,
Nasihat almaya can atan biri misali:
106 "Görüyorum iyice, ey babam nasıl süratle geliyor üzerime,
Zaman vurmak için silleyi de,
Ona hazır olmayana daha serttir bu darbe;
109 Zırh kuşanayım ben de basiretle o halde,
Madem ki veda edeceğim en sevdiğim yere,
Kaybetmeyeyim diğer şeyleri dizelerim vesilesiyle.
112 Nihayetsiz acının âleminin derinliklerinde,
Ve Dağ'da, ki o güzel zirvesinde,
Yukarı çıkartıldım Hanımımın gözleriyle,
115 Ve akabinde nurdan nura Gökte,
Öyle şeyler öğrendim ki anlatmam gerekirse,
Tadı çok acı, çok sert gelir nicesine,
118 Mamafih eğer çekingen bir dost olursam hakikate,
Şimdiki zamandan geçmiş gibi bahsedenlerle,

---

1 Daha önceki kehanetleri izah eden özel ayrıntılar ve ekler sunulmuştur (bkz. *Cehennem* XV:90).

2 Cacciaguida, tüm kehanetlerdeki boşlukları doldurarak (atkıları, çözgülerle birleştirip kumaşı dokumayı bitirerek) Dante'ye kaderini bütünüyle göstermiştir.

Birlikte süreceğim hayatı zayi etmez miyim bir de."
121 O nur ki içinde bulduğum hazine,
Tebessüm etti de, ışıldayıp önce,
Üzerine güneş vuran altından bir ayna misalince,
124 Cevap verdi akabinde: "Vicdan karaya dönmüşse,
Başkasının veya kendisinin utanç yüküyle,
Haşin bulacaktır senin sözlerini elbette.
127 Ama hakikati eğme bükme,
Ne gördüysen onu beyan et de,
Kaşısınlar kaşıntıları neredeyse!
130 Kelamın ilk tadışta nahoş gelse de,
Nihayetinde sindirildiğinde,
Hayati bir gıda olacak onu yiyene.
133 Senin bu haykırışın rüzgâr misalince,
Sert esecek en çok yüksek zirvelerde,
Az buz sebep değil bu şereflenmene.
136 Bunun içindir ki bu kürelerde,
Dağda ve kederli vadilerde,
Namı şanı bilinen ruhlar gösterildi gözüne;
139 Zira seni dinleyenlerin zihni,
Şüpheyi bırakıp bir kenara sana itimat etmezdi,
Verilen misallar olsaydı kökü meçhul ve gizli,
142 Veya iddialar çok zayıf, çok örtülü."[1]

---

1 Dante'nin ikilemi *Komedya*'sının içerdiği hakikatler, mesajlar ve hakaretlerin muhtemel ev sahipleri ve hamilere nahoş gelebileceği, ancak eğer hakikati cesurca yazmazsa da gelecek kuşaklar arasında edineceği şöhreti yitireceğidir. Cacciaguida'nın cevabını *Komedya*'nın ahlaki ve ıslahatçı gayesini tayin eder: İnsanların bu hayattaki eylemlerinin öteki hayatta nasıl adilane cezalandırıldığı, arındırdığı veya ödüllendirildiğinin muteber ve sarih örneklerini sunmak vasıtasıyla suçluların vicdanını rahatsız etmek ve özellikle liderlerini tenkit ve tahkir ederek toplumu düzeltmek.

KANTO XVIII

Şimdi kendi dahili kelamının o kutlu ayna,[1]
Dalmışken hoşnutluğuna, ben de kendiminkileri
    tatmaktaydım da,
Yumuşatıyordum acılıklarını tatlılıklarıyla;
4 Beni Tanrı'ya götüren Hanım dedi ki o lahza:
"Yönelt düşüncelerini bu tarafa, hatırla,
Yakınım ben her hatanın yükünü sırtımızdan alana."
7 Duyunca Tesellicimin muhabbetli sesini,
Döndüm kendisine, şimdi imtina ederim yapmaya
    tasvirini,
Nasıldı kutsal gözlerindeki sevgi,
10 Sadece itimat edemediğimden değil sözlerim gelir
    mi kâfi,
Filvaki hafızamın mümkün değil, kendi derinine
    bu kadar inmesi,
Başka biri olmadıkça onun rehberi.
13 O ana dair sadece şunu söyleyebilirim ki,
Görür görmez kendisini,
Herhangi başka ihtiyacın ruhumda kalmadı tesiri,
16 Ebedi Sevinç madem ki,
Vasıtasız parlıyor Beatrice'de ve gözleri
Yansıtıp bu nuru memnun ediyor beni.
19 Zaptedip irademi tebessümün görkemiyle,
Dedi ki: "Dön ona ve dinle;

---

1 Tanrı'nın nurunu gören ve yansıtan Cacciaguida.

Cennet benim gözlerimde değil sadece."
22 Burada, dünyada, hisleniriz ya bazen hararetle,
Kifayet eder ruhu kaplamaya bütünüyle,
Zahir olur hatta hisler çehremizde,
25 İşte benzer biçimde, kendisine doğru döndüğümde,
O kutsal ateşin alevlenmesiyle,
Anladım biraz daha konuşmak istediğini benimle.
28 Ve başladı söze: "Bu beşinci boğumunda o Ağaç'ın,
–Ki tacından aşağı doğru büyüyen ve yazın kışın
Meyve veren ve yaprakları dökülmeyen bihakkın–[1]
31 Mübarek ruhlar vardır, aşağıda, yeryüzünde,
Öyle muteberlerdi ki Göğe gelmelerinin evvelinde,
Her şiir zenginleşir onların bahsiyle.
34 Bu nedenle haçın kollarını bak şimdi,
Söylediğim ruh ismini,
Işıldayacak bulutun içinde bir şimşek gibi."
37 Bir nurun parıldayıp aktığını gördüm haç boyunca,
Yeşu isminin anıldığı lahza,
Ki isim katiyen hareketten evvel gelmedi kulağıma.[2]
40 Şanlı Makkabi'nin ismi söylenince,
Bir alev gördüm dönen kendi çevresinde,
Sevinçti bu topacı kamçılayan şevkle.[3]
43 Sonra Charlemagne ve Ronald anıldı isimleriyle,[4]
Pürdikkat baktım bu çifte,

---

1 "Ağaç," Cennet, beşinci boğumuysa beşinci gök olan Mars'tır; taç en yücedeki Arş-ı Âlâ'daki Tanrı'dır.

2 Yeşu, Musa'nın halefidir; İsrailliler onun önderliğinde Vaat Edilmiş Toprakları fetheder (bkz. *Cennet* IX:124-5).

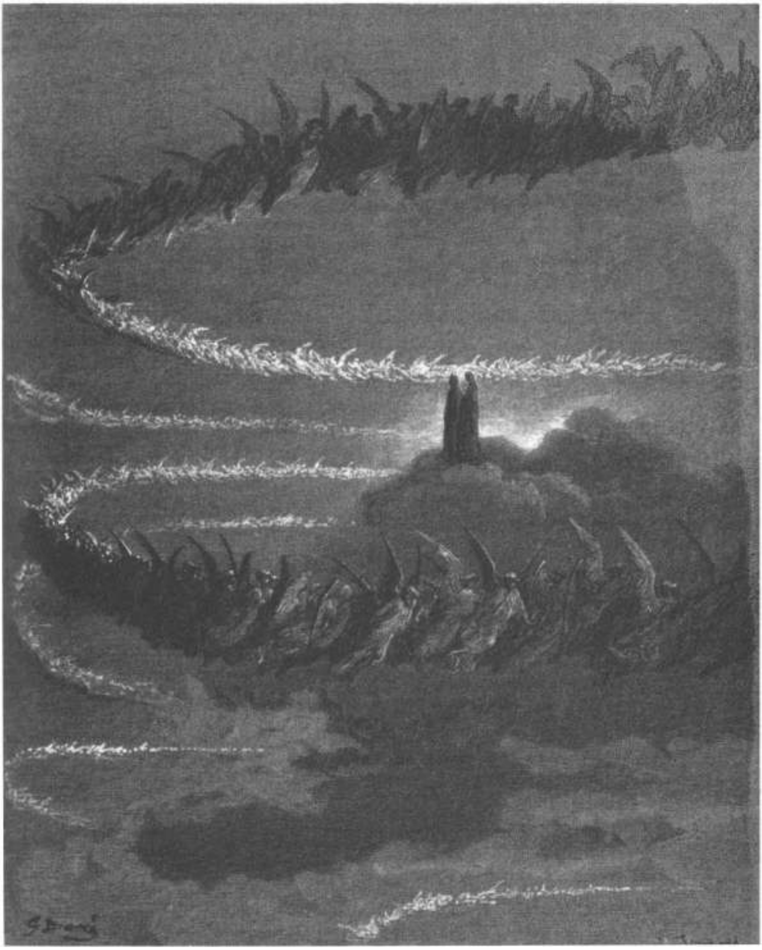
3 Yehuda Makkabi (Judas Maccabeus; ö. MÖ 160), zorba ve din düşmanı Suriye Kralına karşı dinlerini savunmak için savaşan Yahudilere önderlik eden kahraman.

4 Frankların Kralı ve sonra İmparator Charlemagne, Kilise adına Lombardiya'da Lombardlarla (bkz. *Cennet* VI:94-6), İspanya ve Fransa'daysa Müslümanlarla savaşmıştır. Roland ise Charlemagne'ın Müslümanlarla savaşlarını konu olan ortaçağ romanslarının namlı Hıristiyan şövalyesidir (bkz *Cehennem* XXXI:16-18).

Şahinlerinin uçuşunu izleyen bir şahinci misalince.
46 Peşi sıra Guillaume ve Rainouard ile
Dük Godefroy ve Robert Guiscard yine,
Çekti bakışlarımı haçın üzerine.[1]
49 Akabinde, benimle muhatap olan ruh karışıp diğer nurların içine,
Benden ayrılırken gösterdi maharetini de,
O mugannilerle terennüme katılıp bu küreде.
52 Döndüm sağ yanıma ben de,
Anlayabileyim diye, acaba işaret ediyor mu Beatrice,
Şimdi ne yapmam gerektiğini söz ya da ifadesiyle,
55 Ve gördüm gözlerinde öyle bir saflığı ve sevinci ki,
Şimdiki çehresinin güzelliği,
Geride bırakıyordu başka vakitlerdeki, hatta son gördüğüm halini.
58 İyi amelle meşgul olan kişi,
Hissederek daha büyük sevinci,
Fark ederse günbegün erdeminin geliştiğini,
61 İşte ben de öyle birlikte deveran ettiğim,
Göğün yayının genişlediğini fark ettim,
Görünce şimdi daha da güzelleştiğini Mucizemin.
64 Beyaz tenli bir kadının yüzünden,
Sıyrılınca mahcubiyetinden,
Bu değişim nasıl okunabilirse hemen,

---

[1] Bir dizi ortaçağ destanında Charlemagne'ın generallerinden biri olarak muhtelif lakaplarla anılan Guillaume d'Orange (ö. 812), Toulouse Dükü'dür; daha sonra keşiş olmuştur ve kurduğu manastırdan hareketle Guillaume de Gellone olarak da bilinir. *Guillaume'nin Şarkısı* destanında daha önce Müslüman olup Hıristiyanlığı kabul eden, onunla yan yana savaşıp nihayetinde tıpkı onun gibi manastıra kapanan Rainouard (Rennewart) isimli bir dev Guillaume'ye eşlik eder. Lorraine Dükü Godefroy (Godfrey) de Bouillion (ö. 1100) Birinci Haçlı Seferine liderlik eder ve 1099'da Kudüs'ü alır. Norman Hauteville ailesine mensup Robert (ö. 1085) ise Guiscard (Kurnaz) lakabıyla tanınır ve Güney İtalya'yı fethedip Akdeniz'de bir dizi maceraya atılmıştır. Sicilya ve Calabria'da Müslümanlarla savaştığı düşünülür.

67 Çevirdiğimde gözlerimi bu misalce gördüm ki,
Gitmiş Mars'ın ahmeri, mutedil altıncı seyyarenin
şimdi,
Beyaz göğü sarmalıyor beni.[1]
70 Namı şen Jüpiter meşalesi,
Sevginin kıvılcımlarıyla olduğu havi,
Şekil verip gösterdi bana konuştuğumuz işaretleri.[2]
73 Kıyıdan havalanan kuşlar hani,
Sevinç içinde sanki temin ettikleri için iaşelerini,
Uçarlar ya oluşturup kâh daire, kâh başka biçimde
bir sürüyü,
76 Burada da kutlu ruhlar nur içindeki,
Uçuşup etrafta dillerinde ilahi,
Oluşturdular hep birlikte önce *D*, şimdi *I*, şimdi de
L şeklini.
79 Önce hareket edip ilahilerinin vezniyle,
Bir harfi şekillendirmeyi bitirince,
Akabinde beklediler bir süre sessizce bu halde.
82 Ey ilahi Pegasea verdin dâhilere,
İzzet ve uzun ömür ki senin vesilenle,
Onlar da verdi bunları krallıklara ve şehirlere,
85 Ver ışığını bana da böylece,
Tasvir edebileyim bu işaretleri yazdığım gibi zih-
nime,
Kudretin zuhur etsin şu kısa dizelerde![3]
88 Bu mübarek ruhlar beş kere yedi

---

1 Kırmızıdan tekrar beyaza dönülmüş, yani Dante Mars'tan Jüpiter'e yükselmiştir. Tanrı Iuppiter'den müsemma Jüpiter onun parlaklığını/neşesini alır.

2 "Konuştuğumuz işaretler" harfler/kelimelerdir. Jüpiter'in havi olduğu, orada bulunan ruhlar/kıvılcımlar, harfler meydana getirip Dante'ye bir cümle sunacaklardır.

3 Musaların kutsal pınarının, Helikon tepesinin toprağına Pegasus toymağıyla vurduğunda fışkırdığı efsanesinden hareketle "Şiir," Pegasea adında, şairlere ve eserlerinde anıp ölümsüzleştirdikleri halklar ve devletlere kalıcı bir şöhret kazandıran bir Musa olarak kişileştirilmektedir.

Kez aldılar sesli ve sessiz harflerin şeklini,
Belledim öğeleri, bana gösterildiği gibi.
91 *DILIGITE IUSTITIAM* fiil ve nesneydi,
Önce bunlar tasvir edildi,
Sonra *QUI IUDICATIS TERRAM* geldi.[1]
94 Beşinci kelimenin *M*'sini oluşturup akabinde,
Bozmayıp tertiplerini durdular o halde; bu kertede,
Altın kabartmayla işlenmiş gibi göründü Jüpiter'in gümüşü de.
97 Başka nurlar indi sonra *M*'nin tepesine,
Alıp yerlerini bir yandan terennüm etmekte,
Sanırım bu hayırlı harf çekiyordu onları kendisine.[2]
100 Yanan bir kütüğe vurulduğunda,
Sayısız kıvılcım saçılır ya etrafa,
–Ve bazı budalalar kalkışır bu kıvılcımlardan fal bakmaya–
103 O *M*'den, binden fazla nur saçıldı da aniden işte,
Kimi uzaklaşmadı fazla, kimiyse çıktı çok yükseğe,
Yerleştiler sanki onları tutuşturan Güneş'in tanzim ettiği mevkilere.[3]
106 Her bir nur vaziyet alınca kendi yerinde,
Gördüm ki bu ateşlerin tertibi gözlerimin önünde,
Şekil vermiş bir kartalın başı ve boynunun tasvirine.
109 Çizenin bu tasviri yoktur rehberi,
Kendidir kendisinin delili; O'ndan vaki,

---

1 Latince ifade *Süleyman'ın Hikmeti* 1:1'den "Sevin Adaleti, ey dünyanın hâkimleri"dir.

2 Sabit kalan "M" harfi muhtemelen monarşiyi, yani Roma'nın dünya çapında yargı yetkisini ve böylece İmparatorun dünyadaki bütün krallıklar ve şehirler nezdinde en yüce adalet nâzırı olduğunu ima etmektedir.

3 Güneş, yani Tanrı, Gökteki ruhların şekil verdiği tasarımları ve izleyen dizelerde anılacağı gibi mesela dünyanın farklı yerlerinde bulunup içgüdüsel olarak aynı biçimde yuva kuran kuşlar gibi tüm mahlukatın tabiatını yaratan Sanatkârdır (bkz. 109-111. dizeler).

Her bir kuş yuvasında zahir teşkil kudreti.
112 Diğer kutlu ruhlar önce huzur eden *M*'nin üzerinde,
Girmişken bir zambak şekline,
Hareket edip bir nebze, şekil verdiler kartalın gövdesine.
115 Ey tatlı seyyare, ne ve nice mücevherler delalet,
Burada, dünyada, adalet,
Senin süslediğin göğe emanet![1]
118 Bundan sebep, senin tesirini ve deveranını,
Başlatan o Akıl'a ediyorum duamı, kollasın o mekânı,
Yükselten senin şualarını sönükleştiren dumanı;
121 Bir kez daha rastgelsin O'nun öfkesine,
Alışveriş edenler o mabedin içinde,
Duvarları inşa olan şehitlik ve mucizelerle.[2]
124 Ey göğün orduları sizdedir fikrim,
Takılıp peşine kötü örneğin,
Dünyada yoldan çıkanlar için siz de dua edin!
127 Eskiden kılıçla savaş edilirdi,
Şimdi savaş gasp etmek oldu ekmeği,
Müşfik Baba'nın kimseden esirgemediği.[3]
130 Ama sen, yazan sadece silmek için sonra,
Şunu hatırla: Petrus ve Pavlus, olanlar mevta,

---

1 Ortaçağ hattında 'M' harfi zambağı andırırdı. Jüpiter'de ruhlar tarafından teşekkül edilen kartal tasviri eskiden Roma İmparatorluğuna emanet edilmiş cihanşümul dünyevi adaletin kaynağı olan semavi Adalet'i temsil eder (bkz. *Araf* X:80-81, XXIX:107; *Cennet* VI:1-9, 28-111, XIX:16-18, 101-2, XX:8-9).

2 "O mekân" Papalık ve onun idari birimleri, mesela yeni papanın seçilişini dumanla bildiren işleyişidir, ki papalar ve Kilise liderliği dünyayı şerre sevk eden kötü örnekleri teşkil etmektedirler (bkz. *Araf* XVI:98-114, 127-9); Kiliseyi kirlettikleri bu halleriyle *Matta* 21:12 uyarınca İsa Mesih'in mabetten kovduğu sarraf ve tüccarlara benzemektedir.

3 "Ekmek" nimetler ve Tanrı'nın, Kilisenin herkese tarafsız olarak vermesini istediği ruhani faydalardır; lakin papalar bu ruhani yetkilerini suiistimal etmekte, aforoz ve tahditleri askeri ve siyasi düşmanlarına karşı silah olarak kullanmaktadırlar.

Senin viran ettiğin bağ uğruna, yaşıyorlar hâlâ!
133 Şöyle diyebilirsin tabii: "Beni ziyadesiyle teşvik eden,
O zattır münzevi hayatı seçen,
Bir raks yüzünden şehit edilen,
136 Balıkçı'yı veya Pavlus'u bilmem."[1]

---

1 Hitap edilen kişi (1316-34 yılları arasında tahtta olan) Papa XXII. İoannes'tir; yalnızca sonrasında feshedip kendine çıkar sağlamak için fermanlar (mesela aforoz kararları) çıkarmakla suçlanmaktadır. Bağ, yani Kilise (bkz. *Cennet* XII:71-2) için ölen Petrus ve Pavlus hâlâ Cennet'te yaşamaktadır. Münzevi, Vaftizci Yahya'dır ve *Matta* 14:6-11'in anlatısı uyarınca Kral Hirodes, kendisi için raks eden Salome'yi mükâfatlandırmak için Yahya'nın başını vurdurmuştur. Dante'nin kinayeli suçlamasıyla XXII. İoannes'in sadık olduğu yegâne şey olduğuna işaret ettiği altın ve gümüş Floransa florinlerinin üzerinde Vaftizci Yahya'nın tasviri basılıdır. "Balıkçı" ise Resul Petrus'tur (bkz. *Araf* XXII:63)

KANTO XIX

Açık kanatlarıyla belirdi önümde o güzel simge,
Tasvir olan bu tatlı semerede,
Sevinç bulan ruhların terkibiyle.
4 Her nur görünüyordu bir yakut gibi,
Her birinde öyle parlıyordu ki güneşin bir huzmesi,
Güneş külliyen gözlerime yansıyordu sanki.
7 Şimdi anlatmam gerekenleri daha önce,
Hiç kimse getirmedi dile, yazılmadılar mürekkeple,
Canlanmadılar bile muhayyilede;
10 Gördüm gagayı ve duydum kelam etmekte,
"Biz" ve "bizim" demek isterken fikrinde,
"Ben" ve "benim" geliyor dile.[1]
13 Başladı şöyle: "Hem adil hem de merhametli olduğum için,
Burada izzete yükseltildim,
Sadece arzulayarak ulaşmanın olmadığı mümkün;
16 Öyle bir hatıra bıraktım ki yeryüzünde,
Benim misalimi takip etmeseler de,
Kötüler bile onu övmekte."[2]
19 Hissedilmesi gibi tek bir ısının nice közden,
Tek bir ses yükseliyordu nice sevgiden
Mürekkep kartal tasvirinden.

---

1 Kartaldaki ruhlar, adalet ve sevgiyle birleşmiş bir cemaatin mükemmel uyumunu sergileyecek biçimde birinci çoğul yerine birinci tekil şahısta konuşmaktadırlar.

2 Roma İmparatorluğunun eskiden görkemli, şimdiyse ihmal edilen kartalı dünyada hâlâ hatırlanmaktadır.

22 Seslendim: "Ey solmayan çiçekleri ebedi saadetin,
Ki bütün rahiyalarınızı sizin,
Tekmiş gibi hissetmeme veriyor izin,
25 O tatlı soluğunuzla, son verin uzun orucuma,
Nicedir açım zira,
Bir taam bulamadım dünyada.[1]
28 Biliyorum ki Tanrı'nın Adaleti Gökte,
Aynası olarak başka bir âleme sahipse de,
Sizin burada onu idrak etmenizi loşlaştırmıyor bir peçe.[2]
31 Siz de biliyorsunuz ki nasıl hevesle,
Hazırım sizi dinlemeye ve biliyorsunuz yine,
Bana nicedir açlık veren hangi şüphe."
34 Bir şahin hani gözlerini örten başlık çıkarılınca,
Sallar kafasını ve kanatlarını çırpar ya,
Sergiler mağrur duruşu ve sabırsızlığını bu yolla,
37 Dokunmuş Tanrı'nın inayetine övgülerle,
O nişan, o kartal da silkindi böyle,
Sadece yukarıdakilerin sevincine nail olduğu ilahiler eşliğinde.
40 Dedi ki akabinde: "Döndürüp çizen pergeliyle,
Dünyanın sınırlarını çepeçevre,
Yerleştiren batını ya da zahiri nice şeyi içerisine,
43 Kudret'inin damgasını,
Tüm kâinat üzerine vuramazdı, şayet Kelam'ı,
Bu kaptan bitimsizce taşmasaydı.[3]
46 İspattır buna o ilk kibirli,
Tüm mahlukatın en yücesiydi,

---

1 Oruç –yalnızca Kutsal Metinlerde vahyedilen tabiatüstü hakikatlerle bilinebilecek (bkz. 82-4. dizeler)– insan muhakemesiyle çözülemeyecek meselenin cevabını bilmeye duyulan arzudur.

2 Bu ayna Tanrı'nın adaletini doğrudan kutsanmışlara yansıtan melek taifesi, yani Tahtlar'dır (bkz. *Cennet* IX:61-2, *Cennet* XXVIII:103-5).

3 Kelam, vasıtasıyla dünyanın varlık bulduğu Oğul olarak Tanrı'dır (*Yuhanna* 1:1-14; *Cennet* X:1-6, XIII:52-4).

Beklemeyip nuru, hamlığıyla düştü;[1]
49 Sarihtir böylece her bir tenzilli tabiat kademe kademe,
Nispeti kendinden ibaret nihayetsiz İyi'ye,
Kifayetsiz bir kaptır sadece.
52 Haliyle tüm mahluklara mülhem,
Bu Zekâ'nın bir şuası olması iktiza eden,
Sizin basiretiniz fıtraten,
55 Sahip olamaz kâfi gelen bir kuvvete,
Menşeini görebilmesine,
Tanrı'nın insana aşikâr kıldığının ötesinde;
58 Sizin dünyanızın teslim aldığı müşahede bu nedenle,
Ebedi Adalet'in varabilir künhüne,
Olsa olsa gözün nüfuz edebildiği kadar denize;
61 Yani deniz tabanını görmek mümkünse de kıyıda,
Açık denizde bakışların ulaşamaz ona,
Oradadır hâlâ, ama saklanır derinlikler altında.
64 Asla bulutlanmayan billur gökten,
İnen nurdan gayrısı aydınlatmaz, gerisi külliyen
Karanlıktır yahut etin gölgesi veya zehridir kör eden.
67 Şimdi faal Adalet'in penahgâhı,
Açıldı sana, evvelinde saklıydı,
Israrla hasrederken sorularını.[2]
70 'Kıyısında İndus nehrinin' diyordun ki,

---

1 "İlk kibirli," Lucifer'dir; mahlukatın en yüce taifesine, yani meleklere bile Tanrı hudut koymuştur ve o bu haddi aştığı için cezalandırılmıştır (bkz. *Cehennem* XXXIV:34-36). Dolayısıyla izleyen dizelerde işaret edileceği biçimde Tanrı'nın nihayetsiz Kudret'i en yücesinden en küçüğüne tüm mahlukatı aşar; O'nun Adaleti'nin derin sırrına, maddi ve günâhkar yeryüzünde yaşayan insan aklı nüfuz edemez.

2 Dante'nin üzerine düşündüğü ve tartıştığı en ciddi meselelerden biri Tanrı'nın faziletli, lakin Hıristiyan olmayan kimseleri Cennet'e ulaşma imkânından mahrum bırakmasındaki adaletsizliktir (bkz. *Cehennem* I:124-6, IV:31-45, 72; *Araf* III:34-43, VII:25-36). İzleyen dizelerde doğunun en uzak noktasında doğmuş biri örneğiyle bu meseleyi soruşturmaktadır.

'Dünyaya geldi bir kişi,
Kimse konuşmuyor, öğretmiyor, yazmıyor orada Mesih'i.
73 Ve bu kişi, elverdiğince insanın muhakemesi,
Hep arıyor ve ifa ediyor iyiyi,
Günahtan azade hayatı ve dili.
76 Ve yine bu kişi vaftiz edilmeden, imansız öldü.
Onu mahkûm eden Adalet nereden verecek hükmü?
Nasıl günahı olabilir, inanmıyordu çünkü?'
79 Peki, sen kimsin ki oturup kürsüye,
Hüküm vermeye kalkıyorsun bin mil ötedeki hadiselere,
Kendi gözün kâfi gelirken sadece iki karış ileriyi görmeye?
82 Elbette benimle sinsice didişen kişi,
Mevcut olmasaydı Kutsal Metinler, yapan rehberliğinizi,
Şüpheye düşüp sorular sıralayacak nice fırsat bulabilirdi.
85 Ey yeryüzünün hayvanları, ey yoksun akıllar terbiyeden!
Asli İrade iyidir Bizatihi ve katiyen
Ayrılmaz bizzat Zat'ı olan Azami İyi'den.
88 Adildir her şey O'nunla uyumu nispetinde,
Ve icra edilen iyilik çekemez de O'nu kendisine,
O ışıldayarak sebebi olmuştur o iyiliğin aksine."[1]
91 Nasıl bir leylek dönmeye başlarsa yuvasının üzerinde,
Yavrularını beslemesinin akabinde,
Beslenenler de kaldırıp kafalarını bakar ya kendisine,
94 O mübarek tasvir de yükseldi böyle,

1 Asli İrade, yani Tanrı'nın Azami İyi olan kendi şahsına sevgisi semavi ve dünyevi adaletin modeli ve kaynağıdır.

Uyum içindeki nice iradenin şevkiyle,
Kanatlarını çırparken izledim ben de.
97 Dönüp biteviye terennümle, dedi ki akabinde:
"Nasıl ilahilerim geçiyorsa izanının ötesine,
Öyle anlaşılmazdır Ebedi Adalet fanilere."
100 Dinginleşti de Kutsal Ruh'un alevleri,
Hâlâ taşırken o nişanın şeklini,
Romalıların dünyada hürmet görmesinin mucibi,
103 Tekrar söze girdi: "Sahip olmayan Mesih imanına,
Bir kişi bile yükseltilmedi bu Krallık'a,
O'nun haça çivilenmesinin öncesinde ya da sonrasında.[1]
106 İşte şimdi yaygara koparan 'Mesih! Mesih!' diye,
Niceleri var ki Nihai Hüküm'de,
O'nu hiç bilmeyenden bile uzak olacaklar Mesih'e;
109 Habeşler hicap ettirecek böylesi Hıristiyanlara,
İki içtima ayrıldığında,
Biri ilanihaye zengin, diğeri fukara.
112 Farslar gelip de açık duran Kitap'ta,
Onların kötü işlerini okuduğunda,
Ne diyecek krallarınız cevap olarak acaba?[2]
115 Oradan okunacak işte Albrecht'in işleri
Çok yakında hareket ettirecek kalemi,
Prag'ın krallığını çöle çevirmesi.[3]

---

1 Krallık, yani Cennet, Mesih'in geleceğine inanan Eski Ahit şahsiyetlerini ve Tecessüm'den sonra ona iman edenleri ihtiva eder (bkz. *Cehennem* IV:46-63; *Cennet* XXXII:19-27).

2 *Matta* 7:21'in "Bana ya Rab, ya Rab diyen her adam göklerin melekûtuna (krallığına) girecek değildir" sözlerinden hareketle Dante dünyanın sonunda, kurtarılmışlar ile lanetlenmişler içtimaları ayrıldığında (Afrika'dan ya da Asya'dan) Hıristiyan olmayan faziletli kimselerin durumu ile 14. yüzyılın sözde Hıristiyan hükümdarlarının durumunun nasıl olacağını karşılaştırır; bu karşılaştırmada *Matta* 12:41'in "Nineve ahalisi hüküm günü bu nesille beraber kalkıp onu mahkûm edecekler" sözlerini kerteriz alır. *Vahiy* 20:12'de anılan, Nihai Gün'de kıyam edenlerin içinde yazanlara göre hükmolunacağı amel kitabı açılacak ve herkes içindekini görecektir.

3 *Komedya*'nın yolculuğunun gerçekleştiği söylenen 1300 senesinde seçilmiş

118 Oradan okunacak Sen nehrinin kaderi,
Sikkelerini bozan kişi bunun mucibi,
Canını alacak bir yabandomuzunun darbesi.[1]
121 Oradan okunacak kibrin açgözlülüğü,
Deliye döndüren İskoç ile İngiliz'i,
Sınırları içinde duramadı bu ikisi.[2]
124 O kitap gösterecek İspanyanınki ve Bohemyanın-
kinin sürdüğü,
Sefahat ve şehvet günlerini,
Hiç bilmediler ve murat etmediler yiğitliği.[3]
127 O kitap gösterecek Kudüs'ün topalının işlerini,
Yalnız *I*'yla işaretlenmişken iyilikleri,
M'yle damgalı şerleri.[4]
130 O kitap gösterecek hırsı ve korkaklığıyla,
Nezaret edeni Ateş Adası'na,
Ankhises'in uzun yaşamı son bulmuştu hani orada,[5]
133 Ve değersizliğini açıkça göstermek adına,
İşleri kaybedilecek küçük hurufla,
Daha çok şey yazılacak böylece az alana;
136 Ve orada görülecek kardeşi ve amcası,

---

imparator olan, ama İtalya'ya hiç gelmeyen Albrecht (ö. 1308; bkz. *Araf* VI:97-117) 1304'te (burada Prag'la anılan) Bohemya'yı istila ve harap eder.

1 1285-1314 arası (burada Sen nehriyle anılan) Fransa'nın kralı olan IV. (Güzel) Philippe, gelirlerini arttırmak için parasındaki kıymetli metal oranını azaltır, bu adalete tecavüzdür; yabandomuzu avındayken attan düşüp ölür (bkz. *Cehennem* XIX:82; *Araf* VIII:103-111, XX:70-93, XXXII:153).

2 İskoçya tacının varisinin kim olduğu üzerine 1291'den başlayarak bir çekişme söz konusudur; İngilizler I. ve II. Edward'la İskoçya'yı istila ederken, İskoçlar da I. Robert komutasında karşılık verir.

3 "İspanyanınki," 1295-1312 arasında Kastilya ve León Kralı olan IV. Fernando, "Bohemyanınki," ise 1278-1305 arasında Bohamya Kralı olan II. Vaclav'dır (bkz. *Araf* VII:100-2).

4 "Topal," Kudüs Kralı unvanını taşıyan, 1285-1309 arasında Napoli Kralı olan Anjoulu II. "Aksak" Charles'dır (bkz. *Araf* VII:129, XX:70, 79-81). Roma rakamlarında "I," 1, "M" ise 1000'e karşılık gelir.

5 1296-1337 arasında Sicilya kralı olan Aragonlu II. Frederic'ten bahsedilmektedir (bkz. *Araf* VII:118-20). Sicilya, Etna yanardağı ve Aeneas'ın babası Ahkhises'in orada ölmesiyle imlenmektedir.

Her ikisinin de murdarlığı,
Rezil ettiler soylu bir aileyi ve iki krallığı.[1]
139 Ve Portekizinki ve Norveçinki
Bilinecek o kitaptan ve dahi Raşkanınki,
Maalesef gören Venedik sikkesini.[2]
142 Şad ol ey Macaristan, bir daha
Gadre uğramaya vermezsen meydan! Şad ol Navarra,
Çepeçevre dağların bir kalkan olursa sana!
145 Gelecekten bir ispat lazımsa onlara,
Bakmaları yeter şimdi Lefkoşa ve Mağusa'ya,
Hayıflanan ve öfkelenen kendi canavarına,
148 Ki onun yeri de saydığım diğerlerinin arasında."[3]

---

1 II. Frederic'in amcası II. Jaume 1276-1311 arası Mallorca Kralı ve kardeşi II. Jaume ise 1291-1327 arası Aragon Kralıdır (bkz. *Araf* VII:118-20).

2 "Portekizinki," 1279-1325 arasında kral olan I. Dinis, "Norveçinki," 1299-1319 arasında kral olan V. Hakon, Raşkan şehriyle anılansa 1275-1321 arası Sırbistan Kralı olup sahte Venedik sikkesi basan II. Stefan Uroş'tur.

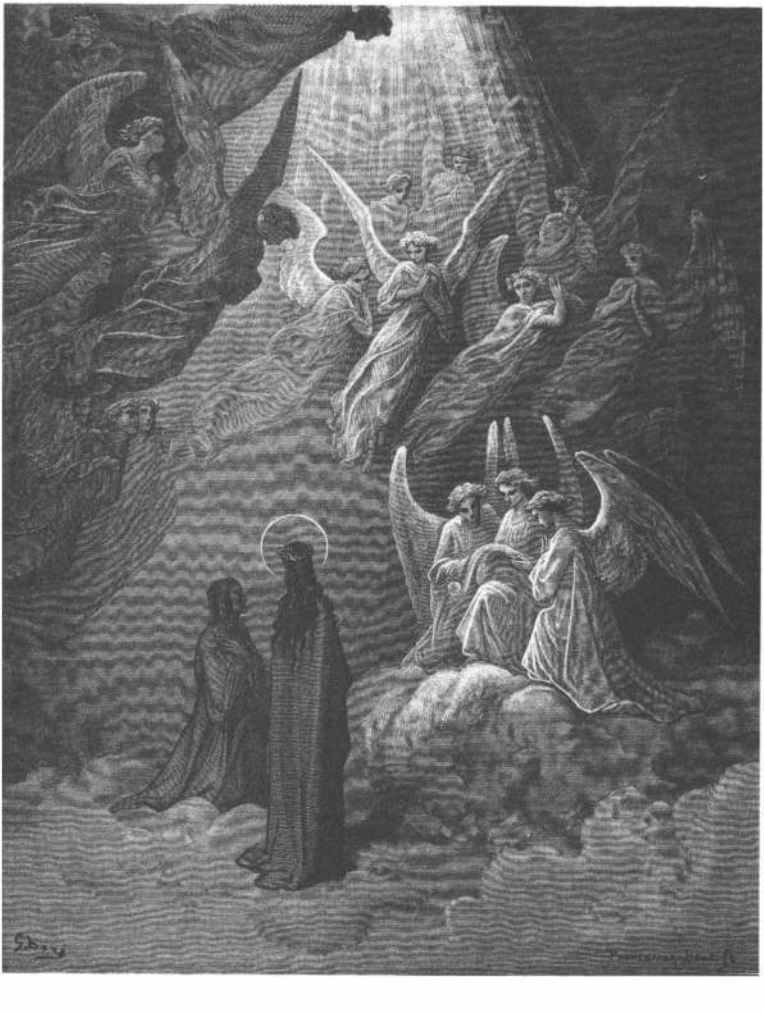
3 1300 senesinde Macaristan'ı, Charles Martel'in ölümünden sonra (bkz. *Cennet* VIII:64-6) halefi olmamasına rağmen tahta geçen III. Andras yönetmektedir (saltanatı 1290-1301); Martel'in gerçek halefi oğul Charles Robert, I. Kardy olarak 1308-42 arasında Macaristan tahtında oturacaktır. Navarra, yani Pirene krallığı, Navarralı Jeanne'ın IV. Philippe'le evliliği dolayısıyla Fransızlarca ilhak edilmiştir ve oğulları X. Louis 1305-16 arasında Navarra Kralı ve 1314-16 arasında Fransa Kralıdır. 1300 senesinde (burada Lefkoşa ve Mağusa'yla anılan) Kıbrıs'ta da yine Fransız bir kral, Lusignan Hanedanından II. Henri vardır (saltanatı 1285-1324).

KANTO XX

Işığı bahşeden bütün dünyaya,
Bizim yarıküremizin aşağısına iyice batınca,
Gün tükenir de her yanda,
4 Sema, evvelinde onun aydınlattığı yalnızca,
Hemen aşikâr eder kendini bir daha nice ışıkla,
Âkis olan tek ve aynı kaynağa;[1]
7 Bu semavi seyir geldi hatırıma,
Kelam eden mübarek gagada,
Dünyanın Sancak'ı ve onun önderleri erince sükûta;
10 Sonra bu canlı nurlar parıldayıp daha da,
Başladılar ilahilere ama,
Öyle değişiklerdi ki tutamadım hafızamda.
13 Ey tatlı sevgi, tebessümü takınırsın fitil misalince,
Ne şevkliydi suretin bu kandillerde,
Dolu olan sadece kutsal fikirlerle!
16 Bu parlak ve kıymetli mücevherler ki,
Süsleyen altıncı göğü,
Bitirince melekvari ilahilerini,
19 Duydum sanki bir derenin çağlamasını,
Taşlara çarpa çarpa berrakça aşağıya akışını,
Duyuruyor kaynağının feyzini ve coşkunluğunu.
22 Ses nasıl ahenklenirse *kythara*'nın sapında,
Ya da tulumdan dışarıya

---

1 Gece çökünce güneşin ışığı yerini, yine bizzat o ışığı yansıttığı düşünülen nice yıldıza bırakır.

Çıkarken hava,
25 Kartalın bu çağlaması da o lahza,
Yükseldi boynuna,
Sanki azmakmış gibi yerleşip oraya,
28 Ses olup gagadan döküldü dışarıya,
Kelimelere dönüştü, kalbimin beklediği arzuyla,
Ve yazdığım, duyunca yine oraya.
31 "Şimdi nazar et pürdikkat o uzvuma,
Hani güneşin kudretine ölümlü kartallarda,
Muktedir olan bakıp dayanmaya" diye başladı konuşmaya:[1]
34 "Bana şekil veren alevlerin arasında,
Başımdaki göz olarak parlayan altısı zira,
Sahiptir en yüksek makama.
37 Gözbebeğim, ışıldayan merkezde,
Kutsal Ruh'un mugannisiydi de,
Taşıdı sandığı bir şehirden diğerine,
40 Malum ona şimdi neşidesinin liyakati;
Zira ona şevk veren sadece inayet değildi,
Saikti bizzat kendi iradesi.[2]
43 Kaşımın yayını teşkil eden beş alevden,
Gagama en yakın vaziyet eden,
Oydu dul kadının oğluna yasını dindiren;
46 Malum ona şimdi Mesih'i takip etmemenin bedeli,
Tecrübe ederek bizatihi,
Bu tatlı hayatı ve aksini.[3]
49 Mevkiisi mevzubahis tertipte,
Onun yanında olansa yayın yükselişinde,

---

1 "O uzuv," gözdür, bkz. *Cennet* I:47-8.

2 Muganni, *Mezmurlar*'ın yazarı ve Ahit Sandığı'nı Kudüs'e götüren kişi olan İsrail Kralı Davud'tur (bkz. *Cehennem* IV:57; *Araf* X:55-69). Mezmur yazıcısı olarak ilahi ilhamı almış ve hür iradesiyle kabul etmiştir.

3 Bu ruh 98-117 arasında Roma İmparatoru olan Traianus'tur (bkz. *Araf* X:73-93), Cennet'e yükselmeden önce Limbus'ta erdemli paganların arasında dört yüzyıl kadar kalmıştır.

Ertelenmişti ölümü samimi nedametle;
52 Malum ona şimdi hükmün kalıp baki,
Hiç değişmediği lakin münasip duaların aşağıdaki,
Bugün olacak şeyi yarına taşıyabildiği.[1]
55 Ondan sonra gelen kişi ki iyi niyeti,
Kötü meyve verdi, Çoban'a teslim ettiğinde her şeyi,
Yasalar ve benle birlikte Yunan yaparak kendini;
58 Malum ona şimdi hayırlı amelinden doğan şerle,
Dünya dönse de harabeye,
Bu şer halel getirmez kendisine.[2]
61 Guglielmo mevcut yayın inişinde,
Yas tutan diyar onun ölümüne,
Artık Charles'ın ve Frederic'in elinde inlemekte;
64 Malum ona şimdi Göğün nice sevdiği adil hüküm-
darı,
Ve yansıtıyor bunu dışarı
Görkemli parıltısı.[3]
67 Kimin aklına gelirdi aşağıdaki mücrim dünyada,
Beşinci nur bu yay tertibinin sonunda
Ait Troialı Ripheus'a?
70 Malum şimdi ona, müdrik olamaz dünya
Rabbin rahmanına, hakeza kendi bakışı da,
Muktedir değil tefrike, ermeye ummanına."[4]

---

1 Bu Yahuda Kralı Hizkiya'nın ruhudur; *II. Krallar* 20:1-6 ve *Yeşaya* 38:1-5'in anlatısı uyarınca ölümcül hastayken Tanrı'ya dua etmiş ve on beş sene daha yaşamıştır. Tanrı adaleti feshetmez, lakin hayırlı duaları yanıtlayıp tehir edebilir (bkz. *Araf* VI:28-42).

2 Bu 306-37 arasında Roma İmparatoru olan Konstantin'in ruhudur; Hıristiyanlığı kabul edip, imparatorluğun batısını Papalığın himayesine bırakarak başkenti bir Yunan şehri olan Byzantion'a (Konstantinopolis) taşımıştır; bu minvalde dünyevi yetkilerin Kiliseye bağışlanması dünyayı yozlaştırmıştır (*Cehennem* XIX:115-17, XXVII:94-95; *Araf* XXXII:112-29, 137-141; *Cennet* VI:1-6).

3 Bu ruh 1166-89 arasında Napoli ve Sicilya Kralı olan II. "İyi" Guglielmo'dur; bu krallıkların 1300 senesindeki meşum yöneticilerin aksine adil bir kralın nasıl olması gerektiğinin simgesidir (bkz. *Cennet* XIX:127-35).

4 Ripheus, Troia'yı Yunanlara karşı savunurken ölen bir Troialıdır; Vergilius

73 Tarlakuşu hani süzülen havada,
Önce şakır sonra erer ya sükûta,
Son latif nağmesinin memnunluğuyla;
76 Bu kuş misalince işte sükût etti,
Ebedi Sevinç'in mührünün sureti,
Ki O'nun iradesiyle olmuştur her şey, olduğu gibi.[1]
79 Aşikârdı da zaten içimdeki şüphe,
Camın ardında zahir renk misalince,[2]
Sebat edemedi sessizlikte,
82 İvediliğin tazyiğinin tesiriyle "Nasıl olur böyle?"
Lafzı çıkıverdi dudaklarımdan, bunun üzerine,
Nurlar alazlandı muazzam bir şenliğe.
85 O mübarek nişan akabinde,
Ki gözü hâlâ daha parlak halde,
Cevapladı kalakalmayayım hayretle diye:
88 "Görüyorum ki, inanıyorsun sözlerime,
Ben öyle söyledim diye, lakin göremiyorsun nasıl-
larını ve de
Kani olmana rağmen hafiler sana bu sebeple.
91 Benziyorsun bu halinle açıklamadıkça kimse,
Bir şeyin adını bilip de,
Mahiyetinden bihaber olan birine.
94 *Regnum celorum* zorlanmakta,
Şevkli sevgi ve canlı umutla,
Ancak bunlar kabil İlahi İrade'ye galebe çalmaya;[3]

---

onu *Aeneis*'inin ikinci kitabında şöyle anar: "Ripheus da düştü bulunmaz eşi benzeri, Troialıların en adili, dürüstlüğün sadık bekçisi, lakin tanrılar düşündü aksini." Adalete olan sevgisinin bir mükâfatı olarak Tanrı onu, sırrına varılamaz iradesi ve nihayetsiz inayetiyle, pagan dönemden kimsenin halas bulamayacağı kaidesine hayret verici bir istisna yapmıştır.

1 Suret, yani Azami İyi ve Her Şeyin Yaratıcısı olan Tanrı'da (Sevinç'te) kaynağını bulan Adalet'in simgesi kartal.

2 Aşikârdır, zira hatırlanacağı gibi ruhlar zaten Dante'nin sorularını Tanrı'nın Zihni'nde açıkça görebilmektedirler.

3 Dante'nin sorularının yanıtını alabilmesi, yani mahiyeti/cevheri kavrayabilmesi –*Matta* 11:12'nin sözleriyle "*Regnum celorum*/göklerin krallığı zorlanı-

97 Lakin benzemez bu bir insanın diğerini alt etmesine,
Galibiyet mümkün Tanrı öyle ettiği için irade,
Mağlup galiptir hem de, kazananın iyilik olması vesilesiyle.
100 Hayret ettin melekler âleminde,
Kaşıma şekil veren nurların içinde,
Birinci ve beşincinin de müzeyyen olduğunu gördüğünde.[1]
103 Terk ettiklerinde bedenlerini, Pagan değillerdi zannettiğin gibi,
Hıristiyanlardı, birinin ki
İmanı tamdı Ayaklar'a çeken çileyi,
106 Diğeri iman etmişti bilerek Ayaklar'ın çileyi çekeceğini.
Biri Cehennem'den tenine ricat etti,
Salih iradeye geri dönüş yoktu buradan halbuki,
109 Canlı umuda ihsan edilen bir mükâfattı bu bittabi,
O umut ki dirilsin ve tebdil etsin diye iradesini,
Tanrı'ya edilen dualara verdi kuvveti.
112 Bahsettiğim bu izzetli ruh böylece,
Büründüğünde ete kısa süreliğine,
İnandı O'na, sahip olana himmet etme kudretine,
115 Ve iman, hakiki sevginin ateşini öyle bir yaktı ki içinde,
Öldüğünde ikinci ölüme,
Layıktı katılmaya bu şenliğe.[2]

---

yor ve zorbalar onu ele geçiriyor"– Tanrı'yı zorlayarak değil, O'nun gösterilen büyük sevgi ve umuda karşılık vermeyi irade etmesiyle mümkündür.

1 Birinci ve beşinci ruhlar Traianus ve Ripheus'tur; bu iki pagan zannedilen ruhun nasıl Cennet'te olduğu muamması izleyen dizelerde ilkinin Kefaret'ten sonra Mesih'e iman etmesi, ikincisininse zaten Mesih'in geleceği imanını taşıması itibariyle Cennet'e ulaşma kaidesine tezat teşkil etmedikleri malumatıyla açıklanacaktır (bkz. *Cennet* XIX:103-5).

2 590-604 seneleri arasında papa olan Aziz Gregorius'un hararetli dualarının

118 Diğerine gelince fışkıran bir kuyudan,
Öylesine derin ki hiçbir insan,
Görmeye kabil değil kaynağını, işte o rahman
121 Vesilesiyle dünyada, hasretti tüm sevgisini salaha,
Böylece Tanrı inayetine inayet kattı da,
Gelecekteki halasımızın tecellisini bahşetti ona;
124 Böylece iman edip bir daha,
Paganlık cerahatinden çekmedi cefa,
Tekdir etti ısrarcı olanları bu sapkınlıkta.
127 Gördüğün üç kadın, arabanın sağ tekerinin yanında,
Vaftiz şartının gelmesinden bin yıl evvel daha,
Bizzat vaftiz annesi oldular ona.[1]
130 Ey takdiri ilahi, kökün ne erişilmez derinlikte,
Asli Gaye'yi görmeye bütünlüğüyle,
Muktedir olmayan gözlere!
133 Ve sizler, faniler, ölçülü olun hüküm vermede,
Bizler dahi Tanrı'yı görüyor olsak bile,
Vâkıf değiliz seçilmişlerin hepsine;
136 Lakin bu cehalet memnuniyet verir bize,
Zira saflaşır iyiliğimiz bu iyilik içinde,
Tanrı ne irade ederse, biz de onu ederek irade."
139 Böylece Tanrı bizzat resmettiği bu suret vasıtasıyla,
Uzağı göremeyen gözlerim bulsun diye deva,
Tatlı bir ilaç bahşetti bana.
142 Mahir bir el çalan *kythara*'yı,
Telleri titreştirerek takip eder ya iyi bir şarkıcıyı,
Böylece daha da haz verebilir şarkı,

---

karşılığı olarak Tanrı, Traianus'un ruhunu Limbus'tan çıkarıp tekrar bedenlendirilir; Traianus iman eder ve bir Hıristiyan olarak ölüp Cennet'e gelir (bkz. *Araf* X:74-5).

[1] Sır dolu takdiri ilahisiyle Tanrı, Ripheus'a gelecekteki Kurtuluş'u ilham etmiştir ve Ripheus böylece kutsal suyla olmasa bile, *Araf* XXIX:121-9'da anılan İman, Umut, Sevgi teolojik erdemleriyle vaftiz olmuş bir Hıristiyandır.

145 İşte bu misalce hatırlıyorum ki,
Kartal konuşurken mübarek nurların bir çifti,
Aynı anda kırpışan gözler gibi titreştiriyordu alev-
lerini,
148 Söylenen sözlerle ahenkli.

KANTO XXI

Raptolmuştu şimdi gözlerim Hanımımın yüzüne,
Aklım da onlarla birlikte,
Tüm diğer fikirleri bırakıp geride.
4 Tebessüm etmedi, aksine şöyle başladı söze:
"Gülümseseydim eğer sen de,
Semele gibi dönerdin küle;[1]
7 Zira güzelliğim daha da alevlenmekte,
Gördüğün gibi senin de, vardıkça daha öteye,
Bu ezeli ve ebedi sarayın merdivenlerinde;
10 Eğer şimdi yumuşatılmasa, parlardı ki öylesine,
Senin fani duyun gülümsememle,
Benzerdi bir dala, yıldırım düşen üzerine.[2]
13 Vardık şimdi seninle yedinci ihtişama,
Yer alıp alazlı Aslan'ın göğsünün altında,
Onun tesiriyle iç içe geçmiş şualarını yayıyor dünyaya.[3]
16 Aklın takip etsin gözlerini sadece,
Ve gözlerin de ayna olsun o tasvire,

---

1 Thebai prensesi Semele, âşık olduğu Iuppiter'i tüm görkemiyle görmek ister. İnsan biçimi değil tanrı haliyle onu görünce buna dayanamaz ve yanıp küle döner [Ovidius].

2 "Fani duyu," Dante'nin tıpkı işitmesi gibi insani sınırlar içinde olan görmesi/basarıdır (bkz. *Cennet* XXII:10-12).

3 "Yedinci İhtişam" Satürn'dür; tesiri, Aslan burcunun tesiriyle birleşmiş haldedir ve bunları yansıtacak biçimde Dante bu gökküresinde iki temayı tasvir eder: Tanrı'nın odağında olduğu mütefekkirane hayat ve dünyadaki yozlaşmanın öfkeyle kınanması.

Gösterilecek olan sana bu ayna dahilinde."[1]

19 Onun mübarek yüzünün görüme,
Nasıl bir gıda olduğunu bilen kimse,
Takdir edebilir semavi Rehberim aklını başka cihete çevir dediğinde,

22 Buyruğuna uymaktan duyduğum neşe,
Onu tefekküre dalmakla aldığım hazzın olsa da aleyhine,
Aralarında mevcut nice denge.

25 Bu kristalin içinde –ki dünyanın etrafında deveran ettikçe,
Müsemma o aziz kralın ismiyle,
Saltanatı son vermişti her kötülüğe–[2]

28 Bir merdiven gördüm yükselmekte yücelere,
Öyle ki görmek kabil değil menzili nere,
Üzerine güneş ışığı vuran altın renginde.

31 Gördüm ki yine nice parıldayan şule,
Basamaklarından inmekte, vehmettim izhar olan her nur gökte,
Bu kaynaktan intikal etmekte.

34 Kargalar nasıl gündoğumunda,
Topluca havalanırsa, tabiatları uyarınca,
Gece boyu donayazmış tüylerini ısıtma muradıyla;

37 Kimi uçar ya hani bir daha gelmez geriye,
Kimi konar kalktığı yere,
Kimi de devam eder ya üzerinde daire çizmeye;

40 Öyle göründü gözüme bu nurlar da,
Atar atmaz bir adım hep birlikte tek bir ışıma
Gibi göründükleri merdivenin dışına.

43 En yakınımıza gelip duran

---

1 "Tasvir," 28-30. dizelerde anılacak merdivendir (ayrıca bkz. *Cennet* XXII:70-72); dahilinde gösterildiği ayna, Tanrı'nın nurunu yansıtan Satürn'dür.

2 Tanrı Saturnus insanlığın Altın Çağ'ında hüküm sürmüştür (bkz. *Cehennem* XIV:96-102; *Araf* XXII:145-55, XXVIII:139-44).

Şule parlaktı ki öyle şunu geçirdim aklımdan:
"Sevgini gösteriyorsun bana ayan beyan.
46 Lakin konuşmam ya da susmam lazım nasıl ve ne
zaman,
Bana beyan eden kişi sükûtta, bundan
Dolayı istesem de daha yerinde soru sormamam."
49 O'nu ve O'nda gördüğü için gören her şeyi,
Hanımım bildi sessizliğimin sebebini;
"Dindir arzunun yangınını" dedi.
52 Konuştum böylece: "Layık olmasam bile,
Vereceğin cevabı işitmeye,
Soru sormama cevaz verenin hürmetine,
55 Ey mübarek ruh, masun kendi neşesinde,
Vâkıf et beni, yakınıma gelmenin böyle,
Sebebi nedir ve lütfet de söyle,
58 Nedendir susması bu felekte,
Cennet'in tatlı senfonisinin, söylenirken iman içinde
Aşağıdaki kürelerde."
61 "İşitmen de görüşün kadar fani,"
Diye cevap verdi, "Burada söylememelerinin ilahi,
Beatrice'nin gülümsememesiyle aynıdır sebebi.
64 İndim kutsal merdivenden aşağıya,
Selamlamak için seni kıvançla,
Sarındığım bu nur ve kelamımla;
67 Beni teşvik eden sevgi değildir azami,
Yukarıdakilerin sevgisi denktir yahut aşar benim-
kini,
Gösterir sana bunu ruhların alevlenmeleri.[1]

---

[1] Ruhun selamlamak ve konuşmak icin gelmesi sevgisinin diğer ruhlardan fazla olması nedeniyle değildir; izleyen dizelerde anlatıldığı uyarınca muhtelif mertebelerdeki tüm kutsanmışlar gibi o da Tanrı'nın Sevgi ve İradesi'ne gönüllüce itaat etmektedir (bkz. 67-75, 83-90. dizeler). Bununla birlikte en şanlı azizler yahut en yüce melekler bile (bkz. *Cennet* IV:28-30) Tanrı'nın neden Dante'yle konuşmak için hususiyetle kendilerini seçtiğini bilemez; dolayısıyla Gökte dahi hiçbir mahlukat Tanrı'nın İradesi'ni bütünüyle kav-

70 Lakin o engin sevgi eden bizi amade,
Dünyaya hükmeden Takdir'in hizmetine,
Vazifelerimizi taksim eder burada, gördüğün gibi senin de."

73 Dedim ki: "Ey kutsal kandil, görüyorum açıkça,
Hür sevginiz bu sarayda
Nasıl ebedi Takdiri İlahi'yle intibakta;

76 Ama güçlük çekiyorum şu hususu anlamakta,
Neden tüm refiklerinin arasında,
Sen mukadder oldun bu vazifeyi ifaya."

79 Son kelimeye gelmemle birlikte,
O nur orta noktasını eksen yapıp kendisine,
Döndü hızla bir değirmen taşı misalince;

82 Cevap verdi saran ışığı içinden o sevgi akabinde:
"Tanrı'nın ışığı vurup üzerime,
Nüfuz eder nura yattığım rahminde,

85 Onun kudreti eklenince basiretime,
Yükseltir ki beni öylesine,
Işığın kaynağı olan yüce Öz'ü görürüm böylece.

88 Buradan vâsıl beni tutuşturan neşe,
Basiretimin berraklığı nispetinde,
Zahir olur nurumun alevi de.

91 Lakin Gökteki ruhların en münevveri,
Tanrı'dan bir an ayırmayan gözlerini Seraf dahi,
Veremez cevabı, tatmin edemez bu talebini;

94 Bu 'neden'in cevabı bihakkın,
Öyle derinindedir ki Ebedi Nizam'ın,
Nazarından masundur tüm yaratılmışların.

97 Anlat bunları döndüğünde fani âleme,
İnsanlar artık hadlerini aşmasınlar ve de
Atmasınlar adımlarını nafile bu ulaşılmaz hedefe doğru diye.

---

rayamazken dünyadaki insanlar, Tanrı'nın sırlarını anlama hususunda daha da sınırlı olduklarını ikrar etmelidir (91-102. dizeler).

100 Akıl, ışıl ışıl olan bu yerde, bulanıktır yeryüzünde,
Göremediği şeyi Göğün bu yücelerinde bile,
Nasıl görebilir aşağıda sence."
103 Gem vurdu sorularıma sözleri,
Vazgeçtim çekildim geri,
Naçizane rica ettim adını bahşetmesini.
106 "İtalya'nın iki kıyısı arasında,
Değil senin memleketinin çok uzağında,
Öyle yükselir ki kayalık dağlar, gök gürler onların aşağısında.[1]
109 İşte bu dağ bir sırt yapar adı Catria,
Bir manastır takdis edilmiştirki yamacında,
Hasrolduğu ibadet hiç bitmezdi orada."
112 Böyle başladı üçüncü hitabına bana,
Devam etti sonra: "O manastırda,
Hizmet ederken Tanrı'ya, nail oldum sebata;
115 Beslenip sadece zeytinyağıyla,
Dayandım rahatça sıcağa ve soğuğa,
Tefekkür içindeydim hoşnutlukla.
118 O manastır eskiden ne bereketli hasat sunardı Göğe,
Çoraklaştı şimdilerde,
Bu hali malum edilmeli tezlikle.
121 Orada Pier Damiani olarak bilinsem de,
Günahkâr Pietro'ydum Adriyatik sahilinde,
Hizmet ederken Hanımımızın Evi'nde.

---

[1] İtalya yarımadasının ortasında uzanan Apenin dağlarının Floransa yakınlarında zirveleri bulutları aşacak kadar yükselir; Apenin silsilesinde, Umbria ile Marche bölgelerinin sınırında Catria dağı yer alır, ki (ıslah edilmiş Benedikten bir ekol olan) Camaldoli tarikatı adını manastırlarının bulunduğu bu mevkiden alır. Konuşan ruh Pier (Pietro) Damiani'dir (1007-72), bu manastırda keşiş ve akabinde başkeşiş olmuştur. İzleyen anlatıda tefekküre adanmış kendi kanaatkâr ve çetin hayatını, mevcut keşişlerin kaideleri savsaklamasıyla mukayese eder. Genellikle başka bir Pietro'yla, Ravenna kıyısındaki Azize Meryem Manastırının kurucusu Günahkâr Pietro'yla aynı kişi olduğu düşünülür. 1057'de gönülsüzce de olsa kardinal olarak atanmayı kabul eder (ki kırmızı takkesiyle bu makam daha sonraları simgeleşmiştir).

124 Fani ömrümün bitmesine az zaman kala,
Israrla sürüklendim o takkeyi takmaya,
Ki kötüden daha kötüye geçer daima.
127 Bir vakitler Kifas vardı ve Kutsal Ruh'un Seçilmiş
Aleti,
Yalın ayak, bir deri bir kemiklerdi,
Hangi handa ne bulurlarsa oydu yemekleri.[1]
130 Ama ahir zamanın çobanları semirmiş ki öyle,
Düşmesinler diye destek gerekiyor her iki yan bir
de önde,
Ve biri de çıkartmalı onları eyere.
133 Cüppeleri örtüyor binek atlarını da,
Sanki yürüyor iki canavar bir postun altında
Ey Sabır, nasıl katlanıyorsun buna!"
136 Bu sözler celp etti nice alevi,
Basamak basamak inip gördüm ki,
Dönmeye başladılar, her devirde arttı güzellikleri.
139 Toplanıp o nurun yanında durdular da sonra,
Tok bir nara kopardılar ki eşi yoktur dünyada,
Anlamadım söyledikleri sözleri ama,
142 Gürlemeleri zayıf düşürdü beni o lahza.

---

1 Bu kişiler Aramice *Kifas* (Kaya) isminin Latince/Yunanca eşanlamlısıyla anılan Petrus ve "Seçilmiş Alet" Pavlus'tur (bkz. *Cehennem* II:28). İzleyen dizelerde bu iki resulün yoksulluğu ile çağdaş piskoposların maiyetleri ve abartılı cüppeleriyle sürdükleri zengin hayat arasındaki tezat anılmakta ve Tanrı'nın onların cezalarını geciktirerek çok müsamahalı davrandığına hükmedilmektedir.

KANTO XXII

Şaşkınlık beni kendimden geçirecekti de,
En güvende hissettiği yere koşan çocuk misalince,
Döndüm hemen Rehberime;
4 Rahatlatmak için beti benzi atmış evladını bir anne,
Konuşur ya mutat teskin edici sesiyle,
İşte o da böyle konuştu benimle:
7 "Bilmez misin Göktesin,
Bilmez misin nasıl kutsal her yanı Göğün,
Nasıl hayırlı bir şevk faili buradaki her şeyin?
10 Şimdi bu nara sarstıysa seni bu denli,
Tahayyül edebilirsin görseydin gülümsememi,
Duysaydın ilahiyi, ne hale geleceğini;[1]
13 Ve anlasaydın o naranın içinde,
Hangi dua edilmekte, vâkıf olurdun şimdiden öce,
Göreceğin ölümünden önce.
16 Göğün yücelerinin kılıcı ne acele iner ne aheste,
Sadece öyle gelir onu bekleyene,
Özlemle ya da korku içinde.[2]
19 Şimdi artık dön yüzünü buradaki diğer ruhlara,
Bakışlarını hasredersen tavsiyem uyarınca,
Şöhretli nicesini göreceksin aralarında."
22 Uyup arzusuna, çevirdim gözlerimi,

---

1 Dayanamayıp mahvolacaktır, bkz. *Cennet* XXI:4-12, 61-3.

2 Kılıç, yani Tanrı'nın vereceği ceza (iyilerin hemen gerçekleşmesini, kötülerin tehir etmeyi istemesiyle) izafi olan insani mühletle değil, Tanrı'nın istediği vakitte verilir.

Ve gördüm yüz kadar küçük güneşi,
Işıldayıp birlikte, güzelleştiriyorlardı birbirlerini.
25 Durdum orada gem vurup arzusunun galeyanına,
Haddini aşmak korkusuyla,
Soru sormaktan kaçınan biri edasıyla.
28 Bu incilerin en büyüğü, en parlağı,
Öne doğru çıktı,
Dindirebilmek için onun kim olduğunu bilme ihtiyacımı.
31 Duydum nurun içinden sonra: "Benim gibi,
Görebilseydim içimizde harlanan sevgiyi,
Beyan ederdin düşüncelerini;
34 Ama bekleyerek böyle, geç kalma diye ulaşmaya çalıştığın yüce menzile[1]
Cevap vereceğim, gem vurmana kendine
Sebep olan düşünceye.
37 Yamacında Cassino'nun yer aldığı dağın,
Zirvesi uğrak yeriydi eskiden halkın,
Hâlâ yanılgıda olan, yolcusu yanlış yolun.
40 Ben ilettim ilk kez o zirveye,
O'nun ismini, ki taşıyan bizi yücelere,
Hakikati sunandır O yeryüzüne;
43 Üzerimde parlayan inayetle gani gani,
Yoz ibadetten, ayartan dünyevi âlemi,
Kurtardım civar köyleri.[2]
46 Bu diğer alevlerin hepsi mütefekkirlerdir de,
Tutuşmuşlardır o ateşte,
Mübarek çiçekleri ve meyveleri getiren husule.
49 Burada Makarios, Romualdus burada,

---

1 "Yüce menzil," Tanrı'yı görmektir.

2 Konuşan ruh Aziz Benedikt'tir (480-547); Güney İtalya'daki Campania tepelerinde yer alan Montecassino'nun pagan ahalisini Hıristiyan yapmış ve yaklaşık 529'da orada Benedikten tarikatının merkezi olacak bir manastır kurmuştur. Tesis ettiği nizam Batı Kilisesi için katı yeminler, dua, tefekkür, fiziki emek ve ruhani eğitimle ideal manastır hayatının modeli olmuştur.

Burada kardeşlerim tutan adımlarını manastır duvarları arasında,
Ve yüreklerini sebatta."[1]

52 Dedim ki ona: "İzhar ettiğin alaka hitabında,
Ve kerem ki malum olan bana,
Nurlarınızın yalazlanışında,

55 Daha da emin kıldı beni konuşmaya,
Güneşin tesiri gibi goncaya,
Açılır ve gül olur ya şualarıyla.

58 Dolayısıyla, ey babam, yalvarırım sana,
Layıksam elbet böylesi bir inayete nail olmaya,
Zahir et yüzünü bana."[2]

61 Cevapladı: "Kardeşim, bu büyük arzun senin de,
Tatmin bulacak nihai kürede,
Benim ve diğer bütün ruhlarınkiyle birlikte.[3]

64 Orada her arzu selim ve kâmildir de,
Sadece o nihai kürede,
Her parça bütünde olması gereken yerde;

67 Mekânda değildir o küre, sahip değil kutba,
Merdivenimiz ulaşıyor oraya,
Bundandır saklı olması nihayetinin bakışlarına.

70 Meleklerle dolu halde kendisine belirdiğinde,
Yakub, büyük ata, gördü bu küreye,
Merdivenin en üst basamağı erişmekte.[4]

---

1 Her ikisi de 4. yüzyılda yaşamış Makarios ismini taşıyan iki Mısırlı aziz vardır; biri çölde münzevidir, diğeri ise Doğu Kilisesinin manastır geleneğinin kurucularındandır. Romualdus (y. 956-1027) Benedikten tarikatının ıslah edilmiş ve katı bir yorumunu takip eden bir münzeviler tarikatının kurucusudur, başmanastırları Camaldoli'dedir ve adlarını buradan alırlar (bkz. *Araf* V:96; *Cennet* XXI:108-11). Kardeşlerse Benedikten keşişlerdir.

2 Halen mübarek ruhların insan suretleri, onları sarıp örten nur içinde Dante'den gizlidir.

3 "Nihai küre," zamanın ve mekânın ötesinde, bunlara müteali olan Arş-ı Âlâ'dır.

4 *Yaratılış* 28:10-11'in anlatısı uyarınca Yahudi atalardan Yakub rüyetinde yeryüzünden göğe uzanan ve üzerinde meleklerin inip çıktığı bir merdiven görür, Tanrı bu merdivenin tepesinden onunla konuşur. Buradaysa merdiven

73 Lakin artık kimse tırmanmak için merdivene,
Kaldırmıyor ayağını yerden ve benim keşişlik kaidem de,
Duruyor sadece kâğıt israfı halinde.
76 Bir vakitlerin manastır duvarları şimdi haydut ini,[1]
Eskinin cüppeleri çuval olmuş taşımaya mekruh yiyeceği.
Lakin en azgın tefecilik bile Tanrı'nın iradesini,
79 Keşişlerin açgözlülükle dolup kalpleri,
O meyveyi kendilerine tahsis etmeleri,
Kadar gücendirmez filvaki;[2]
82 Çünkü Kilisenin emanetinde ne varsa,
Hak edenindir onu Tanrı adına,
Ait değil akrabalara ya da fenasına.
85 Fanilerin bedeni zayıftır ki öylesine,
Hayırlı başlangıçlar yeryüzünde,
Sürmez meşenin palamut vermesi kadar bile.
88 Petrus bu yola girdi ne altınla ne gümüşle,
Ben manastırımdaydım dua ve riyazetle,
Francesco refiklerini cem ettiğinde, yaptı bunu alçakgönüllülükle;
91 Bu her bir başlangıcı dikkatle edersen müşahede,
Ve bakarsan şimdi savruldukları yere,
Görürsün beyazın nasıl döndüğünü griye.[3]
94 Mamafih Erden nehri geri çekilen,
Deniz, Tanrı irade ettiğinde ikiye bölünen,

Tanrı'ya doğru yükselişte tefekkür ve sevginin aşamalarını temsil eder.

1 *Matta* 21:13'teki İsa Mesih'in, "'Benim evime dua evi denilecek,' diye yazılıdır, fakat siz onu haydut ini yapıyorsunuz," sözlerine atıftır.

2 Tefecilik vahim bir günahtır (bkz. *Cehennem* XI:50, 109-11, XVII:43-78), lakin yoksullara dağıtılması icap eden manastır gelirlerine/meyvelere el koyulması Tanrı'yı daha da öfkelendirir.

3 Kilise yahut Benedikten ve Fransisken tarikatları gibi hayırlı başlangıçlar, meşenin dikilip ilk palamutlarını vermesi kadar kısa sürede kurucularının ideallerinden mevcut günahkârlıklarına zeval bulmuştur.

Daha mucizevi hallerdi O'nun bunlara edeceği himmetinden."[1]

97 Söyleyerek bana bu sözleri refiklerine döndü geri,
Kapanıp içlerine, olup yekpare, sonra bir hortum gibi,
Salınıp döne döne yukarı çıktı hepsi.

100 Muhterem Hanımım sadece bir işaretiyle,
Sevk etti beni arkalarından tırmanmaya merdivene,
Kuvveti aşıyordu benim tabiatımı ziyadesiyle;

103 İnişimizin ve çıkışımızın tabiatın kanunlarına
Tâbi olduğu burada, aşağıda, kanatlandığımda orada
Eriştiğim sürate denk bir sürat olmamıştır asla.

106 Ey okur bu muzaffer makamlara,
Bir kez daha gelebilmek namına,
–Bu uğurda dövünüyor, ağlıyorum günahlarıma–

109 Temin ederim ki seni parmağını yalaza,
Değdirip çekmenden daha hızlı, bir lahzada,
Gördüm ulaşmışım Boğa'nın ardından gelen burca.

112 Ey izzetli yıldızlar, ey ışık kümesi,
Yüklüsün büyük bir tesirle, neyse kıymeti,
Yeteneğim sende bulur menşeini;

115 Toskana havasında ilk nefesimi aldığımda,
Baba olan tüm fani hayata,
Sende doğuyor ve gizleniyordu senin altına;

118 Sonra inayet bahşedince ulaşmayı bana,
Deveran ettiren seni bu yüce çarka,
Nasibim girmekmiş ilkin sana mahsus mıntıkaya.[2]

---

1 *Çıkış* 14:21 ve *Yeşu* 3:13-17 uyarınca Kızıldeniz ve Erden nehri, İsraillilerin geçebilmesi için ikiye yarılmıştır; böylesi mucizeleri gerçekleştirebilen Tanrı kolayca günahkârları cezalandırıp hayırlı dini dünyada ihya edebilir.

2 Dante şimdi sekizince göğe, Sabit Yıldızlar küresine ulaşmıştır; bu küreye giriş yaptığı nokta İkizler takımyıldızıdır; ki Dante Mayıs-Haziran 1265'te Floransa'da dünyaya geldiğinde güneş bu burçta doğup batmaktadır, böylece entelektüel ve şiirsel kabiliyete dair tesirini almıştır. Şimdi ona bu istidatı

121 Ruhum şimdi içtenlikle yakarıyor sana,
Kuvvet kazanması ediyor iktiza,
Zira zor bir imtihan bekliyor onu yakında.
124 "Çok yakınsın artık nihai selamete"
Diye başladı kelama Beatrice, "Haliyle,
Görüşünün berrak ve keskin olması gerekmekte,
127 Bu nedenle, hamle etmeden daha ileriye, bak geriye,
Neler serdim halihazırda ayaklarının dibine,
Hemen hemen bütün âlem orada işte.
130 Ancak bunları görürsen, kalbin tüm neşesiyle,
Takdim edebilir kendini bu semavi küreye,
Sevinçle ulaşan muzaffer cemaate."
133 Gözlerimi çevirdim yedi kat semaya,
Katettim baştan başa ve bu yeryuvarımız sonunda,
Güldürdü beni cılızlığıyla;
136 Oldum ki kani, en doğrusudur dünyayı hakir görme fikri,
Ve başka bir yere hasredenlere düşüncelerini,
Gerçekten de faziletli denmeli.[1]
139 Latona'nın kızını gördüm parlaklığı yekpare,
Gölge yoktu şimdi üzerinde hani öncesinde,
Düşünmemin müsebbibi havi olduğunu kesifliğe ve seyrekliğe.
142 Hyperion, oradan nazar ettiğimde,
Dayanabildim bakmaya oğlunun çehresine,
Ve Dione ile Maia'nın evlatlarını gördüm yakınında dönmekte.
145 Mutedil Jüpiter göründü sonra bana,

---

veren yıldız kümesinden, Cennet'in en yüce katlarını tasvir edeceği zorlu şiirsel vazifesinde kendine yardım etmesini isteyecektir.

1 Dante aşağıya, yükseldiği bütün katlara bakmakta ve kâinatın merkezinde sabit yeryüzünü görmektedir; o kadar küçüktür ki, insanlar düşüncelerini ona harcamaktansa başka yere, yani göklere hasretmelidir. Yeryüzünden başlayarak tek tek bütün kürelere tekrar bakılan bu bölüm ve ibreti Cicero'nun *Somnium Scipionis* (Scipio'nun Rüyası) adlı kitabına dayanmaktadır.

Babası ile oğlu arasında,
Anladım konumlarını nasıl değiştirdiklerini de açıkça.[1]
148 Bu yedi gök gösterdi hep birlikte,
Ne hızdadırlar, hangi büyüklükte,
Ve aralarında nedir bulunan mesafe.
151 O küçük harman yeri, körükleyen bizde vahşiliği bütünüyle,
Teşhir edildi bana nehir ağızlarından tepelere,
Deveran ederken ben ebedi İkizler'le.[2]
154 Çevirdim gözlerimi akabinde, o güzel gözlere.

---

1 Latona'nın kızı Ay'dır (bkz. *Araf* XX:130-32; *Cennet* X:67), yıldızların olduğu taraftan, yukarıdan bakınca üzerinde koyu lekeler yoktur (bkz. *Cennet* II:59-148). Hyperion'un oğlu bazı mitlerde Güneş'tir [Ovidius]. Dione'nin kızı Venüs (bkz. *Cennet* VIII:6-7), Maia'nın oğlu Mercurius'tur (Merkür) [Vergilius]. Iuppiter'in babası Saturnus (Satürn) oğlu Mars'tır.

2 Kuzey yarıkürenin toprakları ("harman yeri" teşbihiyle) küçücük olmasına rağmen üzerinde yaşayan insanlar savaşıp çekişmektedir.

KANTO XXIII

Bir kuş misali, şefkatli yaprakların arasında,
Tüneyen, her şeyi gizleyen gece boyunca,
Tatlı yavrularının yuvasının yanı başına,
4 O dalda bekler ya gelsin diye zamanı,
Görebilmesinin özlediği simalarını,
Ve yiyecek bulabilmesinin beslemek için onları,
7 Ne kadar zor olsa da hoşnut eder onu bu çaba,
Güneşin yolunu gözler içten bir alakayla,
Gözleri takılı sökecek şafağa;
10 İşte böyle sebatla durmakta Hanımım yanımda,
Dönmüş gözlerini göğün o mıntıkasına,
Güneşin daha az aceleci davrandığı vardığında oraya;[1]
13 Görünce onu böyle özlem ve merak içinde,
Tebdil oldum ben de başka şeyleri arzulasa bile,
Umutta kanaat eden biri misaline.
16 Lakin kısa sürdü arası iki demin,
Yani onun beklemesinin
Ve göğün daha da parıldadığını görmemin.
19 Beatrice dedi ki: "İşte,
Muzaffer Mesih'in ordusu gelmekte;
Gelmekte bu göklerin deveranından toplanan tüm semere!"[2]

---

1 "O mıntıka" dünyadan bakıldığında öğle vakti güneşin orada duraklıyor gibi gözüktüğü zenittir.

2 İsa Mesih'in Muzaffer Kilisesi, yani hayattayken semavi kürelerin hayırlı te-

22 Sanki tümden aleve kesbetmişti çehresi,
Sade sevinçti gözleri, ki bu halini
Tasvir etmeden bırakmam mecburi.

25 Berrak gökyüzünde dolunay halindeki Trivia,
Gülümser ya ölümsüz perilerin arasında,
Tezyin eden semayı bir uçtan bir uca,[1]

28 İşte o misal bir güneş gördüm binlerce kandilin üzerinde,
Tutuşmuşlar onun tesiriyle, tıpkı dünyada ettiğimiz müşahede,
Semavi şeylerin parlaması gibi bizim güneşimizle;

31 Ve bu parlak Cevher canlı ışığıyla,
Öyle bir yoğunlukta göründü ki bana,
Takatı yetmedi gözlerimin ona bakmaya.

34 Ah Beatrice, nazik Rehber, muhabbetli! Dedi:
"Sana üstün gelen öyle bir Kudret ki,
Karşısında hiçbir şey müdafaa edemez kendini.

37 Budur Hikmet, budur Yetki,
Açan yolları yeryüzü ile Gök arasındaki,
O yollar ki hasretle beklenmişlerdi."[2]

40 Buluttan kopan bir yıldırım misalince,
Büyüyünce iyice ve sığmayınca içine,
Tabiatının tersine düşen yeryüzüne,

43 Zihnim de karşılaşınca bu ziyafetle,
Semirdi, irileşti ve taştı kendi ötesine,
Ne gerçekleşti akabinde hatırlamıyor bu nedenle.[3]

---

sirlerine verdikleri karşılıklar vasıtasıyla halas bulan bütün mübarekler.

1 Ay, özellikle Vergilius ve Catullus'un kullandığı Trivia hitabıyla Diana ve maiyetindeki periler misali yıldızlarla kişileştirilmiştir.

2 Cevher, *Korintoslulara Birinci Mektup* 1:24'ün sözleriyle "Allah'ın kudreti ve Allah'ın hikmeti" olan İsa Mesih'tir; Eski Ahit çağları boyunca beklenmiş ve dünyaya gelişiyle insanların yeryüzünden Göğe yükselmesini mümkün kılmıştır.

3 Ateşin doğası yukarı yükselmekken yıldırım aşağı iner (bkz. *Cennet* I:115, 133). Dante de doğasını aşan ziyafetle, yani İsa Mesih'in görünmesiyle karşı karşıyadır; bu öylesine vecde getiren bir tecrübedir ki Dante'nin onu hatırla-

46 "Aç gözlerini de şimdi nasılım gör beni,
Tanık olduğun şeyler kifayetli kıldı seni,
Hazmedebilirsin artık gülümsememi."
49 Bense uyanıp uykudan,
Gördüğü rüyayı beyhude hatırlamaya çalışan,
Unutuşla malul biri gibiydim o an,
52 Duyduğumda bu mükâfatı bana sunulan,
Şükrana öylesine şayan,
Ki asla silinemez geçmişi yazan kitaptan.[1]
55 Polyhymnia ile kız kardeşlerinin birlikte,
Emzirdikleri en tatlı sütlerle,
Dillerin hepsi bir ses verip de
58 Yardım etse şimdi, Beatrice'nin yüzünde
Parıldayan kutsal tebessümü anlatan manzumeme,
Vâsıl olunamaz hakikate, binde birine bile;[2]
61 Nitekim Cennet'i tasvirde de,
Kutsal şiir atlayıp geçmeli öteye,
Yoluna engel çıkan biri misalince.
64 Lakin düşünenler temanın ağırlığı ve
Fani omuzlardaki yük üzerine,
Kusur bulmazlar bu sıklet altında titrememe;
67 Gözüpek pruvam yara yara devam etse de seyrine,
Bu sular değildir küçük bir tekneye
Ya da kendini sakınan bir serdümene göre.[3]

---

yabilme kuvvetine baskın gelir (bkz. *Cennet* I:5-9).

1 "Geçmişi yazan kitap" hafızadır.

2 Polyhymnia ve diğer Musalardan dolu dolu ilham alan diller, yani şairler yan yana gelse Beatrice'nin tebessümünü tasvir edemez, zira insanın ve şiirinin kuvvetini ziyadesiyle aşmaktadır (bkz. *Araf* XXXI:139-45).

3 *Cennet*, semavi temaları ve ahlaki gayesiyle –Tanrı'nın da yazımına muavenet ettiği bir eser olarak– kutsal şiirdir (bkz. *Cennet* XXV:1-2). Bu ifade, özellikle *Cennet*'in şiir sanatının iki üslubu olan komedya ve tragedyanın ötesine geçmesiyle, *Komedya* başlığını ikame eden yahut kapsamını genişleten yeni bir alt başlık olarak düşünülebilir (bkz. *Cennet* XXX:22-4). Cennet şiirinin suları, Dante'nin entelektüel ve şiirsel kabiliyeti için azami sınamadır (bkz. *Araf* I:1-3; *Cennet* II:1-15).

70 "Neden böylesine mest olup çehremden,
Mahrum ediyorsun bakışlarını şu güzel bahçeden,
Mesih'in şualarıyla çiçeklenen?
73 Orada Gül, ki içinde bedenlendi Tanrı'nın kelamı,
Orada zambaklar, ki rayihaları,
Salah yoluna sevk eder insanı."[1]
76 Dedi Beatrice ve nasihatlerini yerine getirmeye
Amade olan ben de yine,
Giriştim mecalsiz kaşlarımla muharebeye.[2]
79 Gölgenin siper olduğu gözlerim vakti zamanında,
Buluttaki bir gedikten sızan güneşin şuaları altında,
Çiçekli bir çayıra bakmıştı da,
82 Şimdi nice şuleyi gördüm alay alay burada,
Aydınlanmış üstlerine vuran parlak şualarla,
Lakin bakmak namümkün şuaların kaynağına.
85 Ey müşfik Kudret, vuran mührünü onlara böyle,
Yüksekte tutup kendini, mahal veriyorsun nazar etmeme,
Yoksa gözlerim kifayetsizdir seni görmeye.
88 Her sabah ve akşam vakti,
Niyaz ettiğim o güzel Çiçek'in ismi,
En büyük aleve cezbetti bütün zihnimi;
91 Ve her iki gözüme de tasvir olunca bihakkın,
Cesameti ve görkemi o parlak Yıldız'ın
Ki galibi göklerin, tıpkı olduğu gibi arzın,
94 Semadan indi üzerine o vakit bir meşale,
Çember şeklinde, bir taç misalince,
Döndü onun etrafında, deveran eden bir hâle.[3]

---

1 Mübareklerin bahçesindeki Gül, *Yuhanna* 1:14 uyarınca "Tanrı'nın beden olan Kelamı," Oğul'un annesi Meryem'dir; unvanlarından biri "Sır Dolu Gül"-dür. "Zambaklar," Hıristiyanlığı ilk vaaz eden (rahiyalar saçan) on iki resul-dür.

2 Dante'nin gözleri İsa Mesih'ten yayılan nura dayanamamaktadır; ancak İsa yükselip bakışının dışına çıkınca Dante onları tam olarak açabilir (bkz. 84-87. dizeler).

3 Çiçek, "Sabah Yıldızı" yahut "Deniz (Kutup) Yıldızı" unvanlarıyla da anılan

97 Dünyadaki en tatlı nağme,
En çok cezbeden ruhları kendine,
Buluttan kopan bir gürleme gibi gelir sadece,
100 Mukayese edildiğinde ezgisiyle o lirin,
Yükselen tacından güzel Safir'in,
En parlak ışığı olan müzeyyen göğün.
103 "Meleklere mahsus sevgiyim ben; çevresinde dönen
O yüce saadetin, mülhem olan rahimden,
Bir vakit Arzumuza orasıydı mesken;
106 Böyle döneceğim etrafında Göklerin Hanımı ta ki,
Takip edip Oğlunu o küreyi yapıncaya en ulvi,
Ki onu daha ilahileştirdi duhul etmen dahi."[1]
109 Deveran eden nağme sanki mühürler gibi kendini,
Böyle sona erdi ve diğer nurların hepsi,
"Meryem" aksisedasıyla titreşti.
112 Asil örtüsü kâinatın çarklarının,[2]
O gök ki en canlı, en yoğun,
En ziyade tutuşan ilham ve nizamıyla Tanrı'nın,
115 Kıyısı uzanıyordu üzerimizde,
Lakin bulunduğum mevkiden ötede,
Görmek mümkün değil çok uzak mesafede;
118 Gözlerim bu nedenle,
Takat yetiremedi o taçlanmış alevi izlemeye,
Yükselen yukarıya Oğlunun akabinde.
121 Bir bebek hani emzirilince,
Açıp kollarını uzatır ya annesine,
Sanki sevgisinin alevlerini zahir etmekte,

Meryem'dir; yeryüzündeki mukaddesliğinin tüm insanlardan fazla olması gibi Gökte de nuru, diğer azizlerin nuruna üstündür. Meşale bir melektir; ki ilerde, *Cennet* XXXII:94-114'te Cebrail olduğu teşhis edilir; burada Göklerin Kraliçesi Meryem'e taç vazifesi görür.

1 En ulvi küre Arş-ı Âlâ'dır; Meryem de, İsa Mesih'in ardından oraya yükselecektir (bkz. 118-20. dizeler).

2 "Asil örtü," göksel kürelerin, yani çarkların, en dışında ve dokuzuncusu olan *Primum Mobile*'dir (İlk Hareket Ettirici), bkz. *Cennet* XXVII:106-14.

124 Oradaki mübarek nurların da bu misal işte,
Uzayıp kavislendi tepeleri, derin muhabbetlerini Meryem'e,
Aşikâr ettiler bana böylece.
127 Durdular sonra önümde,
Regina celi terennüm ettiler öyle bir sevecenlikle
Ki ondan duyduğum zevk canlı hâlâ zihnimde.[1]
130 Ah bu servetle dolu sandıklarda,
Nice bolluk bereket mevcut, aşağıda, dünyada,
Sadık birer çiftçi olanlara ekilmiş tohuma.
133 Burada yaşıyorlar, nail oldular hazinenin tadına,
Kazandıkları Babil sürgününde gözyaşlarıyla,
Altına göstermemişlerdi orada alaka.
136 Burada, Tanrı'nın ve Meryem'in Yüce Oğlu'nun himayesinde,
Atik ve cedit meclislerle birlikte,
O muzaffer olan kişi zaferinde,
139 İzzetin anahtarlarını tutuyor elinde.[2]

---

1 Paskalya liturjisi esnasında söylenen Meryem ilahisinin ilk sözleri "*Regina Celi*/Ey Göklerin Kraliçesi."

2 Cennet'te halas bulanlar, hayatlarında altına açgözlülük etmeyip, faziletleri ve çileleri vasıtasıyla Göğün gerçek hazinesini kazanmışlardır; dünyevi hayat onlar için, Yahudilerin Babil esaretleri gibi, insanlığın gerçek yuvası olan Gökten sürgüne yollandıkları yerdir. Meclisler, Eski Ahit'in ve Hıristiyanlık çağlarının azizlerinin içtimasıdır. İzzetin, yani Cennet'in anahtarlarını tutan kişiyse Resul Petrus'tur (bkz. *Cennet* XXIV:34-6).

KANTO XXIV

"Ey Mübarek Kuzu'nun büyük ziyafetine,[1]
İştirak etmeye seçilenler, orada âlâ, ziyade,
Beslenirsiniz iştahınıza mukabil biteviye,
4 Madem ki bu adam Tanrı'nın inayetiyle,
Sofranızdan düşenlerin tadına bakmakta bir nebze,
Ölüm vadesinin dolduğunu tayin etmeden önce,
7 Onun engin arzusunu alın nazarı dikkate.
Dindirin susuzluğunu, sizin içtiğiniz ilanihaye,
Onunsa aradığı hasretle, Pınar'dan bir yudumla olsa bile."
10 Diye seslendi Beatrice ve o ruhlar ki neşe içinde,
Toplaşıp sabit kutupların çevresinde küreler getirdiler husule,
Alevleniyorlardı döndükçe, kuyrukluyıldızlar misalince.
13 Saatin aksamı içinde çarkları izlediğimizde,
İlki durur gibiyken neredeyse,
Sonuncusu uçar gibi görünür ya göze,
16 Bu rakkaslar da işte böyle,
Hızlı ya da aheste, dönmekteler de farklı hallerde,
Servetleri nicedir, takdir edebiliyorum bu cihetle.[2]

---

[1] Büyük ziyafet Gökte İsa Mesih'in görüntüsü ve sevgisinde ebediyen memnun olmaktır; *Vahiy* 19:9'un sözleriyle "Kuzunun düğün ziyafetine çağrılanlar ne mutludur!"

[2] Ruhların birleşerek meydana getirdiği farklı farklı kürelerin, sahip oldukları farklı dönüş hızları onların sevinçten hangi miktarda hissedar olduklarını göstermektedir.

19 İçlerinde en kıymetlisi olduğuna hükmettiğim kü-
reden,
Bir alev çıktı dışarıya ziyade sevinçli görünen,
Öyle ki geride bıraktıklarının hiçbiri daha parlak
değil kendisinden;[1]
22 Döndü Beatrice'nin üç kez etrafında,
Öyle ulvi bir ilahi söylüyordu ki bu sırada,
Tahayyül bile edemem bir daha;
25 Kalemimi kaldırıp bu noktada atlıyorum öteye,
Yazmıyorum, zira muhayyile ve kelam hem de,
Çok kabadır böyle tafsilatlı kıvrımları resmet-
meye.[2]
28 "Ey mukaddes kız kardeşim bize niyaz eden sada-
katle,
Şevkli muhabbetin oldu vesile,
Şu güzel küreden feragat ettim ben de."
31 Dönüşünü durdurduktan sonra,
O mukaddes alev böyle seslenmişti Hanımıma,
Ben de söylediklerini yazıyorum burada.
34 Beatrice cevapladı: "Ey yüce kişinin ebedi nuru,
Rabbimizin kendisine miras bıraktığı,
Bu şanlı sevincin dünyaya bahşettiği anahtarlarını.
37 Şu adamı bir sına imanı itibariyle,
O iman ki yürütmüştü seni suyun üzerinde,
Ciddi yahut tali hususlarda, nasıl hoşuna giderse.[3]
40 Sevgisi âlâ mı, âlâ mı umudu,
Var mı imanı kalmaz senden saklı,

---

1 Alev, Resul Petrus'tur.

2 Cennet'te tecrübe edilen şeyler öylesine derin ve inceliklidir, öylesine çok ve rakik kıvrım/bükümleri vardır ki ifade yahut tasvir edilemez. Dante *Cennet* XXIII:61-63'te telkin ettiği biçimde, anlatılamayacak şeyin/engelin üzerinden atlayıp yola/yazmaya devam etmektedir.

3 *Matta* 16:19 uyarınca İsa Mesih göklerin krallığının anahtarlarını Petrus'a vermiştir (bkz. *Araf* IX:127-9). Petrus, *Matta* 14:28-29 uyarınca kayığından dışarıya adım atıp suyun üzerinde yürüdüğünde İsa'ya tam imanını kanıtlamıştır.

Görüyorsun zira olan her şeyin gösterildiği o Makam'ı.[1]

43 Madem ki taşımalı gerçek imanı,
Olmak için bu âlemin yurttaşı, azizlemek için bu diyarı,
O da imana dair konuşmalı."

46 Bir talebe nasıl mezuniyet imtihanında,
Hocası uzlaşmak değil tartışmak için soru sorana
Dek kendi kendini içten içe hazırlar ve susar ya,[2]

49 O konuşurken ben de tüm ispatlarımla,
Müsellah kıldım kendimi hazır olmak maksadıyla,
Böyle bir sorgucu ve böyle bir ikrar karşısında.

52 Başladı hemen hitaba: "Ey iyi Hıristiyan,
Söyle şimdi, et kendini beyan, nedir iman?"
Bu kelam üzerine yüzümü nurdan

55 Beatrice'ye çevirdim ki,
Bir nazarıyla hemen beni,
İçimdeki pınarın sularını akıtmaya sevk etti.

58 İlkin dedim: "O İnayet nasip eden bana,
İtirafı Kıdemli Komutan'ın huzurunda,[3]
İmkân versin düşüncelerimin iyi ifade bulmasına."

61 Devam ettim sonra: "Ey Baba, yazıldığı minvalde,
Sevgili kardeşinin kalemince,
Ki Roma'yı salah yoluna sokmuştun o kardeşinle birlikte,

64 İman itimattır umut edilen şeylere,
Ve kanaattır görünmeyenlere,
Mahiyeti budur diye kabul ederim ben de."

---

1 "Makam," Tanrı'nın Zihni'dir.

2 Ortaçağ üniversitelerinde talebe, hocası tarafından teklif edilen felsefi yahut teolojik bir meseleyi halka açık bir münazarada şerh yahut müdafaa etmeliydi, hocaysa bu hususa dair kendi yanıtını birkaç gün sonra verirdi.

3 Dante, resullerin başı ve ilk papa olan Petrus'u tanımlamak için bu dizede Roma ordusu rütbelerinden *Primus Pilus*'u kullanır, bu Baş/Kıdemli *Centurion* rütbesidir, modern ordulardaki albaya tekabül eder.

67 Duydum akabinde: "Anlıyorsun kusursuzca,
Eğer neden imanı önce itimatla,
Sonra da kanaatle tayin ettiği de aşikârsa sana."
70 Cevapladım: "Bu derin hakikatler bana,
Zahir etseler de kendilerini burada,
Saklıdırlar gözlerden aşağıda,
73 Dolayısıyla varlıklarına iman edilir yalnızca,
Ve ulvi umut da bunun üzerine edilmiştir bina,
İşte imanın bu veçhesi tayin olur itimatla;
76 Ve muhakeme de dayanmalı imana,
İstidlal etmeliyiz daha fazlasını göremediklerimizi
kıyas yoluyla,
İşte böylece kanaat ispat olur imana."[1]
79 Duydum akabinde: "Eğer aşağıda kaide niyetine,
Öğrenilen her şey kavransaydı böyle iyice,
Meydan kalmazdı sofist aklıevvelliğine."[2]
82 O tutuşmuş sevgiden bu sözler geldi nefese,
Ekledi bir de: "Layıkıyla tetkik edildi bu sikke,
Biliyoruz şimdi halitası ve ağırlığı ne.
85 Söyle bakalım öyleyse, var mı bundan kesende?"[3]
Dedim ki: "Var, hem de parlak ve yuvarlak ki öylesine,
Darbının hiçbir unsuru düşürmüyor beni şüpheye."
88 Duydum derin nurdan parıldayan orada:
"Nereden verildi bu kıymetli mücevher sana,
Tüm erdemlerin üzerine olduğu bina?"

---

1 Petrus'la birlikte Roma'da İncil'i vaaz eden refiği/kardeşi Pavlus *İbranilere Mektup* 11:1'de imanı hem itimat (var olan bir cevher) hem de kanaat (ispat ve tahkik için bir zemin) olarak tanımlar. Dante bunu şöyle tefsir eder: Şimdi aracısız gördüğü Göğün hakikatleri gerçektir, görünemedikleri dünyadaysa onlara iman etmek hem kurtuluş umudunun hem de teologların bu hakikatlere dair akli tahkikatının temelidir.

2 "Sofist aklıevvelliği," teologların yanlış mantık yürütmesi yahut çıkarımlarında/istidlallerinde fazlasıyla dolambaçlı ve bu nedenle çok doğru görünmesine rağmen üstü kapalı yöntemler kullanmalarıdır.

3 "Sikke," kıymetli bir hazine ve Hıristiyan erdemlerinin ilki olan imandır.

91 Dedim ki: "Kutsal Ruh'un bereketli yağmuru,
Eski ve yeni parşömenlere yağdı,
Bunlardan yaparım kıyası,
94 Ve ziyade iknayla bana kanıtladı, bu iman doğru;
Temin edince bu ispatı,
Tüm diğer iddialar yanında kifayetsiz kaldı."
97 Şöyle duydum akabinde: "Atik ve Cedit Kaziyeler ki,
Belirliyor vardığın neticeyi,
Neden Tanrı'nın kelamı bildin bu sözleri?"
100 Cevapladım: "Delil, vâkıf kılan beni hakikate,
Dayanır gerçekleşen işlere, ki böylesi mucizelere,
Tabiat demir ısıtıp örs dövemez katiyetle."
103 Hemen etti mukabele: "Bu işlerin gerçekleştiğine,
Seni ikna eden ne? Bizzat kendisi delile
Muhtaç olan şey şahadet ediyorken onlara sadece."
106 Dedim ki: "Dünya Hıristiyanlığı seçtiyse,
İhtiyaç duymadan mucizelere, mucizenin âlâsı bu işte,
Yüzde biri etmez diğerleri bunu düşününce;
109 Yoksul ve açtın sen filvaki,
Bulup bahçeyi ektiğinde iyi bitkiyi
– Bir vakit asmaydı, dikenli çalı oldu şimdi."[1]
112 Sözlerim erince hitama, o yüce ve kutsal sarayda,
"*Te Deum laudamus!*" yankılandı küreler vasıtasıyla.
Terennüm ediliyor burada kullandıkları makamda.[2]

---

1 Kutsal Ruh'un yağmuru/ilhamıyla yazılan parşömenler, yani Eski ve Yeni Ahit imanın esası olan, ulvi bir biçimde vahyedilmiş hakikatleri içerir. İncil'in Tanrı kelamı olduğu, sadece doğal işleyişle gerçekleşmesi mümkün olmayan mucizelerle ispat olmaktadır. Lakin bu çıkarım, yine İncil'in bizzat tek kaynak olduğu bir kanıta dayandığı için nihai, bağımsız ve tüm mucizelerin en büyüğü olan bir ispata ihtiyaç duyar; ki bu, Kilisenin kurulmasının ve dünyada Hıristiyanlığın yayılmasının fakir bir balıkçı olan Petrus vasıtasıyla gerçekleşmesidir.

2 Bir hamd ve şükran ilahisinin ilk sözleri, "Hamd olsun sana, Allahımız" (bkz. *Araf* IX:140).

115 Sonra çeken beni imtihana,
O Baron çıkartan beni daldan dala,
Öyle ki yaklaşıyorduk artık tepedeki yapraklara,[1]
118 Konuştu bir daha: "O İnayet sevgiyle
Tarif veren zihnine, şimdiye kadar diline
Getirdi kelimeleri münasip düşen fikirlerine;
121 Onaylıyorum ben de söylediklerini,
Ama beyan etmen gerekli neye inandığını şimdi,
Ve bu imanını sana ne takdim etti."
124 "Ey kutsal babam, kendi görebilen şimdi,
Ziyadesiyle inandığı şeyi, öyle ki
O'nun mezarına koşarken genç ayaklarla yarışmıştın hani."[2]
127 Diye başladım ve dedim ki: "Anlatmamı istiyorsun sarihlikle,
Tereddütsüz imanımın niteliği ne,
Ve kaynağını beyan etmemi istiyorsun bir de.[3]
130 Şudur cevabım: İman ederim bir Tanrı'ya, ezeli ve ebedi, tek başına,
Zatı hareketsiz, hareket veren tüm semalara,
Sevgisi ve O'na yönelik sevgi vasıtasıyla;
133 Bu inancımın delilleri sadece,
Fiziki ve metafiziki değil de,

---

1 İmtihanın muhtelif aşamalarından geçen Dante'nin inandığı kaideler ve imanının kaynağı hükme bağlanacaktır.

2 *Yuhanna* 20:1-18'in anlatısı uyarınca İsa Mesih kıyam ettiğinde boş kabri görmek için daha genç olan Yuhanna ile Petrus koşarlar. Yuhanna kabre daha önce ulaşır ama içeri girmez, Petrus'u bekler.

3 Dante izleyen dizelerde Hıristiyan Amentüsünün (İman İkrarı) bir uyarlamasını yapar ve temel doktrini, yani Tanrı'nın Bir olduğu, (Kutsal Metinlerle olduğu kadar felsefi çıkarımlarla da ispatlanabileceği gibi) Hareket Ettirilmemiş Muharrik olduğu ve (İncil'de vahyedilen Teslis sırrı itibariyle) Bir'de Üç olduğunu beyan eder. Özgün ikrarın akışıysa şöyledir: "İman ederim bir Allah'a, her şeye hükmeden Baba'ya, göğün ve yerin ... Yaradan'ına. Ve tek Rab İsa Mesih'e, Allah'ın biricik Oğlu'na ... Ve Kutsal Ruh'a, Rabbe, hayat verene, Baba'dan çıkana, Baba ve Oğul'la birlikte tapılan ve izzetlenene, peygamberler vasıtasıyla konuşana. ..."

Sahibim üstelik buradan yağan hakikate,
136 Musa ve Peygamberler ve Mezmurlar marifetiyle,
Ve İnciller ve de Kutsal Ruh'un kendine
İlham ettiği kelimeleri yazan senin sayende.
139 Ve inanırım Üç Ebedi Zat'a,
Ve bunların bir Öz olduğuna,
Hem tek hem de üç, hem ben hem biz aynı anda.
142 Bu ilahi temel şartın bahsettiğim şimdi,
Vurdu zihnime mührünü,
Çok defa İncil öğretisi.
145 Budur kaynağı, kıvılcım bu işte,
Büyüyen sonra canlı bir aleve,
Gökteki bir yıldız misalince parıldayan içimde."
148 Tıpkı memnuniyetle dinleyen bir efendi gibi,
Uşağının naklettiklerini ve bitince sözleri,
Sarılır ya ona, her ikisi de iyi haberlerden sevinçli,
151 O havariye mahsus nur da konuştuğum emriyle,
Sustuğumda kutsayarak beni bir ilahiyle,
Üç kez döndü çevremde,
154 Sözlerim ona vermişti böyle neşe.

KANTO XXV

Eğer Kutsal Şiir olur da bir gün,
–Bu eser feyzini alan Göğün ve yerin,
Kâğıda eğilmiş halde geçmesine neden olan uzun senelerimin–
4 Üstesinden gelebilirse o zulmün,
Huzurla uyuduğum güzel ağıldan eden beni sürgün,
Ki kuzu halimle onun için çekişen kurtlara vermemiştim ödün,
7 Başka bir sesle, başka bir postla,
Bir şair olarak döneceğim oraya,
Ve vaftiz kurnamda, defne tacı takacağım başıma;[1]
10 Çünkü orada attım imana ilk adımımı,
Tanrı'ya makbul kılan ruhları,
Ve imandan dolayı Petrus taçlandırdı alnımı.
13 Şimdi Mesih'in vekil olarak bıraktığı kişilerin,
Aziz ve nadide birincisinin,
Çıktığı küreden bir nur bize doğru etmekte sökün;[2]
16 Hanımım pürneşe dedi ki bana:
"Baksana! Baksana o Baron'a! Aşağıda,

---

[1] Dante şiirinin ona bağışlanma sağlayıp zulmün, yani Floransa'dan sürgünlük cezasının bitmesini ve şimdi saçları ağarmış büyük bir şair olarak memleketine dönüp, vaftiz olduğu kilisede (San Giovanni Vaftizhanesi) şairlerin alameti farikası olan defne yapraklarından taç takabilmeyi ümit etmektedir. "Daha iyi olmaz mıydı zafer için tarasaydım saçlarımı ve doğduğum Arno kıyılarında –dönebilirsem elbet oraya– bir vakit parlak şimdi gri buklelerimi örtseydim yapraktan taçla?" [*Eclogae*].

[2] Petrus'un da içinden çıktığı, ruhların birleşip meydana getirdiği küre (bkz. *Cennet* XXIV:11, 20).

Dünyada, insanlar onun uğruna gidiyorlar Galiç-
ya'ya."[1]

19 Bir güvercin uçup eşinin yanına indiğinde,
Döne döne birlikte, ötüşe ötüşe,
Gösterirler ya sevgilerini birbirlerine,

22 Gördüm her biri izzetli ve yüce,
İki prens tebrikledi birbirini bu misalle,
Hamd ederek burada nail oldukları ziyafete.

25 Selamlama erdiğinde nihayete,
Coram me durdular sessizce,[2]
O kadar parlaklardı ki yüzümü eğdim yere.

28 Gülümsedi Beatrice, girdi söze:
"Ey meşhur hayat, seninle,
Bazilikamızın cömertliği alındı kaleme,[3]

31 Duyur Umut'un yankısını bu yücelerde;
Zira İsa siz üçünüze teveccüh ettiğinde,
Her daim umuda sen oldun simge."[4]

34 "Kaldır başını ve ol emin,
Fani dünyadan buraya kim gelirse gelsin,
Parlaklığımızla kemal bulması kesin."

37 İkinci alev bu ferahı sununca bana,
Evvelinde eğdiğim nurlarının ağırlığıyla,
Gözlerimi kaldırıp baktım dağlara.[5]

40 "İmparatorumuz inayetiyle,

---

1 Baron, Resul Yuhanna'nın kardeşi Zebedi oğlu Yakub'tur; İspanya, Galiçya'daki Santiago de Compostela'da bulunan ve resulün kutsal emanetlerini barındırdığı rivayet olunan türbe ortaçağda Avrupa'nın her yanından hacıların uğrak yeriydi.

2 *Coram me* "huzurumda/önümde," bkz. *Cennet* XI:62.

3 "Bazilika," Göklerdeki Tanrı'dır; *Yakub'un Mektubu*'nda (ki burada mevzubahis olan Zebedi oğlu "Büyük" Yakub değil de Alfeus oğlu "Küçük" Yakub'a da isnat edilir) resul, Tanrı'nın cömertliğinden ve onun sevgisi için çile çekene sonsuz mükâfat vaat edildiğinden bahseder (ayrıca bkz. 76-8. dizeler).

4 İsa'ya en yakın olan bu üç resul (bkz. *Araf* XXXII:73-81), yani Petrus, Yakub ve Yuhanna, sırasıyla İman, Umut ve Sevgi'nin de simgesidir.

5 "Dağlar," iki resuldür.

İrade ettiği için ölümünden önce,
Karşılaşacaksın O'nun Kontlarıyla dairelerin en gizlisinde;
43 İşte bu sarayda hakikati görünce,
Umut –dünyada teşvik eden sevgiyi gerçek iyiye–
Teyit olabilir sende ve diğerlerinde;[1]
46 Şimdi, nedir umut, söyle,
Hangi kaynaktan geldi ve nasıl çiçeklendi zihninde."
İkinci nur devam etmişti bu sözlerle.
49 Müşfik Hanımım, uçuşunda yücelerde böylesi,
Sevk eden kanadımın tüylerini,
Benim cevabımı sezip benden önce verdi:
52 "Muharip Kilisenin hiçbir evladı
Taşımıyor bu adam kadar umudu,
Şuaları aydınlatan tüm saflarımızı, Güneş'te böyle yazılı;
55 Bu nedenle gelmek Mısır'dan Kudüs'e,
Bahşedildi kendisine, sahip olsun diye görüşüne,
Harp dönemi sona ermeden önce.[2]
58 Sorduğun diğer iki hususa gelince,
Ki getirdin dile, değil bilgi edinmek niyetiyle,
Senin bu erdemi ne kadar takdir ettiğini nakledebilsin diye,[3]
61 Bunları ona bırakıyorum, zor yahut küstahlık vesilesi değil soruların,
Sen sordun o cevaplasın,
Tanrı'nın inayeti de yardımcısı olsun."

---

1 "Diğerleri," umuda dair Dante'nin dizelerini okuyacak ve işitecek olandır.

2 "Muharip Kilise," yeryüzündeki Kilisedir; "Güneş," Tanrı'nın Zihni'dir; "Mısır," yaşayanların dünyasıdır ve Dante'nin yolculuğu bu günahkâr ve yozlaşmış dünyadan semavi Kudüs'ün hürriyetine ahlaki bir Çıkış/Hicret/Eksodus'tur (bkz. *Araf* II:46); bu yolculuğu iyinin kötüyü mağlup etmesi için süren bir harp olan dünyevi hayatı sırasında yapabilmiştir.

3 "İki husus," 46-7. dizelerde sorulan umudun tarifi ve kaynağıdır. 67-9. dizelerde Dante'nin cevaben yaptığı tarif 12. yüzyıl teologu Pietro Lombardo'dan alıntıdır (bkz. *Cennet* X:107-8).

64 Bir çırak gibi yanıtlayan ustasını,
En iyi bildiği şeye dair gelince soru,
Değeri çıksın diye ortaya hevesli ve hazırlıklı,
67 Dedim ki: "Umut gelecekteki izzeti,
Sebatla beklemektir; o izzet ki Tanrı'nın inayeti
Ve kazandığımız faziletin bir semeresi.
70 Bu ışık bana nice yıldızdan geldi,
Ama onu kalbime ilk aşılayan kişi,
Mutlak Önder'in başmugannisiydi.
73 'Ve senin ismini bilenler' der ilahisinde,
'Sana güveneceklerdir!' ki insan benim gibi iman etmişse,
Nasıl bigane olabilir Tanrı'nın ismine?[1]
76 Onun aşıladığı gibi, *Mektup*'unla sonra,
Sen aşıladın beni, öyle doydum ki yağmurunla,
Yağdırıyorum onu şimdi bizzat başka ruhlara."[2]
79 Ben konuşurken o ruh alevinin sinesinden,
Bir ışık titreşti birden,
Şimşek çakması gibi mütemadiyen;
82 Sonra verdi nefesi: "Bende yanan sevgi hâlâ o erdem için,
O erdem ki benimdi hurma dalı olup alametim,
Bahçeden ayrılışıma değin,
85 İlham ediyor bir kez daha konuşmamı seninle,
Umutta bulan böyle neşe; ve memnun olacağım sözlerinle,
Anlatan, umudun sana vaadi ne."
88 Dedim ki: "Kutsal Metinler, eski ve yeni,
Gösterirler Tanrı'nın refik bildiği ruhların nedir nişanesi,

1 "Yıldızlar," İncil metinleri ve Kilise Babaları'nın eserleridir. "Başmuganni," mezmurcu Kral Davud'tur (bkz. *Cennet* XX:37-42) ve ilahi *Mezmurlar* 9:10'dan alıntılanmaktadır.

2 "Yağmur," *Resul Yakub'un Mektubu*'yla ilham olan ve şehadetine kadar sevgiyle taşıdığı, ferahlatıcı umut erdemidir.

Benim için bu nişanedir umudun vaadi.[1]
91 Yeşaya der ki, seçilenlerin hepsi,
Memleketlerinde giyecekler iki giysi,
Ve mübareklerin bu tatlı hayatıdır memleketleri.[2]
94 Ve senin kardeşin de o beyaz kaftanlardan bahsettiğinde,
Dolaysız ve sarih sözlerle,
Yeşaya'nın vahyini izhar ediyor bize."[3]
97 Sözlerim biter bitmez önce,
"*Sperent in te*" işittik üzerimizde,
Dönmekte olan çelenkler cevap verdi bu davete;[4]
100 Sonra bu nurların içinden biri parladı ki öylesine,
Eğer Yengeç sahip olsaydı böyle bir kristale,
Bir ayı kışın benzerdi uzun bir güne.[5]
103 Mutlu bir genç kız kalkıp düğünde,
Katılır ya oyuna, hürmetinden yeni geline,
Gösteriş yahut başka bir zaaftan değil de,
106 O nurun da bu misal parlayarak daha da,
Yaklaştığını gördüm o iki aleve olmuş bir halka,
Tutuşmuş sevgilerine uygun bir nağmeyle başlamış raksa.
109 Katıldı akabinde ilahilerine ve dönüşlerine,
Hanımım onları izledi dikkatle,
Sessiz ve dingin, bir gelinmişçesine.
112 "Bu ruh yaslayandır başını göğsüne,

---

1 Bu nişane umudun gayesi, yani Cennet'tir.

2 "İki giysi," *Yeşaya* 61:7 uyarınca halas bulanların Gökte sahip olacağı iki izzettir; ruh ve beden olarak tefsir edilir.

3 Yakub'un kardeşi Yuhanna Göğe dair rüyetinde, *Vahiy* 7:9 uyarınca mübarekleri "beyaz kaftanlarla giyinmiş" olarak görür.

4 *Mezmurlar* 9:10'un (Latince *Mezmurlar* 9:11'in) ilk kelimeleri "*Sperent in te*/ sana güveneceklerdir."

5 Aralık-Ocak aylarında güneş, zıt ufuktaki Oğlak'ta batarken doğu ufkunda Yengeç takımyıldızı yükselir, dolayısıyla Yengeç'in güneş kadar büyük bir yıldızı mevcut olsa bir ay boyunca gece olmayacaktır.

Mesih'imizin, Pelikan'ımızın ve haç üzerinden kendisine
Verildi büyük vazife."[1]
115 Hanımım böyle dedi; ama gözlerini
Sabitlendiği yerden çevirmedi,
Önce ya da sonra sarf ederken kelimeleri.
118 Kısarak ve zorlayarak gözlerini,
Parçalı tutulan güneşe bakan biri gibi,
Ve görmeyi denedikçe artar körlüğü,
121 Ben de çabaladım izlemeye son gelen alevi,
Duyana dek şu sözleri: "Neden kamaştırıyorsun gözlerini,
Görmek için burada olmayan bir şeyi?
124 Bedenim yeryüzüdür şimdi yeryüzünde,
Ve orada duracak diğerleriyle birlikte,
Sayımız ulaşıncaya dek ebedi niyetin belirlediğine.
127 Mübarek manastıra, üzerinde iki giysiyle
Erişen iki nur vardır sadece.
Bu malumatı naklet kendi âlemine."[2]
130 O konuşmaya başladığında, teşkil ettikleri alevli halka,
Son vermişti raksa ve üç nefesin ahenkli tertibinden farika,
İlahileri de durmuştu hakeza;
133 Tıpkı suya çarpan küreklerin aynı anda,

---

1 Petrus ve Yakub'a katılan ruh İncil yazarı Yuhanna'dır; *Yuhanna* 13:23, 25 uyarınca Son Akşam Yemeği'nde başını İsa'nın göğsüne yaslayan çok sevdiği şakirtidir ve *Yuhanna* 19:26-27 uyarınca İsa, annesi Meryem'i ona emanet etmiştir. Pelikan, kendi göğsünü yarıp yavrularını kanıyla beslediğine inanılması itibariyle, insanlığın kurtuluşu için kendi kanını akıtan İsa Mesih'in bir simgesi olmuştur.

2 Dante, Resul Yuhanna'nın ölmeyip, bedeniyle Göğe alındığı efsanesini açıkça reddeder; bedeni yeryüzünde kalmıştır ve Tanrı'nın tasavvurunda kurtarılmışların sayısı tamam olunca gelecek Nihai Gün'de kıyam edecektir. Sadece İsa Mesih ve (Meryem'in İntikali Doktrini uyarınca) Meryem insan bedenleriyle Cennet'tedir.

Tehlikeden sakınmak ya da yalnızca dinlenmek amacıyla
Durması gibi, kürekçiler bir ıslık duyunca.
136 Ah, nasıl da müteessir oldum kendi içimde,
Bakayım diye Beatrice'ye dönüp de,
Onu göremediğimi fark edince,
139 Yanındaydım halbuki ve bu saadet âleminde!

KANTO XXVI

Kör olmuş halimle endişe içindeyken,
Gözlerimi karartan o parlak alevden,
Bir ses duydum dikkatimi celbeden:
4 "Sen yeniden kazanana dek görme duyunu,
Kaybettiğin seyrederken nurumu,
En iyisi telafi niyetine biraz kelam edelim karşılıklı.
7 Söyle başlangıç kabili, ruhunun nedir yöneldiği gayesi,
Ve şundan emin ol ki,
Gözlerin kararsa da şimdi, tamamen olmadı zayi,
10 Çünkü seni bu ilahi âlemde,
Sevk eden kadının gözlerinde,
Olan kudretin aynısından var Hananya'nın ellerinde."[1]
13 Dedim ki: "Er ya da geç, ne vakit dilerse,
Teselli versin gözlerime, geçit olanlara kendisine,
Her dem yandığım ateşi bana getirdiğinde.[2]
16 İyilik, dolduran bu sarayı,
Teşkil eder tüm metinlerin Alfa ve Omega'sını,
Sevgi'nin bana alçak veya yüksek sesle okuduğu."[3]

---

1 *Resullerin İşleri* 9:9-18'in anlatısı uyarınca Hananya isimli bir şakirt Zalim Saul'un kör olmuş gözlerini ellerini üstüne koyarak iyileştirir ve Saul de Hıristiyanlığa geçip Resul Pavlus olur; Beatrice de Dante'nin görme yetisini geri verecek kudrete bakışlarında sahiptir.

2 Ateşi, yani Sevgi'yi Dante'ye ilk Beatrice getirmiş, gözlerinden geçip kalbine yayılmıştır (bkz. *Araf* XXXI:116-17; *Cennet* XXVIII:11-12).

3 İyilik, Azami İyi olan Tanrı'dır, *Vahiy* 1:8, 21:6, 22:13'te kendini "Alfa ve Omega, başlangıç ve son benim" diye vahyeder.

19 O ses ki parlamayla gelen körlüğün aniden,
Yarattığı korkuyu benden defeden,
Teşvik etti beni bir daha kelama, konuşarak yeniden.
22 Dedi ki: "Sen kesinlikle,
Elenmelisin daha iyi bir elekle;
Söylemelisin kim yöneltti yayını böyle bir hedefe."
25 Dedim ki: "Felsefi muhakeme ve
Buradan kaynağını bulan şahadetle,
Sarih ki sevgi mühürlenmiş olmalı yüreğime;[1]
28 Zira iyi, bir kez idrak edildiğinde,
Alevlendirir sevgiyi ve ittifak halinde,
Daha büyük sevgi hasıl olur daha fazla iyilikle.
31 Bu nedenle her zihin o mümtaz Öz'e,
–Ki her iyi bulunan onun haricinde,
Onun görkeminin bir şuasıdır sadece–
34 Yöneltmelidir sevgisini, sevdiği diğer şeylerden daha ziyade,
Eğer bu ispatın temelinde,
Bulunan hakikati tefrik edebilirse.[2]
37 Benim aklım fark ediyor bu hakikati,
Aşikâr edildi o zat tarafından gösteren ki,
Yaradan'larına dönüktür ebedi varlıkların asli sevgisi.[3]
40 Ve bildirir bunu Hakiki Muharrir'in sesi de,
Musa'ya kendini ederken ifade,
'Ben bütün iyiliğimi senin önünden geçireceğim' dediğinde.[4]

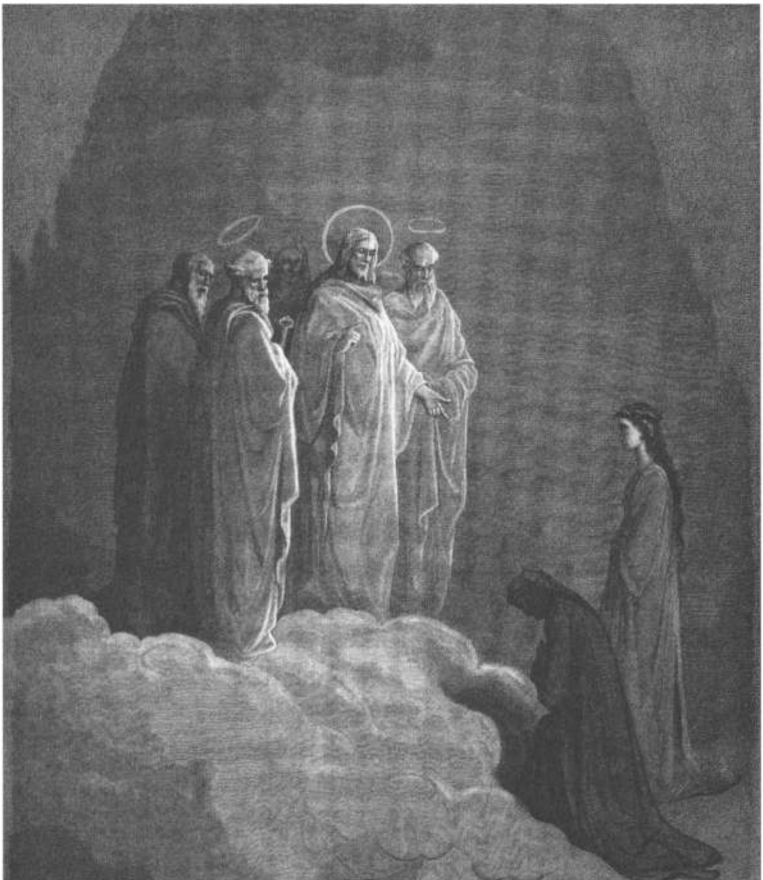
---

1 "Şahadet," Kutsal Metinler, yani Tanrı'nın kelamıdır.

2 Bir kez idrak edildiğinde iradenin ve dolayısıyla sevginin odağına yerleşen herhangi şeyler "iyi"dir (bkz. *Araf* XV:67-75, XVII:91-2, 97-9, XVIII:19-33) ve her kim Tanrı'nın Azami İyi ve diğer tüm iyilerin kaynağı olduğunu kavrarsa, sevgisini mutlaka O'na yöneltmesi icap eder.

3 "Ebedi Varlıklar" meleklerdir; Dante'nin bu ispat için doğrudan atıf yaptığı kişinin kim olduğu bilinmemektedir.

4 "Hakiki Muharrir," Tanrı'dır ve Musa'ya sözleri *Çıkış* 33:19'dandır.

43 Bunu aşikâr edersin sen de, yüce Müjde'nin ilk sözlerinde,
Diğer beyanlardan daha ziyade,
Göğün sırlarını bildiren yeryüzüne."[1]
46 Şunu duydum akabinde: "İnsan muhakemesi vasıtasıyla,
Ve şahadetlerle uyumlu olan ona,
Hükme varıyorsun ki mutlak sevgin yöneliktir Tanrı'ya.
49 Fakat söyle bana, hissediyor musun başka ipleri,
Çeken ona seni; böylece dile getirebilirsin belki,
Isırmakta seni sevginin kaç dişi."[2]
52 Saklı değildi İsa'nın Kartalı'nın kutsal niyeti,[3]
Aksine fark ettim kelimelerimi
Nereye sevk etmek istediğini.
55 Dedim ki: "Bütün bu ısırıklar ki,
Tanrı'ya yöneltir kişinin kalbini,
Benim sevgimin müsebbibi;
58 Dünyanın ve insanın mevcudiyeti için,
Ben yaşayayım diye O'nun tahammül ettiği ölüm,
Ve bu âlem, umudu olan benim ve tüm müminlerin,
61 Bahsettiğim yaşayan irfanla birlikte,
Bunlar beni sapkın sevginin denizinden çekti de,
Çıkardı salih sevginin sahiline.[4]
64 Ezeli ve Ebedi Bahçıvan'ın tüm bahçesine,
Yayılmış yapraklara ve çiçeklere,
Sevgi duyarım O'ndan aldıkları iyiye göre."
67 Susmamla birlikte ziyadesiyle tatlı bir nağme,
Yankılandı çepeçevre bu gökte,

1 Yuhanna'nın İncil'i/Müjde'si, bedenlenmiş Tanrı kelamı olarak İsa Mesih sırrının anlatımıyla başlar.
2 İpler ve dişler, Tanrı'yı sevmek için diğer saikler.
3 Resul Yuhanna'nın simgesi kartaldır.
4 "Yaşayan irfan," yine şahadetler, yani Kutsal Metinlerdir. "Sapkın sevgi" ise dünyevi nimetlere/iyilere duyulan sevgidir.

"Aziz, aziz, aziz!" dedi Hanımım da diğerleriyle birlikte.[1]

70 Keskin bir ışık ürperterek çıkartır ya bizi uykudan,
Çünkü görme ruhu göze katman katman yayılan,
Parlaklığa yetişmeye çalışıyordur o an,[2]

73 Ve uyanan kişi allak bullaktır gördükleriyle,
Uyandığından birdenbire, mana veremez hiçbir şeye,
Muhakemesi imdadına yetişmeden önce;

76 İşte böyle Beatrice,
Dağıttı tozları örtülmüş gözlerime,
Bin mil öteden bile parlayan bakışlarının görkemiyle;

79 Eskisinden de iyi görüyordum şimdi,
Ve şayanı hayretti sordum kimliğini,
Dördüncü nurun belirmiş aramızdaki.

82 Hanımım dedi ki: "Bu parlak şuaların içinde,
Asli Kuvvet'in yarattığı ilk ruh sevgiyle,
Yaratıcısı'nı izlemekte."[3]

85 Bir ağaç rüzgârın tesiriyle şiddetli,
Önce eğen tepesini,
Sonra doğrulur ya kendi hayat kuvvetiyle geri,

88 O konuşurken halim böyleydi,
Önce afallasam da kazandım sonra güvenimi,
Konuşma arzusu tutuşturdu beni,

91 Dedim ki: "Ey olgun halde hasıl olan yegâne meyve,
Ey kadim ata, her geline,

---

1 Göğün Tanrı'ya hamdüsena sözleri, *Yeşaya* 6:3 ve *Vahiy* 4:8'de "kuddûs, kuddûs, kuddûs" şeklinde mevcuttur (Ayrıca bkz. *Cennet* VII:1-3).

2 Ortaçağ fizyolojisinde "hayati ruh"ların, bedenin fiziksel organları ile maddesel olmayan ruhun faaliyetleri arasında bağ olduğuna inanılıyordu; böylece görme ruhu gözbebeğine giderek oradan bir nesnenin suretini beyine taşıyan zerredir [*Convivio*].

3 İlk ruh, bizzat Tanrı tarafından şekillendirilip yaratılmış Âdem'dir; tüm insanlığın atası hem gelinlerin hem kocaların babasıdır (91-4. diziler). Tıpkı diğer ruhlar gibi, daha söylemeden Dante'nin sorularını Tanrı'nın Zihni'nde görür (95-6 103-8. dizeler).

Hem baba hem kayınpeder olan sensin de,
94 Tüm samimiyetimle istirham ediyorum senden,
Konuş benimle, isteğimi görüyorsun zaten,
Söylemem gerekmez yeniden, sesini duyabilsem hemen."
97 Hani bazen bir hayvan örtüldüğünde üstü,
Debelenir ve belli olur dürtüleri,
Onunla birlikte hareket ettiğinden örtü,
100 O ilk ruh da bunun gibi,
Onu örten nurun içinden aşikâr etti,
Beni memnun etmekten duyacağı sevinci.
103 Sonra verdi nefesi: "İsteğini etmesen de ilan,
Senin en iyi bildiğin şeyi kavrayışından,
Daha iyi kavrayabilirim onu ayan beyan;
106 Görüyorum zira Hakiki Ayna'da,
Her şeyi yansıtan aliyyülâlâ,
Hiçbir şey yansıtamazken onu tamamıyla.
109 Duymak istersin bu hanımın bunca uzun merdiveni
Tırmanmaya seni orada hazır ettiği,
Yüce bahçeye Tanrı'nın beni ne vakit yerleştirdiğini;
112 Ve oranın ne kadar süre memnun ettiğini gözlerimi,
Ve büyük öfkenin gerçek sebebini,
Ve hangi dili kullandığımı ve şekillendirdiğimi.[1]
115 Evladım bilesin ki, uzun sürgünümün esas nedeni,
Ağaçtan tatmak değildi,
Yalnızca aşmaktı haddimi.[2]

---

1 "Yüce Bahçe," Araf dağının zirvesindeki Dünyevi Cennet'tir (bkz. *Araf* XXVIII-XXXIII). Dante dört şeyi bilmek istemektedir: Âdem'in ne zaman yaratıldığı (cevabı 118-23. dizelerdedir), yaratılışı ile kovulması arasında Aden Bahçesinde ne kadar süre kaldığı (cevabı 139-42. dizelerdedir), ilk günahın doğası (cevabı 115-17. dizelerdedir) ve Âdem'in hangi dili konuştuğu (cevabı 124-38. dizelerdedir).

2 "Uzun sürgün," Âdem, Havva ve onlardan gelen insanlığın Dünyevi Cennet'ten kovulmasıdır. Dante'nin vurgusuyla ilk günah yasaklanmış meyvenin

118 Güneşin dört bin üç yüz iki kere dönüşü süresince,
Hanımının Vergilius'u çıkartıp sana yolladığı o
yerde,
Bekledim bu meclisi hasretle.
121 Şahit oldum ve de mukimken yeryüzünde,
Güneşin yolu boyunca uzanan ışıklara geri döndü-
ğüne,
Tam dokuz yüz otuz kere.[1]
124 Dilim çoktan silinip gitmişti,
Nemrud'un halkı bitirilemeyecek işi
Yapmaya kalkışmadan evveli;
127 Ebedi olmaz insan aklının hiçbir meyvesi,
Göklerin tesiriyle insan sürekli arar yeniyi,
Ve değiştirir tercihlerini.
130 Konuşmak olsa da fıtratının gereği,
Nasıl konuşacağı insanın, seçmek şu ya da bu dili,
Size bırakılmıştır doğa tarafından tercihi.
133 Ben Cehennem'in ahüzarı içine yollanmadan evveli,
Şimdi beni kat kat saran neşenin menşei olan Aza-
mi İyi
Yeryüzünde '*İ*' diye bilinirdi;
136 Sonra kendisine '*El*' denildi; böyle olmalıydı zati,
Fanilerin daldaki yaprak gibidir gelenekleri,
Biri dökülür, büyür bir diğeri.[2]

---

yenmesine ilişkin değil, Tanrı'nın insanlara çizdiği sınırının aşılmasına, yani küstah itaatsizliğe ilişkindir.

1 Vergilius çıkartıldığı "o yer," Limbus'tur (bkz. *Cehennem* II:52-120, IV:55; *Araf* XXXIII:61-3); *Yaratılış* 5:5 uyarınca Âdem 930 sene yaşamıştır ve ölümü ile İsa'nın ölümü, yani 34 senesi arasında 4302 sene vardır (Dante Kilise tarihçiliğinin babası kabul edilen Aziz Eusebios'un *Kronikler* eserindeki hesaplamaları kullanmaktadır), dolayısıyla *Komedya*'nın yolculuğunun gerçekleştiği söylenen 1300 senesinde Âdem yaratılalı 6498 sene olmuştur.

2 Hatırlanacağı gibi insanların bir değil pek çok dil konuşmasının sebebi Nemrud ve halkının Babil Kulesini yükseltme teşebbüsüdür (bkz. *Cehennem* XXXI:67-81). Dante daha önce *De vulgari eloquentia* (Halk Dilinde Belagat) eserinde Âdem'in dilini bizzat Tanrı'nın yarattığını ve ilk kelimesinin "*El*," yani Tanrı olduğunu yazmıştır. Fakat burada savını değiştirir ve dilin insan

139 **Dalgalardan en uzağa yükselen zirvede,**
Ömrüm, önce saf sonra şaibeli halde,
Sürdü ilk saatten altıncıyı izleyen saate,
142 **Güneşin girdiği yeni bir çeyreğe."[1]**

---

yaratımı olduğunu, değişme ve dönüşmeye maruz kaldığını belirtir, dolayısıyla Tanrı'nın özgün ismi (muhtemelen Bir'liğinin yalın bir ifadesi olan) "*İ*," Âdem'in ölümünden sonra "*El*" haline gelmiştir. Dante'nin ortaçağda yaygın olan Âdem'in dili tartışmasına katılması onun kendi dili ve çeşitliliğine olan ilgisi ve bir şair olarak işlediği temalar için en doğru kelimeleri bulma ihtiyacını yansıtır.

1 Aden Bahçesinde Âdem şafaktan (güneşin on iki saatlik günün üçüncü çeyreğine girdiği) öğle vaktini az geçeye kadar yaşamıştır; Dante bu bilgiyi Petrus Comestor'dan alıntılanmaktadır (bkz. *Cennet* XII:134-135).

KANTO XXVII

"Hamd olsun Baba'ya, Oğul'a ve Kutsal Ruh'a!"
Yankılandı Cennet'in tamamında,
Öyle tatlıydı ki nağmesi esriklik verdi bana.[1]
4 Gördüğüm bizzat sanki
Kâinatın gülümsemesiydi; bu cezbe hali,
Bana duyarak ve görerek geldi.
7 Ey neşe! Ey sevinç, anlatılamayacak kelimelerle!
Ey berkemal hayat sevgiyle ve selametle!
Ey arzudan azade, temin olmuş hazine!
10 Yanan o dört meşale,
Duruyordu gözlerimin önünde,
İçlerinden ilk gelen parlamaya başladı daha da görkemle,
13 Suretinin değişimi şu misal ki,
Eğer birer kuş olsaydı ikisi ve Jüpiter tüylerini
Mars'la değiştirseydi rengi buna benzerdi.[2]
16 Sonra Takdiri İlahi,
Orada tahsis eden her vazifenin ifa ve vaktini,
O kutlu korolara her yanda sükût emretti,
19 Böylece o lahza işittim şu sesi:
"Şaşırmayasın gördüğüne renk değiştirdiğimi,

---

1 Liturjide sıklıkla tekrarlanan, Teslis'e şükür duasının ilk sözleri; "Hamd olsun Baba'ya, Oğul'a ve Kutsal Ruh'a, şimdi ve daima ve ebetler ebedince. Amin."

2 İlk gelen Resul Petrus'tur (*Cennet* XXIV:34-6) ve nuru, izleyen dizelerde okuyacağımız, kendi halefleri olan papalara öfke ve hicabını dışavuracak biçimde (Jüpiter'in rengi olan) beyazdan (Mars'ın rengi olan) kırmızıya dönmüştür.

Ben konuştukça her şey değiştirecek rengini.
22 O var ya dünyada gasp eden benim makamımı,
Benim makamımı, benim makamımı ki bizzat Tanrı'nın oğlu,
Boş sayıyor şimdi orayı, benim mezarımı,
25 Çevirdi bir lağıma kan ve pislik dolu,
Böylece Gökten düşen Sapkın'ı,
Aşağıda feraha kavuşturdu."[1]
28 Gördüm ki göklerin tamamı,
Güneş'le karşı karşıya kaldıklarında sabah ve akşamları,
Bulutların aldığı renge boyandı.
31 Bir kadın hani kendi iffetinden olmasa da şüphesi,
Duyunca ayıbını başka kadının dahi,
Değişir ya yüzünün rengi,
34 İşte öyle değişti Beatrice'nin de çehresi;
Sanırım böyle bir tutulma vardı gökyüzünde,
O, En Yüce Kudret çile çektiğinde.[2]
37 Akabinde devam etti de sözlerine,
Öncekinden çok farklı bir sesle,
Sureti değişmemesine rağmen böylesine.
40 "İsa'nın Gelini, Benim, Linus'un ve
Anacletus'un kanlarıyla beslenmedi, alet olsun diye
Altın elde etme gayretine;
43 Hakeza kazanmak için bu saadet hayatını,
Sixtus, Pius, Callixtus ve Urbanus çekip nice acı,
Döktüler kanlarını.
46 Biz istemedik Mesih'in halkının bir kısmı,

---

[1] "O," kişi 1300 senesinde Papalık tahtında oturan VIII. Bonifacius'tur (bkz. *Cehennem* XIX:52-7, XXVII:70, 85-111). Petrus'un "mezar"ı Roma'dır (bkz. *Cennet* IX:139-42); "Sapkın," ise Cehennem'deki Lucifer'dir.

[2] Gökler kırmızıya bürünmüştür; Bonifacius'un cürümlerini işiten Beatrice'nin de onun adına utançla yüzü kızarmıştır; Dante bu değişimleri *Luka* 23:43-44 uyarınca İsa Mesih haçta öldüğünde, güneşin tutulup tüm dünyanın karanlığa gömülmesine benzetir.

Otururken haleflerimizin sağında,
Solunda kalsın diğer kısmı,
49 İstemedik keza anahtarlar teslim edilen bana,
Arma olsun bir sancakta,
Savaş açan vaftiz olmuşlara;
52 İstemedik suretim yer alsın bir damgada,
Basılan, rüşvetle alınmış sahte imtiyazlara,
Kızarır ve kabarırım öfkeyle sık sık buna.
55 Bu yücelerden bakınca görmek mümkün azgın kurtları,
Giymişler çoban esvablarını. Ey Tanrı'nın intikamı,
Neden hâlâ duruyorsun saklı?
58 Cahorslular ve Gaskonyalılar, her ikisi de,
Hazırlanıyorlar kanımızı içmeye;
Ah hayırlı başlangıç, sukut ettin nasıl da sefil bir nihayete!
61 Ama o Takdiri İlahi bir vakit Scipio'yla,
Koruyan dünyanın izzetini Roma'da,
İmdada yetişecek pek yakında tasavvurumca;
64 Ve sen, evladım, fani ağırlığınla,
Döneceksin tekrar aşağıya, diline kilit vurma orada,
Senden saklamadığımı, sen de saklama!"[1]

---

1 "İsa'nın Gelini," Kilisedir; Linus ve Anacletus, ikinci ve üçüncü papalardır ve selefleri Petrus gibi aziz ve şehittirler. Kilisenin işi altın devşirmek, yani dünyevi servet değil, saadet hayatını, yani Cennet'i kazanmaktır; iki ve üçüncü yüzyıllardan papalar olan Sixtus, Pius, Callixtus ve Urbanus da bu uğurda şehit ve aziz olmuşlardır. Kilisenin, yani Hıristiyanların birliği VIII. Bonifacius gibi papalar tarafından tahrip edilmiştir; halkı Guelfolar ile Ghibellinolar, Kara Guelfolar ile Ak Guelfolar gibi yandaşları ile düşmanları olarak ikiye bölmüşlerdir. Simgesi Petrus'un anahtarları olan Papalık (mesela Colonna ailesi gibi) kardeş Hıristiyanlara karşı düzmece haçlı seferleri ilan etmektedir; üzerinde Petrus'un tasviri yer alan Papalık mührü papaların para karşılığı verdiği makam, vazife ve imtiyaz fermanlarına basılmaktadır. *Resullerin İşleri* 20:28-29'un sözleriyle "Kendinize ve Rabbin kendi kanıyla edindiği kiliseyi gütmek için Ruhülkudüs'ün sizi içinde nâzır ettiği bütün sürüye dikkat edin. Biliyorum ki ben gittikten sonra, sürüyü esirgemeyen azgın kurtlar aranıza girecektir;" ve *Matta* 7:15'in sözleriyle "Yalancı peygamberlerden sakının, onlar size koyun

67 Donmuş buhar nasıl yağarsa,
Tane tane gökyüzünden aşağıya,
Semanın Keçisinin boynuzu güneşe dayandığında,[1]
70 Gördüm ki orada sema da tezyin oldu böyle,
Muzaffer alevlerin bir bir yukarı yükselişiyle,
Geri dönüyorlar şimdi, bizle kaldıktan sonra bir süre.
73 Takip ediyordum bakışlarımla suretlerini,
Aramızdaki boşluk iyice büyüyünceye ta ki,
Gözlerimin görmesi bu mesafeyi, artık kabil değildi.
76 Yukarı bakmaktan azat olduğumu anlayınca,
Hanımım dedi ki bana: "Çevir gözlerini aşağıya,
Bak deveran ettin ne kadar uzağa."
79 Gördüm ki, aşağıya en son baktığımdan bu yana,
Katetmiştim ilk iklimin yayını boylu boyunca,
Orta noktasından sonuna;
82 Dolayısıyla Cadiz'in ötesinde
Nazar ettim Ulysses'in çılgın rotasına ve neredeyse
Görüyordum Europa'nın tatlı bir yük olduğu kıyı şeridini de.[2]

---

esvabında gelirler, fakat iç yüzden kapıcı kurtlardır" diye haklarında uyarılan kurtlar, yani açgözlü papalar ve piskoposlar sürüye girmiştir; Petrus geçmişten geçmişe kehanetinde yakında tahta oturacak Cahors şehrinden Papa XXII. İoannes (1316-34 arası tahttadır; *Cehennem* XI:50; *Cennet* XVIII:130-36) ve Gaskonyalı Papa V. Clemens (1305-14 arası tahttadır; *Cehennem* XIX:82-7; *Araf* XXXII:148-60; *Cennet* XVII:82, XXX:142-8) gibi yoz papalar hususunda kaygılıdır ve Tanrı'nın intikamını beklemektedir. "Hayırlı başlangıç," yani Kilise bugün sefil durumda olsa da tıpkı Romalı general Scipio'nun Hannibal'ı yenip Roma'ya izzetini geri kazandırması gibi (bkz. *Cennet* VI:41-53) Takdiri İlahi'yle izzetine kavuşacaktır. Dante'ye şiirinde ilan etmesi buyurulan bu kehanet muhtemelen yine günahkârları cezalandırıp, Kiliseyi ve dünyayı ıslah etme işinde Tanrı'nın temsilcisi olacak bir Roma İmparatorunun çok yakında geleceğini söylemektedir (bkz. *Cehennem* I:100-11; *Araf* XXXIII:37-45, 52-4).

1 Kışın, yani güneş Oğlak'tayken kar, yani "donmuş buhar" yağar.

2 Ortaçağdaki bilimsel inanışa göre, insanların yaşamasına uygun kuzey yarıkürenin iklim bölgelerinin ilkinin merkezinde Kudüs vardır, Dante bir önce aşağıya (dünyaya) bakışından bu yana (bkz. *Cennet* XXII:133-53) Sabit

85 Dahasını görmeliydim bu harman yerinin de,
Ayaklarımın altında Güneş dönmekte,
Geçti benim bir burç öteme.[1]
88 Meftun zihnim daima hasret olan Hanımıma,
Hararetlenmişti her zamankinden fazla,
Çevireyim diye gözlerimi ona;
91 Tabiatın veya sanatın cezbedip gözü,
Böylece ele geçirmek için zihni,
Şekil verdiği bedenler veya suretleri,[2]
94 Bunların cümlesinin kıymeti olmazdı asla,
Bana ışıldayan ilahi güzelliğin yanında,
Döndüğümde Beatrice'nin mütebessim yüzüne bakmaya.
97 Kuvvet, o bakışların bana bahşettiği,
Leda'nın güzel yuvasından alıp beni,
Göğün en süratli küresine getirdi.[3]
100 Buranın her yeri, faaliyet ve mükemmeliyette müsavi,
Söylemem mümkün değil bittabi,
Beatrice'nin girişim için hangi mevkiyi seçtiğini.
103 Hanımım, elbette gören isteğimi,

Yıldızlar Küresiyle birlikte 90° derece batıya ilerlemiş ve Kudüs'ün üstünden İspanya'nın üzerine varmıştır; dolayısıyla Cadiz'in, yani İspanya'nın güneybatı ucunun ve Cebelitarık boğazının ötesindeki, Ulysses'in düşüncesizce yelken açtığı okyanusu görebilmektedir (bkz. *Cehennem* XXVI:106-42), ayrıca (Ovidius'tan aktararak Iuppiter'in boğa kılığına girip Fenike prensesi Europa'yı kaçırdığı topraklar olarak hatırlattığı) Akdeniz'in doğu kıyıları da Dante'nin rasatındadır.

1 "Harman yeri," insanların yaşadığı, "kuru" kuzey yarıküredir (bkz. *Cennet* XXII:151-52); güneş de batıya doğru hareket ettiği ve Dante'nin bulunduğu İkizler'den bir burç ileriye vardığı, yani Koç'ta olduğu için geri kalan yerler karanlıktır ve görünmemektedir.

2 Dünyevi güzelliğin gözü cezbedip, iradeyi onları sevmeye sevk edecek hakiki yahut resim ve heykel gibi tasviri örnekleri.

3 "Leda'nın yuvası," İkizler'dir, Ovidius'a göre kuğu biçimine giren Iuppiter (Zeus) Leda'yı hamile bıraktıktan sonra Leda onları yumurta olarak doğurur. Dante İkizler'den yani Sabit Yıldızlar Küresi'nden çıkarak *Primum Mobile*'ye girmiştir.

–Öylesine sevinç yüklü ki gülümsemesi,
Sanki yansıyordu yüzünde Tanrı'nın neşesi– dedi ki:
106 "Kâinatın işleyişi, ki hareketsiz tutup merkezi,
Onun etrafında döndürür her şeyi,
Burada başlar, çıkış noktası bir nevi.
109 Yoktur başka bir yer bu göğün ötesinde,
Sadece Tanrı'nın Zihni mevcut, ki onun içinde,
Alevlenir bu küreyi döndüren sevgi ve yağdırdığı
tesirler de.
112 Bir ışık ve sevgi çemberi çevreler bu küreyi,
Tıpkı onun da diğerlerini kuşattığı gibi,
Ve bu çevrelemenin yalnızca O'ndadır hikmeti.
115 Hiçbir gök ölçemez bu kürenin hareketini,
Aksine o diğerlerine görür ölçü işlevi,
Tıpkı yarısı ve beşte birinden on sayısının tespit
oluşu gibi.
118 Şimdi aşikâr olabilir sana,
Nasıl zamanın köklerinin olup bu saksıda,
Diğer saksılarda sahip olabildiği yapraklara.[1]
121 Ey açgözlülük, senin derinlerine
Öyle batıyor ki faniler, kimse kalmıyor geriye,
Gözlerini kaldırıp bakabilecek dalgalarının üzerine!
124 İnsandaki irade iyi çiçeklenir halbuki,
Lakin sonra yağan yağmurlar sürekli,
Çürütüyor sağlam eriği.

---

1 *Primum Mobile*, "en süratli küre," (İlk Hareket Ettirici Gök), Ptolemaios'un (Batlamyus) yeryüzü merkezli kâinat nizamında dokuzuncu küredir (bkz. *Cehennem* IV:142); doğal tesirleri en aşağıdaki sabit olan dünyaya aktaran altındaki tüm göklerin hareket kaynağıdır; zamanın ve mekânın ötesinde, sonsuz ve her şeyi kuşatan Arş-ı Âlâ'da bulunan Tanrı tarafından bizzat hareket ettirilmiştir; dönüş hızı diğer kürelerin dönüş hızını, 10/2×10/5=10 olması gibi aritmetik bir kesinlikle belirler, dolayısıyla diğer kürelerin dönüşleriyle belli olan ve ölçülen zamanın (hareketin ölçümü) görünmeyen menşeidir. Dante *Convivio*'da *Primum Mobile* olmadan yeryüzünde doğal üreme olamayacağını söyler, gündüz ya da gece, haftalar, aylar veya yıllar olmayacaktır, onsuz bütün kâinat düzensiz ve diğer kürelerin dönüşü amaçsız olacaktır.

127 Masumiyet ve emniyet sadece bulunuyor sabilerde,
Onlar da terk ediyorlar bu hasletleri akabinde,
Daha yanaklarında sakal bitmeden önce.[1]
130 Hâlâ peltek konuştuğu vakitte,
Oruca riayet eden kimse, nihayet dili çözülünce,
Yalayıp yutuyor her yiyeceği her dönemde;
133 Ve hâlâ peltek konuştuğu vakitte,
Annesini sevip dinleyen kimse, hâkim olunca dile,
Görmeye can atıyor onu kabirde.
136 Nitekim beyaz ten ışığın doğrudan tesirinde kaldığında,
Döner karaya – güzel kızı, getirenin şafağı dünyaya
Ve akşamı bırakan arkasında.[2]
139 Şaşkınlıkla karşılamayasın sözlerimi,
Düşün ki kalmamış dünyada hiçbir kralın hükmü,
Böylece yoldan sapmış insan nesli.[3]
142 Ocak ayı kışa tekabül etmediğinde,
–İhmal edilen yüzde bir yüzünden yeryüzünde–
Öyle bir parlayacak ki bu yüce küre,
145 Takdiri İlahi beklenen uzun müddetçe,
Pupaları çevirecek şimdi pruvaların olduğu yöne,
Donanma girecek böylece doğru seyre,
148 Çiçekler iyi meyve verecek akabinde.[4]

---

1 Açgözlülük (para sevgisi) *Timoteos'a Birinci Mektup* 6:10'a göre "her türlü fenalığın kökü," toplumda sevgi ve adaletin baş düşmanıdır; tüm insanlığı çürütür, onda bulunan doğal erdemi günahkârlığa tebdil eder; masum çocuğu büyüdüğünde fazileti terk eden, Hıristiyan hayatını (oruç) ihmal eden, hatta öz annesinden nefret eden birine dönüştürür.

2 Beyaz ten, açgözlülükle kararan insandaki iyiliktir. Müphem üç dize muhtemelen Güneş'in kızı büyücü Kirke'yle simgelenen dünyevi hazlara sevginin fesatına atıfta bulunmaktadır (bkz. *Cehennem* XXVI:93; *Araf* XIV:42).

3 Dünyada yasayı uygulayacak ve topluma rehberlik edecek bir İmparator mevcut olmadığı için insanlık yoldan çıkmıştır (bkz. *Araf* VI:88-109, XVI:94-114).

4 Iulius Caesar tarafından MÖ 46'da kabul edilen Jülyen Takvim bir güneş yılını 365 gün 6 saat kabul ettiği için günün yaklaşık 1/100'üne tekabül eden bir tutarsızlık söz konusuydu ve bu tutarsızlık her 128 yılda bir günlük kay-

KANTO XXVIII

Sefil fanilerin mevcut hayatlarıyla
İhtilaflı hakikati açığa vurup da,
Hanımım aklımı Cennetlik kıldıktan sonra,
4 Tıpkı aynadaki alevi gören bir kişi gibi,
Hani bilir arkasında duran kandili,
Vasıtasız görmese bile henüz gözleri,
7 Sonra döner ya geriye,
Cam doğruyu mu söylüyor ölçeyim diye,
Ve görür ki uyumlular, aynı şarkıyı çalan çalgılar misalince,
10 İşte, hatırladığıma göre, öyle yaptım ben de,
Baktıktan sonra o güzel gözlere,
Sevgi'nin beni sıkıca kavrayan kemendi olan gerçekten de.[1]
13 Döndüğümde geriye benim gözlerim de,
Buluştu bu kürede görünenle,

---

maya neden oluyordu; Dante'nin zamanına gelindiğinde takvim üzerinde güneş her bir burca artık ayın 21'inde değil 12'sinde girmeye başlamıştı ve nihayetinde (9000 seneden biraz daha fazla sürede) kaçınılmaz olarak Koç'a, yani bahara ocak ayında girecekti. Beatrice bu kaçınılmazlığı retorik bir araç olarak kullanıp, göklerin niyet ettiği dünyanın ıslahının bundan çok daha önce, oldukça yakın zamanda gerçekleşeceğini ifade etmektedir. İnsanlık (donanma), kötü seyrinden ayrılıp hakiki limanına, önce yeryüzünde ve sonra Cennet'te saadete doğru yönelecek, insan iradesi (çicek) yeniden fazileti ve kurtuluşu gözetecektir.

1 Önce kendisi için Sevgi'nin kaynağı olan Beatrice'nin (bkz. *Cennet* XXVI:14-15) gözlerindeki yansımasından görüp, sonra bizzat bakarak Dante küreyi, yani *Primum Mobile*'yi izlemeye başlar.

Ki dikkatle nazar edildiğinde merkezine,
16 Bir Nokta var orada, öyle keskin bir ışık yayıyor ki,
Kuvvetine nazır olan her kişi,
Kapamak zorundadır gözlerini;[1]
19 Dünyadan görünen yıldızların en küçüğü,
Bunun yanına konsa görünürdü Ay gibi,
Yıldızlar yan yana dizilebilseydi.
22 Bu Nokta'nın etrafında mevcuttu dönen ateşten bir halka,
Muhtemel yakınlığı Nokta'ya,
Bir hâle kadardı renk veren yıldıza,
25 Müteşekkil olduğu buğu iyice yoğunlaştığında.
Dönmekteydi ki öyle bir hızla,
Galip gelirdi dünyayı kuşatan en süratli deverana.
28 Bu halka çevrelenmişti ikinci bir halkayla,
İkinci üçüncü, üçüncü dördüncüyle sonra
Ve beşinci halka da altıncıyla.
31 Öyle geniş ki bunları saran, sıradaki yedinci halka,
Iuno'nun ulağı tam bir daire olsa,
Dar gelirdi etmek için ihtiva.[2]
34 Böyle genişti sekizinci ve dokuzuncu da;
Ve birinci halkadan uzaklaştıkça,
Her biri dönüyordu daha düşük bir hızla;
37 Ve en berrak aleve sahip olan halka,
Uzaklığı en az olandı Halis Kıvılcım'a,
O Nokta'nın hakikatini en derinden paylaştığından zannımca.
40 Görünce düşüncelere boğulduğumu,
Hanımım buyurdu: "İşte bu Nokta'ya bağımlı,

---

1 Tanrı, saf ışıktan ibaret ölçülemeyecek kadar küçük bir nokta olarak belirmektedir; izleyen dizelerde göreceğimiz üzere dönüş hızları ve parlaklıkları içten dışa azalan, (dokuz melek taifesinin nizamı olan) dokuz halkayla çevrelenmiştir.

2 "Iuno'nun ulağı," yarım ya da çeyrek daire olan gökkuşağıdır (bkz. *Cennet* XII:11-12).

Gökler ve tabiatın tamamı.
43 Çevir ona en yakın dönen çembere gözlerini,
Ve bil ki bunca hızla dönmesinin sebebi,
Kendisini sevk eden şevkli sevgi."
46 Dedim ki: "Eğer yeryüzü ve dokuz küre de,
Tanzim edilseydi bu halkalar misalince,
Tatmin olurdum bana gösterdiklerinle,
49 Lakin duyularla idrak edilen dünyada,
Görülebilir ki küreler ilahileşmekte daha fazla,
Merkezden uzaklaştıkça.
52 Madem ki erecek hasretim nihayete,
Bu mucizevi ve meleklere mahsus mabette,
Hudutu nur ve sevgi olan sadece,
55 O vakit öğrenmem gerekiyor bir de,
Nasıl örnek ve sureti uymuyor birbirine,
Kendi kendimde cevap aramam buna beyhude."[1]
58 "Hayret etme bu düğümü çözmeye,
Parmaklarının kifayet etmemesine,
Kimse denemediği için bu düğüm kaldı böyle sıkı halde!"
61 Dedi Hanımım ve devam etti akabinde;
"Tatmin olmak istiyorsan anlattıklarımı dinle,
Ve zihnini iyice aç izah ettiklerime.
64 Geniş ya da dar, boyutu bu cismi kürelerin,
Bağlıdır az ya da çok olmasına kuvvetin,
Yayılan her bir kısımlarına değin.
67 Daha fazla fazilet, sağlar daha fazla mübarekliği,
Ve daha fazla mübareklik, daha büyük hacmi ihtiva etmeli,
Zira bu hacmin tüm kısımları mükemmellikte olmalı müsavi.

---

1 "Duyularla idrak edilen dünya," merkezinde yeryüzünün olduğu ve çevreleyen dokuz kürenin kuvvetinin en içtekinden (Ay) en dıştakine (*Primum Mobile*) doğru arttığı, görünebilir kâinattır; Dante'nin şimdi şahit olduğu model, suretinin (yani kâinatın) tam aksi dizilimdedir.

70 Ve bu nedenle bulunduğumuz bu küre,
Sürükleyen kâinatın geri kalanını kendiyle birlikte,
Muvafık düşmeli en fazla sevgi ve bilgiyi haiz çembere;
73 Böylece dikkatini şekle değil de,
Verirsen içlerinde dönen kuvvete,
Çemberler olarak görünen sana meleklere,
76 Tanık olacaksın mükemmel bir uyuma,
Her bir küre ile Akıl'ı arasında,
Fazlaysa geniştir, daralır azaldıkça."[1]
79 Nasıl berrak ve dingin olursa hava yarıküresi,
Mülayim yanağından üflediğinde Boreas ki[2]
Böylece defettiğinde sisi,
82 Dağıttığında pusu, bulandıran gökyüzünü,
Öyle ki akabinde göklerin her köşesi,
Gülümser sevgiyle üzerimizdeki;
85 Ben de böyle oldum işte,
Hanımım aşikâr cevabıyla beni temin edince,
Hakikat göründü, gökte bir yıldız misalince.
88 Onun sözleri erince hitama,
Akkor demir nasıl kıvılcımlar saçarsa,
Öyle kıvılcımlandı işte bu halkalar da,
91 Ve her kıvılcım katıldı kendi çıktığı alevin dönüşüne,

---

1 Düğüm, yani model ile suret arasındaki tezat probleminin çözümü her bir kürenin büyüklüğü ile sahip olduğu kuvvetin birbirine tekabül etmesinde yatar, bu büyüklük ile kuvvet de her bir küreyi döndüren meleklerin, yani saf Akılların, mübarekliğiyle oranlıdır ve nihayetinde mübareklikteki hisseleri de her bir melek nizamının Tanrı'nın vechini ve dolayısıyla sevgisini ne kadar yakından görüyorlarsa o kadar nail oldukları inayetle nispetlidir (bkz. 64-9, 98-114. dizeler). Yani *Primum Mobile* en geniş küredir, zira Tanrı'ya (Nokta'ya) en yakın olan meleklerin kuvvetini teslim alır (bkz. 43-5, 70-72 ve 99. dizeler); izleyen küreler sırasıyla küçülür, çünkü onların kuvveti sırasıyla Tanrı'dan uzaklaşan ve büyüyen melek halkalarından gelmektedir.

2 Boreas, ortaçağ çizimlerinde sağ yanağından ılıman rüzgârını üfleyen bir yüz olarak tasvir edilirdi.

Sayıları fazlaydı ulaşılan toplamdan satranç tahtasının her karesine
İki misli koyulduğunda sırayla birden altmış dörde.[1]
94 Duydum koro koro söylenmekte *Hoşana,*[2]
O sabit Nokta'ya, onları tutan ve daima
Tutacak olan durdukları ebedi makamlarında.
97 Ve gören zihnimdeki tereddütleri,
Dedi ki: "İlk çemberler sana zahir etti,
Serafim ve Keruvim'i.
100 Sevginin bağlarını takip ediyorlar böylesine süratle,
Zira Nokta'ya en benzeyen onlardır mahlukatın olabileceği nispette,
Bu kuvvet bağlıdır O'nu yakından görmelerine.
103 Onların etrafında dönen diğer habiplere,
İlahi vechin Tahtları denir, böylece,
Hudut olurlar ilk üçlü kafileye;[3]
106 Ve bilesin sevinç içindedirler külliyen,
Bakışlarının hakikate nüfuz etme raddesine binaen,
Ki o hakikattir müdrikeye huzur veren.

---

1 Efsaneye göre satrancın mucidi, birinci karede bir buğday tanesiyle başlayarak her karede ikiye katlanacak şekilde altmış dört kareyi dolduracak kadar buğday tanesini Hint (ya da Pers) kralından mükâfat olarak ister; ortaya çıkacak toplam $2^{64}-1$ gibi muazzam bir sayıdır. Dante'nin vurgusu meleklerin sayılamayacak kadar çok sayıda olduklarına ilişkindir (bkz. *Cennet* XXIX:130-32).

2 Meleklerin ilahisi, bkz. *Cennet* VII:1-3.

3 Serafim (Seraflar) Tanrı'ya en yakın melek taifesidir ve sevgiyle rabıtalandırılırlar (bkz. *Cennet* IV:28, VIII:27, XI:37, XXI:92); ardından Keruvim (Keruvlar) taifesi gelir ve irfanla rabıtalandırılırlar (bkz. *Cennet* XI:39); üçüncü taifeyse Tahtlar'dır ve hususları adalettir (bkz. *Cennet* IX:61-2). Dokuz melek taifesinin deveran eden bu nizamının üçerli gruplara ayrılması, Teslis'in/Üçleme'nin mükemmel sayı ve uyumunu yansıtır; isimleriyse İncil'deki pek çok atıfla birlikte (bkz. *Koloselilere Mektup* 1:15-16, *Efesoslulara Mektup* 1:20 ve 3:11) Diyonisius'un (bkz. 130. dize) *Semavi Mertebelerin Silsilesi Üzerine*'de yaptığı sıralamaya dayanır; ki bu melek nizamı izleyen dizelerde göreceğimiz üzere şöyledir: Serafim, Keruvim, Tahtlar, Hâkimiyetler, Kudretler, Hükümetler, Riyasetler, Başmelekler, Melekler.

109 Böylece fark edebilirsin ki görme faaliyetine
Bağlıdır mübareklik, değil sevgi ameline,
Sevgi, görmenin gelir akabinde;
112 Müşahedelerinin mertebesi tâbidir fazilete,
Hasıl olan önce inayet, sonra hayra yönelmiş irade vesilesiyle,
Böyle terfi ederler kademe kademe.
115 Çiçeklenen ikinci üçlü kafile,
Soldurmadığı gececi Koç'un bu ebedi bahar bahçesinde,[1]
Terennüm eder biteviye,
118 *Hoşana*'yı üç nağmeyle,
Yankılanan saadetin üç mertebesinde,
Nizam veren bu üçlüye;
121 Üç tür meleği zahir eder bu silsile:
Önce Hâkimiyetler, sonra Kudretler,
Son tertipteyse Hükümetler.
124 Sıradaki üçlünün iki çemberinde sevinçle dönenler,
Riyasetler ve Başmelekler,
En sondakilerse şen Melekler.[2]
127 Tüm bu nizamı, tevcih etmiş bakışlarını yukarıya,
Tesir ederler aşağıya,
Cezbolmuşlardır ve dolayısıyla cezbederler Tanrı'ya.
130 Diyonisius büyük bir istekle,
Adadı kendini bu nizamı tefekküre,
Onları isimlendirip rütbelendirdi benim de andığım biçimde.

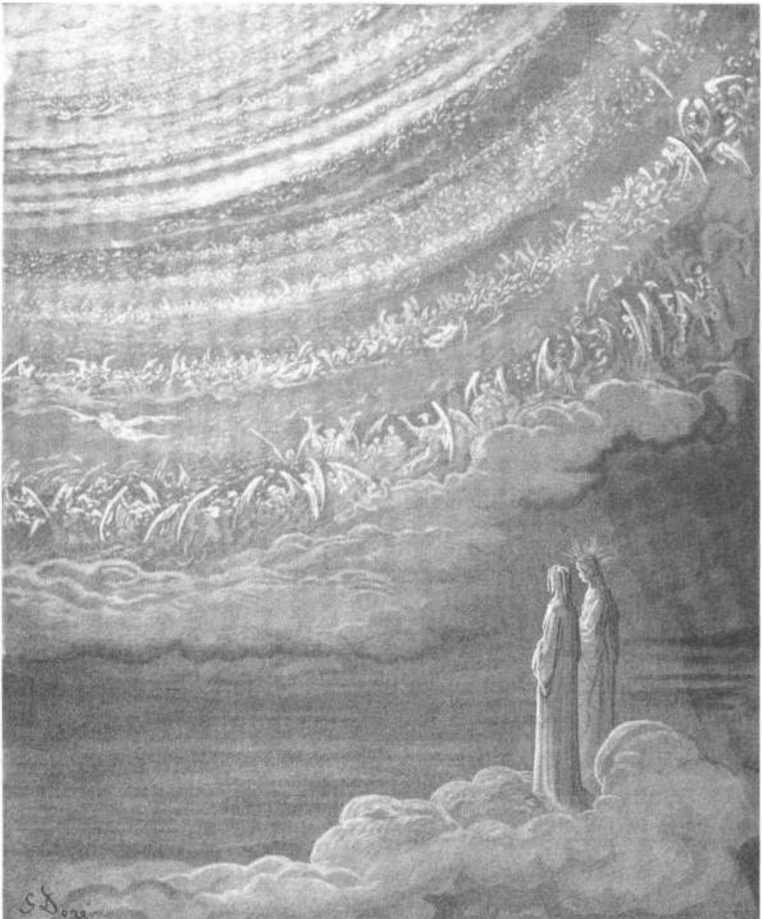
1 Koç, güneşin onda doğup battığı bahar ayları hariç her mevsimde geceleri gökyüzünde görülebilir; Dante'nin vurgusu Cennet'te mevsimlerin değişmediğine dairdir.

2 Melek hem en sondaki nâzır melekler/hizmet melekleri taifesinin ismi hem de semavi varlıklara verilen genel bir isimdir.

133 Gregorius daha sonra onunla ihtilafa düşse de,
Gelip bu göğe kendi gözleriyle gördüğünde,
Güldü kendi sehvine.
136 Şaşırma bir faninin tebliğ etmesine,
Böylesi gizli bir hakikati yeryüzünde,
Burayı görmüş kişi tarafından ifşa edildi kendisine,
139 Bu ve halkalara dair diğer hakikatler de."[1]

---

[1] Diyonisius, Resul Pavlus'un talebesidir ve *Semavi Mertebelerin Silsilesi Üzerine* adlı kitap ona izafe edilir (bkz. *Cennet* X:115-17). Dante *Convivio* kitabında, Aziz Gregorius tarafından sunulan başka bir meleklerin nizamı tasnifi kullanmış olsa da, *Komedya*'da Diyonisius'unkini benimser ve Gregorius'u hatalı olarak takdim eder. Fikrini değiştirirken Dante, *Korintoslulara İkinci Mektup* 12 uyarınca Göğe yükseltilen ve fanilerin bilgisinin ötesinde sırlar kendisine öğretilen –ki Diyonisius'un da meleklere dair bilgisinin kaynağı olarak belirttiği– Resul Pavlus'u anarak kendini yeniden Cennet'i ziyaret silsilesinde onun halefi olarak atfeder (bkz. *Cennet* I:73-5, XV:21-30).

G. Doré

KANTO XXIX

Koç ve Terazi yükselince,
Latona'nın çocuklarının üzerinde,
Ufkun kemerinde dizilir ya aynı anda ikisi de,
4 Zenit bu dengeyi kurduğu müddetçe,
Ve geçerler hemen akabinde yeni mevkilerine,
Değiştirip yarıkürelerini, veda ederler kemere;[1]
7 İşte bu kadar kısa bir süre Beatrice,
Yüzünde tebessümle susup dikkatlice daldı seyre,
O Nokta'yı beni geçiren ele.
10 Sonra girdi söze: "Söyleyeceğim sen sormadan daha,
Duymak istediğini şu anda; gördüm zira onu orada,[2]
Tüm *Ne Zaman* ve *Nerede*'lerin sabit olduğu o noktada.
13 Daha fazla iyiliğe sahip olmak için değil Zat'ında,
–Ki zaten mevcut değil iyilik başka– görkeminin ama
Şavkının yansıyıp da, "*subsisto*" beyan etmesi adına,[3]
16 Kendi ebediliğinde –ki zamandan hariç ve de
Tüm hudutların ötesinde– Zat'ını memnun eden minvalde,

1 Latona'nın çocukları Koç'ta olan güneş ile Terazi'de olan ay, biri alçalıp öteki yükselmeden önce çok kısa bir süre ufkun iki yanında dengede gibi görünürler (bkz. *Araf* XX:130-32).

2 Ezeli ve ebedi, zaman ve mekâna dair tüm hususlara müteali Tanrı'nın Zihni.

3 Tanrı'nın yansıyan şavkı, "*subsisto*/ben varım," diyebilsinler, yani varlıklarının bilincinden olsunlar diye yarattığı mahluklardır.

Ebedi Sevgi tebliğ oldu yeni sevgilere.
19 Âtıldı diyemeyiz bunun evvelinde,
Zaten mevcut değildi *sonra* ya da *önce*,
Tanrı şayi olana dek bu suların üzerinde.[1]
22 Sonra suret ve madde, ayrı ayrı ve birleşik halde,
Mükemmelce geldi husule,
Üç kirişli yayın fırlattığı üç ok misalince.
25 Bir şuanın ambere, kristale ya da cama
Vurması ile tamamını ışıtması arasında,
Nasıl yoksa hiç fasıla,
28 Bu üç biçim de kavuştu varlığa,
Parlayarak Rabden aynı anda,
Hiçbir fark olmadan iptidalarında.
31 Bu cevherlerin nizamı da yaratıldı onlarla;
Yer aldı âlemin şahikasında,
Kendilerinde saf fiil edilen hasıla;
34 Saf heyula malik oldu en aşağıya,
Ve ortada, fiil öylesine birleşmiştir ki heyulayla,
Bağları koparılamaz asla.
37 Hieronymus yazmıştı Melekler üzerine,
Yaratılmışlardır diyordu size,
Âlemin geri kalanının hilkatinden asırlar önce;
40 Lakin bahsettiğim hakikat az önce,
Yazılmıştır pek çok sayfada Kutsal Ruh'un kâtiplerince,
Görürsün sen de bakarsan dikkatlice;
43 Ve bu hakikate kısmen ulaşabilir de muhakeme,
Zira ikna olmaz göklerin Muharriklerinin bu kadar uzun süre,

1 "Yeni sevgiler," meleklerdir. "Sonra ya da önce"nin, yani zaman mefhumunun evvelinde mevcut olmadığı "Başlangıç"ta Tanrı'nın ruhu suların üzerinde hareket eder/yayılır (*Yaratılış* 1) ve eşzamanlı olarak suret, madde ve her ikisinin birleşimi yaratır (bkz. 22-30. satırlar); bunlar saf suret/fiil olan melekler, tüm maddi şeylerin potansiyellerini içeren ilk madde (bkz. 34. dize) ve suret ile maddenin ebedi birleşimi olan göklerdir.

Bu berkemal vazifelerinden mahrum olabildiğine.[1]
46 Artık biliyorsun bu sevgilerin ne zaman, nerede
Ve nasıl yaratıldıklarını; böylece
Arzunun üç alevi söndürülmekte.[2]
49 Sonra yirmiye kadar saymaktan daha kısa sürede,
Meleklerin bir kısmı hiddetle,
Huzur bozar oldu unsurlarınızın asgarisinde.
52 Kalanlar ziyade sevinçle,
Başladılar senin de görebildiğin vazifeye,
Tefekkürle dönüşlerini durdurmazlar katiyetle.
55 O lanetli kibrin sahibiydi düşüşün nedeni,
Sen de gördün kendisini,
Dünyanın tüm yükünün tazyiğiyle zaptedilmiş halini.
58 Bu Gökte gördüklerin ise farkındaydı tevazuyla,
İyi'den yaratılmaları dolayısıyla,
Hazır olduklarının muazzam akla.
61 Müşahedeleri öyle yüceltildi ki böylece,
Aydınlatan inayet ve kendi faziletleriyle,
Sabit ve salimdir onlardaki irade.
64 Temin etmek isterim seni düşürmeyip şüpheye,
İnayet bağlıdır fazilete,
Gelir onu arzulaman nispetinde.[3]

---

1 Aziz Hieronymus (y. 340-420) önemli bir Kilise âlimidir, ancak Dante onun meleklerin yaratılışının daha önce olduğuna dair kuramının mesela "o ezelde ve ebette olan her şeyi birlikte yarattı" diyen *Ecclesiasticus* gibi Kutsal Ruh'un ilhamıyla yazılmış muhtelif Kutsal Metin'le bağdaşmadığını söyler. Bu ayrıca felsefi muhakemeyle de yanlışlanabilir, zira Tanrı'nın, başlıca vazifeleri gökleri hareket ettirmek olan melekleri, gökleri yaratmasından önce yaratması tasavvur edilemez. Aristoteles de aynı şekilde hareket ettirecek bir gök olmadan Akılların ebediyen amaçsız olacağını savunmuştur [*Convivio*].

2 Dante'nin meleklere dair bilmek istediği üç şey, üç olgu yanıtlanmıştır.

3 Yaratılıştan hemen sonra asi melekler Dante'nin merkezinde kibirli Lucifer'i gördüğü yeryüzüne sürülür (bkz. *Cehennem* XXXIV:28-111); kalanlar, yani hayırlı meleklerse tevazuyla Yaradan'larını ikrar etmiş ve müşahedeleri/basarları/görmeleri en yüceye taşınarak sonsuza dek ona bakıp te-

67 Sözlerimi dinledinse iyice,
Artık ihtiyaç duymadan başkaca bir desteğe,
Tefekkür edebilirsin daha fazlasını, istinaden bu heyete.[1]
70 Lakin madem okullarınızda yeryüzünde,
Meleklerin tabiatı öğretilmekte,
Anlamak, hatırlamak, istemek dahildir diye,
73 Konuşacağım daha fazla,
Sen göresin diye hakikati açıkça, zira aşağıda,
Bulandırılmış halde muğlak bir tedrisatla.
76 Bu varlıklar o hiçbir sırrın olmadığı kendisine,
Tanrı'nın vechiyle ilk mesrur edilenler olmaları hasebiyle,
Bakışlarını çevirmediler o yüzden katiyetle,
79 Haliyle bakışları keşişmedi asla,
Yeni bir nesneyle ve etmiyor iktiza,
Sekteye uğramış bir mülahazayı hatırlamaları da;[2]
82 Aşağıda insanlar uyumasa bile düş görmekte,
Konuşmakta iyi iman ya da küfürle,
İkincisinin kabahati ve ayıbı daha fazla elbette.
85 Aşağıda izlemezsiniz tek bir yol, meşgulken felsefeyle,
Sevginiz gösterişe ve bunun fikrine,
Yoldan çıkarıyor sizi ziyadesiyle![3]
88 Lakin burada gösteriş sevgisine bile
Tahammül edilir daha az tahkirle,
Kutsal Metinlerin ihmali ve tahrifine göre.

---

fekkür etme inayetini almışlardır. Aristoteles'e göre de maddesel olmayan şeylerin temel işlevi mütefekkirane hayattır [*Convivio*].

1 "Heyet," meleklerdir.

2 Meleklerin idrak ve iradeye ek olarak hatırlama melekesine de sahip olduğu iddiası geçersizdir, zira melekler ebediyen ve kesintisiz Tanrı'yı izlerler, dolayısıyla hatıralara ihtiyaçları yoktur.

3 Aşağıda, yani yeryüzünde bazı filozoflar sadece kendiyle aşırı övünen vehimden/rüyadan ibaret doktrinler üretmektedir.

91 İtibar edilmiyor sizin orada,
Ne kadar kan döküldüğüne yaymak için onu dünyada,
Ve ona tevazuyla sarılanın memnun ettiğini burayı nasıl da.
94 Herkes kendini gösterme çabasında,
Girişiyorlar icatlara, vaizler de bunları anlatmakta,
Lakin *İncil* konuşmuyor bu sırada.
97 Biri der ki Mesih çarmıha gerildiğinde,
Ay seyrinde döndü geriye, araya girip böylece,
Güneş'in ulaşmasına engel olmak için yeryüzüne;
100 Bunu diyen yalan söylemekte, zira kendi kendine
Gizlenmişti güneş ışığı; Yahudiler değil sadece,
Gördü bu tutulmayı İspanyollar ve Hintliler de.[1]
103 Böylesi masallar yıl boyunca dillendirilmekte,
Her yandaki vaiz kürsülerinde,
Ki sayıları fazladır Floransa'daki bütün Lapo ve Bindolardan bile;[2]
106 Böylece zavallı koyunlar cehaletle,
Otlaktan dönüyorlar rüzgârla beslenmiş halde,
Lakin kör olmaları uğradıkları şerre, olamaz onlara bahane.
109 Mesih demedi ki ilk refiklerine,
'Gidin ve asılsız hikâyeler vaaz edin yeryüzüne!'
Hakikat kaidesini verdi aksine;

---

1 Uğruna resullerin ve şehitlerin kan döktüğü Kutsal Metinlere itibar etmeyen yalancı vaizler İncil'lerde bulunmayan uydurulmuş hususlarla dolu şatafatlı vaazlarla inananları yanlış yola sevk etmektedir. Mesela İsa'nın ölümündeki kararmanın ayın güneşin önüne geçmek için hareket etmesiyle gerçekleştiğini vaaz etmek hatalıdır, zira *Luka* 23:44 açıkça "bütün memleket üzerine karanlık çöktü" beyan etmektedir, ki bu da sadece Kudüs değil doğudan batıya tüm yeryüzü demektir.

2 Lapo ve Bindo Floransa'da oldukça yaygın isimlerdir; izleyen dizelerde anılacak koyunlar bu boş vaazları dinleyen halktır ve bunlara inanacak kadar cahil olmaları kendi kabahatleridir; İsa Mesih'in ilk refikleri resuller ve şakirtlerdir.

112 Ve konuştuklarında hakikat yankılanıyordu yalnızca,
Nitekim imanı tutuşturmak için çabalarında
İncil hem kalkan hem mızrak olmuştu onlara.
115 Lakin şimdilerde vaaz latife ve istihzadan ibaret,
Ve kahkaha attırabiliyorsa şayet,
Külah şişiniyor, daha fazlasına duyulmuyor hacet.
118 Bu külaha öyle bir kuş yuva yapmış ki,
İnsanlar görse onu anlayabileceklerdi,
Yalan olduğunu afların, itimat ettikleri;
121 Ki bu aflar ahmaklığı çoğalttı yeryüzünde,
İnsanlar üşüşüyor sürü halinde her taahhüte,
Sahip olmasa da salahiyet ve tasdiğe.[1]
124 Aziz Antonios'un domuzları semirdi böylece,
Ve diğerleri, ki domuzdan geri kalmazlar pislikte,
Karşılık olarak mühürsüz, sahte para vermekte.[2]
127 Hususun dışında gezindik ziyadesiyle,
Şimdi çevir gözlerini düz yola yine,
Vaktimiz dar, kısa olmalı seyrimiz de bu nedenle.
130 Öylesine fazladır ki bu melekler sayıca,
Fanilerin dili ve aklı asla
Ulaşamaz bu denli yüksek bir toplama;
133 Bakarsan Daniel'in nakline,
Göreceksin ki, o da binlerce demekte,
Kesin bir sayı vermemekte.
136 İlk Nur ulaşır onlara,
Ne kadar melek varsa o kadar şuayla,
Hepsini aydınlatır ve tek tek bağlar Zat'ına;

---

1 "Külah" vaaz veren değersiz rahip ya da keşiş, "yuva yapan kuş" Şeytan'dır; aflar vaizlerin kalabalıkları toplamak için teklif ettiği sahte endüljanslardır.

2 Onu ayartan iblisi temsilen genellikle bir domuzla birlikte tasvir edilen Mısırlı Antonios'tan adını alan tarikatın keşişleri domuz beslemekte, saf halksa bu domuzları kutsal sayıp bakımları için bağış yapmaktadır; diğerleri, yani papalar, kardinaller, rahipler gerçek para karşılığı sahte endüljanslar ve kof kaideler satmaktadır.

139 Sevginin tatlılığı böylece,
Meyilin idrak fiilinin ardından gelmesi hasebiyle,
Hararetliden ılığa, tecelli eder farklı derecelerde.[1]
142 Görüyorsun artık Ebedi İyilik'in sınırsız irtifası
Ve vüsatını; yaratmış nice aynayı,
Taksim eden nurunu,
145 Ama evvelindeki gibi, hâlâ Tek'tir Zat'ı."[2]

---

1 *Daniel* 7:10'da peygamber Daniel meleklerin sayısı hakkında şöyle yazmaktadır: "Binlerce binler O'na hizmet ediyorlardı ve on binlerce on binler önünde ayakta duruyorlardı." Meleklerin sayısının insan zihni için kavranılamaz oluşuyla birlikte, her bir melek Tanrı'yı görme ve sevme inayetine, kendine mahsus bir raddede nail olmaktadır (bkz. *Cennet* XXVIII:91-3).

2 Nihayetinde Tanrı'nın Tek Nuru, nice aynada, yani hesaplanamaz sayıda melekte yansıyıp çoğalmaktadır.

KANTO XXX

Belki bizden altı bin mil uzakta,
Altıncı saat parıldamakta,
Ve dünya gölgesini yatırmakta ufki bir yatağa,
4 En yukarıdaki gök değişmeye başladığında,
Bazı yıldızlar görünmez artık daha fazla,
En aşağıdaki dünyamızda,
7 Ve güneşin en parlak yardımcısı yol aldıkça,
Gök söndürür ışıklarını sırayla,
Ta ki en güzeli gözden kayboluncaya.[1]
10 İşte o zafer alayı da dönen ilanihaye,
Beni mağlup eden Nokta'nın çevresinde,
O Nokta ki çevrelenmiş gibi görünüyor çevreledikleriyle,[2]
13 Yavaş yavaş gözlerimin önünden silindi;
Böylece görmemem başka şeyi ve elbette sevgi,
Bakışlarımı yine Beatrice'ye çevirmeye mecbur etti beni.

---

1 Yolculuğun sona erip, şiirin de "yatağa gireceği, uyuyacağı"nı imleyecek şekilde bu kanto biri öğle vakti dünyanın gölgesinin artık batı ufkuna doğru devrildiği, diğeriyse gecenin ışıklarının sönüp (uykuya dalıp) güneşin en parlak yardımcısı olan Aurora'nın/Şafak'ın sökmeye başladığı iki astronomik tasvirle açılır. Altı bin mil, o dönem dünyanın çevresi olduğu düşünülen 20.400 mil'in çeyreğinden daha fazladır ve bu mesafeyi katetmiş güneşin konumu anılan tasvirlere uygun düşecek biçimde ya altıncı saate tekabül eden öğle vakti ya da doğmaya bir saat kala şafak vakti olabilir; kantonun "belki" kelimesiyle başlamasının nedeni de budur, Dante Arş-ı Âlâ'da vakti bilemez, burası tabiat kanunlarından azadedir (bkz. *Araf* IX:1-3, *Cennet* IX: 118-19, *Cennet* XXX:121-3).

2 "Zafer alayı," gerçekte onları kapsayan Tanrı'yı kapsar gibi görünüp etrafında dönen meleklerin nizamıdır.

16 Şimdiye dek ona dair söylenenlerin hepsi,[1]
Tek bir methiyeye sığdırılsa dahi,
Kâfi gelmez bana yardıma şimdi.
19 Gördüğüm güzellik sadece,
Aşkın değildi bizim mertebemize, inanıyorum ki kesinlikle,
Yalnızca Yaratıcısı varabilir külliyen zevkine.
22 İtiraf ediyorum bozguna uğradım bu bapta,
Bir engelle karşılaşan temasında herhangi tragedya
Ya da komedya şairinin şimdiye dek uğradığından fazla.[2]
25 Güneşin vuruşu gibi hassas göze,
Onun tatlı gülümsemesini yâd etmek bile,
Zihnimi getiriyor âtıl hale.
28 Onun yüzünü gördüğüm ilk günden bu hayatta,
Varana dek şimdiki bakışıma,
Sekteye uğramadı neşidemde onu takibim asla;
31 Fakat feragat etmeliyim dizelerimde şimdi,
İzlemekten onun güzelliğinin terakkisini,
Hudutlarına ulaşan her sanatkârın yapması gerektiği gibi.
34 İşte bu güzelliğiyle –ki bırakıyorum tasvirini ben,
Daha kuvvetli bir sese benim biçare sesimden,
Müşkülünü neredeyse nihayete erdiren–[3]

---

1 Beatrice'yi gördüğü ilk andan şu ana dek ona methiye olan Dante'nin şiirinin bütünü [*Vita nuova*].

2 Dante'nin döneminde komedya ve tragedya, tiyatrodan ziyade şiir türü olarak kabul edilirdi; komedya bir tür temrin olan ve genellikle yerel dilde yazılan daha basit şiir, tragedya ise Latince yeğ olmakla birlikte yerel dilde de yazılabilen daha asil bir şiir olarak değerlendirilirdi [*De vulgari eloquentia*; *Epistulae*]. Beatrice'nin güzelliği ve gülümsemesinin vecde getiren hatırası herhangi bir şairin tasvir yeteneğini, Dante'nin ona dair şiirlerinin tümünü ve *Komedya*'nın dilsel ve anlatısal imkânlarını aşmaktadır ve yalnızca susarak onunla irtibat kurulabilir.

3 Dante'nin zayıf sesi zorlu anlatısını bitirmek üzeredir, Beatrice'yi ancak daha güçlü bir ses, daha yetenekli bir şair tasvir edebilir.

37 Vazifesini ifa etmiş bir rehber edası ve söyleyişiyle,
Konuştu yine: "Maddenin en büyük küresini terkle,
Ulaştık şimdi saf nurdan ibaret göğe;
40 Aklın nuru, nur sevgiyle dolu,
Saf iyinin sevgisi, sevgi saadetle memlu,
O saadet ki aşar cümle hoşluğu.[1]
43 Burada göreceksin Cennet'in her iki bölüğünü de,
Ve birini bürünmüş aynı surete,
Göreceğin tekrar Hüküm Günü'nde"[2]
46 Şimşeğin aniden çakması dağıtıp görme ruhlarını,[3]
Algılayabileceği diğer şeylere karşı,
Aciz bırakır ya bakışı,
49 İşte parlayıp canlı bir nur çevremde,
Sardı da beni ışıldayan peçesiyle,
Göremedim hiçbir şeyi bu misalce.
52 "Huzur veren sevgi bu göğe,
Kucaklar her daim bir selamla böyle,
Hazır kılmak için mumu alevine."[4]
55 Bu kısa izahatı duymamla birlikte,
Fark ettim yükseltildiğimi
Kendi kuvvetimin ötesine;
58 Nitekim yeni bir müşahede büyüdü bende,
Öyle ki en saf ışığın parlaklığı bile,
Galebe çalamazdı gözlerime;
61 Nuru gördüm böylece, ki bir nehir gibi akmakta,
Parıldıyor yaldız kızıl, iki yaka arasında,

---

1 Maddenin en büyük küresi, yani *Primum Mobile* geride kalmış, Dante saf ve sonsuz nur, hikmet, sevgi, iyilik ve saadetten müteşekkil billur göğe, Arş-ı Âlâ'ya ulaşmıştır.

2 Her iki bölük/ordular, melekler ve mübareklerdir; halas bulmuş ve selametteki mübarekler Nihai Gün'de kıyam ettiklerinde de bürünecekleri insan biçimleriyle orada bulunmaktadır (*Cennet* XXII:58-63).

3 Göz ile beyin arasında bağ kuran zerreler (bkz. *Cennet* XXVI:70-2).

4 Yeni gelenlerin gözleri –ve elbette Dante'nin ki– Arş-ı Âlâ'nın insanötesi görüntüsüne dayanabilmeye muktedir hale getirilmelidir.

Boyanmış baharın renkleriyle harika.
64 Bu selden kıvılcımlar saçılıyordu da,
Çiçeklerin üzerine düşüyordu her yanda,
Benziyordu yakutla bezenmişti altına;
67 Sonra mest olmuş gibi rahiyalarla,
Akıyorlardı tekrar o cereyana,
Bir kıvılcım batar batmaz, diğeri çıkıyordu dışarıya.
70 "O derin arzu tutuşan şimdi,
Kışkırtan seni idrake gördüğün şeyleri,
Ne kadar büyürse o kadar memnun ediyor beni;
73 Ama önce, büyük susuzluğun dinsin diye,
Bu sudan içmen gerekmekte."
Gözlerimin güneşi konuştu bu minvalde;
76 Ekledi akabinde: "Şu nehir ve dalıp çıkan yakutlar
içine,
Şu gülümseyen çayırlar ve de,
Müphem bir girizgâhtır hakikatlerine;
79 Eksik olduklarından değil özlerinde,
Görememe kusru mevcut sende,
Zira müşaheden henüz değil fevkalade."[1]
82 Uyanıp uykusundan alışılmıştan uzun süren,
Yüzünü hemen süte çeviren bir bebeden,
Daha atiktim ben o nehre seğirtirken;
85 Gözlerimi daha iyi aynalar yapmak adına,
Eğildim sularına akan yalnızca
Biz onlarla olabilelim diye ihya.
88 Kirpiklerim değer değmez dalgalarına,

---

1 Dante'ye önce zihninde mevcut dünyevi görüntüler sunulur, ki bu simgeler, içlerinde gizli olan Göğün hakikatini zihninde canlandırabilmesi için bir girizgâh teşkil eder. Bu hakikati aslıyla görebilmesi için Dante önce simgesel nur nehrinden içmeli ve gözleri daha kâmil bir bakış kazanmalıdır, sonra Göğü –izleyen dizelerde okuyacağımız gibi– olduğu halde görebilir: büyük bir halkada çiçekler mübareklere, kıvılcımlar meleklere dönüşür. Dante bunları tasvir edebilmek için ihtiyaç duyduğu şairlik yeteneğini artık Musalar ya da Apollon'dan değil bizzat Tanrı'dan niyaz eder.

Şekil değiştirdi gibi geldi bana,
Düz akmıyor artık halkalandı etrafımda.
91 Sonra nasıl maskeli bir kişi,
Çıkarınca arkasında saklandığı ödünç sureti,
Görünürse evvelinde olduğundan farklı biri gibi,
94 Çiçekler ve kıvılcımlar da tıpkı böyle,
Tebdil oldular bir şenliğe önümde,
Göğün her iki maiyetini de gördüm sarihlikle.
97 Tanrı'nın Görkemi, himmetiyle ki,
Gördüğüm hakiki âlemin âli zaferini,
Bahşet bana bunları anlatma kudretini!
100 Bir nur var o en yücelerde,
Zahir kılan Halik'i hilkate,
Onun Zat'ını görünce ancak erişen selamete.
103 Bu nur daire biçiminde büyüdü ki öylesine,
Çevresini farz etsek bir kemer diye,
Çok büyük gelirdi güneşe.
106 Bu zahir cesamet hasıl oluyordu tek bir şuadan,
Yansıyan İlk Hareket Ettirilen kürenin doruğundan,
Kuvvet ve hayatı alan ondan.[1]
109 Eteğindeki suda yansıyan bir tepe,
Görecektir ya baksa kendisine,
Yamaç yamaç süslenmiş çiçekler ve çimenlerle,
112 İşte bu nurun üzerinde yükselen sıra sıra,
Ve kuşatan çevresini binlerce katta,
Gördüm yansıyoruz hepimiz, nail olan dönmeye buraya.[2]
115 Eğer en altta bulunan sıra,

---

[1] Tanrı'nın nuru muazzam bir daire biçiminde büyümekte ve aşağısındaki ilk hareket ettirdiği ve diğer küreleri böylece hareket ettiren *Primum Mobile*'de yansıyıp ona kuvvet ve hayat tesirini vermektedir.

[2] "Hepimiz," yani bütün mübarekler, hayırlı hayatları sayesinde ölümlerinde Göklerdeki Krallık'a layık olmuş, tabii yuvaları olan Cennet'e dönmüş ve halas bulmuş tüm insanlardır.

Sahipse bu kadar muazzam parlaklığa,
Nicedir bu Gül'ün ölçüsü en uzak yapraklarında![1]
118 Şaşmadı gözlerim bu ende boyda,
Kaybolmayıp içinde, kucakladı bu neşeyi hatta,
Tekmil vasfı ve şümuluyla.
121 Ne arttırıyor ne eksiltiyordu uzak ve yakın orada,
Tanrı aracısız hükmediyordu zira,
Hiçbir şey bağlı değildi tabiat kanunlarına.[2]
124 Dışa doğru kat kat açılmış bir eğimle,
Ve rahiyası sena olan nihayetsiz baharın Güneş'ine,
Ebedi Gül'ün sarısının içine
127 Götürdü beni Beatrice, konuşmak istesem de,
Edemiyordum tek bir kelime. O girdi söze:
"Gör beyaz kaftanlıların meclisi ne yüce![3]
130 Gör şehrimizin vüsatı nice!
Gör sıralarımız nasıl da dolu neredeyse,
Çok az boş yer kaldı yeni geleceklere![4]
133 Gözlerini ayıramadığın şu tahta,
Zira bir taç duruyor üzerinde halihazırda,
Sen bu düğün ziyafetine katılmadan daha,[5]
136 Heinrich'in soylu ruhu oturacak da,
İmparator olup dünyada, salah yolunu gösterecek
İtalya'ya,
Lakin o diyar hazır olmadan daha buna.[6]

---

1 En uzak yapraklar, açılmış taç yapraklardır. Mübareklerin meskûn olduğu bu muazzam Semavi Gül, onlara bahşedilen inayetin bereketli semeresini temsil eder; güzel kokusu bu mübareklerin Tanrı'ya hamdüsenasıdır.

2 Dünyanın aksine Gökte mesafe hiçbir şey ifade etmez, Dante Gül'ün tamamını mükemmel bir berraklıkla görebilmektedir.

3 Mübarekler (bkz. *Cennet* XXV:94).

4 Saflar/sıralar neredeyse doludur, zira Dante'ye göre dünyanın sonu yakındır: "Halihazırda dünyanın nihai çağındayız ve bihakkın göklerin deveranının hitama ermesini bekliyoruz." [*Convivio*].

5 "Düğün ziyafeti," Cennet'e kabul edilmektir (bkz. *Cennet* XXIV:1-3).

6 İmparator VII. Heinrich (1275/79-1313), 1312'de Roma'da taç giyer ve 1313 Ağustosunda Siena'da ölür. 1310'da İtalya'ya gelişini Dante neredeyse mesihvari bir figürün gelişi gibi memnuniyetle karşılar ve Guelfolar, özellikle

139 Kör hırs büyülüyor de şimdi,
Bir çocuğa dönüştürmüş siz fanileri,
Hem ölen açlıktan hem kovan sütannesini.
142 Kutsal Divan'da Başkanlık edecek bir de,
Alenen ya da gizlice,
Aynı yolu yürümeyecek kişi Heinrich'le.[1]
145 Lakin Tanrı tutmayacak onu uzun süre,
Bu kutsal vekalette; fırlatılacak bir kalemde,
Sihirbaz Simun'un cezalandırıldığı yere,
148 İtecek Anagniliyi daha da dibe bu delikte."[2]

---

de Floransa onun hükmü altına girerse Roma İmparatorluğunu yeniden kurup, barış, adalet ve yasayı yeniden tesis edeceğine inanır [*Epistulae*].

1 Papa V. Clemens önce Heinrich'in İtalya seferini onaylar, ancak daha sonra Roma İmparatorluğu üzerindeki Papalığın hak iddiasını yineler (bkz. *Cennet* XVII:82). İzleyen geçmişten geçmişe kehanet yakın zamanda öleceğini (1314'te ölür) ve din tacirliği günahıyla ebedi cezaya çarptırılacağını söyler.

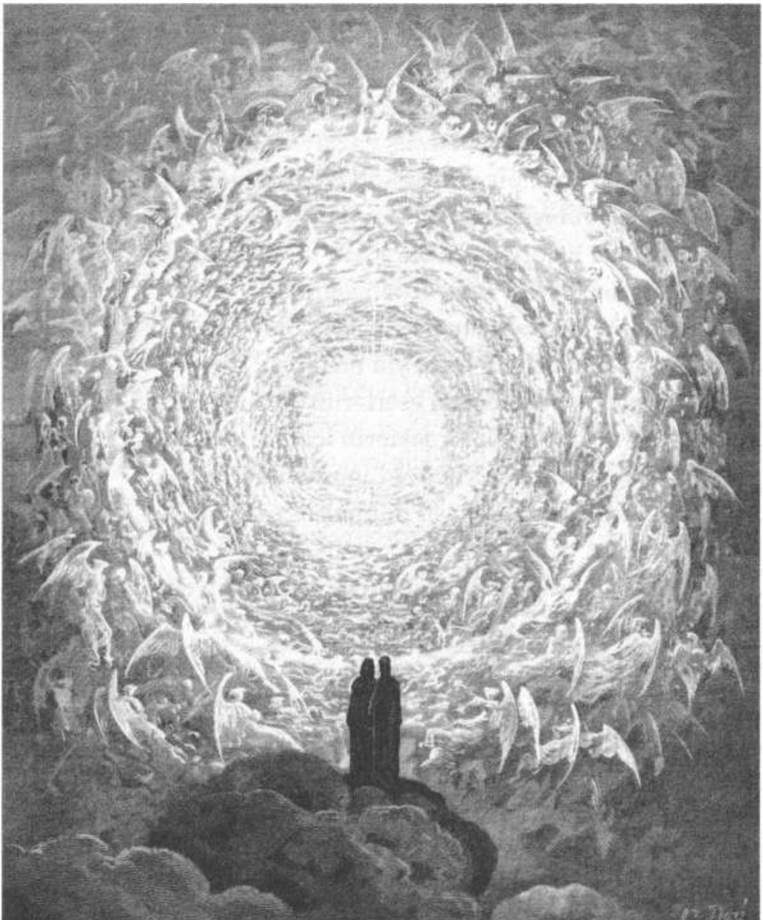
2 Lazio'nun Anagni kasabasından olan Papa VIII. Bonifacius, Cehennem'deki din tüccarı papalar arasında Clemens'in selefi olacaktır (bkz. *Cehennem* XIX:79-87).

KANTO XXXI

Böylece bir beyaz Gül endamında,
Mukaddes bölük zahir edildi bana,
O ordu ki Mesih gelini olarak almıştı kendi kanıyla;
4 Diğer orduysa uçan bu sırada,[1]
Sevgilerini cezbeden O'nun izzetine bakmakta,
Ve terennüm etmekteler kendilerine de izzet bahçeden bu hayra,
7 Bir arı sürüsü gibi kimi konan çiçeklere,
Kimi dönen geriye,
Emeklerinin ballandığı yere,
10 İnip o muazzam Çiçek'in içine,
Süslenmiş taçyapraklarla nice, yükseliyorlardı akabinde,
Sevgilerinin ebedi meskenine.
13 Capcanlı bir alevdi yüzleri,
Kanatları altın ve gerisi öyle beyaz ki,
Katiyen mümkün olmaz karın böylesi bir saflığa erişmesi.
16 Kat kat alçaldıkça Çiçek'in derinine filvaki,
Çırpılan kanatlarıyla yelpaze gibi,
Çevrelerine yayıyorlardı nail oldukları selamet ve harareti.
19 Böyle muazzam bir kalabalık uçuyor olsa da,
Çiçek ile yukardaki nurun arasında,

---

1 Mukaddes bölük, ilk ordu, Mesih'in Gelini olan Dünyevi Kilisenin (Muharip Kilise) ideal ebedi biçimi olan Muzaffer Kilise, diğer orduysa meleklerdir.

Soldurmuyordu görkemi, mani olmuyordu bakışa;
22 Zira Tanrı'nın nuru kâinata,
Nüfuz eder her kısmın layığı uyarınca,
Hiçbir şey engel olamaz ona.
25 Bu krallık ki emin ve sevinçli,
Kadim ve ahir zamanlardan cem olmuş ahalisi,
Tek bir alamete çevirmiş nazarı ve sevgisini.
28 Ey üçlü Nur, bir yıldızdan ışıldayan gözlerine,
Ve onları memnun eden ziyadesiyle,
Aşağıya bakıp bizim buradaki fırtınamızı görsene![1]
31 Eğer Barbarlar o diyardan gelip de,
–Helike'nin her gün göründüğü üzerinde,
Dönerken sevgili Oğlu'yla birlikte–[2]
34 Roma'yı ve muazzam eserlerini gördüklerinde,
–Cümle insan yapısı şeylerin içinde,
Laterano'nun en yüce olduğu vakitlerde–
37 Şaşakaldılar ise, nasıl dolmuş olmalıyım ben hayretle,
Vâsıl olunca insaniden ilahiye, zamandan ebediyete,
Floransa'dan çıkıp da adil ve insaflı bir ahalinin içine!
40 Ve kesinlikle şaşkınlık ve neşe beraberce,
Tatmin ediyordu beni fevkalade,
İhtiyaç duymuyordum konuşmaya yahut işitmeye.
43 Ve bir hacı gibi varmaya ahdettiği mabette,
Teselli ve şevk bulan nihayetinde, ve bakan çevresine,
Neye benzediğini tasvir edebilme ümidiyle ilerde,
46 Benim de o canlı nurun kılavuzluğuyla,

---

1 İnsanların dünyadaki günah ve ıstırabı.

2 "O diyar" Kuzey Avrupa'dır, burada Ursa Major (Büyük Ayı) ve Boötes (Çoban) takımyıldızları yıl boyunca görülür. Peri Helike (Kallisto) bu takımyıldızlarının ilkine, oğlu Arkas ise ikincisine dönüştürülmüştür [*Ovidius*] (bkz. *Araf* XXV:130-32).

Geziyordu gözlerim kattan kata, bir yukarı da bir
aşağıda,
Şimdi de çepeçevre etrafta.[1]
49 Baktım sevgiyle teslim olmuş yüzlere,
Müşerref bir diğerinin ışığı ve kendi tebessümleriyle,
Ve izledim hareketlerini müzeyyen asaletle.
52 Bakışım kapsamıştı şimdi,
Cennet'in umumi mahiyetini,
Lakin hiçbir kısmına bakmamıştım hususi;
55 Arzum yeniden alevlendi,
Döndüm Hanımıma sorayım diye pek çok meseleyi,
Şüpheye sevk eden zihnimi.
58 Beklerken onu, başkası cevapladı beni,
Göreceğimi düşünürken Beatrice'yi gördüm ki,
Bir muhterem ihtiyar, giyinmiş izzettekiler gibi.[2]
61 İnayet dolu sevinç yayılmış gözleri ve yanaklarına,
Ve o samimiyet var tavrında,
Münasip düşen müşfik bir babaya.
64 "Nerede o?" diye sordum kendisine hemen.
Cevapladı: "Hasretine hitam vermem
İçin kaldırdı Beatrice beni yerimden,
67 Bakarsan eğer en üst katın üçüncü sırasına,
Göreceksin onu tahtında,
Tahsis edilmiş fazileti uyarınca."
70 Cevap vermeden baktım yukarı,

---

[1] Barbarların Roma'ya geldiklerinde muhteşem binaları, özellikle de İmparator Konstantin'in papalara bağışladığı Laterano Sarayını gördüklerinde yaşadıkları şaşkınlıktan daha fazlasını yaşamakla Dante Semavi Roma'nın (yozlaşmış Floransa'nın aksine) adil ve hakiki Ebedi Şehir'in fevkalade görkemini vurgular; burası onun hac yolculuğunun hedefidir ve dünyaya döndüğünde şiirlerinde tasvir etmesi gerekmektedir.

[2] "İzzettekiler gibi," yani beyaz kaftan giyen (bkz. *Cennet* XXX:129) bu muhterem ihtiyar Dante'nin ikinci hayattaki yolculuğunun rehberlerinden sonuncusu olacak Aziz Bernard'tır (1091-1153). Bernard, Burgonya'daki Clairvaux Manastırının başkeşişi ve çalışmalarını özellikle tefekkür vasıtasıyla Tanrı'yla vahdete yükselme ve Meryem'e hasretmiş bir teologtur (bkz. *Cennet* XXXII:1-2).

Gördüm Beatrice'yi yansıtırken ebedi şuaları,
Bir taç gibi saran etrafını.
73 Hiçbir faninin gözü, derin denize dalmış olsa bile,
Gök gürültüsünün en yüksek koptuğu yere,
Olamazdı uzak böylesine,
76 Bakışımın Beatrice'ye uzaklığıyla mukayese edilse,
Lakin engel teşkil etmiyordu mesafe,
Çehresi zahir oluyordu bana, bulanmadan aradaki hiçbir şeyle.[1]
79 "Ey Hanımım, umudum kavi sende,
Sen ki selametim gayesine,
Ayak izlerini bırakmaya tahammül ettin Cehennem'de,[2]
82 Gördüğüm cümle şeyde,
Nail olduğum inayet ve faide,
Bilirim ki senin kuvvetin ve iyiliğin vesilesiyle.
85 Sen çekip çıkardın beni kölelikten hürriyete,
Yürüttüğün tüm o yollarla ve de
Tüm vasıtalarla dahil olan kuvvetine.[3]
88 Esirge cömertliğini bende,
Ki iyileştirdiğin ruhum vücudumu terk ettiğinde,
Böylece seni memnun edecek bir ruh olsun yine."
91 Niyazım bu oldu kendisine.
Uzaklardan bana bakıp gülümsedi de,
Döndü sonra tekrar Ebedi Çeşme'ye.[4]
94 O lahza mübarek ihtiyar dedi ki:
"Sen mükemmelen tamamlayabilesin diye gezini,
Dualar ve kutsal sevgi beni sana gönderdi;

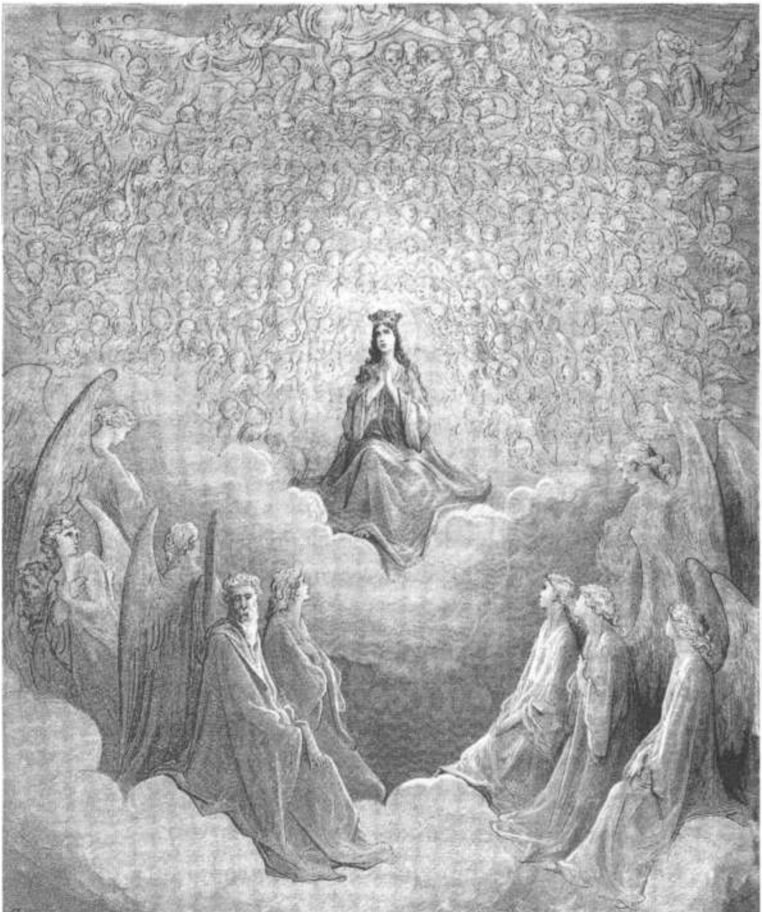
---

1 Dünya ölçeğinde gökyüzünün en üst noktası ile denizin dibi arasındaki mesafeden katbekat uzakta olsa bile Dante Beatrice'yi açıkça görebilmektedir (bkz. *Cennet* XXX:121-3).

2 Limbus (bkz. *Cehennem* II:52-117).

3 Dante'nin dünyanın şerrinden (kölelikten) Cennet'e (hürriyete) ulaşan manevi hicreti, Eksodusu son bulmaktadır (bkz. *Araf* II:46, *Cennet* XXV:55-7).

4 İnayet ve saadetin bitimsiz kaynağı olan Tanrı.

97 Dolaş bu bahçenin her yanında gözlerinle,
Müşaheden hazır olacak bu veçhile,
Bizzat Tanrı'nın Şuası'nı görmeye yükseltilmeye.
100 Göklerin Kraliçesi ki tutuştuğum sevgisiyle,
Her inayeti bahşedecek bizlere,
Bernard'ım ben, hep sadık olan kendisine."
103 Gelen biri gibi Hırvatistan'dan belki de,
Bizim Veronicamızı ziyarete,
Yıllanmış açlığı dinmez ya yine de,
106 Zahir olsa bile kendisine, tekrarlar şu sözleri zihninde:
"Ey Rabbim, İsa Mesih, gerçek Tanrı, vaktiyle
Suretin, bu gördüğüm suret miydi hakikatle?"[1]
109 Ben de öyleydim işte,
Bakarken onun canlı sevgisine,
O ki dünyada tatmıştı bu selameti tefekkürle.
112 "İnayete nail olmuş oğul," diye başladı yine kelama,
"Bu sevinçli vaziyet malum olmayacak sana,
Eğer gözlerin bakarsa yalnızca aşağıya; çevir onları yukarı katlara,
115 Bak en uzakta oturanlara,
Görene dek Kraliçe'yi tahtında,
Bu âlem sadakatle tâbidir ona."
118 Kaldırdım gözlerimi yukarı ve nasıl sabahları,
Görkemde aşarsa ufkun doğu tarafı,
Güneşin battığı diğer yakayı,
121 Bakışlarımla bir vadiden zirvesine tırmandım da tıpkı,

[1] İsa Mesih Golgota tepesine haçını taşırken Veronica isimli bir kadının onun yüzünü sildiği ve Mesih'in yüzünün suretinin mucizevi bir biçimde bu beze işlediği rivayet edilir. Bu kutsal suret Roma'daki San Pietro Bazilikasında saklanır, cumaları ve yortu günleri halka sergilenir ve pek çok hacı –Hırvatistan gibi Avrupa'nın uzak yerlerinden dahi– ziyarete gelirdi; Mesih'in dünyevi suretini bakmak, Göğün izzetinde ebediyen onunla olmak için bir umuttur [*Vita nuova*].

Gördüm ki Gül'ün en uzak katının bir kısmı,
Geri kalan her yerinden daha parlaktı.
124 Nasıl dünyada, Phaethon'un idare edemediği oku
bekledigimiz nokta,[1]
En parlak olup da,
Işık daha solgunlaşırsa onun etrafında,
127 Bu selamet sancağının da,[2]
Ortası ziyade parlak görünüyordu da,
Alevi eşit miktarda azalıyordu her iki yanda.
130 Bu orta noktanın etrafında binden fazla
Melek gördüm açılmış kanatlarıyla,
Her biri farklıydı görkemde ve vasıfta;
133 Ve orada gördüm Güzellik'i,
Meleklerin ilahilerine ve eğlencelerine tebessümü,
Mesrur kılıyordu cümle azizin gözlerini.
136 Belagatim muhayyilem kadar mümbit olsaydı bile,
Cüret etmezdim katiyetle,
Onun sevincinin asgarisini bile nakletmeye.
139 Bernard görünce sabitlendiğini gözlerimin hevesle,
Kendi hararetli sevgisinin hedefine,
Öyle bir muhabbetle çevirdi ki gözlerini o güzelliğe,
142 Daha bir şevk verdi bana tekrar bakayım diye.

---

1 Phaethon mitine atıfla idare edilemeyen ok –arabada iki atın arasında ya da yanlarında uzanan çubuk– güneştir.

2 Orijinal metinde *oriafiamma*, yani Fransız krallarının Cebrail tarafından verildiğine inanılan kızıl ve altın sarısı savaş sancağı, aksine semavi selameti/barışı imleyen bir sancak olarak anılmış ve Gül'ün, Meryem'in tahtında oturduğu en parlak üst kısmını tanımlamak için kullanılmıştır.

KANTO XXXII

Sevincine dalıp gitmiş olsa da,
Bu mütefekkir kendisinden istenmeden daha,
Üstlendi hocalık vazifesini ve başladı mukaddes kelamına:
4 "Şu ahu, şimdi mevkisi olan Meryem'in ayakucu,
Açıp derinleştirendir o yarayı
Meryem'in kapatıp, üzerine sürdüğü kutsal yağı.[1]
7 Onun altında, üçüncü sıranın koltuklarında,
Gördüğün gibi Rahel oturmakta,
Ve Beatrice yanında.
10 Sara, Rebeka, Yudit ve sonra
Büyükninesini muganninin –ki esef ederken günahına,
'*Miserere mei*' haykırmıştı– görebilirsin sıra sıra,
13 İnerken ben Gül boyunca,
Yapraktan yaprağa,
Ve anarken her birini adıyla.[2]
16 Yukarıda olduğu gibi yedinci sıranın aşağısında da,
Yahudi kadınlar silsile halinde oturuyor alt alta,

---

1 Yara, Havva tarafından işlenen ve Meryem'in oğlu İsa Mesih tarafından iyileştirilen ilk günahtır.

2 Meryem ve Havva'dan sonra yukarıdan aşağı sırasıyla Yakub'un ikinci karısı Rahel (bkz. *Cehennem* II:101-2, IV:59; *Araf* XXVII:104-8; *Cennet* XXXI:66-9), İbrahim'in karısı Sara, İshak'ın karısı Rebeka, İsraillileri Asurlulardan kurtaran Yudit (bkz. *Araf* XII:58-60) ve "*Miserere mei*/Bana acı" kalıbının tekrarlandığı pişmanlık mezmurlarının yaratıcısı Kral Davud'un büyükninesi Rut oturmaktadır.

Gül'ü ayırıyorlar böylece iki kısma.
19 Teşkil ediyorlar bölen duvarı,
İmanlarının Mesih'e dair tavrı,
Uyarınca bu kutsal basamakları.
22 Bir yanda, ki Gül tüm taçyapraklarıyla
Tamamen açmıştır burada,
İmanları Mesih'in geleceğinde olanlar yer almakta;
25 Diğer yanda, ki boş tahtlarıyla,
Sahip natamam yarı dairelere hâlâ,
Yüzlerini dönenler yer alır Mesih'e, gelişinden sonra.[1]
28 Bu yanda nasıl yüce bir duvar namına,
Göklerin Hanımı'nın izzetli tahtı varsa,
Ve diğerleri sıralanan altında,
31 Karşısında da şanlı Yahya'nın tahtı bulunmakta,
Azizdi daima, hem çölde hem şehitlikte ve sonra
İki sene Cehennem'de çekti cefa;[2]
34 Francesco, Benedikt ve Augustinus oturmakta altında,[3]
Diğerleriyle birlikte sıra sıra atanmışlar bu duvara,
Uzanan Gül'ün merkezine, buraya.
37 Gör şimdi, nasıl vâsidir Tanrı'nın basireti,
Zira imanın bu iki veçhesi,
Eşit bir biçimde dolduracak bu bahçeyi.

---

1 Meryem'den başlayarak aşağıya uzanan mübarek Yahudi kadınlar silsilesi Gül'ü dikine ikiye böler. Bu yarıların biri tamamen doludur, zira Eski Ahit'in Mesih'in geleceğine inanan kadın ve adamlarını ihtiva eder (bkz. *Cehennem* IV:52-63); diğer yarıysa dünyaya gelişinden sonra Mesih'e iman edip halas bulmuş Hıristiyanları ihtiva eder ve burada hâlâ boş yerler vardır. Zamanın sonunda her iki yarıdakilerin sayısı eşit olacaktır.

2 Vaftizci Yahya çölde yaşamış ve şehit edildikten sonra Mesih onu çıkartana kadar iki sene Limbus'ta kalmıştır (bkz. *Araf* XXII:151-4; *Cennet* XVIII:134-5). Ondan başlayarak aşağı doğru silsile halinde oturan ruhlar Gül'ün diğer tarafında ikiye bölen hattı tesis eder.

3 Assisili Aziz Francesco (bkz. *Cennet* XI:40-117), Aziz Benedikt (bkz. *Cennet* XXII:28-99) ve Kilisenin en önemli teolog ve filozoflarından olan Aziz Augustinus (354-430).

40 Ve bil ki enlemesine uzanan sıranın altında,
Dolanan iki kısmı da boydan boya,[1]
Oturan ruhlar kendi faziletleri dolayısıyla değildir orada,
43 Buradalar belirli şartlarla ve başkalarının faziletleri vasıtasıyla;
Vücutlarını terk eden ruhlardır bunlar zira,
Doğru tercihi yapma kudretine sahip olmadan daha.
46 Sen de anlayabilirsin aslında,
Yüzleri ve çocuksu sesleri kâfi gelir buna,
İyice bakarsan ve kulak verirsen şarkılarına.
49 Susuyorsun şu anda, içindeki kuşkuyla,
Çözeceğim bu düğümü ama,
Sinsi düşüncelerin bağlarından azat vereceğim sana.
52 Bu âlemin heybetli vüsatının muhtevasında,
Hiçbir nokta bulmaz yerini rastlantıyla,
Yer olmadığı gibi kedere, susuzluğa ya da açlığa;
55 Görebileceğin her şey burada,
Takdir olmuştur ebedi yasayla,
Dolayısıyla yüzük tastamam uyar parmağa.
58 Yani bu ruhların da, vaktinden evvel ulaşan gerçek yaşama,
Yüksek veya alçak mevkiye sahip olmaları da,
Değil elbet *sine causa.*[2]
61 O Kral ki bu krallık onun vesilesiyle,
Sükûndadır ziyade sevgi ve neşeyle,
Hiçbir arzunun cüret edemeyeceği daha fazlasını istemeye,
64 Yaratırken her bir aklı kendi mesrur müşahedesinde,

---

1 Bu saf, Gül'ü yatay olarak ikiye bölmekte ve alt tarafında kendi hür iradeleriyle selamete kavuşamayacak kadar küçükken ölen ve ebeveynlerinin faziletleriyle halas bulan masum çocuklar yer almaktadır.

2 Çocukların farklı mevkilerde oturması *sine causa* (nedensiz) değildir, zira izleyen dizelerde okuyacağımız gibi ebedi yasa, yani Tanrı'nın adaleti her çocuğa kusursuzca uyan raddede saadet bahşeder.

Kendi gönlünce bahşeder inayeti farklı mertebelerde,
Bu mefhum kâfi gelmeli bahsimizde.

67 Ve bu Kutsal Metinlerde sarihlikle ve özellikle
Belirtilmiştir size o ikizlerle,
Analarının rahminde kapılan öfkeye.

70 Buna mukabil saçlarının rengine göre,
Münasip taçla başlarını teşrif etme,
Semavi nurun işidir sadece.[1]

73 O halde bakılmadan amellerine,
Bu sabiler tayin edilmekte farklı mevkilere,
Doğuştan mevcut meyillerine göre.[2]

76 Kâfi gelirdi ilk asırlarda,
Ebeveynlerinin imanı ve kendi masumiyetleri yalnızca,
Çocukların selamete varmasına;

79 Ama bu erken çağlar erince hitama,
Her erkek çocuk mecburdu artık sünnet vasıtasıyla,
Saf kanatlarının muhtaç olduğu kuvvete ulaşmaya;

82 Ve inayet çağı geldi sonunda,
Mesih'te mükemmelen vaftiz olmadıkça,
Bu masumiyet tutulur aşağıda, Limbus'ta.[3]

85 Şimdi bak Mesih'in yüzüne en fazla benzeyen yüze,[4]

---

1 İkizler, Yakub ve Esav, Rebeka onlara hamileyken karnında itişirler (*Yaratılış* 25:22); Yakub'u sevip Esav'ı geri çevirerek Tanrı adaleti ve ilahi takdirinin derin sırrını teşhir eder (*Romalılara Mektup* 9:13). Esav saçının rengine göre Yakub'tan ayırt edilmiştir (*Yaratılış* 25:25), bu her çocuğun farklı bir liyakata sahip olmasının simgesi olarak sunulur.

2 Doğuştan gelen meyil, Aristoteles terimleriyle *dynamis*, yani Tanrı'nın inayetini alabilecek kişide mevcut olan bilkuvvedir.

3 Âdem ile İbrahim arasındaki çağlarda ebeveynlerin gelecek olan Mesih'e inanmaları ölen çocuklarının kurtuluşu için yeterliyken, İbrahim'den sonra çocukların, Tanrı'nın kurtuluş verici inayetini almaları için erkek sünneti mecburi olmuştur; Hıristiyanlık dönemiyle birlikteyse vaftiz şart olur ve vaftiz olmadan ölen çocukların Limbus'a gideceğine hükmolunur (bkz. *Cehennem* IV:31-36).

4 Annesi olan Meryem'in yüzü.

Zira onun parlaklığıyla sadece,
Hazırlayabilirsin bakışlarını Mesih'i görmeye."
88 Gördüm yağmakta ondan ziyade neşe,
Bu neşe ki taşınıyor kutsal zihinlerce,[1]
Yaratılmış uçmak için böylesi yücelerde,
91 Ki gördüğüm hiçbir şey bundan evvelinde,
Afallatmamıştı beni bu denli hayretle,
Ne de zahir etmişti bana, böylesi bir benzeyiş Rabbe.
94 Meleklere mahsus sevgi inen daha önce,
Şimdi açmış kanatlarını onun önünde,
"*Ave Maria, gratia plena*" terennüm etmekte.[2]
97 Bu mübarek saray her yandan etti mukabele,
Söylüyorlar ilahisinin cevap bölümlerini iştirakle,
Böylece daha da berraklaştı her çehre.
100 "Ey kutsal babam, ayrılıp o güzel makamdan,
Ebedi taksimin tahsis ettiği tahtından,
Benim için bu aşağılarda olmaya katlanan,
103 Kimdir bakan bu melek Kraliçemizin gözlerine,
Bu denli keyifle,
Öyle meftun ki benziyor bir aleve?"
106 Bu soruyla yeniden, tedris niyaz ettim kendisinden,
O hoca ki alıyordu güzelliğini Meryem'den
Sabah yıldızının aldığı gibi güneşten.[3]
109 Şöyle dedi bana: "Melekte ya da ruhta,
Cesaret ve sadakat namına ne varsa,
Hepsi bulunur onda,
112 Biz de sahip oluruz onun vasıtasıyla;
Oydu götüren hurma dalını Meryem'e, aşağıya,

---

1 Kutsal zihinler/akıllar meleklerdir.

2 *Cennet* XXIII:94-111'de de inen ve bu kantonun ilerleyen dizelerinde Cebrail olduğu açıklanacak melek; "*Ave Maria, gratia plena*/Selam sana lütuf bulan Meryem" ilahisi okumaktadır (bkz. *Cennet* III:121-2).

3 Venüs'ün güneş tarafından aydınlatılması gibi Bernard da Meryem'in nuruyla aydınlanmaktadır.

Tanrı'nın Oğlu bedenimizin külfetini bizzat taşı-
mayı arzuladığında.[1]
115 Takip et gözlerinle ben devam ederken konuşmaya,
Ve bu en adil ve müşfik imparatorluğun sırasıyla,
Şanlı asilzadelerinin var farkına.[2]
118 Şu ikisi en bahtiyar makama sahiptir yukarıda,
Zira oturuyorlar İmparatoriçe'nin tahtının en ya-
kınında,
Bu Gül'ün iki kökü gibiler aynıyla;
121 Oturan zat sol tarafında,
O babadır, cüretkâr lokmasıyla,
Acıyı tattıran insanlığa;[3]
124 Kutsal Kilisenin kadim babasını görüyorsun sa-
ğında,
Mesih itimatla,
Bu güzel çiçeğin anahtarlarını vermişti ona.[4]
127 Oturuyor onun yanında ölmeden daha,
Bakan güzel Gelin'in kargaşalı çağına,
Kazanılmıştı çiviler ve mızraklarla;[5]
130 Diğerinin yanındaysa o Rehber yer almakta,
Ki nankör, vefasız ve inatçı halk onun idaresi al-
tında,
Beslenmişti man gıdasıyla.[6]

---

1 Bu melek Cebrail'dir; Meryem'e Tanrı'nın Oğlu'nu doğuracağı müjdesini, yani Göğün günaha karşı zaferini tebliğ etmesinin nişanesi olarak genellikle hurma dalı tutar halde tasvir edilir.

2 Şanlı azilzadeler, azizlerdir; Meryem'in iki yanında Eski ve Yeni Ahit'in azizlerinin iki şahikası olan Âdem ve Petrus oturmaktadır.

3 Âdem (bkz. *Cehennem* IV:55; *Araf* XXXII:37, XXXIII:61-3; *Cennet* XXVI:82-142).

4 Resul Petrus (bkz. *Cennet* XXIII:136-9, XXIV:34-6).

5 Petrus'un yanında oturan İncil yazarı Yuhanna'dır ve ihtiyarlığında da *Vahiy* kitabını yazmış, burada dünyanın sonuna yakın günlerde Kiliseye musallat olacak musibet ve felaketlere dair rüyetini aktarmıştır. İsa Mesih Kiliseyi, yani Gelinini, bedeni haça çivilerle çakılı ve bir Roma askerinin mızrağıyla delinmiş halde ölmesiyle kurmuştur.

6 Diğerinin, yani Âdem'in yanında oturan kişi Musa peygamberdir; genellikle sızlanan ve isteksiz davranan İsrailoğullarına, gökten bahşedilen Man'la beslendikleri çöl boyunca önderlik yapmıştır (*Çıkış* 16:31).

133 Anna'dır oturan Petrus'un karşısında,
Öyle memnun ki kızını görmekten, söylerken *Hoşana*,
Ayırmıyor ondan gözlerini bir an da olsa;[1]
136 Ailenin kadim atasının karşısındaysa,
Lucia oturmakta giden Hanımının yanına,
Sen eğdiğinde başını aşağıya, harabına.[2]
139 Lakin zaman, uyku getiren sana, geçiyor hızla,
Duracağız şimdi burada, nasıl iyi bir terzi kumaşına
En uygun esvabı biçerse akıllıca;
142 Ve çevirelim gözlerimizi Asli Sevgi'ye,
O'na bakarak ancak biteviye,
Olabildiğince nüfuz edebilirsin görkemine.
145 Ama belki de düşebilirsin geriye,
Kanatlarını çırpsan bile, gidiyorum sanırken ileriye,
İnayete nail olman için dua gerekmekte,
148 İnayet varacak sana himmet kuvvetine sahip kişiyle;[3]
Şimdi takip et beni muhabbetle,
Kelamım ile kalbin bir yolu paylaşsın böylece."
151 Ve başladı şu mübarek niyazı etmeye:

---

1 Meryem'in annesi Azize Anna.

2 Hatırlanacağı gibi Dante'nin karanlık ormanda tehlikede olduğunu Beatrice'ye bildiren Lucia'dır (*Cehennem* II:97-108, *Araf* IX:55-63, 88-91).

3 Tanrı'yı görebilmek için arzusunun kanatlarını ne kadar çırpsa da, Tanrı'nın inayetini Dante için yegâne şefaatçi olan Meryem temin edecektir (bkz. *Cehennem* II:94-6).

KANTO XXXIII

"Bakire ana, kendi Oğlu'nun Kızı,[1]
Hilkatin en yücesi ve mütevazısı,
Ebedi niyetin evvelce tayin edilmiş muradı,
4 Sensin insan tabiatını,
Ziyade soylu hale getiren ki böylece Yaratıcısı,
Hor görmedi Zat'ını da bu surete sokmayı.
7 Sevgi, tutuşan rahminde,
Vesiledir sıcaklığıyla nihayetsiz selamette,
Bu çiçeğin açmasına böyle.[2]
10 Yukarıda bizim için, öğle vakti meşalesisin sevginin,[3]
Ve aşağıda, dünyada, arasında fanilerin,
Coşkun pınarısın ümidin.
13 Ey Hanım, öyle yücesin ki sen olabilirsin şefaatçi,
İnayet isteyen lakin niyaz etmeyen kimse medetini,
Kanatsızdır, uçmak olsa da hasreti.[4]

---

1 Meryem'in mucizevi tezatlarından ilki kendi Yaratıcısının anası olmasıdır; o hem tevazu hem mükemmelliğin en yüce örneğidir, öyle kâmildir ki, Kurtuluş niyeti dahilinde, Yaratıcı onda insan suretine girmiştir. Aziz Bernard'ın izleyen duası iki bölümden oluşur: Meryem'e hamdüsena ve Dante'ye yardım ricası, ki bu yardım öncelikle Dante'ye Tanrı'yı görebilmesini sağlayacak insanüstü bir kuvvet verilmesi ve sonra da bu inayetin, o dünyaya döndüğünde, geri kalan hayatında makbul kalmasından müteşekkildir.

2 Meryem oğlu İsa Mesih vasıtasıyla Tanrı'nın Sevgisi'yle halas bulanların tamamının meskûn olduğu Gül.

3 Meryem Cennet'te, öğle vakti en parlak halinde olan güneş gibidir.

4 Sadece Meryem'in şefaatiyle nail olunabilecek inayetin kanatları olmadan Dante'nin isteğine kavuşması imkânsızdır.

16 Şefkatin onu isteyene karşılık olmaz sadece,
Hep hazırdır aksine,
Meccanen verilmeye istenmeden çok önce.
19 Sendedir mağfiret, merhamet sende,
Sendedir kerem ve iyiliğin cümlesi de
Sende toplanmıştır bulunan hilkatte.
22 Bu adam ki, en derin çukurdan kâinattaki,
Buralara değin ruhların hayatını filvaki,
Teker teker seyretti,
25 Şimdi duacı senden, inayetle nasip et ona kuvveti,
Ki kaldırabilirsin daha yukarı gözlerini,
Görebilsin Nihai Selameti.
28 Ve ben, kendi gözlerim için tutuşmadım asla,
Bu isteğin temini için yandığımdan daha fazla,
Tüm dualarımı adıyorum sana,
31 Yalvarırım kifayet etsinler, ki sen de dualarınla,
Onun faniliğinin tüm bulutlarını dağıt da,
En Yüce Sevinç zahir etsin kendini ona.
34 Yapmaya kadir olduğun şunu da, ey Kraliçe,
Niyaz ederim senden, böylesi bir nazarın akabinde,
Onun tüm duyguları sebat edebilsin yine de.
37 Senin himayen dizginlesin onun insani saiklerini!
Gör Beatrice'yi, yanındaki nice azizi,
Katılıyorlar dualarıma kavuşturmuş ellerini!"
40 O kutlu gözler sevdiği Tanrı'nın,
Sabitlendi üzerine duacının, gösterdi bize nasıl da
memnun
Ettiğini onu samimi duanın;
43 Akabinde çevirdi Ebedi Nur'a gözlerini,
İçinde herhangi mahlukun gözü sanmam ki,
Bulabilir yolunu sarihlikle onun gözleri gibi.
46 Ve ben yaklaşan tüm arzularının Nihayet'ine,
Kaçınılmaz elbette,
Hasretin alevini vardırmıştım zirvesine.

49 Bernard bir gülümsemeyle dudaklarında,
İşaret etti bakmamı yukarıya;
Lakin ben gerçekleştiriyordum bu isteğini haliha-
zırda,
52 Zira bakışım saflaştıkça,
Daha derin nüfuz edebiliyordum parlaklığına,
O Yüce Nur'un, ki hakikidir Bizzat Zat'ıyla.
55 Bu noktadan sonra görebildiğimin azameti,[1]
Aşar tasvir edebileceğimi, bir görkem karşısında
böylesi,
Ne dil ne hafıza gelir kâfi.
58 Kişi görür de rüyada,
Heyecanın intibası onda kalır da,
Başka hiçbir şey gelmez ya aklına,
61 Ben de böyleyim işte,
Gördüğüm tümüyle soldu gitti de,
Ondan hasıl olan tatlılık hâlâ damlıyor kalbime.
64 Kar da böyle erir güneşin altında,
Ya da Sybylla'nın yazdığı kehanetler yapraklara,
Savrulup kaybolur rüzgârla.[2]
67 Ey En Yüce Nur, sen ki kendini yükseltmişsin,
Çok ötesine fanilerin zihninin,
Hafızama bahşet tekrar, birazını tezahürünün,
70 Ve dilimi öyle kavi kıl ki,

---

1 Bu azamet kelimelerin anlatabileceğinin ve hatırlanabileceğin ötesindedir (bkz. *Cennet* I:4-12). Dante yine kendini rüyadan uyanıp gördüğünü hatırlamayan, ama tesirini hisseden –burada da gördükleri silinen, ama hissettiği ulvi neşe kalan– birine benzetir (bkz. *Cennet* XXIII:49-51). Dante'nin, izleyen dizelerde okuyacağınız, bu yolculukta gördüğü en son şeyler anlatısı hafızasına ve şairlik becerisine yardım etmesi için bizzat Tanrı'ya niyazıyla açılır, mistik bir vecd hali dile nüfuz eder ve anlatılamaz, kavranamaz, hatta hayal bile edilemez şeyleri münasip kelimelerle aktarmanın imkânsızlığına dair Dante'nin ikrarını içerir.

2 Kâhin Sybylla kehanetlerini yapraklara yazar, ama rüzgâr mağarasını vurduğunda hepsini savurup dağıtmıştır, dolayısıyla mana ve bağlamları artık karışmış ya da kaybolmuştur [Vergilius].

Gelecek nesillere bırakmama gelsin kâfi,
İzzetinin hiç olmazsa zerresini,
73 Zira hafızama gelirse bir nebze,
Ve yankılanırsa bir süre dizelerde,
Zaferinin daha da varılacak künhüne.
76 Sebat ettiğim canlı şua öyle keskindi ki,
Sanıyorum bir an bile çevirseydim ondan gözlerimi,
Tekrar bakmak mümkün olmazdı sersemletirdi beni.
79 Hatırlıyorum bu nedenle,
Dayandım daha bir cesaretle,
Kavuşana dek bakışlarım Nihayetsiz Kıymet'e.
82 Ey feyzli inayet, cüret ettim vasıtanla,
Bakışlarımı sabitlemeye o Ebedi Nur'a,
Öyle ki nazarımı külliyen hasredene denk ona!
85 Gördüm onun derinliğinde,
Toplanmış ve bağlanmış tek bir ciltte,[1]
Ayrı ve dağınık olan şeyler evrende;
88 Cevherler, arazlar ve bilkuvvelikler birbirleriyle,
Birleşmiş gibi ki öylesine,
Yalnız bir iptidai ışıktır, anlattığım onlar üzerine.
91 Sanırım gördüm bu düğümün cihanşümul şeklini,[2]
Zira bundan bahsederken dahi,
Hissediyorum gani gani neşeyi.
94 Daha fazla unutuşa sebep oluyor bende bu bir an,
Yirmi beş asrın, *Argo*'nun gölgesiyle Neptunus'u
şaşırtan
Teşebbüste sebep olduğundan![3]

---

1 Bu cilt, Tanrı'nın yarattığı kâinatın özsel birliğini simgeler. Tanrı'nın Tekliği içinde Dante dünyada birbirinden ayrı olarak mevcut olan varlığın metafizik ilkelerini bütünlük içinde görür; bunlar cevherler (kendi başına bulunan, değişikliğe uğramayan öz, *ousia*), arazlar (kendi kendine var olmayıp görünmesi için bir cevhere muhtaç olan kategoriler) ve bu ikisinin karşılıklı ilişkilerinin potansiyelleridir (*dynamis*/bilkuvve).

2 Tüm varlıkların Tanrı'nın Varlığı'ndan bir arada bağlanması.

3 Neptunus (Poseidon), yani deniz ilk kez *Argo* gemisiyle, Argonautların Dan-

97 Zihnim bütünüyle mest izlemekte,
Muhkem, mukim izledikçe,
Gitgide daha da alevlenmekte.
100 O Nur'u bir kez gören kimse,
Gelir hemen dönüp bakmaya başka bir şeye
Asla rıza göstermeyecek biri haline;
103 Zira iyi, gerçek gaye iradeye,
Toplanmıştır o Nur'da bütünüyle,
Dışarda kusurlu olan, onda erer mükemmele.[1]
106 Hatırladığım çok az şeyi bu noktadan itibaren,
Anlatacağım lakin kelamım daha zayıf olacaktır tahminen,
Dili hâlâ memede bir bebeninkinden.
109 Değil nazar ettiğim Yaşayan Nur'un içinde,
Bir yalın suretten fazlası olması nedeniyle,
Zira O evvelinde neyse, O'dur biteviye,[2]
112 Ancak O'na nazar ettikçe güçlenen müşahedem vesilesiyle,
Bu yegâne tezahür ben değiştikçe,
Uğruyor gibiydi dönüşüme.
115 O Yüce Nur'un derin ve parlak özünde,
Göründü bana üç daire,
Üç farklı renkte, ama aynı hacimde;
118 İkincisi yansıyor gibiydi birincisinden,
Gökkuşağının gökkuşağından yansıması gibi aynen,
Üçüncüyse bir alev gibiydi nefeslenen, diğer ikisinden seyyanen.

---

te'ye göre 2500 yıl önceki seferinde aşılmıştır (bkz. *Cennet* II:16-18); bu ve benzeri serüvenler aradan geçen uzun zamana rağmen insanlığın hafızasından silinmezken, insanın zaman algısıyla ölçülemeyecek bu an Dante'nin hafızasına sığmamış, çok az iz geriye kalmıştır.

1 Nur, yani Yüce/Asli/Azami İyi olarak Tanrı, insan iradesinin nihai hedefi ve dünyevi nimetlerin/iyinin en güzelinin bile çok çok ötesindedir (bkz. *Araf* XVI:85-90, XVII:97, 127-9, XVIII:19-33).

2 Tanrı'nın Nuru ebediyen Vahit'tir.

121 Ah kelam, kifayetsiz ve cılız ne kadar da,
Düşüncelerimle karşılaştırıldığında! Hakeza gördüğüm karşısında,
Birazından bahsedebilmek bile haddimden fazla.[1]
124 Ey Ebedi Nur, Zat'ın meskûndur Zat'ında,
Ve Zat'ın yalnızca malum Zat'ına;
Kendini ilmederken kendine malum, Zat'ın sevgi ve tebessümde Zat'ına!
127 Şu daire –hem Zat'ından gelip husule, zahir olan hem de
Yansıyan ışık misalince– gözlerim onu dikkatle
Bir süre seyredince,
130 Kendi içinde ve bizzat kendi rengiyle,
Tasvir oldu gibi göründü bizim suretimize,
Bakışlarımı hepten ona hasrettim bu nedenle.[2]
133 Bir geometrici kareyi çembere denklemeye
Çabalayan azimle, fikir üzerine fikir üretse de,
Ulaşamaz ya lazım olan ilkeye,[3]
136 Ben de öyleydim bu yeni zuhur nezdinde;
Anlamak istiyordum da bizim insan suretimizin daireye,
Nasıl uyduğunu ve yer bulabildiğini içinde,

---

1 Üç daire hem müstakil hem birlikte aynı anda var olur, bu insani kavrayışta imkânsızdır. Dante Teslis sırrına, Üç Zat'ın Tek Zat'ta kâmilen vahdetine tanık olmaktadır: Baba, Oğul (kendi kendinin yansıması, kendinin bildiği ve kendini bilen) ve Kutsal Ruh (her ikisinden hasıl olan Sevgi) (bkz. *Cennet* X:1-3, XIII:52-7). Bu insan tabiatına aşkın hakikat sadece kelimelerle anlatma imkânından değil, Dante'nin zihninde ona dair kalan kavrayıştan bile üstündür.

2 "Şu daire," Mesih'te insan olan bedenlenmiş Kelam, yani Oğul olarak Tanrı'dır. Dante'nin yolculuğunun en son şahitliği Tecessüm sırrıdır. Mesih'in Zatı'nda ilahi ve insani tabiatın kâmilen vahdeti, insan suretinin, ilahi Nur'un dairesine özdeş ve onunla aynı anda mevcut olmasıyla Dante'ye gösterilir; elbette bu vahdeti tasavvur edip kavramak insan zihni ve yetenekleri için imkânsızdır.

3 Çemberin çevresine onunla aynı alana sahip olacak bir kare çizmek, Antik Yunan'dan beri formülü aranan bir geometri problemidir ve insan aklı tarafından çözülemeyeceği kanıtlanmıştır.

139 Kanatlarım ziyadesiyle güçsüzdü bunu idrake;
Ama akabinde, zihnim çarpıldı aniden bir ışığın görkemiyle,
Ve bu ışıkla kavuştu isteğine.[1]
142 Muhayyilemin kudreti yoktur bundan sonrasına,
Lakin benzeyerek tıkır tıkır dönen bir çarka,
Arzum ve iradem harekete geçirilmişti sevgiyle halihazırda,
145 Hareket veren aynıyla güneşe ve cümle yıldızlara.[2]

---

1 Dante Mesih'in sırrını kavrama isteğine kavuşmuştur, ancak insan ve şair olarak bu aşkın sırrı fikre ve kelimelere dökmesi imkânsızdır.

2 Dante Tanrı'yla, yani gökleri ve yeryüzünü yaratmış, sürdüren ve deveran ettiren İlahi Sevgi'yle (bkz. *Cennet* I:1-2) bütünleşmenin, ruhun tamamen insani kısıtlardan kurtulmasıyla mümkün olabileceğini hem idraki (bilme arzusu) hem iradesiyle (sevme melekesi) kavrar.

Dante Alighieri

İlahi Komedya

CENNET

İlahi Komedya ölmeden önce ölmenin ve yeniden doğmanın yolculuğudur. Yazıldığı 14. yüzyıla dair bir tanıklık sunduğu kadar insanın iyiye, salim ve kâmil olmaya nasıl ulaşacağına dair bir rehberdir de. İtalyanca orijinalinden çevrilen bu eksiksiz ve tamamı kafiyeli İlahi Komedya, ayrıca Dante'nin referans ve hayal dünyasına vâkıf olunabilmesi için ayrıntılı notlarla zenginleştirilmiştir.

Dante'nin şiirsel başyapıtının üçüncü ve son menzili olan Cennet'i sizlere, Komedya'nın en canlı tasvirini sunduğu kabul edilen 19. yüzyılın üretken ressamı Gustave Doré'nin 1867'de çizdiği 18 resimle sunuyoruz.

ALFA
alfakitap
alfakitap
alfakitap
www.alfakitap.com
9 786050 380590
EDEBİYAT